

**KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ ÜZERİNDEN ACİL
DURUM BARINMA BİRİMLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM
ÖNERİSİ**

Çiğdem CUMHUR TUĞCUOĞLU
191451102

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Doktora Programı
Danışman: Doç. Dr. Özgür ÖZKAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2024

**KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ ÜZERİNDEN, ACİL
DURUM BARINMA BİRİMLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM
ÖNERİSİ**

Çiğdem CUMHUR TUĞCUOĞLU

191451102

ORCID: 0000-0002-7891-5265

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Doktora Programı

Danışman: Doç. Dr. Özgür ÖZKAN

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül, 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÇİĞDEM CUMHUR TUĞCUOĞLU'nun "Konargöçer Barınma Belliği Üzerinden, Acil Durum Barınma Birimlerine Yönelik Çözüm Önerisi" başlıklı tezi 27.09.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Doç.Dr.Özgür ÖZKAN (Danışman) Maltepe Üniversitesi	
Üye	Doç.Dr.Aliye Ceren ONUR Maltepe Üniversitesi	
Üye	Prof.Dr.Günay ATALAYER Marmara Üniversitesi	
Üye	Doç.Dr.Elif SÜYÜK MAKAKLI Işık Üniversitesi	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Nuh Uğur KARSLI Maltepe Üniversitesi	

Prof. Dr. Selva ERSÖZ
KARAKULAKOĞLU
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Göçebe ruhlara selam ederek yüksek lisans ile başladığım akademik araştırma serüvenime, Anadolu Göçebelerinin nesillerden nesillere aktardıkları çadır tutma bilgeliklerinin peşine düştüğüm doktora çalışmam ile devam etmek istedim. Aklıma Anadolu'nun bitmez acısı olan depremler sonrası oluşan acil barınma ihtiyacına konargöçer bilgeliğini aktarmaya vesile olmak düşmüştü. 2019 yılında bu hayalimi paylaştığımda heyecanıma ortak olarak, desteğini ve katkılarını esirgemeyen tez danışman hocam Doç. Dr. Özgür ÖZKAN'a; tez izleme komitesinde yer alarak Anadolu'da Geleneksel Dokumacılık konusunda değerli bilgilerini tez sürecinde paylaşan Prof. Günay Atalayer'e ve tez önerisinin yenilikçi yaklaşımına yapıcı yorumları ile katkıda bulunan Doç. Dr. Aliye Ceren Onur'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yoğun çalışmalarım boyunca bana destek olan sevgili aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çiğdem CUMHUR TUĞCUOĞLU

Eylül, 2024

ÖZET

KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ ÜZERİNDEN, ACİL DURUM BARINMA BİRİMLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Çiğdem Cumhur Tuğcuoğlu

Doktora Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Doktora Programı

Danışman: Doç. Dr. Özgür Özkan

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024

Anadolu coğrafyası, yüzyıllar ötesinden bu yana süregelen göç hareketlerine ev sahipliği yapan, birçok kültürün bir arada harmanlandığı çok özel topraklara sahiptir. Göçü yaşam biçimi bilen toplulukların çevre koşullarına bağlı olarak ürettikleri barınma ihtiyaçları çözümlerine ait örtük bilgi, canlı tutulmak amacıyla nesilden nesile aktarılmaya çalışılmış, yakın dönemde göçebe toplulukların yerleşik hayata geçişlerindeki artışın sonucu olarak ise bu kültürel aktarımın sürdürülebilirliği tehlike altına girmeye başlamıştır.

Yine Anadolu coğrafyasında oluşan depremler sonucunda yerleşik düzene sahip insanlar yerlerinden olurken, yaşamlarında bir belirsizliğe doğru hareketlenme oluşmaktadır.

Birbirinden bağımsız olarak görülen bu iki olgudan biri diğerrinin acısına şifa olabilecek bilgeliğini, nesiller boyunca deneyimlerini biriktirerek aslında oluşturmuştur. Bu çalışmanın amacı, coğrafyamızın kaderi olarak nitelendirilen deprem gerçeği sonrası ortaya çıkan acılara, ihtiyaçlara yine aynı coğrafyanın kadim bilgeliğinin bir parçası olan Anadolu konargöçer belleğinin şifa, çözüm ortağı olmasına aracı olmaktır.

Anahtar Sözcükler: Konargöçer Barınma, Afet Sonrası Barınma Birimleri, Sürdürülebilir Acil Barınma Birimleri, Yeni Nesil Acil Barınma Birimleri, Mimaride Yörük Dokuma Kültürü

ABSTRACT

A PROPOSAL FOR EMERGENCY SHELTERS BASED ON NOMAD SHELTER CULTURAL HERITAGE

Çiğdem Cumhur Tuğcuoğlu

PhD Thesis

Architecture Department

Architecture PhD Programme

Thesis Advisor: Doç. Dr. Özgür Özkan

Maltepe University Graduate School, 2024

Anatolia has always been a homeland for cultures that are on the move; some of them looking for a place to settle down, some trying to earn a living by herding between the abundant landscapes. Nomadic lifestyles of native people have formed cultural heritages that have been passed through generations. Nomad Shelter Cultural Heritage is one of the precious know-hows that has to be kept protected for our future generations. Yoruk people, the Nomads of Anatolia, give up their nomadic lifestyle, and choose to settle down for a sedentary lifestyle. The aim of this thesis is to blend the cultural shelter heritage with the need of emergency shelters that have been always a need in this earthquake sensitive geography, so that one approach can offer a solution to other ongoing problems. This study aims to be a source for the future studies about this cooperation that will keep the cultural nomadic shelter heritage alive.

Keywords: Nomadic Housing Culture, Emergency Shelters, Innovative Emergency Shelters, Sustainable Emergency Shelter Solutions, Yoruk Tents and Architecture

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Konusu	2
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Kapsamı	4
1.4 Araştırmanın Yöntemi.....	5
2. GÖÇ, ACİL DURUM, BARINMA VE KONARGÖÇER BARINMA.....	8
2.1 Göç Olgusu, Tarihi.....	8
2.1.1 Göç çeşitleri	8
2.1.2 Göç ve mekânsal yapı ilişkisi	10

2.2	Barınma ihtiyacı ve barınma hakkı	10
2.3	Türkiye’de Konargöçer Barınma	12
2.3.1	Türkiye’de geçmişten günümüze taşınan konargöçer barınma olgusu.....	16
2.3.2	Göçebe ve yörük çadırı kültürü ve yaşamı	21
2.3.3	Yörük, göçebe çadırlarının ihtiyaca cevap verme durumu	24
2.3.4	Yörük, göçebe çadır birimleri.....	24
2.3.5	Yörük çadırlarının karşılaştırılmalı analizi	45
2.4	Acil Durum.....	49
2.4.1	Acil durum yönetimi	50
2.4.2	Acil durum yönetimi tarihsel süreci.....	51
2.4.3	Acil barınma ve geçici barınma tanımları, acil barınma ihtiyaç koşulları	55
2.4.4	Acil durum barınma birimleri	56
2.4.5	Geçici barınma birimleri	57
2.4.6	Kalıcı barınma birimleri.....	59
3.	ACİL DURUM BARINMA BİRİMİ UYGULAMALARI.....	60
3.1	Dünyada Acil ve Geçici Barınma Çözümleri.....	61
3.2	Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Çözümleri	63
3.3	Dünyada Acil ve Geçici Barınma Birimlerinin İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu	67
3.4	Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Birimlerinin İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu	70

3.5	Dünyada ve Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Birimlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar.....	73
4.	KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ ÜZERİNDEN, ACİL DURUM BARINMA BİRİMLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİSİ.....	128
4.1	Konargöçer Barınma Belleği ve Acil Durum Barınma Birimleri Ortak İhtiyaçlar Analizi.....	128
4.2	Konargöçer Barınma Belleği Üzerinden Acil Durum Barınma Birimi Önerisi	135
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	148
	KAYNAKÇA.....	154
	EKLER.....	170
	Ek 1; Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Örnekleri Karşılaştırma Tablosu	170
	Ek 1; Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. Kanun.....	171
	Ek 2; Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun.....	176
	ÖZ GEÇMİŞ	183

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Konargöçer Yaşam Biçimini Geçmiş, Güncel ve Geleceği Üzerinden Okuma Tablosu.....	6
Tablo 2. Acil Barınma Birimleri Geçmiş, Güncel ve Geleceği Üzerinden Okuma Tablosu.....	7
Tablo 3. Konargöçer Barınma Belleğine ait Anadolu’da Görülen Barınma Birimleri Karşılaştırmalı Tablo	47
Tablo 4. Konargöçer Barınma Birimleri Malzeme Tablosu	48
Tablo 5. Konargöçer Barınma Birimleri Kullanım Özellikleri Tablosu	49
Tablo 6. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Örnekleri Karşılaştırma Tablosu (Ek 1) ..	112
Tablo 7. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Malzeme Tablosu	115
Tablo 8. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Yapım Sistemleri Tablosu	116
Tablo 9. Yerel Malzemelerin Kullanıldığı UNHCR Acil Barınma Birimi Örnekleri..	119
Tablo 10. Acil Durum Barınma Birimleri ve Konargöçer Barınma Belleği İhtiyaçları Karşılaştırma Tablosu	131

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. D’Henry de Bouillane de Lacoste’un 1909’de Gerçekleştirdiği Orta Asya Gezisine ait Fotoğraflardan Kırgız Yurdu	14
Şekil 2. Orta Asya Göçebelerinin Barınma Birimi Yurt Çeşitleri	15
Şekil 3. Toroslarda Karaçadır	16
Şekil 4. Derim Ev	18
Şekil 5. 18.yy’da Şenlik İçin Kurulan Çadır-Kentte Otağ-ı Hümayun, Minyatür eserinin sahibi Levni	19
Şekil 6. Osmanlı Ordu ve Saray Çadırı ve Çadır Minyatürü	20
Şekil 7. Yurdu Meydana Getiren Unsurlar ve Bir Altay Yurdunun İç Düzeni	21
Şekil 8. Afyonkarahisar’da Keçecilik	22
Şekil 9. Afyonkarahisar’da Keçe Üretimi	23
Şekil 10. Alaçık Çadır Çizimi	26
Şekil 11. Alaçık Çadır Taşıyıcı Sistemi ve Örtü Malzemesi	27
Şekil 12. Alaçık Çadır	27
Şekil 13. Beşik Tonoç Çadır	29
Şekil 14. Topak Ev	30
Şekil 15. Topak Ev Çizimi	31
Şekil 16. Afyon, Emirdağ’da bir Topak evin kuruluş aşamaları	32
Şekil 17. Karaçadır, Yörük Çadırı, Kıl Çadır	33

Şekil 18. Dokunan parça stillerin bir araya getirilmesi işlemi	34
Şekil 19. Karaçadır bağlantı elemanları	35
Şekil 20. Karaçadır	38
Şekil 21. Karaçadır Yapısal Analiz Çizimi	40
Şekil 22. Karaçadırdaki Stil, Kolan, Direk ve Çadır Çanağı İlişkisi Detayı	41
Şekil 23. Karaçadır Plan Analizi	41
Şekil 24. Karaçadır Kesiti	42
Şekil 25. Toroslarda Karaçadır Dolak Hasır Örneği	43
Şekil 26. Kahramanmaraş Engizek Dağı'nda Kurulan Karaçadırlar.....	44
Şekil 27. Kılçadır Fotoğrafları ve Çizimleri.....	45
Şekil 28. Karaçadır	46
Şekil 29. Karaçadır Yaşamı	47
Şekil 30. Afet Yönetim Döngüsünde Yer Alan Terimler	52
Şekil 31. Kızılay Afet Çadırı	56
Şekil 32. AFAD Geçici Barınma Merkezleri	58
Şekil 33. Gaziantep Islahiye Kalıcı Barınma Birimleri, Deprem Konutları.....	59
Şekil 34. UNHCR Geçici Barınma Çadırı.....	61
Şekil 35. UNHCR Geçici Barınma Birimi, Etiyopya	62
Şekil 36. Barınak Merkezi (Shelter Center) ve Sphere Projesi (Sphere Project) Tarafından Üretilen Geleneksel ve Alternatif Barınaklar	63
Şekil 37. AFAD Geçici Barınma Birimleri, Çadırlar ve Konteynerler	64

Şekil 38. Türk Kızılay'ı Geçici Barınma Birimleri, Çadırlar ve Mevlâna Evleri	65
Şekil 39. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Geçici Konut Şeması	67
Şekil 40. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri	68
Şekil 41. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri, La Esperanza Kampı	69
Şekil 42. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri, Zaatari ve Azraq Kampı, Ürdün ..	70
Şekil 43. Acil Durum Sonrası Oluşturulmaya Çalışılan Barınma Birimi Örneği	74
Şekil 44. UNHCR Better Shelter Acil Barınma Birimi.....	75
Şekil 45. UNHCR Better Shelter Barınma Birimine Kullanıcı Müdahalesi	76
Şekil 46. UNHCR Better Shelter Kullanıcı Deneyimi	77
Şekil 47. Ban'ın Kâğıt Çantıev Projesi	79
Şekil 48. Konteyner Barınma Birimleri.....	80
Şekil 49. UNHCR adına Shigeru Ban'ın Ruanda'da Gerçekleştirdiği Barınma Birimleri.	81
Şekil 50. Amsterdam'da 3D Yazıcı ile İnşa Edilmiş Mikro Ev Prototipi	83
Şekil 51. Pakistan Depremi sonrasında Yasmeen Lari ve İhtiyaç Sahipleri ile Bir Arada Gerçekleştirilen Acil Barınma Birimleri.....	84
Şekil 52. Yasmeen Lari Acil Barınma Birimi Uygulamaları	85
Şekil 53. Essential Homes Research Projesi	86
Şekil 54. Essential Homes Barınma Birimi Malzeme Detayları	87
Şekil 55. SheltAir Barınma Birimi Prototipi	88
Şekil 56. SheltAir Barınma Birimi Prototipi	88

Şekil 57. SheltAir Barınma Birimi Prototipi Detayları	89
Şekil 58. Kırsal Konut Prototipi, Oaxaca, 2019	90
Şekil 59. Just A Minute Barınma Birimi	91
Şekil 60. Just A Minute Barınma Birimi Çizimleri	92
Şekil 61. Acil Barınma Birimi, Ekvador, 2017	92
Şekil 62. Acil Barınma Birimi Çizimleri, Ekvador, 2017	93
Şekil 63. Zaatari Sınıfı, 2017	94
Şekil 64. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak)	94
Şekil 65. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) Çizimler	95
Şekil 66. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) Malzeme Detayları	96
Şekil 67. Bedevi Çadırları, Doğada Bulunan Dokular ve Dokuma İncelemeleri	96
Şekil 68. Acil Durum Barınma Birimleri ve Bedevi Çadırları	97
Şekil 69. Acil Durum Barınma Birimi Önerisi İç Mekan İklimlendirmesi Çalışması ...	97
Şekil 70. Haydar Karabey tarafından tasarlanan ve modüllerden oluşan Geçici Barınma Birimleri.....	99
Şekil 71. Konteyner Evler Plan, Kesit ve Görünüşleri	99
Şekil 72. Fold&Float Acil Barınma Birimi Prototipi Haliç'te	100
Şekil 73. Fold&Float Yerleşkesi	101
Şekil 74. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evin Havadan Görünümü ODTÜ	104
Şekil 75. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evi Yapımı, ODTÜ	104

Şekil 76. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evi Taşıyıcılar ve İç Mekan Görünümü ODTÜ	105
Şekil 77. Shigeru Ban'ın tasarladığı Kağıt Bölme Sistemi (Paper Partition System) ..	105
Şekil 78. Bütün Çocukların Evi, Soma.....	108
Şekil 79. Konteyner Kent Yerleşkesi	109
Şekil 80. Hakan Gürsu proje önerisi Tentative Post Disaster	110
Şekil 81. Hassa'daki Better Shelter Acil Barınma Birimleri Yerleşkesi ve İç Mekan Görüntüleri.....	110
Şekil 82. Keçi ve Koyun Yününden Elde Edilen Malzemeler ile Gerçekleştirilen Prototip Barınma Birimleri	111
Şekil 83. Keçi ve Koyun Yününden Elde Edilen Malzemeler ile Gerçekleştirilen Prototip Barınma Birimleri	112
Şekil 84. UNHCR Acil Barınma Birimleri Kataloğu, 2016	117
Şekil 85. Farklı Bölgelerde Acil Durum Sonrası Kullanılan Acil, Geçici ve Kalıcı Barınma Birimleri	118
Şekil 86. Güney Sudan'da uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi	120
Şekil 87. Burkina Faso'da Uygulanan UNHCR Tuareg Acil Barınma Birimi	121
Şekil 88. Burkina Faso'da UNHCR Acil Barınma Birimlerini Kurulumunu Gerçekleştiren Tuareg Kadınları.....	122
Şekil 89. Daire Biçiminde Konumlanmış Sahrawi Kampı Çadırları.....	123
Şekil 90. Cezayir Tindouf'da Uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi	123
Şekil 91. Cezayir Tindouf'da UNHCR'nin Gerçekleştirdiği Tuareg Çadırı Uygulama Detayları.....	124

Şekil 92. Tukul’da Uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi.....	125
Şekil 93. Myanmar’da Acil Barınma Birimlerini Kurulumunu Gerçekleştiren Afetzedeler	126
Şekil 94. Acil Barınma Birimi Projesinde Yer Alan Barınma Birimlerinin Kurulumu Shelter Project.....	127
Şekil 95. Yeni Nesil Acil Barınma Birimleri Önerilerinde Uygulanan Birleşim Detayları	137
Şekil 96. Tez Çalışmasında Önerilecek Acil Barınma Birimi İçin Araştırılan Detay Çözümleri.....	138
Şekil 97. Konargöçer Bellekten Alınan Referans ile Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi	140
Şekil 98. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Su Basman Çözümü	141
Şekil 99. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Zemin Çözümü	142
Şekil 100. Topak Ev ve Alaçık Çadır İskelet Sistemi	143
Şekil 101. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Taşıyıcı Sistem Çözümü	144
Şekil 102. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Örtü Sistemi Çözümü	145
Şekil 103. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi Katalog Çalışması	146
Şekil 104. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi Katalog Çalışması	147

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
A.B.D	: Amerika Birleşik Devletleri
ANCB	: Aedes Network Campus Berlin
BASA	: Barefoot Social Architecture (Yalınayak Sosyal Mimari)
CIDS	: Sürdürülebilir Gelişim Araştırmaları Merkezi
EAHR	: Emergency Architecture and Human Rights
IASC	: Kuruluşlar-Arası Daimi Komite
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IFRC	: International Federation of Red Cross
INFONAVIT	: Meksika Konut Enstitüsü
IOM	: Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu
ISDR	: Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
RG	: Resmi Gazete
RCS	: Red Crescent Societies
TDK	: Türk Dil Kurumu

UN	: United Nations
UNDRO	: United Nations Disaster Relief Office
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu
UNISDR	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi
WDO	: World Design Organization

1. GİRİŞ

Dünya coğrafyasında iki kıtayı birleştiren konuma sahip ülkemiz, bu özel konumundan dolayı yerküre hareketlerine yüzyıllardır maruz kalmıştır. Yine bulunduğu konumun özelliğinden dolayı, kıtalar arası insan topluluklarının hareketine ev sahipliği yaparken, Orta Asya'dan gelen göçebe kültürü, Anadolu'da yer edinerek, Anadolu göçebeleri olan Yörükler ile hayat bulmuştur. Kültürel miraslarımızdan biri olan, atalarımızdan bize aktarılan Yörüklerin barınma kültürü birikimini, coğrafyamızın kaderi olan afet olgusundan sonra ortaya çıkan barınma ihtiyacına yönelik çözüm arayışlarına aktarmak araştırmanın amacını oluşturmuştur.

Araştırma devam ederken, ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde merkezi Kahramanmaraş olan Richter ölçeğinde 7.7 büyüklüğünde sarsıcı bir deprem yaşanmıştır. Büyük üzüntü yaratan bu depremi yaşanmış olan diğer depremlerden ayıran fark, etkisinin 100 kilometreden uzun bir alana yayılan yeryüzü çatlağını oluşturması, bunun sonucu olarak yaklaşık on bir ilde büyük hasarların ortaya çıkmasıdır. Oluşan acil durum sonrası açığa çıkan barınma ihtiyacının büyüklüğü sebebi ile, deprem bölgelerinden ve bölge dışından birçok kişi, kuruluş, sivil inisiyatif grubu acil barınma ihtiyacının çözümüne dahil olmak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu süreci gözlemlerken acil durum sonrasında, yurdumuzun tarihinde var olan konargöçer belleğin biriktirdiği donanımlara çok fazla ihtiyaç olduğu ve bu çalışmanın önemi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda araştırmada yer alan konargöçer belleğin tarihçesi, acil durum tanımı, ihtiyaçları, acil durum yönetiminde yaşanan sorunlar, mevcut ve yenilikçi acil barınma birimleri analizi çalışmalarına yakın tarihte yaşanmış olan Kahramanmaraş depremi sonrasında gerçekleştirilen acil durum yönetimine dair gözlemler de eklenmiştir. Araştırmanın sonunda yer alan değerlendirme bölümünde, araştırmada değinilen unsurlar göz önünde bulundurularak, değerlendirmelerde bulunulmuş, sonuç bölümünde araştırmaya ilham olan konargöçer belleğin ruhu ve yeni nesil çözüm yaklaşımlarından uyumlu örnek alınarak çözüm önerisinde bulunulmuştur.

1.1 Araştırmanın Konusu

Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda meydana gelen farklı afetler sonrasında ortaya çıkan, afetzedelerin kültürleri ve yaşadığı coğrafyalar farklı da olsa, ortak ihtiyaç olarak görülen barınma gereksinimlerinin gerçekleştirilmesi için çözümler, uygulamalar gün geçtikçe geliştirilmektedir.

İlk insandan günümüze barınma çözümleri, hareket halindeki hayatın, yerleşik hayata adapte olması ile, şekil ve malzeme değiştirmiştir. Belli coğrafyalarda, sayıları azalmış olsa da konargöçer yaşamlar hala mevcut ve hareket halindedirler, kimliklerini koruyan bu topluluklar barınma çözümleri için geçmişten getirdikleri bilgi birikimlerinden faydalanmaktadır.

Depremlerin sıkça yaşandığı bir coğrafyaya sahip ülkemiz; depremlerde insan kaybı açısından Dünya’da üçüncü sırada, depremlerden etkilenen insan sayısı bakımından ise sekizinci sırada yer almaktadır ve ülkemizde ortalama olarak her yıl, büyüklüğü 5.0 ile 6.0 arasında değişen en az bir deprem yaşamaktadır. Yetmiş yıl içerisinde doğal afetler nedeniyle hayatını kaybeden vatandaşımızın sayısı yaklaşık olarak yüz bin, hasar gören konut sayısı ise ortalama altı yüz bin civarında olmaktadır. Doğal afetler arasında depremler yıkım ve hasar etkisi en fazla olan afet olarak karşımıza çıkarken, 2023 yılına kadar afetlerde yaşanan can kayıplarının yaklaşık %65’ini oluşturmaktadır (İstanbul Teknik Üniversitesi, 2023).

06.02.2023 saat 04:17’de Kahramanmaraş-Pazarcık ve aynı gün saat 13:24’te Kahramanmaraş-Elbistan merkez üssünde Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde ikili deprem meydana gelmiş, depremlerin birincisi Kahramanmaraş’ın otuz km kadar güneyinde, Doğu Anadolu Fay Hattı’nın ana kolunda yer alan seksen iki km uzunluğundaki Pazarcık segmentinde; ikincisi ise Kahramanmaraş ilinin elli km kadar kuzeyinde Doğu Anadolu Fay Hattı’nın kuzey kolunda yer alan seksen beş km uzunluğundaki Çardak fay segmentinde gerçekleşmiştir (İstanbul Teknik Üniversitesi, 2023).

AFAD’ın 2023 Mart ayı açıklamalarına göre ise afet nedeniyle elli bin doksan altı kişi hayatını kaybederken, yüz yedi bin iki yüz dört kişi de yaralanmıştır (Mimarlar Odası,

2023; UNICEF, 2023). Bu veriler yaşanan depremlerin etkilerinin ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır (Gözükızıl ve Tezcan, 2023).

Depremler sonrasında afetlere karşı direnci düşük olan yapılaşmanın sonucu olarak konutların oturulamaz hale gelmesi, acil ve hızlı barınma gereksinimi doğurmakta, bu gereksinimi karşılayan birimlerin, etkili barınma sağlayamadığı durumlar oluşmaktadır.

Acil durum barınma birimleri çözümlerinde istenilen sonuca ulaşamamasının başlıca sebepleri arasında, barınma birimlerinin yüksek birim maliyeti, uzun üretim ve nakliye süreleri, nakliye sorunları, kurulum sürecinin uzun olması gibi etkenler yatmaktadır.

Şu ana kadar coğrafyamızda yaşanan en büyük depremlerden biri olan, birden fazla ilimizde büyük kayıplara sebep olan Maraş depremi sonrasında, yetersizlikler ve ihtiyaçlar, deprem sonrası iyileştirme sürecinde göz önüne bütün açıklığı ile çıkmıştır. Acil barınma birimlerinin deprem bölgelerine ulaştırılmasında yaşanan sıkıntılar bunlardan biri olmuştur.

1.2 Araştırmanın Amacı

Ülkemiz coğrafyasında yüzyıllar ötesinden bu yana süregelen bir göç hareketi bulunmaktadır. Göç eden toplulukların, çevre koşullarına ve barınma ihtiyaçlarına göre şekillenen barınma çözümleri, nesilden nesile aktarılması sebebi ile kaybolmamasına rağmen, son dönemde, kültürel miras oluşturan bu bilgi birikiminin, göçebe toplulukların yerleşik hayata geçiş sayılarındaki artış ile birlikte, geleceğe taşınması tehlike altına girmektedir.

Göçlerin ve afetlerin yüzyıllardır yaşandığı topraklarımızda, doğal afetler sonrası ortaya çıkan barınma ihtiyacı ve acil barınma birimlerinin kullanım aşamasını irdelemek ve oluşan sıkıntılara, göçebe belleğinin araştırılmasından çıkan bilgi ve deneyim birikimlerinin öncülüğünde öneri oluşturmak çalışmanın amacıdır. Afet sonrası barınma sürecinde yer alan, birbirini takip eden, iki farklı aşama olan, acil durum barınma birimi ve geçici barınma biriminin aşamalarını, tek bir aşamaya indirmek çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Bu araştırmanın önemi konargöçer belleğin belgelenerek, korunma çalışmalarına katkı sağlamak, bunun yanı sıra, Anadolu coğrafyasının kaderi olan, doğal afet ve depremler sonrasında ortaya çıkan barınma ihtiyacına cevap verecek donanım bu belleğin aktarılmaya çalışılması ile katkıda bulunmak olacaktır.

Araştırma; içinde bulundukları çevreye, iklim koşullarına uyum sağlayacak şekilde düşünen, tasarlayan ve yaşam alanlarını inşa eden, coğrafyamızdaki insan toplulukları ile ilgili olacaktır. Bu tezin amacının oluşum aşamasına, hareket ederek yaşamlarını doğa ile uyumlu bir şekilde sürdüren yörükler ilham olmuştur.

Doğa ile uyumlu bir şekilde, barınma ihtiyacını çözerek yaşayan yörük topluluklarının, yıllardır biriktirdiği deneyimlerine dayalı bilgilerinin ve yaşam alanlarını kendilerinin ürettikleri yaşam biçimlerinin kaybolma tehdidi altında olması, bu konu üzerinde çalışma kararının alınmasına sebep olmuştur.

1.3 Araştırmanın Kapsamı

1999 yılında ICOMOS; yerel yapıları, terkedilme ve yok olma tehlikesi altında olan kültürel miraslar olarak nitelendirmiştir. John May, bütün dünyada, geleneksel yerel mimarinin yok olduğuna; yok olurken de bu yapıları oluşturan bilgi, ustalık ve geleneklerin de ortadan kalktığına değinmiştir (Dabaieh, 2011, s. 17).

Günümüzde konargöçer kültürü ve bu kültürün geçmişten taşıdığı bilgilerin, deneyimlerin yok olmaya başladığı görülmekte, geleneksel yörük yerleşimleri, planlı ya da plansız gözden çıkarılmaktadır. Özellikle yeni nesiller, yerleşik hayata geçerek “modern yaşamak” hevesi adına geçmişlerinden taşınan bu kültürel mirası reddetme eğilimindedirler. İnsanoğlunun barınmaya dair ustalığını, derin bilgisini içinde barındıran yerel mimari örneği olan kültürel mirasımız yörük yerleşimleri kültürel dokumuz adına büyük önem oluşturmaktadır. Bu bilgiyi koruyabilmek ve bu kültürü canlı tutmak, bu mirası geleceğe taşımak adına, barınma ihtiyacının acil olarak ortaya çıktığı bir başka alana, yenilikçi yaklaşımlar ve çözüm arayışları ile aktarmak etkili olacaktır.

Geçmişten günümüze aktarılan yerel mimari donanımını incelemek, günümüz ve gelecek mimari pratiklerine de ışık tutarak, ihtiyaç duyulan çözüm önerilerine kaynak oluşturacaktır.

1.4 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın başında barınma ve göç olgusu üzerinde durularak, acil durum kavramı ve yönetimi konularına değinilerek, ülkemizin acil durum yönetiminin tarihsel süreci değerlendirilecektir. Acil Barınma ve Geçici Barınma tanımlarının ve bu ihtiyacı oluşturan koşulların irdelendiği aşamada; dünyada ve ülkemizde uygulanan acil ve geçici barınma çözümleri, uygulanan yeni nesil örnekler gruplandırılarak, coğrafi ve kültürel özelliklerinin, barınma çözümleri üzerindeki etkileri irdelenecektir.

Zorunlu göçler ve afet sonrası barınma ihtiyaçları incelenmeye alınarak, barınma birimleri çözümlerinin ihtiyaçları karşılama konusunda yeterlilikleri araştırılacaktır.

Bulunduğumuz coğrafyada gerçekleşen göç hareketlerinin tarihçesi ve günümüzde Yörük kültürü ve yaşamını araştırmak amacıyla incelemeler yapılacaktır.

Bu yaklaşım ile, kaybolmaya yüz tutmuş yerel mimari örneği olan konargöçer barınma birimlerini korumak için bir araç oluşturmak amaçlanmaktadır. Bunu oluşturabilmek adına, yörük topluluklarının sürdürülebilir yaşam oluşturma ruhunu aktaran barınma birimleri, mevcut yerleşimleri inceleyerek, belgelemeler oluşturmak, bu sayede bu bilginin devamı ve gelişimine dair olasılıklar için alan açmaya çalışılacaktır.

Son aşamada; var olan örneklerin analizlerine ve bulgularına dayalı olarak, acil barınma birimi önerisi öne sürülecektir. Önerilen çözümde kullanılan malzemelerin ve yapı detaylarının seçilme nedenleri ele alınacak, acil durum barınma ihtiyaçlarına cevap verme durumu sorgulanacak, konargöçer belleği canlı tutarak geleceğe taşıyacak disiplinler arası çalışmalar öngörülmektedir.

Bu çalışmada hedeflenen ana kazanımların yanı sıra, geleneksel bilgi birikimi olan örtük konargöçer mimari bilgisine erişim oluşturmak ikincil kazanımı oluşturacaktır.

Tablo 1. Konargöçer Yaşam Biçimini Geçmişi, Günceli ve Geleceği Üzerinden Okuma Tablosu

Tablo 1’de Konargöçer yaşam biçiminin geçmişi, günceli ve geleceği üzerine yapılacak araştırmalar ve bağlantı yolları bir arada gösterilmiştir. Bu araştırmada konargöçer kültür ile ilgili aşağıdaki soruların cevaplarını bir araya getirmek hedeflenmiştir;

- Konargöçer barınma kültürünün geleceğe taşınmasını engelleyen koşullar nelerdir?
- Günümüzde konargöçer barınma kültürünün karşılaştığı sorunlar nelerdir?
- Konargöçer barınma belleği nedir, nasıl belgelenebilir ve günümüzde duyulan acil barınma ihtiyacına göre nasıl adapte (yeniden değerlendirilebilir) edilebilir?
- Konargöçer belleğin, günümüzde sürdürülebilir, çevreci ve maliyet fayda analizi yüksek olma özelliği, adapte edilmiş uygulamalara nasıl aktarılabilir?

Tablo 2. Acil Barınma Birimleri Geçmişi, Günceli ve Geleceği Üzerinden Okuma Tablosu

Tablo 2’de Acil barınma birimleri ile ilgili yapılacak çalışmaların ana hatları, referans alınacak detaylar ve seçilecek başlıkların konumlandığı alanlar gösterilmiştir. Bu araştırma ile acil barınma olgusu ile aşağıdaki soruların cevaplarına ulaşmak hedeflenmektedir.

- Acil barınma birimleri geçmişten günümüze nasıl bir gelişim göstermiştir?
- Acil durum yönetiminde çözüm olarak kullanılan tek tip acil barınma birimleri nelerdir, hangi yapılara sahiptirler?
- Acil barınma birimlerinin kullanıcı deneyimleri nelerdir? Hangi ihtiyaçlar karşılanırken, hangi ihtiyaçlar karşısında tek tip barınma birimleri yetersiz kalmaktadır?
- Yeni nesil acil barınma birimleri çözüm önerilerinde farklı olan yaklaşımlar nelerdir? Barınma birimlerinin sakinlerinin tasarımdan uygulamaya kadar çözüm sürecinin içinde yer aldığı barınma birimi örnekleri mevcut mudur?
- Sürdürülebilir yaklaşımlar ve yerel mimari bilgi aktarımı acil barınma birimleri çözümlerinin geleceğine katkı sağlayabilir mi?

2. GÖÇ, ACİL DURUM, BARINMA VE KONARGÖÇER

BARINMA

2.1 Göç Olgusu, Tarihi

İnsan toplulukları dünya üzerindeki tarihinin başlangıcından itibaren, birbirinden farklı nedenler sebebiyle, yaşadıkları alanlardan istemli ya da istem dışı ayrılarak, sürekli bir hareketlilik hali içerisinde yaşamışlardır. Göç olarak nitelendirebileceğimiz bu hareketlilik, ulusal ve uluslararası sınırların aşımı ile geçici ya da kalıcı olarak gerçekleşmektedir (Çeşmecioğlu, 2017).

Göç eylemi temelinde yatan konma eyleminin barındırdığı durağanlığın sona ermesine sebep olacak algının değişimi ile mekanda hareket etme ile başlayıp, hareketin sonucunda varılan yere uyum sağlama ile sonuçlanır. Gerçekleşen büyük değişime maruz kalarak yeni koşulların getirdikleri olumsuzlukları göğüslemeye çalışan, uyum söz konusu olmayıp şartlar değiştiğinde tekrar göç sürecine giren insanın maddi ve manevi kültür öğelerinin de yer değiştirme sürecinde onunla birlikte yer değiştirdiği de görülmektedir. Öğrenilmiş bir davranış olan kültür, yaşam tarzını oluşturarak, insanın içinde yaşadığı dünyayı tanıma ve biçimlendirmesine yardımcı olur (Ağça, 2019).

Kültürel öğeler ve yaşam biçimlerinin, mekânda harekete devam eden toplumların nesilleri arasında aktarılmaya devam ettiği görülmektedir.

2.1.1 Göç çeşitleri

Tarihsel ve kronolojik açıdan, sosyal değişim ve gelişim bağlamında bireysel ve sınıfsal farklılıklara göre dört farklı göç tipi karşımıza çıkmaktadır (Petersen, 1996, s. 6-10). Doğal çevrede oluşan kuraklık, olumsuz hava koşulları gibi coğrafi zorlukların sebep olduğu ilkel, primitif göçler birinci tip göç örneğidir. Mevcut siyasi yapıların veya devletlerin etkisi sonucu gerçekleşen göçler ikinci tip göç örneği olan zorunlu göçleri (forced migration) oluşturmaktadır.

Üçüncü göç tipi olan yönlendiren göçlerde göç edip etmemek potansiyel göçmenlerin inisiyatifindedir. Sosyal baskıya maruz kalmalarına rağmen, bireyler ya da topluluklar, göç etme öncesinde karar mekanizmasının işleme sürecini ellerinde bulundurarak bu mekanizmayı kullandıkları göç, yönlendiren göçü tarif eder. Göç eden kişilerin istekleri ve kararları sonucunda gerçekleşen göçler serbest (free migration) göç olarak isimlendirilir. Dördüncü sırada yer alan kitlesel (mass migration) göçler; büyük insan toplulukları ile, iletişim ve teknolojik gelişmelerin yaşanması ile gerçekleşir.

Göçebeliği esas itibarı ile iki kısımda incelemek doğru olur:

I-Tam göçebelik

II- Yarı göçebelik

Tam göçebelik Horizontal ve Vertikal Göçebelik olarak ikiye ayrılabilir (Denker, 2014);

Horizontal göçebeliğinin uzak mesafeler arasında gerçekleştiği (Arap yarımadası, Kuzey Afrika) görülmektedir. Çöllerin ortasında yaşayan, keçi ve koyunlardan az, devecilikten daha çok geçinen, devlet yönetimlerinin etkisinden uzak olan bağımsız, hareket halinde olan ve hakiki göçebeler olarak tanımlayabileceğimiz büyük kabilelerin göçebelik biçimidir, bedevilik ruhunu yaşatmaktadırlar.

Vertikal göçebelik (Dağ Göçebeliği), yazın yüksek dağlarda konumlanan yaylalara, otlaklara; kışın kışlalara göç hareketiyle gerçekleşmektedir. Orta Asya, İran, Anadolu Göçebeliği vertikal göçebelikle örnek oluşturmaktadır.

Yarı göçebelik ise göçebelikten yerleşik hayata geçişi oluşturan ara tip örneğidir. Kışları çadırlar yerine köylerde ağaç, taş, tuğla, saz gibi konakladıkları bölgelerdeki yerel malzemeler ile oluşturulmuş evlerde barınıp, ziraat yapılarak geçirilir. Yaz geldiğinde, hayvancılık yapmak için, hayvanları alıp otlaklara, yaylalara çıkılmakta, çadırlarda konaklanmaktadır.

Orta Asya'da Türk aşiretlerinin büyük bölümü, İran'daki Kaşaylar ve Türkmenler, Anadolu Yörüklerinin çoğu, Fars ve Kürt Aşiretleri, Kafkas ve Atlas memleketlerindeki yarı göçebe topluluklar yarı göçebelikle örnek oluşturmaktadırlar (Eröz, 1991).

Tam göçebe ya da yarı göçebe hayatı yaşayan topluluklarda gözlemlenen önemli ortak olgu, hareket halinde olunmasına rağmen kendi kimliklerini kurguladıkları mekân düzenine taşıyor olmalarıdır. İnsanoğlunun yaşadığı alana ait aidiyet olgusunun sağlanması yaşamın konforlu hale gelmesi için vazgeçilmez bir detaydır. Varlığını tanımladığı kişisel alanı olan barınma biriminin yeniden tanımlanması ve kurulması, mecburi yer değiştirmeler söz konusu olduğunda durumlarda bile hayati bir önem kazanmaktadır.

2.1.2 Göç ve mekânsal yapı ilişkisi

Kronenburg'un (2002) belirttiği gibi; yerleşik düzeni tercih etmeyen göçebe toplulukların, sabit bir yere bağlı kalmayarak, hareket etmeye devam edebilmelerinin altında, hareketliliğe elverişli olan geleneksel yapı kültürleri yatmaktadır. Yerleşim mekanlarının kullanıcıları tarafından kurulması sayesinde geleneksel yapı modelleri nesilden nesile aktararak geliştirilmekte, bu durum sürekli hareket halinde olmanın yol açtığı hayat koşullarına uyum sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Yukarıda belirtilen, göçebe kültürlerin yapı anlayışı, hareketli yaşamlarının getirdiği değişken koşullara uyum sağlayan hafif, taşınabilir, esnek plana sahip olma özellikleri ile uygulama ve kullanım açısından mobil mimarlığın temel ilkelerini oluşturmuştur. Mobil mimarlığın taşınabilirlik ilkesi, yapının hareketliliğini, mekânın bütün ya da parçalı olarak farklı bir alana taşınabilmesini gerektirmektedir. Mobil mimarlığın alt dalı olan taşınabilir mimarlık incelendiğinde; yapıyı oluşturan yapı elemanlarının, kolaylıkla sökülüp, birleştirilerek yapının inşa edildiği görülmektedir. Akgül (2006); taşınabilirliği oluşturan temel unsurun, bileşenlerin hafif ve sağlam olmasını sağlayan, yapının temel hatlarındaki gerekli ölçü ve kesitlerde gerçekleştirilen modüler tasarım anlayışının olduğunu belirtmiştir.

2.2 Barınma ihtiyacı ve barınma hakkı

Beslenme, dinlenme, barınma ve üreme; insanoğlunun temel ihtiyaçlarını oluşturmaktadır ve yaşamsal olan bu ihtiyaçların giderilmesi sonrasında bütün insanlar için hayati olan güvenlik ihtiyacı önem kazanmaktadır. Temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra diğer ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmaktadır. Acaralp (2009); ihtiyaçlar

hiyerarşisinin ana fikrine göre temel ihtiyaçlar karşılanmadan sonraki basamaklardaki ihtiyaçların giderilmesine önem verilmediğine işaret etmektedir.

İnsanoğlu doğası gereği ihtiyaç duyduğu bir yere ait olma hissi ile bulunduğu mekanla bağ kurmakta, bu bağın kurulamadığı koşullarda mekânsal aidiyet duygusunun oluşturulamaması psikolojik tatmin yaratamamakta ve kullanıcıların mutsuzluğuna sebep olmaktadır. Meskene duyulan aidiyet hissi, insanın mutlu bir hayat sürmesi için gereksinimi olan duyguları barındırmaktadır (Alpegemen, 2019). İnsanların bir mekân ile bağ kurarak mekâna kendilerini ait hissetmeleri, mekâna kattıkları katkılar, kişiselleştirmeler ile mümkün olmaktadır (Alptekin, 2011).

Barınma odaklı tasarım yaklaşımında, mekân ve donatı seçimlerinde alınan kararlar, mekân kullanımda konfor ve aidiyet hissi oluşturma açısından büyük önem oluşturmaktadır. Tasarımı diğer yaklaşımlardan ön plana çıkaran özelliği, insanlara ihtiyaç duydukları konfor ortamını sağlamayı bir görev olarak benimseyerek yola çıkmasıdır (Alpegemen, 2019).

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları barınma olgusunun karşılandığı mekanlar barınak olarak adlandırılmaktadır. Barınak insanoğlunu konforunu zorlayan sıcak ve soğuktan koruyarak güvenli bir şekilde uyuyabilmesine olanak sağlayan, içinde yaşanılan korunaklı yapı olarak tanımlanmaktadır. Barınak ağaç kovuğu, mağara, kulübe, çadır ya da bina gibi mevcut koşullara uyumlu çözümler olarak gerçekleştirilebilmektedir.

İnsanın meskenini kendisinin oluşturduğu durumlarda, barınma ihtiyaçlarını karşılayan yaşam alanlarını nasıl biçimlendirdiğini mevcut iklimsel, çevresel, kültürel, geleneksel koşullar, inançları ve yerel malzemeleri dikkate alması etkilemektedir. Mimarısız oluşan bu mimari insanların kendi imkanları, basit teknikler, kendi işçilikleri ve zanaatları ile ortaya çıkmaktadır.

Sürekli hareket halinde olan avcı, toplayıcı ya da hayvancılık yapan göçer yaşam biçimine sahip insan toplulukları sökülüp, taşınabilir barınaklar kullanırken, yerleşik yaşam biçimi olan çiftçilik ile uğraşanlar kalıcı konutlar ile barınma ihtiyaçlarını gidermektedirler. Bazı durumlarda yerleşik yaşam süren çiftçilerin hasat mevsimlerinde çadır ve ağaç

dallarından yapılan barınaklarda, ya da hayvancılık yapan göçerlerin, yazın ve kışın kalıcı olan konutlarında yaşamlarını sürdürdükleri de gözlenmektedir.

Görülmektedir ki tarih boyunca barınma gereksinimi çok farklı barınak çeşitleri ile karşılanmıştır. Günümüzde ise barınak; geçici süreliğine barınma ihtiyacını karşılayan mekân olarak da tanımlanmakta, acil durumlar sonrasında oluşan barınma ihtiyacına yönelik de kullanılabilir. Afetzedelerin hizmetine sunulan barınaklar, tarih boyunca kullanılan barınaklara benzer olarak, olumsuz çevre koşullarından korunmayı sağlarken, olabildiğince konforlu yaşam koşullarını sunmayı hedeflemektedirler. Barınma bir insani haktır ve acil durum yönetimi sürecinde, kalıcı barınma alanlarını kaybeden insanların bu hakkını sağlamak için en kısa zamanda harekete geçilmektedir.

2.3 Türkiye’de Konargöçer Barınma

Göçebelik sürekli aynı yerde yaşamayan ancak döngüsel ya da periyodik olarak hareket eden halkların yaşam tarzıdır. Tam göçebe veya yarı göçebe yaşam süren halklara; göçebe avcılar ve toplayıcılar (nomadic hunters and gatherers), pastoral göçebeler (pastoral nomads), tamirciler (tinkers) veya tüccar göçebeleri (traders) örnek verilebilir (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2004).

Bates, belirli bir düzen ve yer değiştirme eylemi ile geçimini hayvancılıktan sağlamanın birbirlerinden bağımsız değişkenler olduğunu, göç esnasında geçimin sadece hayvancılıkla değil tüm ailenin, topluluğun üretime çeşitli kollardan katılması ile sağlandığını belirtir (Bates, 1971, s. 246). Tuztaş-Horzumlu, göçebe çobanlığı, tam göçebelik olarak adlandırır. Bunun yanı sıra farklı kaynaklardan derlediği bilgiler sonucu, yarı-göçerlik [semi-nomadism], yarıyerleşiklik [semi-sedentary], çoban ziraatı [herdsman husbandry], yayla pastoralizmi [yaylag pastoralism], transhüman [transhumance] gibi alt kategorileri olduğunu belirtir (Tuztaş-Horzumlu, 2014, s. 73). Khazanov (2015), göçebeliği tanımlarken pastoralizmi incelemenin ve onun hangi temel türüne dahil olduğunu saptamanın faydalı olabileceğine dikkat çekmektedir. Tanımladığı bu iki grup dahilinde Yörüklerin göçebeliği pastoral tam göçebelik ile yarı göçebe pastoralizmi arasında kalmakta olduğu görülmektedir. Pastoral tam göçebelik özetle tarımın ikinci dereceden bir geçim kaynağı oluşturmaması durumudur. Yarı göçebe pastoralizmi ise iktisadi kaynaklarının sürdürülebilmesi için yıl boyu veya yılın çoğunda

düzenli olarak yeni otlak alanlarına göç edilmesidir. Hayvancılık her ne kadar esas geçim kaynağı olsa da ikinci uğraşları tarım faaliyetleridir. Sınırlı olsa da tarım faaliyetleri, yarı göçebeler için hayvan türü tercihindan göç güzergahına hatta göç döneminin belirlenmesine kadar etki eder. Armağan, yarı göçebeliği, belli bir yerleşimde ikamet eden fakat belli mevsimlerde aile bireyleriyle birlikte kısa süreli sürdürülen göçebelikten yerleşikliğe geçiş aşaması olan göçebe yaşam olarak tanımlar. Göçebe yaşamdan ayrılan yönleri daimî bir yerleşim yerine bağımlı olunması ve sadece belirli mevsimlerde göç edilmesidir (Armağan, 2018, s. 18). Aynı zamanda yarı-yerleşiklik, göçer köylülük ve sezon göçerliği olarak da adlandırılmaktadır.

Yaylacılık, köylülerin kışları ahırda besledikleri hayvanlarını, yazları, genellikle köylerine çok uzak olmayan ya da mülkiyeti köye ait olan yüksek ve serin yerlere, meralara çıkarmalarıdır (Tuztaş-Horzumlu, 2014, s. 76-77). Transhumans ise yaylacılıkla temelde aynı faaliyet olarak kabul edilmekle birlikte, yıl boyunca gerçekleşen göç hareketini ifade etmektedir. Kiralanan çobanlar yayladan yaylaya göç etmekte, göç sadece çoban için geçerli olmaktadır. Sürü sahipleri yerleşik hayata sahiptirler ve ne sahiplerin ne de çobanların aile üyeleri göçe dahil değildirler (Tuztaş-Horzumlu, 2014, s. 75; Armağan, 2018, s. 18).

Günümüzde Türkmenlerde konargöçer yaşam tarzının terk edildiği görülmektedir. Ancak Yörüklerin birçoğunun yerleşik hayata geçerek Yörük köylerini oluşturmalarına rağmen, göçebeliği sürdürmekte olan Karakeçili ve Sarıkeçili aşiretleri gibi örnekler de bulunmaktadır. İki binli yılların sonuna doğru Sarıkeçili aşiretinin Konya-Ereğli bölgesine iskân ettirilmesi planlanmış ve sayıları azalmış olsa da Toroslarda hala konargöçer yaşam tarzını ve varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler.

Yörükler tarihleri boyunca seçtikleri yaşam tarzından dolayı az miktarda eşya ile hareket ederek yaşamlarını kurgulamışlar, kullandıkları eşyaların hammaddesini sahip oldukları hayvanlardan azami düzeyde fayda sağlayarak elde etmişlerdir. Yaşam pratikleri içerisinde teknolojik imkanlardan yararlanmayı en son düşünen topluluklardır. Dolayısıyla her Yörük obası, aşireti kendine özgü bir kültürel mirasını kendi elleri ile oluşturmuş, bu mirasın gelecek nesillere aktarılmasına özen göstermişlerdir (Ağça, 2019).

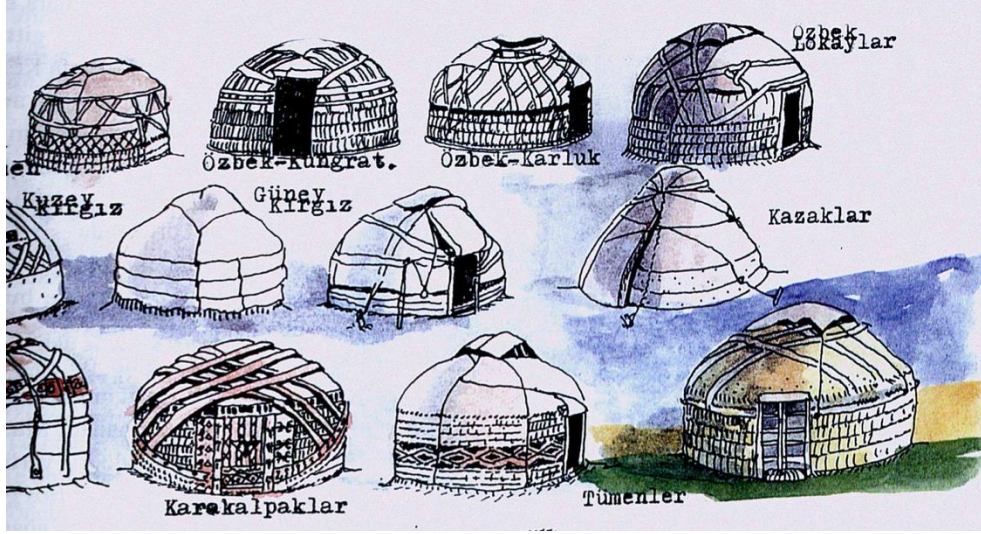
Türk göçebelerinde meskenin gelişimini, yer aldığı coğrafyaya göre Orta Asya ve Anadolu olarak inceleyebiliriz.

Şekil 1. D'Henry de Bouillane de Lacoste'un 1909'de Gerçekleştirdiği Orta Asya Gezisine ait Fotoğraflardan Kırgız Yurdu (Dopffer, 1995)

Orta Asya'da mesken ile ilgili yapılan araştırmalarda, Orta Asya göçebelerinin (Türk ya da Moğol) çadırlarının koyun yününden oluşan keçeden yapılmış olduğu görülmektedir. O dönemde arazide kurulan, kubbe formuna sahip keçe çadırlar halen Orta Asya'da kullanılmaktadır. Bu çadırlar Yurt, Boz üy, Kiygiz üy (keçe ev), Derme ev olarak adlandırılmaktadır. İskeleti ağaç dallarından, örtüsü keçeden oluşan çadırlar, yakın zamana kadar Anadolu'da belli bölgelerde kullanılmaya devam edilmiştir. Orta Asya göçebelerinde çadırlar keçe malzemesinden oluşmakta, kıl çadır örneklerine rastlanmamaktadır.

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türk göçebeleri, bulundukları coğrafyanın koşullarından dolayı hayvancılıkta koyundan keçiye geçiş yapmışlar, dolayısıyla keçe çadırda barınma yerini kıl çadıra bırakmıştır. Kıl çadır üretiminde, Arap ve Kürt aşiretlerden ilham aldıkları varsayılmaktadır. İsimlendirmede ise çadır aksamında kimi zaman Orta Asya'da kullandıkları çadır isimlerini kullanılırken, bazı örneklerde ise Türkçe isimlendirme kullanılmıştır (Eröz, 1991, s. 93).

Şekil 2. Orta Asya Göçebelerinin Barınma Birimi Yurt Çeşitleri (Dora, 2008)

Anadolu’da Türk topluluklarının kurdukları meskenlerin kökeni kendi tarihlerinde yatmaktadır. Türk tarihinin ilk zamanlarından itibaren büyük Türk devletleri, ilhanlıklar, imparatorluklar kurulmuş, toplumsal yapı olarak, Türk konargöçerleri çadırlarda barınarak bir bozkır kültürü ortaya çıkarmışlardır. Orta Asya’da bin küsur sene mevcut bulmuş maddi ve manevi bozkır kültürünün etkileri her türlü ekonomik, toplumsal, siyasal müdahaleler altında sarsılıp, oldukça zayıflamalarına rağmen, Anadolu’da yer alan Türk aşiretlerinin uzun bir süre kültürü yaşatma çabalarında görülmüştür. Özellikle çadır malzemelerinin en ufak parçasının, ipinin özel olarak isimlendirilmesi, çadırın iç yerleşim düzeninin uyumu, yerleşim alanının tespiti, ileri seviyede düzen ve gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilebilir (Eröz, 1991, s. 96).

Çadır düzeninin pek çok etkisinin mimarlık alanına yansımaları görülmüştür. Arkeolog Strzygowski, Türk çadırları üzerine yaptığı araştırmalar sonucu, doğu mimarisinde yer alan kubbelerin, yuvarlak kümbetlerin ve daha birçok mimari ögenin çıkışının, Orta Asya çadırlarından esinlendiğini, dolayısıyla çadır mimari sanatının mevcut olduğunu belirtmektedir.

Orta Asya Türk mimarisi üzerinde Strzygowski gibi çalışmalar yapan uzmanlar, bu mimarinin esaslarını çadır sanatı ile özdeşleştirmekte, Türk sanatının da birçok detayını da çadır sanatından aldığını savunmaktadırlar. Orta ve Ön Asya’dan çıkan kubbe mimarisinin kökenlerinin, Mezapotamya evlerinin kubbelerinin, Anadolu’nun

kümbetlerinin kagir yapısının, Türk çadırlarına dayandığını iddia etmektedirler (Arseven, 1983).

2.3.1 Türkiye’de geçmişten günümüze taşınan konargöçer barınma olgusu

Orta Asya’daki Türk geleneksel göçebe çadır kültürü, on birinci yüzyıldan itibaren gerçekleşen göçler sonucu Anadolu topraklarına da taşınmış, Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan geniş coğrafyada yapı malzemesi, büyüklük ve formunda farklılıklar oluşmuştur. Yaşam koşullarından ve iklim şartlarından dolayı ortaya çıkan ihtiyaçlardaki farklılıklar da çadır tiplerinin farklılaşmasına sebep olmuştur. Çadır hayatının getirdiği yaşam mücadelesi ve çadır sakinlerinin kendi günlük ihtiyaçlarını kendilerinin gidermesi, barınma çözümlerinde yaratıcılığı ve ustalığı beslemiştir. Bölgelerdeki yerel malzemelerin ve yerleşke alanlarının özelliklerine göre, farklı yörelerde farklı özelliklerde çadırlar hareket halindeki toplulukların özgürlük tutkusunu canlı tutacak biçimde şekillenmiştir. Anadolu’nun farklı yörelerindeki ulaşılabilir yerel malzemelerin kullanılması ile ortaya çıkan çadır türlerinden bazıları için, Alaçık-Çatma ev, Yurt veya keçe örtülü çadır, Topak ev, Kara çadır, Mahruti çadır, Tam tenefli çadır, Yarım tenefli çadır, Şemsiye çadır, Kumandan çadırı, Beşik çadırı, örnek olarak gösterilebilir (Çalışkan, 2013). Kara çadır, ihtiyaca uygun şekilde büyütülebilen plan ve taşıyıcı sistem yapısına sahip olduğu, kullanılan örtü malzemesinin sağladığı faydalar sebebi ile bu araştırmanın konusu olarak seçilmiştir.

Şekil 3. Toroslarda Karaçadır (Powell, 2011a)

Taşınabilir mimari öge olan çadırlar, sabit mimari çözümlerden farklı olarak, hareket halinde olan toplulukların beklentilerine duyarlı çözümler üretmek zorundadırlar. Hareketli barınak çözümleri sabit yönde göç hareketlerinin yanı sıra, göçerlerin kış yerleşkelerinden, yaz yerleşkelerine veya ters yönde gerçekleşen hareketlerine de uyum sağlamaktadır. Göç hareketi Anadolu’da belli güzergahlar üzerinde dönemsel olarak yer değiştirme olarak gerçekleşmektedir. Göçerliğin sağladığı yararlar içerisinde; mevsimsel ısı değişikliklerinin etkilerini eşitlemek ve geçim kaynağı olan hayvancılıkta, yıl boyunca hayvanlara yiyeceği sağlamak yatmaktadır. Yazın beraberinde gelen sıcaklığın otlakları kavurması sebebi ile, serin havanın sağladığı yeşil otlaklara, kışın kar ile otlakların örtüldüğü alanlardan, verimli otlakların olduğu sıcak bölgelere doğru bir hareket söz konusu olmaktadır (de Planhol, 1958).

Anadolu, Türk kökenli göçebe kültürü ile Oğuz Türkleri’nin kolu olan Selçuklular’ın 1071 yılındaki Malazgirt zaferinden sonra, Anadolu’ya iki yüz sene hâkim olunan Selçuklu egemenliği döneminde tanışmıştır.

Yaklaşık dokuz yüz yıl önce Anadolu’nun ortasından dikey geçerek, Sinop-Ankara-Denizli-Antalya kentleri hizasından coğrafyayı doğu ve batı olarak ayıran bir hat, bu topraklara yeni gelen göçerler ile kentlere yerleşenler arasında görünmez bir sınırı oluşturmaktaydı. Bu görünmez hattın batısı “uç” olarak adlandırılmakta, bu topraklarda oldukça az nüfusa sahip Türkmen göçebeler Karaçadır, Topak Ev ve Alaçık olarak adlandırılan barınaklarda yaşamaktaydılar.

Keçi kılından dokunan malzeme kullanılarak, dikdörtgen bir yerleşim alanını oluşturan çadır tipi Karaçadır olarak tanımlanırken; ahşap iskelet yapıdan oluşan, yarım küre formuna sahip çadır tipi Topak ev olarak adlandırılmıştır. Orta Asya göçerleri olan Türkmenler yeni yurtları olan Anadolu’ya barınma kültürlerini de beraberlerinde getirerek merkezlerde bulunan yerleşik halkın arasına karışmadan kırsal alanlara yerleşmeyi seçmiş, Anadolu’nun her yerinde oğuz boylarının adlarını taşıyan eski göçer-yeni köylü topluluklar oluşturmuşlardır (Soysal, 1996, s. 27-28).

Şekil 4. Derim Ev (Powell, 2013a)

Orta Asya göçerlerinin Anadolu'ya taşıdıkları göçer kültürünün uzantısı olan Osmanlı barınma kültüründe çadır elemanına çok sık rastlanmaktaydı. Osmanlı üst sınıfında, göçer olmamalarına rağmen kullanılan, daha önce Türk göçebe topluluklarında görülmemiş bir çadır tipi geliştirilmişti. Daire planının merkezinden tek bir direk ile kurulan, konik çatılı bu çadır tipi Osmanlı askeri sınıf mensupları tarafından konut olarak kullanılabilmekteydi.

Savaş alanlarında kurulan padişah otağları; çevresi dokuma perdelerden oluşan duvarlar ile sarılı, giriş bölümünde gölgelik, sonrasında ise kare plana sahip giriş çadırı, bir sonraki bölümde dairesel planlı bir çadır ve sonrasında uzun büyük bir çadır barındıran büyük bir yerleşkeden oluşmaktaydı. Osmanlı padişahları sefere çıkmayı bıraktıkları on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda seferler için çadır kurmanın hanedanlıkta yapılan şenlikler için çadır-kentler oluşturulma etkinliğine dönüştürüldüğü görülmektedir (Soysal, 1996, s. 38).

Şekil 5. 18.yy'da Şenlik İçin Kurulan Çadır-Kentte Otağ-ı Hümayun, Minyatür eserinin sahibi Levni (Yardımcı, 2015)

Osmanlı çadırları, içlerinin çok iyi şekilde organize edilmiş olmasının yanı sıra, rahat, pratik ve kolaylıkla taşınabilir özelliklere sahip idi (Gezer, 2020).

Günlük hayatta ve seferde hükümdarın, vezirlerin, şehzadelerin, halkın ve ordunun her türlü ihtiyaçlarını karşılayan çadırlara Osmanlı'da çok önem verildiği görülmektedir. Çadırların malzemesinin temini, kurulumu, yeni çadırların üretilmesi dahi işlemler öncesinde padişah izninin alınmasının gerektiği tarihi belgelerde görülmektedir. Osmanlılarda değişik türde çadırlar, önceden üretilip depolanmadan önce çadırların kimler için, ne amaçla yapıldığı, kullanılan malzemelerin miktarlarıyla en ince ayrıntılarına kadar kayıt altına alınması konuya verilen önemi göstermektedir (Onuk, 2005).

Şekil 6. Osmanlı Ordu ve Saray Çadırı ve Çadır Minyatürü (Soysal, 1996)

Çadır bezi denilen örtü, özellikle bu iş için dayanıklı olan kalın kendir, keçe, kıl dokumalardan olabildiği gibi Osmanlı dönemi ordu ve saray çadırlarında ipek kumaş (Scott, 2004), atlas, çuha gibi kumaşların kullanıldığı da görülmekteydi, çadır örtüleri sık dokunduğu için suyu geçirmezdi (Onuk, 2005).

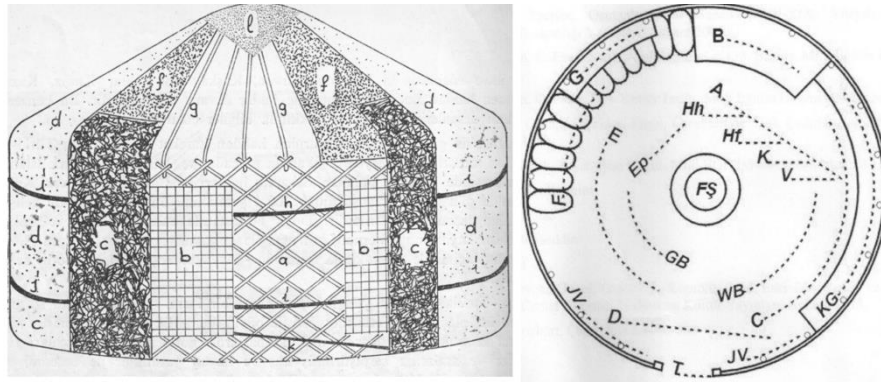
Kalabalık bir insan grubu tarafından gerçekleştirilen seferler için kurulan çadır kentlerde konaklayanların ihtiyaçları ile, günümüzde afetlerden sonra ortaya çıkan, büyük toplulukların kalıcı, yerleşik düzene geçene kadar ortaya çıkan barınma ihtiyaçları arasında benzerlikler olduğu düşünülebilir.

Seferlere çıkarak yerleşik düzenlerinden hareket eden Osmanlı dönemi ordu topluluklarının geçmişten gelen konargöçer bellekten yararlanıp tekstil malzeme kullanarak, farklı ihtiyaçlara yönelik yerleşimler ve barınma birimlerini, kalabalık toplulukların ihtiyaçlarına yönelik oluşturmaları bu araştırma için ilham verici olmuştur.

2.3.2 Göçebe ve yörük çadırı kültürü ve yaşamı

Türk göçer kültüründe hafif ve kullanışlı barınma birimlerinin kullanıldığı, mümkün olduğu kadar az eşya ile sadeliği yansıtan yaşam biçimi baskındır. Kırgızların Keçe Ev olarak adlandırdıkları, Oğuzların ve Uygurların da kullandıkları, daire plana sahip çadır özel bir yerleşim düzenine sahiptir. Orta Asya’da mevcut olan bu çadır tipinin yanı sıra, Doğu Afrika’da da hasırlarla örtülü çemberlerin bir araya gelmesi ile oluşan yarım daire planlı çadırlara rastlanmaktadır.

Yoğunlukla Orta Asya’da ve kısmen de Anadolu’da kullanılan, daire planlı, Yurt olarak adlandırılan çadırlar kusursuz detaylara sahiptirler. Yurt duvarlarının, tambur adı verilen taşıyıcı sistemini oluşturan, sepet işi çapraz çitaların açılıp katlanabilme özelliği bütün sistemin katlanıp, taşınabilmesine olanak sağlamaktadır. Yurtların gövdesinde pencere bulunmamakta, tavanda oluşturulan açıklık baca ve pencere görevini üstlenmektedir. Taşıyıcı sistemi çevreleyerek kaplayan keçe malzeme, ışık ve hava kullanımını arttırmak amacıyla, yaz aylarında yukarıya doğru, tavanı tambur ile bağlama işlevine sahip olan çembere doğru hareket ettirilerek toplanmaktadırlar. Yemek pişirme alanı, kubbenin merkezinde yer alan açıklığın tam altında, daire şeklindeki yerleşim planının ortasında yer almaktadır. Yurdun giriş kapısı güneye bakmakta, kimi zaman girişin tam karşısındaki duvarda bir sunak bulunmaktadır. Erkekler, giriş sunak ekseninin batısı olan sol tarafta, kadınlar ise bu eksenin doğusu olan sağ tarafta oturmaktadırlar (Bammer, 1999).

Şekil 7. Yurdu Meydana Getiren Unsurlar ve Bir Altay Yurdunun İç Düzeni (Şahin, 2014)

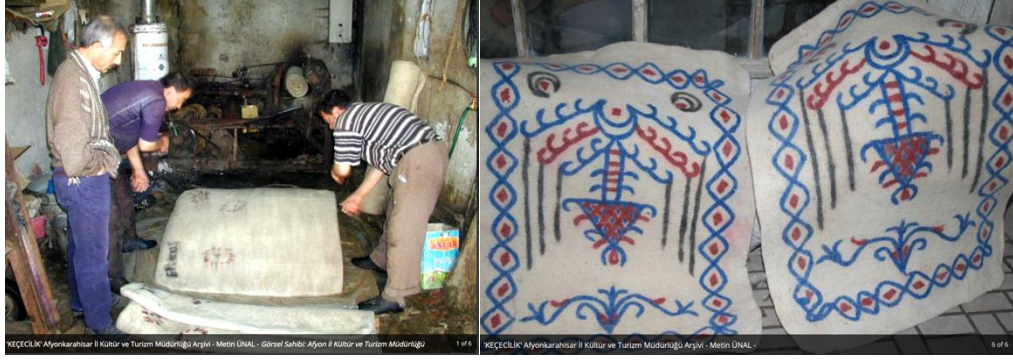
Konargöçer yaşam biçiminin sürdürülebilir olmasını ve mekânın kullanıcısının mekân ile bağ kurmasını sağlayan etmenler, kullanıcının barınma ihtiyacını karşılama aşamasının gerçekleştiği sürece dahil olmasından doğmaktadır.

Anadolu konargöçerleri olan Yörüklerin kendi topluluklarının dışında bir desteğe ihtiyaç duymadan, içe kapalı bir ekonomiye dayalı bir hayat sürdürebilmelerini, ham maddeleri keçi kılı ve koyun yünü olan Yörük dokumaları sağlamaktadır. Hayvanlardan elde edilen kıl ve yün, kendi üretimleri olan alet ve dokuma tezgahlarından geçirilip, birçok işleme tabi tutulduktan sonra barınma birimleri, ev eşyaları, mobilyalar, göç ederken eşyaları taşımak için kullanılan çuvallar ve kendi giyeceklerinin üretiminde kullanılmaktadır.

Keçenin üretim yolculuğu, genç koyunların ağustos sonunda kırkılan yünlerinin, kuzu yünü ile karıştırılarak, yüksek kalitede keçe ve kepenek elde edilmesi ile başlamaktadır. Koyunun güzelce yıkanarak temizlenen yünleri, hallaç (yay) ile atılarak havalandırılır. Elyafı ayrılarak ince hale gelen yün, kalın bir tabaka halinde büyük bir kıl çul üzerine yayılır. Bu işleme özel bir süpürge ile tabaka haline getirilene kadar müdahale edilir. Yanış adı verilen dokuma işleri, daha çok erkekler tarafından hazırlanır. Daha önce boyanarak hazırlanmış yün tutamları ince ince doğranır, her boyalı kısım ayrı kümecikler halinde gruplanır. Sol avuca alınan boyalı yün, sağ elin baş ve işaret parmakları ile iyice inceltildikten sonra, tabaka haline serili olan keçe üzerine istenilen bezeme (tezniyat) işlenir.

Şekil 8. Afyonkarahisar’da Keçecilik (Ünal, 2013)

Şekil 9. Afyonkarahisar’da Keçe Üretimi (Ünal, 2013)

Bezemeler, kırmızı ve maviden oluşurken, keçe tabaka beyaz ise siyah yün, tabaka siyah ise beyaz yün kullanıldığı görülmektedir (Yalgın, 1941).

Topluluktaki kadınlar dokuma aşamasında ılık su ile keçenin kabarık kısımlarına müdahalelerde bulunarak, düzeltmeler yapar, düzeltmeler sonrası keçe düzgün yüzeyli, silindir formunda bir ağaca sıkıştırılarak sarılıp, dürülür ve iki uçta yer alan dışa bakan tarafları kuvvetli bir şekilde çivilenir.

Yörük obasının ve çadır halkının uygunluk durumuna göre, kadın erkek bir arada, ya da sadece kadınlar, ayakları ile tekmeleyerek, yün tabakasının keçeleşmesini, sertleşmesini sağlarlar. Tabaka sökölüp, kontrol edildikten sonra, kabarık yerleri düzeltilir, mukavemetli hale getirilir (Eröz, 1991, s. 188).

Geçici barınma birimlerinin yapımına dair güncel yaklaşımlarda, topluluk üyelerinin barınma birimlerinin malzemelerinin üretim aşaması dahil üretimde yer alması gibi, yerel mimari geleneklerinin tekrar ele alınması gündeme gelmektedir. Araştırmanın ileri aşamalarında incelenecek olan Pakistan’da uygulanan geçici barınma birimlerinde yerel inisiyatiflerin katılımının sağlanması ile yapım sürecinin bir eğitim sürecine dönüştürüldüğü, üretime kullanıcıların katılması ve yerel malzemelerin kullanılması ile ortaya çıkan birimlerin kullanıcının ihtiyaçlarına göre kişiselleştirilebilir özellikte olması sağlanmıştır. Kültürümüzde de yer alan imece kültürünün bir yansıması olan, yörüklerin dayanışma ile üretim sürecinde yer alması, yörük çadırlarının sahiplerinde aidiyet olgusunu oluşturmaktadır.

2.3.3 Yörük, göçebe çadırlarının ihtiyaca cevap verme durumu

Orta Asya dönemleri dahil olmak üzere Türk göçerlerini içinde yaşadıkları coğrafyanın zorluklarından koruyarak, sığınak görevi gören çadırlar, sahipleri için geleneklerini, inançlarını, süsleme sanatlarını kısacası hayat tarzlarını devam ettirme koşullarını sağlamak için alan oluşturmuştur. Geceleri ve kötü hava koşullarında sığınılan mahrem bir hane olan çadırın giriş bölümünün önü, gündüzleri ve iyi hava koşullarında günlük yaşamın büyük bir kısmının geçirildiği yaşam alanı olarak kullanılmıştır.

Orta Asya'dan yüzyıllar içerisinde Akdeniz Bölgesi'ne yayılan Türkmenler hayvan sürülerine yeni otlaklar bulmak amacı ile hareket ederek geleneklerinin devamını sağlamışlardır. Yaz mevsiminde Torosların yüksek rakımlı yaylalarına çıkarak, kış mevsiminde deniz kenarlarına, ovalara inerek mevsimlik göçler gerçekleştirmişlerdir. Kullandıkları çadırlar, maruz kaldıkları farklı iklim koşullarına uyumlu barınma imkanları sağlamaktadır.

Türkmen göçerlerin kadınları çadırlarını “doksan dokuz pencerele saray” olarak tanımlarken, sabit kerpiç konutları “tek gözlü dam” olarak ifade etmişlerdir. Çadırlarını doksan dokuz pencerele saray olarak nitelendirmelerinin altında çadırlarda kullanılan malzemenin dokumasının gözenekli olması, içeride yaşam devam ederken dış çevrenin görülebilmesi yatmaktadır. Bu özellik sayesinde iç ve dış mekân bir bütün olarak bir arada deneyimlenebilmektedir.

Doksan dokuz pencerele saraylar olan çadırları tek gözlü dam olarak adlandırılan sabit konutlardan daha faydalı kılan özellikleri arasında; çadırların yapımının sabit konutlara göre daha kolay uygulanabilir ve maliyetinin düşük olması, içinde bulunduğu doğaya ve günlük yaşam koşullarına daha iyi uyumlanabilmeleri, komşu çadırlar arasındaki sosyal ilişkileri desteklemesi yer almaktadır

2.3.4 Yörük, göçebe çadır birimleri

Anadolu'da yaşadıkları bölgelere göre Türkmen, Yörük, Göçer gibi farklı adlandırılan göçebe topluluklar topluluk ekonomilerinin hayvancılığa bağlı olması sebebi ile yaşamlarını yarı göçer ve yaylacı olarak düzenlemişlerdir. Orta Asya'da ve Anadolu'da çadırlara özel üretilmiş direk, ipler ve malzemeler kullanılarak ortaya çıkan çadır türleri;

basit örtü çadırlar, mahruti (konik) çadırlar, alaçık-çatma ev, yurt veya keçe çadır olarak sayılabilmektedir.

Basit örtü çadırlar yere karşılıklı olarak çakılan, yan yüzlerinde üçgen örtü malzemesi ile iki metreye yakın uzunluktaki direklerin üzerine çadır bezinin gerilmesi ile yapılmaktadır ve giriş bölümü çadır kapısı görevini görecek örtüler ile detaylandırılabilirler.

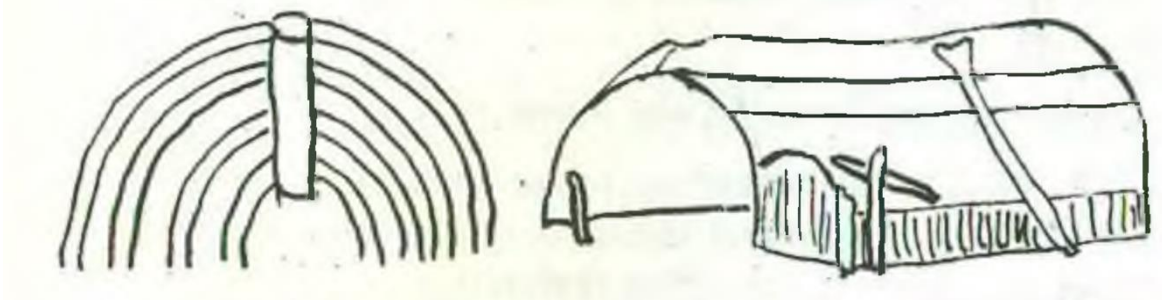
Mahruti (Konik) çadır olarak adlandırılan Orta Asya'da da kullanılan çadır tipinde, çadırın ortasına bir direk dikildikten sonra, direk etrafına çadır malzemesi takılarak kanatlar oluşturulmakta, çadır malzemesi gerildikten sonra kazıklara bağlanarak konik bir form elde edilmektedir. Altta kırk elli santimetre genişliğinde yer alan etek bölümü, bütün çevreyi tek parça olarak dönerken ve zemine gelen kısmı toprak ile kaplanmaktadır.

Çadırın eteklerinin toprakla tamamen kapatılması ile dış etkenlere karşı önlem almak amaçlanmaktadır. Çadır kanatlarından teki çadır girişi olarak kullanılmak üzere, diğer kanatlardan daha geniş uygulanır ve dikiş bitimi, zeminden yüz elli santimetre yükseklikte kalacak şekilde bırakılır. Kanadın çadır alanında yarattığı boşluk kapı olarak kullanılmaktadır. Pencere açıklığının olmadığı bu tip çadırlarda, iç mekân karanlık olmakta, taşıyıcı sistemi oluşturan ağaç direklerin ağırlığı yer değiştirirken taşımayı zorlaştırmaktadır. Bu sebepten dolayı çadır sahipleri mevsim bittiğinde yaylalardan kışın kalacakları alanlara göç ederken sadece çadır örtüsünü sökerek yanında götürmekte, çadır iskeletini bir sonraki dönem kullanmak üzere yaylada bırakmaktadırlar.

Alaçık-çatma evler, mahruti çadırlar ile benzerlikler göstermektedirler. Anadolu'da ana barınma mekânı olarak kullanılan çadırlar ile kıyaslandığında çoğunlukla yaz aylarında kullanılan daha mütevazi ve hafif barınaklar olarak tanımlanabilirler.

Bir tünel gibi uzun, vagon formuna yakın görünüşleri vardır. Alacık adıyla tanımlandıkları gibi, Karakeçili aşiretleri tarafından Alıcık olarak isimlendirilmektedirler (Eröz, 1991).

.

Şekil 10. Alaçık Çadır Çizimi (Eröz, 1991)

Ardıç ve çam ağacından yapılmış, dörtte bir çember oranını sağlayan Alacık olarak adlandırılan ağaç dalları, eğilerek karşılıklı bir araya getirilip, birbirlerine yukarıdan bağlandıktan sonra oluşan çemberler ile bir kubbe form ortaya çıkmaktadır.

Karaçadırlı ve başka aşiretlerde Alacık tanımının; derme çatma, ağaç dallarından, kamışlardan, çalı çırpı üzerine atılan çul, keçe ile meydana getirilen, geçici ev anlamında kullanıldığı görülmektedir.

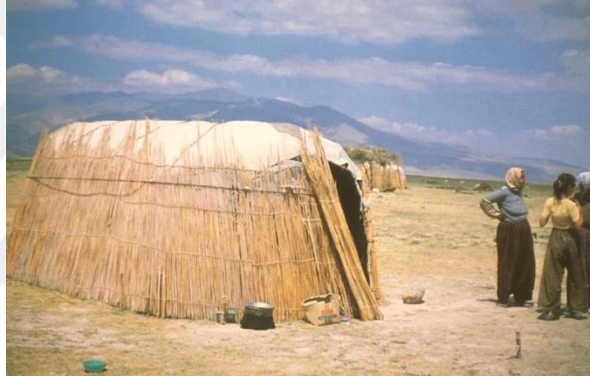
Alaçıkların arasına çam, katran, ladin ya da çınar ağacı dallarından yapılan ve kiriş görevi gören Arkıt ya da Sündürme olarak isimlendirilen düz ağaç dalları veya çubuklar bağlanmaktadır. Her bölme (göz) yirmi dört çiftten oluşmaktadır. Bölmeler, kilimle birbirinden ayrılabilir.

Alaçıklar birbirlerine kıldan üretilmiş Alaçık ipi ile bağlanır. Siyah yünden oluşan keçe, soğuk ve yağmura karşı dayanıklıdır. Kazancı yüksek olan aşiretlerin çadırlarında bir büyük bölmeyi (gözü) örtecek büyüklükte keçeler kullanılmaktadır. Beş adet kanat keçe, dört bölme için kullanılmaktadır (Eröz, 1991). Topraktan yukarıya yirmi, otuz santimetre yüksekliğinde örülen taş duvar ile ısı yalıtımı sağlanmaktadır. İki kişinin bir saatte kurabileceği, boyutları aile nüfusunun sayısına göre değişebilen Alaçık çadırının eni üç metre, boyu yedi metreye kadar büyüebilmekte, çadırın tavan yüksekliği iki metreye yakın olmaktadır (Özbayrı, 1972).

Şekil 11. Alaçık Çadır Taşıyıcı Sistemi ve Örtü Malzemesi (Johansen, 2016)

Alaçık'ın üstüne sıcak tutması için keçe örtülmektedir. Çadır çulu kıldan dokunmuş çadır bezi veya hasır da alaçık örtüsü olabilir.

Şekil 12. Alaçık Çadır (Powell, 2013b)

Alaçık çadırlar yerleşim yerlerinden uzaklarda konumlanarak hayvan sürülerine göz kulak olmak, bekçilik etmek için yapılan barınaklardır. Küçük miktarda hayvan sürülerini yaylalara çıkaran köylüler yapımı kolay bu çadırları kullanmaktadırlar. Ağaç dallarından elde edilen uzun bir sıırığın yere çakılan çatal uçlu kazıklara gerdirilerek sıkıca bağlanması sonucu yapı iskeleti oluşturulmakta, iskeletin üzeri kara çam, kayın ağacı yaprakları, ağaç kabukları, bez, hasır veya keçe gibi malzemeler ile kaplanmaktadır. Bu tip çadırlar, yerleşik düzen ile göçebelik arasında ortaya çıkan barınma ihtiyacını verimli bir şekilde gidererek önemli bir işlevi üstlenmektedirler.

Batı Anadolu'da iyi bilinen Yağcı Bedir Yörüklerinin de dahil olduğu çoğu Yörük grubunun çadırları 'Turluk' ve 'Alicık' olarak anılmaktadır. Orta Asya'dan Anadolu'ya

taşınan bu çadır tipinin günümüze gelinen süreçte etrafları ile etkileşim, coğrafi yapı ve iklimin etkisi ile bir miktar değişime uğradığı görülmektedir (Andrews, 1990).

Yağcı Bedir Yörükleri Turluk adını verdikleri çadırlarını kendileri yaparken herhangi bir ağaç türünü kullanmaz, yaylaların zirvesindeki Akdağ'da yetişen dört beş metre uzunluğunda filizleri olan gürgen ağacından yararlanırlardı. Kullanılan ağacın kalın tarafı ağacı eğmek suretiyle sivriltildikten sonra toprağa sabitlenmekte, ağacın ince ucu, oval bir form oluşturacak şekilde, yukarıda birbirine kenetlenmekte, çadırın tepesinde, hava akışı ve dumanın tahliyesi için, tütünlük olarak adlandırılan, oval şekilde bir açıklık bırakılmaktaydı. Oluşan ağaç iskeletin etrafı, yine ağaçtan oluşan dört çubuk ile çerçevelenirdi. Belleme ismi verilen bu çubuklar, ağaç iskelete deri veya iplerle bağlanarak sabitlenirdi. Yaz mevsiminde çadırın içinin serin olması için ağaç iskeletin alt bölümü belli bir seviyeye kadar hasır ile çevrilir, iskeletin üst kısmı mayıs ayında koyundan elde edilen yapağı denilen malzemeden üretilen keçe ile örtülürdü.

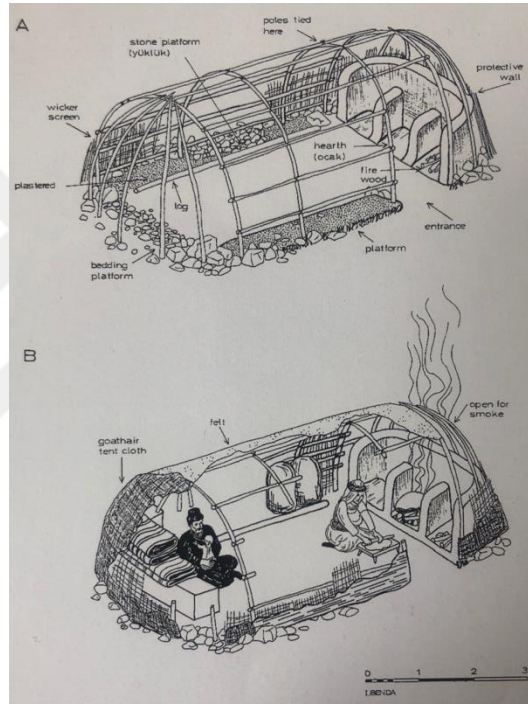
Mayıs ayında hayvandan çıkan yünden elde edilen keçe Eylül ayında elde edilen keçeden daha kıymetli olurdu. Bu değeri oluşturan durum; bahar yağmurları ile yıkanan yünün uzun süre hayvanın üzerinde kalarak uzaması ve parlaması idi. Koyundan alınan yün yıkanır, kurutulur, tarakla taranır ve daha sonra yere serilmiş keçi kılından yapılmış keçenin üzerine, taranan koyun yünü (yapağı) her tarafa eşit şekilde paylaştırılarak serilirdi. Bir Turluk yaklaşık on üç kilo yünün kullanılması ile meydana çıkardı. Yere serilen yünün her tarafına eşit miktarda kazanda kaynatılan, elli altmış ya da yüz litreye varacak kadar su serpilerek dökülür, bu işlem ile yünlerin yapışması ve pişmesi sağlanır daha sonra rulo yapılan malzeme keçenin yuvarlanması için hazırlanmış olurdu (Egawa ve Şahin, 2007).

Keçeyi yuvarlayarak işleme sürecinde kalas veya sürgülerle üç dört kişi keçeye vururken, keçenin sağlamlılığını arttırmak için keçenin arasına sıcak su dökülmek suretiyle Turluk olarak adlandırılan çadırın kabuğu, dış malzemesi olan keçe elde edilirdi.

Anavatanı Orta Asya olan Turluk ile benzer olan ve Kırgızların Alaçık olarak adlandırdıkları çadırlar yine Kırgız çadırı olan Boz üy'de bulunan kerege isimli ağaç iskelete sahip değildiler ve Orta Asya'da da ekonomik durumu zayıf göçebeler tarafından kullanılırlardı (Antipina, 1962).

Örtü malzemesi olarak Bozüy'den farklı olarak, Alaçık çadırlarının örtü malzemesi, üzerinde delikler ve açıklıklar olan iyi dokunmamış keçeden oluşmaktadır. Turluk çadırlarının üzerindeki keçe malzemesi daha kalın ve daha büyük alanı kaplar, bu çadırlarda geniş ve ekonomik durumu iyi aileler yaşamakta, kişi sayısı az ve ekonomik durumu zayıf aileler için Alıcık hane görevini görmekteydi. İki çadırın tavanı da koyun yününden yapılan keçe ile örtülmekteydi (Egawa ve Şahin, 2007, s. 106).

Anadolu'da Toroslar bölgesinde görülen alaçıklar Çatma ev olarak adlandırılmakta, beşik tonozlu formda görülmektedirler (Bammer, 1996).

Şekil 13. Beşik Tonoç Çadır (Cribb, 2009)

Çatma ev oldukça basit, ayrıntılandırılmamış yapılarıdır, ardıc ağacı dallarının bükülerek yay şekline getirilmesi ve birleştirilmesi ile oluşan küresel veya eliptik formdan meydana gelmektedirler.

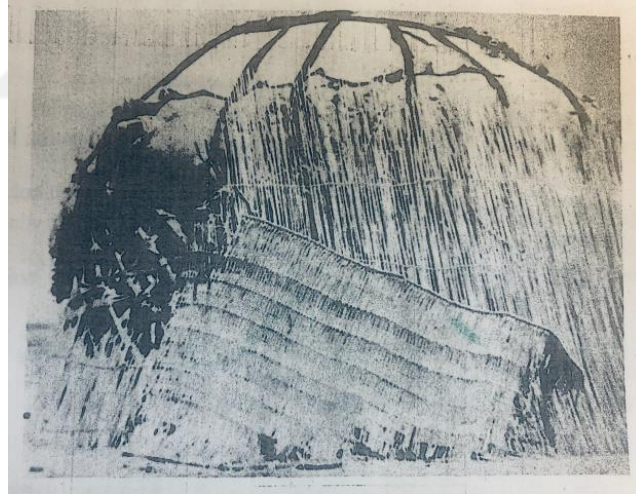
Anadolu'da kullanılan bir diğçer çadır türü olan Yurt, Orta Asya'da ormanlık bölgelerde yaşayan Altay Türklerinin ahşap iskeletli, daire planlı, örtü malzemesi sayesinde korunaklı, tavanında havalandırma için boşluk bulunan Keregü ya da Yurt olarak isimlendirilen çadırlarının devamı olarak coğrafyamızda görülmektedir.

Çadır örtü malzemesine bağlı olarak yurtlar malzeme olarak beyaz keçe kullanıldığında ‘Ak Üy’, kara keçe kullanıldığında ‘Kara Üy’ olarak isimlendirilmiştir. Kırgız ve Kazakların ‘Üy’ olarak adlandırdığı kalın keçe çadır örtüsü ile oluşturulan barınma birimleri eski Türklerin dilinde ‘Ev’ anlamına gelmekteydi.

Orta Asya’dan Anadolu’ya göç edildiğinde yaylacılık geleneği devam ederek, mor koyun yününden elde edilen keçe malzeme ile yapılan kahverengi kubbe formunda yurtlarda kalındığı, beyaz keçeden yurtlar üretmeye başladıklarında yurtlarını ‘Boz Ev’ anlamına gelen ‘Boz Üy’ olarak adlandırdıkları kaynaklarda yer almaktadır (Onuk, 2005, s.24).

Mahruti (konik) ya da çok köşeli (çatılı) olmak üzere iki tipte kurulan Yurtların Anadolu’da kurulan mahruti (konik) çadırlarına Topak Ev denilen çadır örnek olarak verilebilir. Bu çadır tipi Kırgız, Kazak çadırlarının daha küçük ve basit benzeridir.

Diğer farklı isimlerine Derim Ev, Maraş ve Konya Ereğlisi Bekdik aşiretinde Bekdik çadırı olarak da rastlanmaktadır.

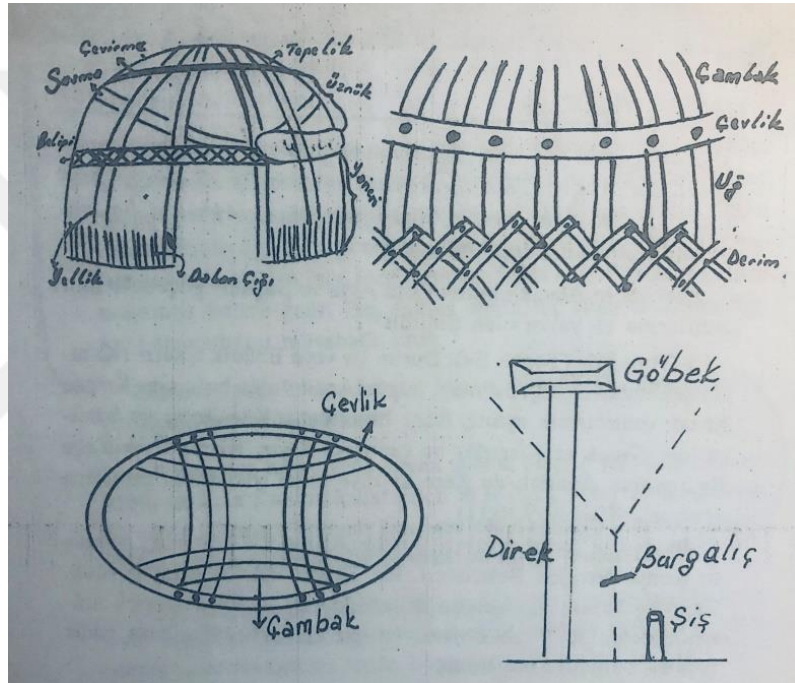

Şekil 14. Topak Ev (Eröz,1991)

Çadır malzemesini oluşturan keçe yaz ve kış mevsiminde bu çadırların, sakinleri tarafından rahatça kullanılabileceği gibi uygulanmaktadır. Oğuz boylarından gelen ve eski geleneklerine bağlı olarak yaşamaya devam eden Afyon ilinin Emirdağ ilçesinde bulunan aşiretler, kolayca kurulup sökülerek, hafif çam ağacından elde edilen ince çıtaların birbirleriyle çivi çakılmadan çaprazlama bir araya gelmesi ile, kubbe formunda

tavanı ile keçeden oluşan dış örtüye sahip Topak ev çadırlarını kullanmaktaydı. İki kişi tarafından yirmi beş dakikada kurulabilen bu çadırlar, kolaylıkla toplanabilmelerinin yanı sıra, kurulu haldeyken, sökülmeden üç-dört kişinin yardımıyla mevcut yerinden başka bir yere taşınabilmekteydi (Diyarbakirli, 1972).

Yazın sıcağa kışın soğuğa karşı koruyucu olan Topak ev, ispirto lambası gibi düşük bir ısı kaynağı sayesinde bile ısınabilen bir iç mekân oluşturabilmekte, iskelet yapısı ve kubbeli çatısı sayesinde en kuvvetli fırtınalarda bile ayakta kalacak dayanıklılığı göstermekteydi.

Şekil 15. Topak Ev Çizimi (Eröz, 1991)

Topak Ev’de daha önce Orta Asya çadırlarında olduğu gibi, her bir çadır detayının özel olarak isimlendirildiği görülmektedir. Kubbede kullanılan keçe Tepelik, tepeliği tutan beş-on santim enindeki kıl kolon ‘Çevirme’, çadırı rüzgârdan koruyan, yaklaşık yirmiye kadar kullanılan parça ‘Yelik’, çam ağacından yapılan baklava dilimi şeklinde ağaç kafes ‘Derim’, iki ile dört metre arası çapta değişen, kubbe çatının iskeleti ‘Çevlik’ olarak adlandırılmaktadır (Eröz, 1991, s. 108).

Anadolu’da Emirdağ’daki Muslucalı Türkmenler tarafından nadir olarak kullanılan bu çadırlar eski geleneğin son kalıntılarını oluşturmaktadırlar.

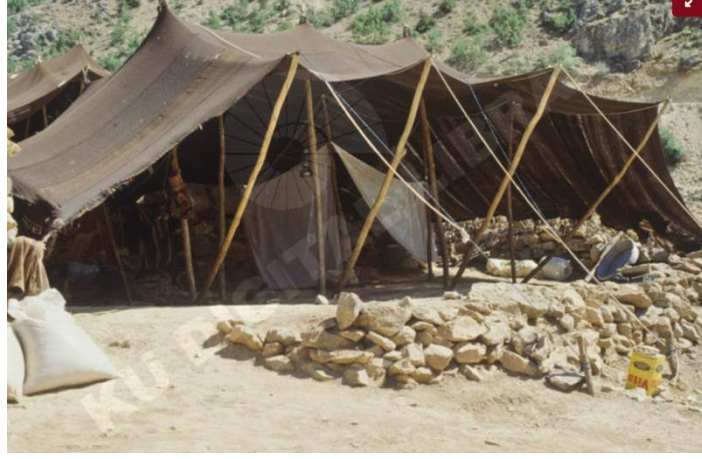

Şekil 16. Afyon, Emirdağ'da bir Topak evin kuruluş aşamaları (Powell, 2012a)

Çok köşeli, çatılı Yurtlar, duvarları dikey, çatısı konik formda, istenilen büyüklükte dört köşe ve daha çok köşeli olabilmektedirler. Yüz yirmi beş ya da yüz elli santimetre yüksekliğindeki ağaç dallarından dört veya çok köşeli duvarlar meydana gelmekte, üzerine de mahrutî çadıra benzer dam kısmı yapılmaktadır. Ağaç dallarının tepeleri yine ağaçtan yapılmış, eni 60-70 cm. olan bir çember etrafında birleştirilmekte, duman ve hava deliği elde edilmektedir.

Çadırın üstü ve yanı keçe ile kaplanır, duvarlardan birinde kapı konumlandırılır. Çok sağlam bir yapısı olduğundan sökülüp taşınamaz, nakledilemez, daimî bir meskendir. Sahipleri yayladan inerken sadece örtüleri ve çatıyı sökerek ertesi yaz yeniden kurmak üzere muhafaza eder. Işığı, duman deliğinden ve kapıdan alır. Daima kurulu kalması ve kolayca sökülüp nakledilememesi nedeni ile klasik çadır özelliklerinden ayrılmıştır. Yurtların iç bölümleri aynıdır.

Kara çadır, Kıl çadır veya Çul çadır olarak adlandırılan çadır tipi Anadolu'da göçer hayat süren gruplar arasında en çok kullanılan çadır türüdür. Yörükler tarafından tercih edilme sebepleri arasında kolay üretilir ve elde edilebilir malzemelerden yapılması, kullanışlı ve işlevsel olması yer almaktadır.

Şekil 17. Karaçadır, Yörük Çadırı, Kıl Çadır (Powell, 2013c)

Bu çadır tipi keçi kılından üretilip, ihtiyaca göre boyu uzatılabilen bir mesken sağlamaktadır. Aynı çadır tipi farklı isimler ile de anılmaktadır. Rengi siyah olduğu için ‘Kara çadır’, kıldan imal edildiği için ‘Kıl çadır’, dokunan kıldan ortaya çıkan çadır malzemesine verilen ad olan çul malzemesinin birleştirilmesinden meydana geldiği için ‘Çul çadır’ bu adlara örnekler oluşturmaktadır.

Anadolu’da son iki asırdan beri bu çadırlar güneyde Gaziantep, Kahramanmaraş, İskenderun, Teke, Saimbeyli, Adana, Mersin, Antalya, doğuda Tunceli, Diyarbakır, Bingöl, Urfa illerinde keçi kılından dokunarak kullanılmış, Osmanlılarda kıldan yapılmış bu kara çadırlar ‘Çerge’ olarak anılmıştır (Eröz. 1991, s. 97).

Kahramanmaraş’ın güneydoğusunda Türkmen oymakları yaylak-kışlak alanları arasındaki yaylaları otlak olarak seçen Mahkenli oymağı iki binli yılların başına kadar çadırlarını kurarak, Türkmen geleneklerini değişiklik yapmadan sürdürerek besinlerini ve kırtıkları yün ve eğirdikleri ipleri ve dokumaları ile geçimlerini sağlamaktaydı (Dulkadir, 1991, s.54).

Göçebe hayatın en çok bilinen barınağı olan Yurt ’un, Anadolu’da yerini maliyeti daha düşük olan Karaçadırların aldığı görülmüştür. Direkler üzerine özel amaçlı ipler yardımı ile gerilerek takılarak Karaçadırı meydana getiren çul denilen çadır malzemesi, ıstar denen yer dokuma tezgahlarında, keçi kılından eğrilerek elde edilen ipliklerin dokunmasıyla elde edilmektedir (Çalışkan, 2013). Kanat veya Kolan olarak isimlendirilen çulların boyutları çadırın büyüklüğüne göre yetmiş-yüz santimetre eni ile

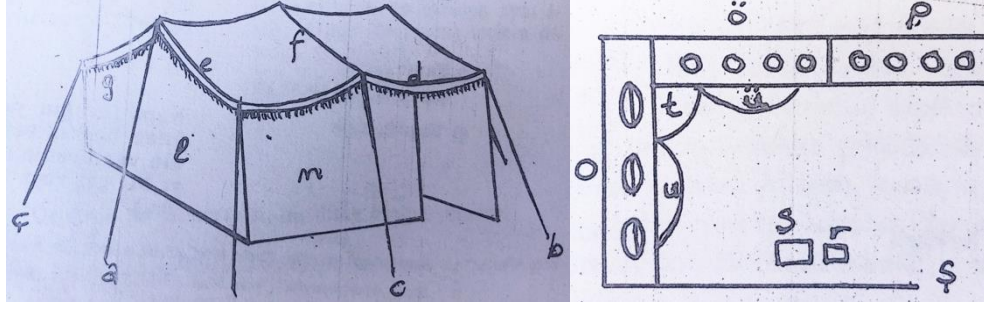
dört ile sekiz metre uzunluk arasında değişebilmektedir. Bir çadırı on dört kanat oluşturabilmektedir. Bu parçaların dikilip bir araya getirilerek çadırın ana malzemesi oluşturulur. Çadırın tavanını oluşturan mahrutı (kubbe) bölümü, yedi kanattan (kolandan) meydana gelmekte ve Çadır olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla çadır tanımı hem çatıyı oluşturan çatı kısmı için, hem de barınağın kendisi için kullanılmaktadır. Uzun iki çuldan oluşan ve duvar yerine kullanılan malzemeye ‘Stil’ denilmektedir. Çadırın uzun duvarını oluşturan stil iki adettir. Çadırın dar duvarı ‘Kapak’ olarak adlandırılır (Eröz, 1991).

İki ana malzemeden oluşan kara çadırın temel malzemeleri, ağaç dallarından elde ettikleri direkler ve besledikleri keçilerden elde ettikleri keçi kılından üretilen üst örtü malzemesinden oluşmaktadır. Keçilerin kırılmasından elde edilen kıllar öncelikle taranıp ip haline getirilmektedir. İp halini alan keçi kılı ‘Çulhalık’ adı verilen yatay veya ‘Istar’ adı verilen dikey dokuma tezgâhlarında Yörük kadınları tarafından göz kararı bir büyüklükte tek parça halinde gevşek bir şekilde dokunmaktadır.

Şekil 18. Dokunan parça stillerin bir araya getirilmesi işlemi (Kumtepe, 2016)

Çadırın üst örtüsünü oluşturacak stiller ya da çullar parça parça ıstarlarda dokunduktan sonra erkekler tarafından yirmi beş santimetre uzunluğunda bir ucu sivriltilmiş çubuktan oluşan stil çöpüyle birbirine dikilmektedir. Çadırın üst örtüsünü oluşturan stiller yan, ön ve arka stil olarak adlandırılmaktadırlar (Kumtepe, 2016).

Şekil 19. Karaçadır bağlantı elemanları (Eröz, 1991)

- a) Böğür bağı: İki adettir (Karakoyunlular buna Başbağı, Karahancılar buna Yanbağı der).
- b) Pinti bağı: Dört adettir (Karakoyunlu, Karahacılı, Yeniosmanlılar Öğsüzbağı der).
- c) Ön bağı: Bir adettir (Karakoyunlu ve Yeniosmanlılar ikisine birden Ortabağı der).
- ç) Art bağı: Bir adettir (Karakoyunlu ve Yeniosmanlılar ikisine birden Ortabağı der).
- d) Siyek Kolanı: İki adettir. (Çadırla 'Kubbe', stilin 'duvar' bağlandığı, raptedildiği yerdeki 20-25 cm. eninde kalın kıl şerit)
- e) Böğür Kolanı: İki adettir. (Direğin tepesindeki Çanak'la çadırın temasa geldiği yerdeki 20-25 cm. enindeki kıl şerit. Karakoyunlu, Karahacılı, Yen, Osmanlı'da Yankolanı denmektedir)
- f) Orta Kolanı: Bir adettir.
- g) Siyek, Siyeç: Bir adettir. (Yağmurun içeriye akmamasına yarayan, çadırın kenarından aşağıya doğru sarkan kıldan püsküllerden oluşur. Karakoyunlu ve Karahacılılar Saçak demektedir. Hemen hemen evlerde yer alan saçak vazifesini görür)
- ğ) Çanak: Bir adettir. Çadırın direği sayısı kadardır. (Direğin çadırı delmemesi için, direğin üzerine oturtulan dikdörtgen şeklindeki ağaç kısmı ifade eder. İki adet olanlar böğür veya yan çanağı, bir veya iki adet olanlar orta çanağıdır)
- h) Bakara: Sekiz adettir. Çadır dört direkli olduğunda on adet olmaktadır (Çadırla, bağları birleştiren kancayı ifade eder. Yeniosmanlılar, Encef, Sarıkeçililer Çekecek demektedir).

i) Sital Çöpü: Çok sayıda olmaktadır (Çadırla sitili ve kapakları rapteden ağaç çiviler, ifade eder, Honamlılar, Göğebakanlılar buna Çivi, Sarıkeçililer Sital demektirler)

ı) Kazık veya Söğen: Üç direklide sekiz, dört direklide on adet yer almaktadır (Çadırın bağları bağlanarak gerdirilir. Veya kazık kullanılmaz, ip gerilip üzerine kaya oturtulur, ip buna bağlanır, bunun adına da Bastırma denmektedir)

j) Dolama hasır: Çadırın iç kısmı yerden itibaren altmış-yetmiş cm yüksekliğindeki hasırla çevrilip, rüzgâra, soğuğa karşı korunulmuş olur. Bu hasıra Yeniosmanlı, Karahacılı, Karakoyuncu: Dolak Hasırı der. Çadırın dış kısmına da altmış-yetmiş cm yüksekliğinde taş yığılarak kışın soğuktan korunma sağlanmaktadır. Eğer hasır yerine kamış kullanılırsa Çığ adını alır. Orta Asya'da Çiy, çığ ismi verilen bu hasır üzerlerine boyalı yün ve ipek sarılmış olan kamış sazlarıyla tıpkı bir halı gibi durmaktadır (Arseven, 1983)

k) Bağlar kıldan mamuldür.

l) Kapak: İki adet. (Baş ve ayak sitili ve böğür sitili de denmektedir)

m) Ön Sital: Bir adet. Sarıkeçililer, Sital'e Gergi, bazı aşiretler kanat demektir. Bu çadırlar biri etraf duvarları, diğeri tavan olmak üzere başlıca iki kısımdan ibarettir. Etraf duvarlarına kanat veya kerege yani gergi denmektedir.

n) Art Sitali: Bir adettir.

o) Yüklük, yataklağ: Yatak, yorganın istif edildiği yeri ifade eder. Kapının aksi istikametindeki böğür kısmına, böğür sitilinin (kapak önüne) iki sıra dizilmiş taş veya ağaç üzerine yataklarını yığar, üzerini kilimle örterler.

p) Azıklağ, azık yüzü: Yoz çuvalın içine buğday, un, patates, bulgur, fasulye, nohut vs. konulup istif edilen bölüm.

ö) Giyesi yükü veya geysi yükü: Çamaşır çuvallarının yeri

r) Ocak (kapının yanına ön bağına yakındır): Çok saygı duyulan çadır elemanıdır. Üç taş veya sayacak denen (sacayağı) üstünde oluşturulan ocak ile bütün işler görülmektedir. Bir taş, ocağın daima tütmesi için göçünce bile yerinde bırakılır.

s) Kazanın haranı (tencere), kap kaçak yeri

ş) Kaplık, eşik: Kapı (ocağın yanından bırakılan boşluk veya ocak kapının yanındadır denebilir. Kapı bir çul veya keçe ile örtülür.)

t) Misafir yeri: En saygılı, misafirin oturacağı yerdir. Minder serilir, dirseğini dayaması için üst üste birkaç yastık arkasına ve yanına yerleştirilir.

u) Ev sahibinin yeri: Misafire son derece hürmet göstererek oturur. Evin en yaşlısıdır.

ü) Komşu yeri: Civar çadırların yaşlılarının yeri. Kapının yanındaki kapak veya Böğür Sitilinin üstünde ufak bir delik bırakılır. Dumanın çıkmasına yarar ve Tütsü Gözü adı verilir.

Kıl malzemeden dokunmuş çullar çadırın içine serilmekte ve çulun üzerine büyük, motifleri olan keçe yerleştirilmektedir. Sulak bölgelerde çadır kuran göçerler, arazide yetişen hasırlardan, hasır tezgahlarında dokuyarak elde ettikleri örtüyü, yerdeki çulun üzerinde kullanmaktadırlar. Çadır içerisinde minderler ve yastıklar çokça kullanılmaktadır. Döşek olarak adlandırılan yataklar, geceleri keçe veya hasırın üzerine serilerek değerlendirilmektedir. Sarıkeçili aşiretinde olduğu gibi sürekli hareket halinde olan göçer topluluklarda döşek kullanımı neredeyse yoktur, yerdeki çulun üzerine atılan keçe yatak olarak kullanılmaktadır (Eröz, 1991, s. 103).

Ocağın kapıya, ön bağa yakın olması sebebiyle içeride oluşan duman kapıdan ve kıldan dokunan çadır örtüsünün deliklerinden tahliye olmaktadır. Kıldan oluşan çadır örtüsü yapısı gereği ince deliklere sahiptir, göçerler tarafından kırk pencereci konak olarak anılmaktadır. Yağmura maruz kalan kıl çadırın deliklerinden yağmur ilk önce ince ince çadırın içine düşmekte, kıl çadır örtüsünün iplikleri yağmurdan dolayı şişerek, deliklerin kapanmasına yol açarak suya karşı çadırı dirençli hale getirmekte ve beş dakika içerisinde yağmurun çadırın içine işlemediği bir yapı oluşmaktadır (Eröz, 1991).

Kıl çadırı oluşturan keçi kılı, koyun yününden daha sert bir malzemedir, koyun yünü dokuması gibi ince ve sık dokunmamaktadır. Ateşe dayanımı, yüne göre daha yüksek olup, kolayca alevlenme yapmamaktadır. Bu özelliği, çadırın içinde, tavan açıklığı olmamasına rağmen, ocak kurulmasına imkân vermektedir. Pamuk ipliği ya da kendirden dokunan çadır örtü malzemesi örnekleri de bulunmaktadır fakat kıl dokumanın yağmur suyunu kısa sürede tahliye etmesi ve sonrasında çadır malzemesinin çabuk kuruması, soğuğa karşı dayanıklı olması, Kara çadırları diğer malzemelerden yapılan çadırlardan, kullanım ve fayda olarak, ön plana çıkarmaktadır.

Çadırın içi çadır malzemesinin renginin siyah olmasından dolayı, yaz mevsiminde oldukça sıcak olmaktadır, çözüm olarak ‘Stil’ olarak adlandırılan çadır baş örtüleri açılmakta, çadırın içerisinde hava akışı sağlanmaktadır. Stil isimli örtülerin dokunduğu tezgahlar aynı zamanda, çadır sakinlerinin diğer eşya ihtiyaçlarını gidermek için de kullanılmaktadır. Hareket ederken eşya taşımak için kullanılan heybeler, sedirlerde arkalık olarak kullanılan yastıklar, kilimler, nakışlı halılar, giysilerden bazıları bu tezgahlarda göçerler tarafından üretilmektedir (Johansen, 1978).

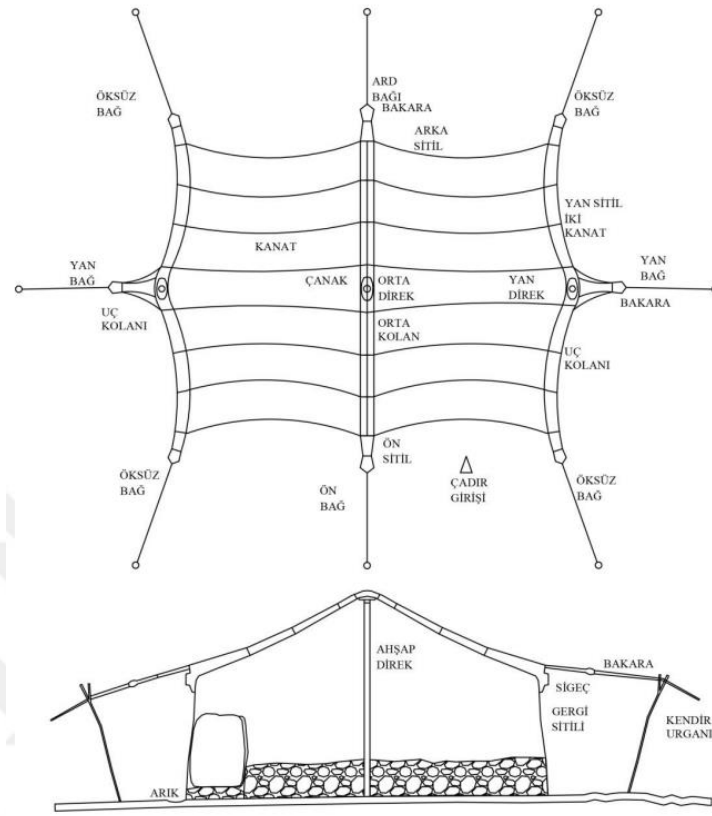
Şekil 20. Karaçadır (Powell, 2011b)

Kışın kurulan kıl çadırın böğür tarafı Kible’ ye doğru yönlendirilerek girişin güneye doğru açılması sağlanır. Kışın kuzeyden gelen sert rüzgarlara karşı arka yüzeyi konumlandırılır, güneş girişten çadırın içine doğru girerek çadırın ısınmasına yardımcı olur. Yazın ise giriş tarafı poyraz rüzgarlarının estiği kuzeye doğru yönlendirilir. Çadır kurulurken dikkat edilen noktalardan bir tanesi de çadırın çukur bir yere değil, su baskınlarına karşı korunmak için eğimli bir zemin üzerine kurulmasıdır. Böğür bağının

biri eğimin üst seviyesine, diğeri aşağıda olan alt seviyesine getirilir ve giriş kapısı alt tarafta konumlandırılır. Çadırın etrafına yirmi-otuz santim derinliğinde açılan çukurlar sayesinde yağmur ya da sele karşı korunma sağlanmış olur (Eröz, 1991).

Çadırların kurulacağı (tutulacağı) alan belirlenirken arazinin engebeli olmamasına, yaylalarda kurulum söz konusu ise, koyu gölge sağlaması ve dallarının ve yapraklarının altına yapılan yerleşimleri yağmurdan koruma özellikleri olması sebebiyle, katran ve ardıç ağaçlarının altının seçilmesine dikkat edilmektedir. Böylece yağmurun ve yaz mevsimindeki güneşin yoğun etkilerine karşı, önlem alınmaktadır. Dağların güney yamaçlarındaki korunaklı alanlar yerleşim alanı olarak seçilerek, sert kuzey rüzgarlarından çadırlar korunmakta, uzun süre konaklanacaksa suya yakın alanlar seçilmekte, sürüler söz konusu olduğunda ihtiyaç olan otlak alanları sağlayabilmek adına çadırlar arasına mesafe bırakılarak yerleşim düzeni oluşturulmaktadır (Yalman, 2000, s. 189-191).

Çadır strüktürünün üzerinde yer alan, koruyucu membran (kabuk) örtü olarak kullanılan çul malzeme ile stillerin birleştiği, saçağı oluşturan bölümde kullanılan örtü ‘Siyeç’ olarak adlandırılmaktadır. Çadır örtü malzemesinin diğer elemanlarından olan kolanlar; iplik malzemesinin tezgahlarda dokunarak ya da elde örülerek elde edilen, ip, bağ, kuşak ya da kulp olarak kullanılan dar enli dokuma ürünlerdir. Farklı işlevlere göre boyut ve malzeme değiştiren kolanlar, göçerler tarafından çokça dokunmuş ve kullanılmışlardır (Atlıhan, 2011). Ürekli’nin (2000, s. 201-205) ifadesine göre, böğür, siyek ve orta kolan olarak isimlendirilen üç adet kolan, çadırın tavanı ve alt bölümünü boydan boya geçen kuvvetli bir ip ile çadıra dikilerek sabitlenmektedir. Bu yapı çadır kolanı olarak isimlendirilmektedir.

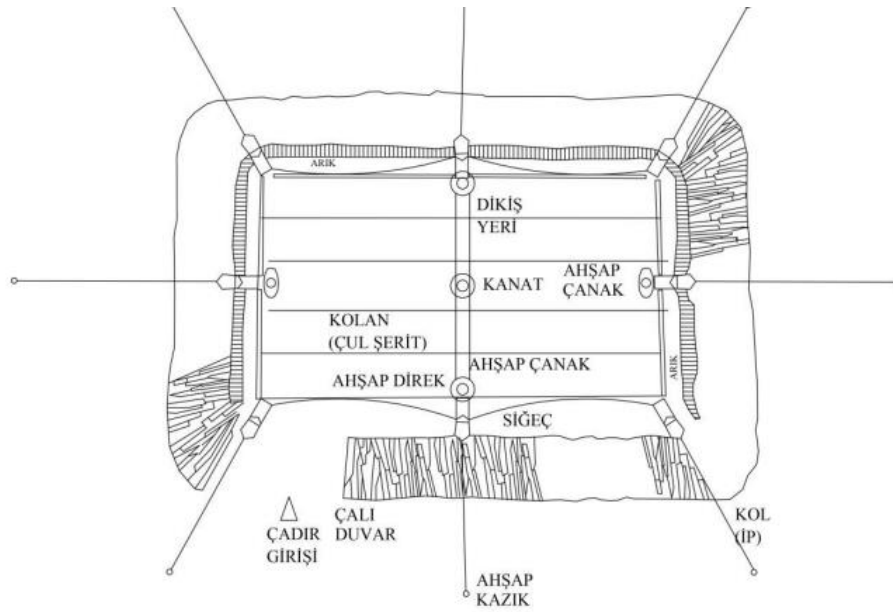
Şekil 21. Karaçadır Yapısal Analiz Çizimi (Kumtepe, 2016)

Çadırın orta aksındaki kolan orta kolan, çadır ile kubbe stilin bir araya bağlandığı yerden geçen, sağda ve solda yer alan, yirmi-yirmi beş santimetre enindeki iki adet şeride siyek kolanı denilmektedir. Çadır direğinin tepesindeki çanak ile çadırın bir araya geldiği yerdeki yirmi-yirmi beş santimetre enindeki iki adet kıl şerit böğür kolanı olarak adlandırılmaktadır (Eröz, 1991).

Şekil 22. Karacadırda Stil, Kolan, Direk ve Çadır Çanağı İlişkisi Detayı (Kumtepe, 2016)

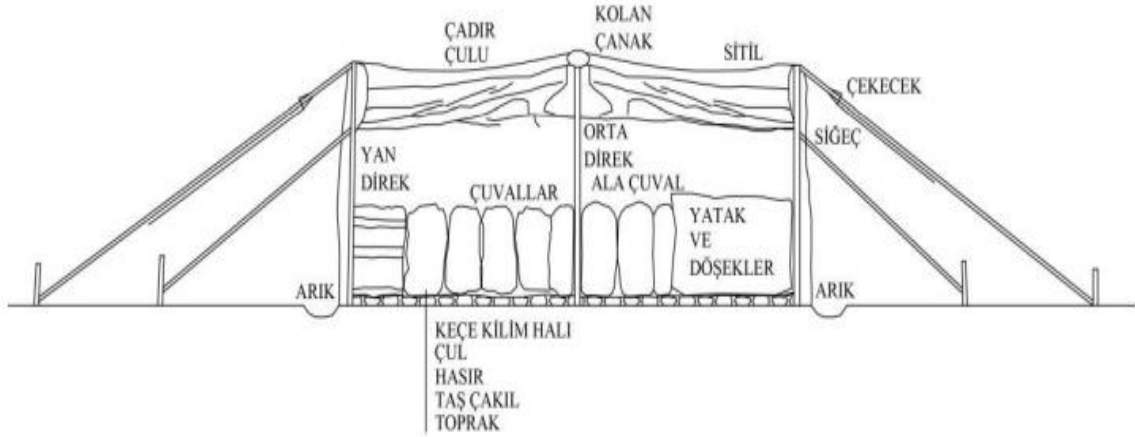
Kıl çadırda keçi kılından örme sekiz adet ‘çadır bağı’ bulunmaktadır. Bu bağlar; böğür bağı (üç adet), pinti bağı (dört adet), ön bağ (bir adet) ve arka bağ (bir adet) olarak isimlendirilmiştir. Bu bağların uçları çadırın etrafına uygulanmış çadır kazıklarına bağlanır. Kazıkların zemine tutunmasında sıkıntı yaşamamak için kayalık zeminler seçilmekte, ağaçlar destek amaçlı kullanılmakta, ya da çadır kayıklarının etrafı taşlarla desteklenerek kuvvetlendirilmektedir.

Şekil 23. Karacadır Plan Analizi (Bakır, 1995; Kumtepe, 2016)

Çadırda çanaklar kullanıldığı çanağın ismine göre isimlendirilmektedirler; böğür, siyek, orta çanak (ön, orta, arka) gibi adlandırılmaktadırlar.

Kıl çadırın ana taşıyıcısı yerleşilecek alanda yetişen dayanıklı ağaçların dallarından elde edilen ahşap direklerden oluşmaktadır. Çadır; ilk olarak ön direğin ve diğer direklerin ayağa kaldırılması ile kurulumu başlanmakta, ayakta duran direklerin yanlarındaki stiller gerilerek çadırın etrafına uygulanan kazıklara bağlanıp ve sabitlenmektedir. Keçi kılından yapılan çuldan oluşan gergin üst örtü yağmur suyunu üzerinden akıtarak tasviye etmektedir. Şiddetli yağışlarda üst örtüden gelen yağmur suyunun iç mekânın zeminine ulaşmaması için, giriş cephesi dışındaki cephelerin etrafında su yolu görevini gören arıklar açılmaktadır (Kumtepe, 2016).

Şekil 24. Karaçadır Kesiti (Bakır, 1995; Kumtepe, 2016)

Kıl çadırın zeminini döşenen taşlar ve üzerine serilen hasır ve kilimler oluşturmaktadır. Çuvalların ve diğer eşyaların şiddetli yağmurlardan etkilenmemesi için taşlar ile zemin seviyesi yükseltilmektedir.

Çadırın iç mekanını boydan boya çevreleyen, kötü hava koşullarında rüzgâra ve soğuğa karşı koruma sağlayan, bir metre yüksekliğinde sazlardan dokunan hasır malzeme ‘Dolak Hasır’ olarak adlandırılmaktadır.

Şekil 25. Toroslarda Karaçadır Dolak Hasır Örneği (Kumtepe, 2016)

Çadırın iç mekânı ihtiyaçlara göre düzenlenebilme, müdahale edilebilme özelliğine sahiptir. Çadır nüfusu kısa bir süreliğine artacak olduğunda çadır örtüsünün iç yüzeyinde kenarlara dizilen yükler ve çuvallar bölücü duvar, kilimler ise ayırıcı perde olarak kullanılmaktadır. Gece vakti kenarlarda istiflenen döşek ve yorganlar ile zeminde yatma düzeni oluşturulmaktadır. Gündüz düzenine geçildiğinde, gece düzeninin elemanları toplanıp, çuvallar ile birlikte kenarlara depolanmaktadır. Yörük çadırının gündüz ve gece farklı kullanımları için uygulanan çözümler, çadırın sakinlerinin günlük iş döngüleri halini almıştır. Keçi kılından yapılan çadır örtü malzemesi çulun, verimli olarak kullanım ömrünün on beş-yirmi yıl olduğu, kullanıcılar tarafından belirtilmekte, bakım ve onarımı iyi yapılan kıl çadırın daha da fazla seneler kullanıldığı söylenmektedir (Kumtepe, 2016).

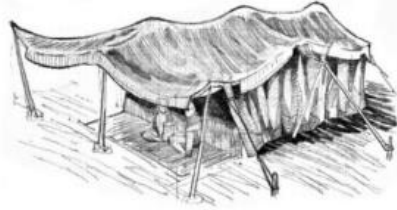

Şekil 26. Kahramanmaraş Engizek Dağı'nda Kurulan Karaçadırlar (Powell, 2012b)

Taşınabilir ev olarak isimlendirilen Yörük çadırlarının duvarlarında, tavanında, zemin örtü malzemesinde hatta mobilyalarında kullanılan keçi kılı dayanıklılığı, yüksek ısı yalıtımı, bünyesinde su tutmaması ve çabuk kuruma özellikleri ile tercih edilmektedir (Aksoy, 2012, s. 194). Keçi kılının dokunduğunda ağır bir ürün oluşturması bu tercihi olumsuz etkilememiştir. Bu çadırların üzerinde akrep, yılan gibi zehirli hayvanlar yürümez ve çadıra girmez. Bir metre enindeki ve bir metre boyundaki keçi kılı çul dokumanın ağırlığı 2,753 gr/m² civarındadır (Gündüz, 2016, s.52).

Çadırın dokunduğu ıstar olarak adlandırılan el tezgâhları işçiliklerinin Yörükler tarafından yapıldığı ahşap parçalardan oluşmaktadır. Yerleşilen alanda bulunan odun, dal, kargı parçaları ile tezgâh, çıkırık, çulhalık tarağı, mekik gibi dokuma için gerekli olan elemanların da üretimi yapılmaktadır. Çadırın üstündeki dokumalar çadırın hangi oba, aşiret için kurulduğunun işaret etmektedir.

Kara çadırın kurulumundaki kolaylığı taşıyıcı sistemi için oluşturulan düzen sağlamaktadır. Strüktür gerilerek dışarıdaki kazıklara çakılırken içerideki sistem, çakılmadan ayakta durmakta, yan cepheler depolama çuvallarıyla desteklenmektedir. Bunun yanı sıra bazen mutfak için naylonla kaplanmış ve daha iyi koruyan, yalıtan manar bölümleri bulunur. Soğuk havalarda yiyeceklerin depolanması için uygun ortam sağlanmaktadır (Ağça, 2019).

Şekil 27. Kılçadır Fotoğrafları ve Çizimleri (Ağça, 2019; Kavas, 2013)

Kıl çadırlar sökülürken ilk aşamada, stille çadırı bir arada tutan, stil çöpü olarak adlandırılan çiviler, bağlantı elemanları çıkarılır, bunun sonucunda Stil ve Kapak'lar boşa çıkar, kazıklara gerilerek bağlanan ön, arka ve pinti bağları çözüldükten sonra direkler toplanır ve çadır örtüsü bir tarafa yığılır. Çuvalların üzerine yığılan çul toparlanarak, enine ikiye katlanıp, dürülerek taşıma yapacak hayvanın (deve) üzerine yükleme yapılır (Eröz,1991).

2.3.5 Yörük çadırlarının karşılaştırılmalı analizi

Kara çadır ve yurt arasındaki en temel farkı taşıyıcı sistemleri ve formları oluşturmaktadır. Yurt çadırları konik formda ve asılı dokumalardan oluşan üçgen-amorf bir yapıdan oluşurken, sabit kubbesi tarafından basınç yükünün çadır duvarlarına aktarıldığı bir sisteme sahiptir. Karaçadır asma-germe sistemi sayesinde basıncın gerilmiş ipler tarafından aktarıldığı bir taşıyıcı sistem tarafından ayakta tutulmaktadır (Bammer, 1996).

Karaçadır ile yurt arasındaki bir başka fark yapımlarında kullanılan malzemeden kaynaklanmaktadır. Birincisi keçi kılı dokuma ile örtülürken, ikincisi keçeyle kaplanmaktadır. Kuzey yarıkürenin daha ılıman bölgelerinde görülen yurt, dairesel çadırların en akıllıca biçimlendirilmiş olanıdır. Gövdesi silindirik biçimde olup çatısı kubbe

ya da koni biçimini almaktadır. Açılır kapanır çıtalardan oluşan duvarların kubbeden gelen basınca karşı dayanıklı olması ve çıtaların hareketinin engellenmesi için, kuvvetli bir ip ile gövde çevrelenerek sistemin bir arada kalması sağlanmaktadır. Yurt çatısının tepesinde yer alan kubbe çubuklarının oluşturduğu basıncı hafifleten, çubukların bağlandığı bir çember bulunmaktadır. Eski zamanlarda, keçeden yapılan kapının yerini günümüzde ahşap kapıya bıraktığı görülmektedir.

Şekil 28. Karaçadır (Powell, 2011c)

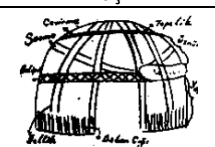
Yurtlarda örtü malzemesi olarak kullanılan keçe çok kullanışlı olmasına rağmen gerilmeye dayanıksız malzeme özellikleri göstermektedir. Kubbe ve silindirik gövde strüktüründen gelen basınç keçeye aktarılmaktadır. Karaçadırlarda örtü malzemesi olarak kullanılan, dirençli keçi kollarından dokunarak üretilen çul dokuma gerilmelere karşı oldukça dayanıklı olup yırtılmaya uğramamaktadır. Bu sebepten dolayı kara çadırların taşıyıcı sistemi olan asma-germe sistem için kıl malzeme kullanılmaktadır (Bammer, 1996).

Şekil 29. Karacadır Yaşamı (Powell, 2013d)

Anadolu’da kullanılan çadır türleri özelliklerine göre aşağıdaki tabloda inceleme altına alınmıştır.

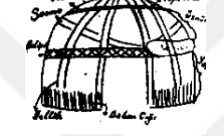
Tablo 3. Konargöçer Barınma Belleğine ait Anadolu’da Görülen Barınma Birimleri
Karşılaştırmalı Tablo

ÇADIR TİPİ	BÖLGESİ	YAPI TİPİ	TAŞIYICI SİSTEM	KURULUM	İKLİM
 Karacadır	Gaziantep, Kahramanmaraş, İskenderun, Adana, Mersin, Antalya, Tunceli, Diyarbakır, Bingöl, Uşak	Dikdörtgen plan Üçgen çatı	Asma germe sistemi Ahşap direkler Kolan olarak adlandırılan dokuma kirişler	Kolay kurulum Kolay söküm	Sıcak Soğuk
 Alaçık	Mersin, Anamur, Ermenek	Beşik tonoz	Ağaç iskelet Çam, Ladin, Çınar, Ardıç	Kolay kurulum (İki kişi ile bir saatte)	Sıcak Soğuk
 Topak Ev	Kahramanmaraş, Konya Ereğlisi, Emirdağ	Daire plan Yarım kubbe tavan	Ağaç iskelet Hasır Örgü	Kolay kurulum (İki kişi ile yarım saatte)	Sıcak Soğuk

Tablo 3 bölgelere göre kullanılan çadır tiplerini bir araya getirmektedir. Çadırların taşıyıcı sistemlerinde kullanılan malzemelerin, bölgenin coğrafi bitki örtüsüne bağlı olarak değişmekte olduğu ortaya çıkmaktadır. Çadırların sağladığı termal konfor, üç farklı örnekte de benzerdir, sıcak ve soğuk iklimde kullanılabilir özelliğe sahiptirler. Kurulum

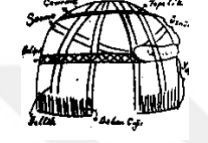
kolaylığı üç farklı tipte de ortak özellikler arasında yer almaktadır. Çadırların oturma alanı ve modül biçimlerinde farklılıklar gözlenmektedir.

Tablo 4. Konargöçer Barınma Birimleri Malzeme Tablosu

ÇADIR TİPİ	ÖRTÜ	MODUL ÖLÇÜSÜ	KULLANIM
 Karaçadır	Keçi kılından dokunan Kılaba	En 3 metre Boy 5-7 metre	Depolama Yemek Yapma Yeme, uyuma, misafir ağırlama
 Alaçık	Koyun kılından elde edilen Keçe Dokuma çul kanatlar	En 3 metre Boy 7 metreye kadar	Depolama Yemek Yapma Yeme, uyuma, misafir ağırlama
 Topak Ev	Keçe	Çapı 2 metre-4 metre arası	Depolama Yemek Yapma Yeme, uyuma, misafir ağırlama

Tablo 4, incelenen üç farklı çadırdaki kullanılan örtü malzemesi hayvan kılının dokunması veya sıkıştırılması ile elde edildiğini göstermektedir. Çadırların kullanım amaçları benzerdir. Karaçadırın eni üç metreye yakın olmakla birlikte boyu beş-yedi metre arasında değişebilmektedir. Yüzey malzemesi keçi kılından dokunmakta, kılaba olarak adlandırılmaktadır. Alaçık yüzey malzemesi, koyun kılından elde edilen keçeden, çul malzemeden oluşabilmekte; eni üç metre iken boyu yedi metreye kadar uzayabilmektedir. Topak evin yüzey malzemesi keçeden oluşmaktadır, daire formunda olan oturma alanının çapı iki-dört metre arasında değişmektedir.

Tablo 5. Konargöçer Barınma Birimleri Kullanım Özellikleri Tablosu

ÇADIR TİPİ	MEKAN ÖZELLİĞİ	İKLİM KONFORU	MALZEME ÖZELLİĞİ	KULLANICI UYUMU
 Karacağad	Hareket ettirilebilen Sökülür-Takılır	Sağlamaktadır	Yerel Yeniden kullanılabilir Sürdürülebilir	Dikdörtgen ve büyütülebilen planı sayesinde, artan kullanıcı sayısına cevap verir
 Alaçık	Hareket ettirilebilen Sökülür-Takılır	Sağlamaktadır	Yerel Yeniden kullanılabilir Sürdürülebilir	Dikdörtgen ve büyütülebilen planı sayesinde, artan kullanıcı sayısına cevap verir
 Topak Ev	Hareket ettirilebilen Sökülür-Takılır	Sağlamaktadır	Yerel Yeniden kullanılabilir Sürdürülebilir	Daire plan yapısına göre kurulan birim, daha sonra artan kullanıcı sayısına cevap veremeyebilir

Tablo 5 çadırların sökülür, takılır, hareket ettirilir özelliklerindeki benzerlikleri göstermektedir ve her biri benzer şekilde iklim konforu sağlamaktadırlar. Yerel ve sürdürülebilir malzemelerden üretilmektedirler. Karacağad ve Alaçık kullanıcı sayısına göre malzemelerin eklenmesi ile büyütülebilen dikdörtgen bir plan şemasına sahipken, Topak Ev daire plan şeması ile kapalı bir yapıdır ve farklı kullanıcı sayısından kaynaklanabilecek ihtiyaca cevap verememektedir.

2.4 Acil Durum

Acil durum tanımı, hemen yapılması gereken, ivedi anlamına gelen acil kelimesi ve vaziyet, hal, mevki, pozisyon anlamına gelen durum kelimesinin birlikte kullanımı ile oluşmaktadır. Bu tanım acil durumun, en kısa zaman zarfında müdahalenin gerekli olduğu bir hal olduğunu ortaya koymaktadır. Beyatlı (2010) çalışmasında acil durumu ani olarak ortaya çıkan güç durum, yardım ve kurtarmayı gerektiren durum olarak tanımlanmıştır.

Göç tanımının Türkçe etimolojik kökeni taşınma eylemine dayanmakta, insan gruplarının ve topluluklarının farklı sebeplerden dolayı yerleşik oldukları yerden başka bir yere taşınmaları olarak belirtilmektedir. Bir insanın yaşamını geçici veya kalıcı olarak bir

yerleşim alanına kurmak amacı ile yerleşik yaşadığı yerden (ülke, kent, vs.) ayrılarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Mehmetbeyoğlu, 2020).

Çeşmecioğlu (2017) ise göç hareketinin; bir kişinin, bir grubun, bir devletin sınırları içerisinde veya devletlerarası sınırları aşarak süre, neden ve yapı kısıtlaması olmadan gerçekleştirilen nüfus hareketi olduğuna işaret etmektedir.

Acil duruma maruz kalan insanların barınma alanlarının acil durum sonrası kullanılamaz durumda olması sebebiyle, yerleşik düzenlerinin dışına çıkmaya mecbur kaldıkları görülmektedir. Göç tanımları referans alındığında, kontrol dışı oluşan etken sonucu afetzedelerin küçük ölçekli bir yer değiştirme deneyimlemekte olduğu, kalıcı yerleşim olanakları gerçekleştirilinceye kadar insan gruplarının yaşamlarının bir süreliğine, geçici olarak acil durum yönetimi tarafından tanımlanmış alanlara yönlendirildiği anlaşılmaktadır.

2.4.1 Acil durum yönetimi

Acil durum, 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da, *“Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli”* olarak tanımlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti, 2009).

Acil durum yönetimi acil durumun meydana gelmesinden hemen sonra başlayarak, etkilenen toplulukların tüm ihtiyaçlarını zamanında, hızlı ve etkili olarak karşılamayı amaçlayan yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır. Sürekli olmayıp acil durum olarak değerlendirilen bir olayın meydana gelmesi ile başlayarak acil durumu gerektiren nedenler ortadan kalktığında sona eren bir yönetim şeklidir. Afet yönetiminin olaya müdahale ve kısa süreli iyileştirme faaliyetlerini kapsar. Etkin bir acil durum yönetimi; planlı, hazırlıklı ve koordineli olmayı ve olağan yönetimlerden farklı olarak olağan dışı imkân, kaynak ve yetkileri gerektirir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, t.y.a).

Afet yönetiminde acil durum sonrası müdahale kısa süre içerisinde gerçekleştirilen iyileştirme çalışmalarından oluşmakta, acil durumu oluşturan koşullar ortadan kalktığında yönetim görevi tamamlandığı için, olağan koşullar altında gerçekleştirilen

yönetimlerden farklı olarak imkanlar, kaynaklar ve yetkiler olağan koşullardan daha fazla olmakta, süreci yönetebilmek için planlı, hazırlıklı ve yüksek koordinasyon becerili donanımlar gerektirmektedir.

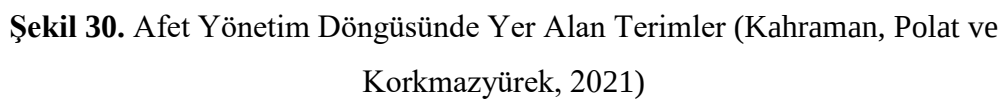
Acil durumu oluşturan afet riskleri önceden tahmin edilebilmesine rağmen ne zaman ve ne şekilde acil durumun oluşacağı önceden tam olarak bilinmemektedir. Bu belirsiz, gerçekleşeceği varsayılan durum karşısında çaresiz kalmamak, acil durumun ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçları hafifletebilmek adına afet yönetimine, afet sonrası planlamasına ve afet öncesi önlem alınmasına dair eğitimlerin, çalışmaların yapılabilmesi olması oldukça önem taşımaktadır. Bu önem doğrultusunda afet yönetimi, acil durum sonrasındaki müdahale ve iyileştirme çalışmalarının yanı sıra, acil durum öncesindeki önlem amaçlı yapılan çalışmaların tümünün verimli bir şekilde gerçekleşebilmesi için aralarındaki koordinasyonu sağlamaktan oluşmaktadır (Çeşmecioğlu, 2017).

2.4.2 Acil durum yönetimi tarihsel süreci

Acil durum yönetiminin tarihsel sürecine bakıldığında; uluslararası etapta kuruluşlar tarafından ilk olarak acil durum sonrası müdahale ve iyileştirme çalışmaları ile gerçekleştirildiği, süreç içerisinde acil durum sonrası yapılan çalışmaların, ortaya çıkan olumsuz etkileri azaltmada etkisizliğinin görüldüğü, 1990'lı yıllarda afet yönetimi için köklü değişiklikleri gündeme getiren uluslararası afet politikaları ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir.

11 Aralık 1987 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1990'ları “Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma On Yılı (International Decade for Natural Disaster Reduction)” olarak belirlemiştir. Bu on yılın belirlenmesinin arkasındaki temel fikir, afetlerin ve afetler sonrası kayıpların artışı ve afetlerden kaynaklanan kayıpların azaltılmasına yönelik bilimsel ve mühendislik bilgisinin varlığındaki artışın etkisi ile oluşmuştur. 1994 tarihinde Japonya'nın Yokohama kentinde düzenlenen Birinci Dünya Afet Azaltma Konferansı (First World Conference on Disaster Reduction) sonucunda “afet önleme, hazırlıklı olma, hafifletme ve yardımın” daha güvenli bir dünya inşa etmek ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek için gereken temel önlemler olduğu üzerine çıktılar gerçekleşmiştir. 2000'de ise Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından, Uluslararası Afet Azaltma Stratejisinin (ISDR) uygulanmasına karar verilmiş ve bu konu

Uluslararası platformda, acil durum yönetim döngüsünün acil durum öncesinde risk ve zararı azaltma, acil duruma hazırlık, gerçekleştiği süreçte acil durum müdahalesi, acil durum sonrasında müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılanma adımlarından oluştuğu görülmektedir. Bu döngüyü oluşturan terimlerin aralarındaki ilişkiyi Şekil 30 ortaya koymaktadır. Konu ile ilgili farklı yaklaşımlar ile yapılan çalışmalarda, oluşturulan şeklin hangi terimin hangi sürece ait olduğu bilgisini açıkça gösterebilmesi hedeflenmiştir (Kahraman, Polat ve Korkmazıyürek, 2021).

Ülkemizde acil durumlar ile ilgili politikaların ilk olarak 1939 Erzincan Depremi sonrasında geliştirilmeye başlanmış, çeşitli kanun ve yönetmelikler devletin afetler öncesinde ve sonrasındaki sorumluluğunun belirlenmesi amacı ile oluşturulmuştur. Bu konudaki temel yasa olan 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” 1959 yılında yürürlüğe girmiş ve konuyla ilgili ortaya çıkan yasal boşluklar süreç içerisinde giderilmeye çalışılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti, 1959).

17 Ağustos 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi’nde yaşanan büyük kayıplar, ülkemizdeki afet yönetiminin eksiklerini acı bir şekilde ortaya çıkarmış, afet öncesi ve sonrası süreçlerin yönetiminden sorumlu olan kurumlarının çalışmalarının entegrasyonunun hayat kurtaran önemi ortaya çıkan üzücü tablo ile görülmüştür.

29 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilen 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu ile (Ek 2) (RG, Tarih:17.06.2009, Sayı: 27261), afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin yürütülmesi, Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının kurulması, teşkilatı ile görev ve yetkilerini düzenlemesini amaçlanmıştır (5902 S.K. m.1.1). Bu kanun afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması, olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve bu konularda politikaların üretilmesi ve uygulanması hususlarını kapsamaktadır (5902 S.K. m.1.2). Daha önce bu şekilde afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık’a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılmış, 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile İçişleri Bakanlığı’na bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuş bu konudaki yetki ve sorumluluklar tek elde toplanmıştır. Sonuç itibariyle Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye’de afetler ile ilgili yetkili tek birim haline getirilmiştir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, t.y.b).

Yakın bir tarih olan 6 Şubat 2023’de ülkemizde meydana gelen en büyük afetlerden biri olan Maraş Depremi on bir ilimize yayılan alanı ile çok geniş bir coğrafyayı etkilemiş, elli bine yakın vatandaşımız hayatını kaybetmiş, afet sonrası yüksek miktarlarda barınma ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu ihtiyaca yönelik çözümler için yerel kaynaklar dahil olmak üzere farklı meslekler ve kuruluşlar seferberlik içerisinde bir araya gelmiştir. İhtiyaç oluşturan barınma birimlerinin nakliyesinde ve tedarik zincirinde oluşan aksamalar sonucunda birimlerin tek merkezden tedariklerinin dışında, afet bölgelerinde imece usulü ile üretilmeye çalışıldığı görülmüştür. Afet bölgeleri dışında yaşayan meslek sahipleri ve tedarikçilerin bir araya geldiği oluşumlar, çalıştaylar ve çeşitli girişimler afet sonrası iyileştirme sürecinde, ihtiyaç doğrultusunda acil olarak oluşturulmuştur. Afet sonrası Ortak Yaşam Çalıştayı, Herkes için Mimarlık girişimi, Tasarım İhtiyaç Ağı ve benzeri oluşumlar, gönüllerinin katılımı ile üretilen konteyner evler bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Tasarım İhtiyaç Ağı oluşumunun hedefleri incelendiğinde; tasarımcılar, mimarlar, araştırmacılar, danışmanlar, üretici ve tedarikçileri ihtiyaç sahipleriyle buluşturmanın, ihtiyaç sahipleri ile tasarımcıların projeleri ilerletmeye yönelik birlikte çalışmalarını sağlamanın hedefler arasında yer aldığı görülmektedir. Bu hedefler için gerekli çalışma alanları oluşturulurken, çalıştay düzeni içerisinde birlikte üreterek projelerin gerçekleştirilmesi, dayanışma kültürü ile başlayan projelerin ileride bu kültürü devam ettirmeye aracı olmasına niyet edildiğine dikkat çekilmiştir. Tasarım odak noktalarını bölgelerin afet sonrası koşullarını sürdürülebilir kılmak, günlük yaşantıya ve yaşam alanlarına dair anlam üreten fikirler çıkarmak oluşturmaktadır.

Görülmektedir ki araştırmanın konusu olan, yörük kültürünün acil durum barınma birimlerine aktarabileceği bilgi ve deneyim birikimine sahip olduğu savı deprem sonrası yapılan çalıştaylarda elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Kullanıcıların içinde olduğu üretim süreci ve yörük yaşamının barınma kültürüne kattığı değerleri geleceğe taşımak ve canlı tutmak için gerçekleştirilecek girişimler, iş birliktelikleri afet sonrası barınma ihtiyaçlarının çözümlerine karşı yeni nesil yaklaşımların desteklenmesinin önemi, Maraş depremi sonrasında da açıkça ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

2.4.3 Acil barınma ve geçici barınma tanımları, acil barınma ihtiyaç koşulları

Şener acil durumu bir toplumun ya da topluluğun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma olasılığını aşan, günlük yaşam işleyişini önemli ölçüde bozan, insani, maddi, çevresel kayıplara sebep olan, aniden ortaya çıkan yıkıcı bir olayın sonucu olarak ifade etmektedir (Şener ve İdemen, 2020).

Acil duruma maruz kalan toplulukların yaşadığı hasarlardan sonra ortaya çıkan en büyük ihtiyaçlardan biri acil ve geçici barınma ihtiyacıdır. Afet sonrası barınma ile ifade edilmek istenen geçici veya kalıcı olarak yapılan barınma birimleridir.

Acil durumun ortaya çıkardığı barınma ihtiyacı geçici veya kalıcı olarak yapılan barınma birimleri tarafından giderilmeye çalışılmaktadır. Oluşan hasarlardan sonra kullanılamayacak durumda olan yaşam birimlerinin yerini içinde yaşayacak olan aile ve bireylerinin mahremiyet ihtiyaçlarını karşılayan, kapalı yaşam alanı ile güvenli ve sağlıklı bir ortam sağlayan acil barınma birimleri almaktadır. Uygulanan acil barınma birimleri geçici yerleşim alanlarını oluşturarak kalıcı konutların hizmete sunulacağı tarihe kadar koruma sağlamakta, termal konfor oluşturmakta, kültürel olarak uyumlanma imkânı oluştururken, günlük yaşam görevlerinin ve geçim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine uygun ortam yaratmaktadır.

Acil barınma birimlerinin geçici konutlardan farkı birimlerin acil durum oluştuktan sonraki ilk zamanlar ile geçici konutların kullanıma açılacağı zaman arasındaki sürede, afetzedelerin barınma ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamasıdır. Geçici konutlar evlerini kaybetmiş olanlar için devlet kurumları tarafından kalıcı konutlar yapılıncaya kadar geçen sürede yaşam alanı olarak kullanılma amacını taşımaktadırlar (Çeşmecioğlu, 2017).

Afet sonrası barınma çözümleri olarak gerçekleştirilen acil barınma birimlerinde; yaygın olarak çadır ve prefabrik sistemler kullanılmakta fakat bu birimlerin etkili barınma ve konforu sağlayamadığı görülmektedir. Uygulanan acil barınma birimlerinin ihtiyaçları karşılama bakımından verimli çözümlere ulaşamamasının sebepleri; birim maliyetlerinin yüksek olması, üretim ve nakliye sürelerinin uzunluğu, yanı sıra nakliye sürecinde yaşanan sorunlar, kurulum sürecinde yaşanan sıkıntılar, farklı kültürlerin farklı ihtiyaçları göz ardı edilerek tek tip barınma birimlerinin önerilmesi ve sıcak iklimlerde ortaya çıkan

termal konfor sorunları ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla ihtiyaç olan acil barınma birimlerinin kurulumu bitene kadar, diğer yöntemler ile mecburi olarak barınma ihtiyacının giderildiği görülmektedir (Savaşır, 2008).

2.4.4 Acil durum barınma birimleri

Acil durumun gerçekleşikten sonraki günlerde afetzedelerin barınma ihtiyacını karşılamak için kullanılan ‘Acil durum barınağı’ olarak adlandırılan acil durum barınma birimleri için Türkiye’de, çoğunlukla çadırların kullanımı gerçekleşmektedir. Acil durum sonrasında uygulanan acil durum barınma birimi kavramı ile iyileştirme aşamasında gerçekleştirilen geçici konut kavramlarının genellikle karıştırıldığı görülmektedir (Savaşır, 2008).

Şekil 31. Kızılay Afet Çadırı (Afet çadırı, t.y.)

Uygulanan acil durum barınma birimleri, afetzedeler için minimum yaşam koşulu sağlamakta, acil yardım aşamasındaki barınma sorunu, kolay kurulan, hafif, taşınması kolay yapılara sahip olmaları sebebiyle çadır ya da pnömatis tipli barınaklar ile çözülmeye çalışılmaktadır. Çadır tipi barınma birimlerinin dış kabuğu ya da örtüsünde tekstil malzemesinin yanı sıra, plastik ya da polietilen malzemesinin de kullanıldığı görülmektedir (Beyatlı, 2010).

Belirtilmesi gereken bir diğerk nokta ise acil durum sürecinde, yerel yardım kuruluşlarının yanı sıra uluslararası kuruluşlarının da katılım gösterme özelliğinin bulunmasıdır. 1999 yılında ölkemizde yaşanan deprem sonrasında seksen kadar uluslararası yardım kuruluşunun acil müdahale ve iyileştirme aşamasında rol oynadığı belirlenmiştir. Bazı örgüt ve kuruluşlar Türkiye’de uzun süre kalarak yeniden inşa faaliyetlerinde katılım sağlamışlardır. Uluslararası yardım kuruluşlarının işleyişlerine bakıldığında çoğunun yardım projeleri, zarar azaltma ve yerel kamusal kapasitenin iyileştirilmesi ve olası afetlerin hesaplanması gibi konulara yönelik çalışmalara yoğunlaştıkları anlaşılmaktadır (Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı, 2004).

2.4.5 Geçici barınma birimleri

Kullanıcıların en hayati işlevsel gereksinmelerini karşılamak amacıyla acil durum sonrası kısa süre içinde kurulan hafif, konforu düşük, sökülüp takılabilen ve daha sonra tekrar kullanılabilen birimler geçici barınma birimleri (geçici konut) olarak adlandırılmaktadır. Bu barınma birimleri kalıcı konutların yapımı tamamlanana kadar kullanılmakta, kullanım süreleri en az dört ay olarak hesaplanılmasına rağmen, ölkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak kalıcı konutların yapım süresinin uzamasına bağlı olarak bu sürenin de arttığı görölmektedir. Türkiye’deki geçici konut uygulamalarında yaklaşık otuz metrekare taban alanlı prefabrike konutlar geçici barınma birimi ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Ölkemizde afet sonrası iyileştirme süreci uzun sürebilmekte, bu sebep ile geçici barınma birimleri sorununun çözümü oldukça önem oluşturmaktadır. Acil barınma birimlerinin üretimi, nakliyesi, montajı ve günlük yaşamla ilgili temel ihtiyaçlara cevap verme zorunluluğu gibi sürece ait aşamalar, uygulanması planlanan birimlerin organizasyonunun çok farklı açılara dikkat ederek gerçekleştirilmesini gerektirmektedir (Savaşır, 2008).

Şekil 32. AFAD Geçici Barınma Merkezleri (Barınma merkezleri, 2018)

Görülmektedir ki geçici barınma birimleri kalıcı konut uygulamaları gerçekleştirilene kadar barınma hizmeti sunarken, genelde tek mekândan oluşup, bazı uygulamalarda mutfak, tuvalet gibi temel ihtiyaç mekanlarını da içererek barınma sorununu gidermekte, daha sonra tekrar kullanılmak üzere kaldırılarak depolanmaktadırlar.

Geçici barınma birimi tasarımında esas alınan noktalar; konut bileşenlerinin kolay takılıp sökülebilir olması, bulunması kolay malzemelerin kullanılması ve ekonomik olması olarak örneklenebilir (Soygeniş, 2000). Geçici barınma birimi uygulamalarından daha sonra kalıcı konutlar olarak gerçekleştirilmektedir. Acil durum sebebi ile geçici barınma birimleri üretimine kalıcı konut yerleşimlerinin nasıl ve nerede şekilleneceği belirlenmeden başlanmaktadır. Barınma birimlerinin tasarım esaslarında yer alan yeniden sökülür ve kullanılır olma esası uygulanmayarak, yeni kent düzenlemelerinde sürekli bir öge olarak kalması kalıcı konutların planlanma sürecinde sorun oluşturmaktadır (Haşhaş, 2000).

Bu sorunun yanı sıra kullanıcılar bir süre sonra ihtiyaçlarına yönelik müdahaleler ile birimleri dönüştürmekte, kimi zaman bu süreç konutların sökülebilir özelliklerini kaybetmelerine ve doğada kalıcı izler bırakmasına da neden olmaktadır. Marmara Depremi sonrası İzmit'te kurulmuş olan prefabrike konutlardan on altı bininde, deprem sonrasındaki iki buçuk sene boyunca elli bin bin kişilik bir nüfusun yaşamaya devam ettiği belirlenmiştir.

2.4.6 Kalıcı barınma birimleri

Kalıcı barınma birimleri olarak adlandırılan kalıcı konut üretimi acil durum sonrası sürekli iskanı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Acil durum yaşanan bölgeyi yeniden inşa etme çalışmalarının bir parçası olan kalıcı barınma birimlerinin yer alacağı yerleşimleri planlama, birçok verinin göz önünde bulundurularak çalışılan bir hazırlık dönemini gerektirmektedir.

Acil durum sonrasındaki yapılaşmanın bir parçasını oluşturan, kalıcı barınma birimleri olarak yapılan konutların normal konutlardan farklılık sergilemesi için, yeniden üretimde kültürel ve doğal girdilerin katkılarına önem verilmesi gerekmektedir. Fakat acil durum sonrası kalıcı barınma ihtiyacının en kısa sürede karşılanması gerektiğinden dolayı konut üretim aşamasında endüstrileşmiş yapım sistemlerinden yararlanılmaktadır. Acil durum sonrası kalıcı barınma birimleri yapım aşamasından önce yer alan geçiş sürecinde, geçici barınma birimlerinin barınma desteği olarak kullanıldığı durumlarda, kalıcı konutların geleneksel yapım sistemleri ile uygulanabildiği görülmektedir (Sey ve Tapan, 1987).

Şekil 33. Gaziantep Islahiye Kalıcı Barınma Birimleri, Deprem Konutları (İslahiye’de deprem konutları teslim hazır, 2023)

3. ACİL DURUM BARINMA BİRİMİ UYGULAMALARI

Çalışmada incelenen acil durum sonrası gerçekleşen farklı iyileştirme süreçleri için uygulanan barınma birimlerinin sahip olması gereken özellikleri; Beyatlı tarafından yaptığı çalışmada aşağıdaki maddeler ile belirtilmiştir (Sey ve Tapan, 1987; aktaran Beyatlı, 2010).

1. En fazla bir gün içinde olacak şekilde, en kısa süre içinde birimlerin kurulumunun gerçekleşmesi,
2. Barınma biriminin dış kabuğunun, örtüsünün zararlı dış etkilere karşı korunma oluşturmaması,
3. Barınma birimlerinin birden fazla acil durum için kullanılabilir olması,
4. Uygulama alanına üretiminin tümüyle bitmiş olarak getirilmesi,
5. Hafif ve kolay taşınması
6. Kurulum işleminin basit ve hızlı olması
7. Acil durum bölgesinde barınma birimlerinin kurulumu sürecinde işgücü, araç, gereç kullanım planının önceden belirlenmiş olması ve dağıtım, kurulum süreçlerini yönetebilen organizasyonların bulunması barınma birimlerinin sahip olması gereken özellikleri oluşturmaktadır.

Geçici barınma birimlerinin değiştirilebilen ya da kalıcı yapılarda yeniden kullanılacak olan yapı malzemelerinden hızlı bir şekilde üretilip, taşınabilen afet barınaklarından oluşması önem oluşturmaktadır. Bu tip barınaklar acil durum ve geçici barınaklardan kalıcı konutlara geçiş döneminde kullanılan yaşam alanlarını temsil etmektedir ve birimlerin acil durumdan kalıcı konuta geçene kadar bütün süre boyunca kullanılabilmesi dikkate alınmaktadır.

3.1 Dünyada Acil ve Geçici Barınma Çözümleri

Afetin gerçekleştiği ilk kırk sekiz saat içerisinde acil yardım barınaklarının ilk on gün içinde ise geçici barınakların kurulması A.B.D. Ulusal Bilimler Akademisi tarafından öngörülmekte, bahsi geçen sürelerin çok uzadığı durumlarda geçici barınaklardan vazgeçilerek ağırlığın kalıcı konutlara verilmesinin doğru olduğu kabul edilmektedir (Acerer, 1999; Sey ve Tapan, 1987; Songür, 2000). A.B.D. gibi gelişmişlik düzeyi yüksek olan diğer ülkelerde de bu konu benzer bir yaklaşım ile ele alınmaktadır (Savaşır, 2008).

Şekil 34. UNHCR Geçici Barınma Çadırı (UNHCR, 2016)

Dünya’da uygulanan acil barınma çözümleri için belirlenen standartlara göre sıcak ve tropikal iklim bölgelerinde mutfak ve pişirme alanları hariç, kişi başı 3,5 metrekare yer ayrıldığı, farklı iklim bölgeleri olan soğuk iklim bölgelerinde ve de kentsel alanlarda bu oranın mutfak ve banyo alanları dahil olmak üzere kişi başı 4.5-5,5 metrekare arasında değişmekte olduğu görülmektedir (UNHCR, 2007). Acil barınma birimleri ve geçici barınma birimleri benzer özellikler sergileyen iki barınma tipi olmasına rağmen kullanım ve organizasyonel süreçlerinde ortaya çıkan farklılıklar ve gereksinimlerden dolayı iki farklı kategoride değerlendirilmeleri önem kazanmaktadır. Acil barınma birimleri çok kısa sürede ve acil ihtiyacı karşılamak amacı ile oluşturulurken gıda ve sağlık hizmetleri ön planda olmazken, geçici barınma birimleri organizasyonunda bu hizmetler diğer ihtiyaç maddelerinin yanında aynı önemde yer almaktadır (Quarantelli, 1995).

Tasarım aşamasında yeniden farklı bir konumda kullanılabilme amacı ile tasarlanan geçici barınma birimlerinin, uygulama aşamasında hızlı üretim mecburiyeti ve maliyet

endişeleri ile sınırlı bir yaşam ömrüne sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Şiddetli deprem ve kasırga benzeri yapılarda zarar oluşturacak etkenlere karşı dayanıklı olacak özellikleri ile meydana getirilmelerine rağmen, yıkılabilme ihtimaline karşın içinde yaşayanların can kaybına uğramayacağı şekilde inşa edildikleri belirtilmektedir. Acil barınma birimlerinde tercih edilen kereste ya da bambu gibi yeniden kullanılabilen ve değiştirilebilen malzemelerin, birimlerin kalıcı konutlara dönüştürüldüğü örneklerde yapı malzemelerine katkıda bulunduğu görülmektedir. Acil barınma birimleri ile aralarındaki önemli farklardan bir tanesini de bahsedilen malzeme kullanımı oluşturmaktadır (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2013, s. 8-17).

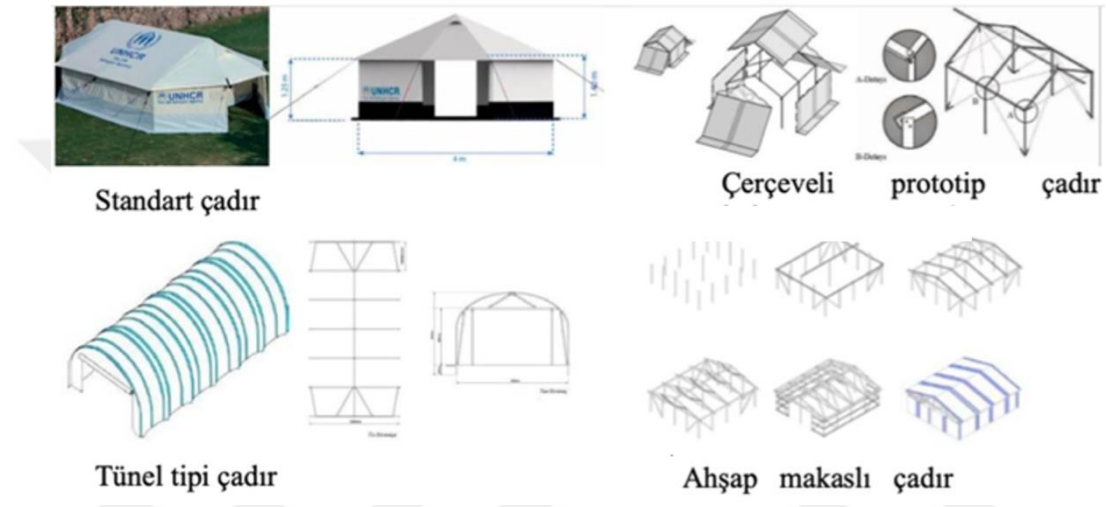

Şekil 35. UNHCR Geçici Barınma Birimi, Etiyopya (UNHCR, 2016)

Dünya’da kullanılan geçici barınma birimlerinin kullanım süresi minimum üç ve beş yıl arasında değişirken, barınma birimlerinde kişi başına düşen kullanım alanının 3,5 metrekare olarak alınarak beş kişilik bir aile için en az 18 metrekareye kadar yaşam alanı sağlandığı görülmektedir. Acil durumun gerçekleştiği bölgedeki yerel koşullara ve yerel yetkililere bağlı olarak bu oranda değişikliklerin uygulanmasına rastlanmaktadır (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2013).

Geçici barınma birimleri dünyada genellikle savaş, iç çatışma gibi insan kaynaklı felaketlerden sonra kullanılan geçici afet barınakları olarak da tanımlanmaktadır. Diğer acil barınma birimi tiplerinden farklı olarak geçiş barınakları sadece bir sonuç ürününü değil, bir gelişim sürecini de belirtmektedir. Acil durum barınaklarından sonra kullanılan, insanların günlük aktivitelerine dönmelerine imkân veren konfora sahip barınak tipini

tarif etmektedir. Ancak aynı zamanda geçiş barınağı tanımı evrimine sadece plastik örtülerle başlayan, eklemeler yapılarak gelişim gösterip dönüşen barınaklar için de kullanılmaktadır. Yükseltilebilir, yeniden kullanılabilir, sökülebilir ve geri dönüştürülebilir olmak üzere geçiş barınma birimleri kendi içinde dört tipte gelişim göstermektedir. Kalıcı konut statüsüne yükseltilebilen, tamamen sökülebilen ve malzemeleri kalıcı konutta da kullanılabilen birimler geçici barınma birimi tiplerini oluşturmaktadır (Shelter Center, 2009).

Şekil 36. Barınak Merkezi (Shelter Center) ve Sphere Projesi (Sphere Project) Tarafından Üretilen Geleneksel ve Alternatif Barınaklar (Yamalı ve diğerleri, 2015)

3.2 Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Çözümleri

15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, çok yönlü, çok aktörlü, bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını gözetken, faaliyetlerinde disiplinler arası çalışmayı esas alan iş odaklı, esnek ve dinamik yapıda yapılandırılmış bir kurumu temsil etmektedir (Acerer, 1999).

AFAD acil durum yönetimi Türkiye genelinde önceden belirlenen noktalarda acil barınma yapılarını ve destek ekipmanı depolayarak, herhangi bir afet anında bu lojistik noktalarından gerekli görülen acil barınma yapılarının ve ekipmanın afet bölgesine aktarılmasını sağlayarak gerçekleştirmektedir. AFAD tarafında üretilen barınma yapıları ise çadırlar ve konteynerlerden oluşmaktadır (Şekil 37).

Teknik şartnameleri AFAD tarafından oluşturulan bu tür acil barınma yapılarının üretiminin açılan ihaleler ile kurum dışında da gerçekleştirilmesine imkân tanınmaktadır. Bu çözümün yanı sıra ihtiyaç dahilinde AFAD afet yaşayan bölgenin ihtiyacını karşılamak amacı ile, kendi kurumları dışında tasarlanan ve üretilen acil barınma birimleri için maddi destek sağlayabilmektedir (Çeşmecioğlu, 2017).

Şekil 37. AFAD Geçici Barınma Birimleri, Çadırlar ve Konteynerler (Çeşmecioğlu, 2017)

AFAD kurumu gibi Türk Kızılay kurumu da acil durum yönetiminde insan topluluklarının ihtiyaçları doğrultusunda hizmetler vermekte, acil barınma birimlerinin sağlanması da bu hizmetlerinin içinde yer almaktadır. Türk Kızılay'ı acil barınma birimleri desteği olarak çadır ve gerek olduğunda Mevlâna evi olarak adlandırılan yapıları ihtiyaç bölgesine tedarik etmektedir (Çeşmecioğlu, 2017).

Türk Kızılayı Çadırı

Türk Kızılayı Mevlana Evi

Şekil 38. Türk Kızılay'ı Geçici Barınma Birimleri, Çadırlar ve Mevlâna Evleri
(Çeşmecioğlu, 2017)

AFAD ve Türk Kızılay'ı tarafından üretilen acil barınma birimleri genel olarak tek tip yapılardan oluşmakta, bu tür yapıların farklı coğrafi koşullara ve iklim koşullarına uygun olmadığı görülebilmektedir. Oysaki farklı bölgelerin farklı ihtiyaçları bulunmakta, bu duruma bağlı olarak farklı çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Meydana gelen bir afetten sonra etkilenen insanların sağlıklı bir şekilde yaşamlarına devam edebilmeleri, afetten doğan psikolojik sarsıntıları atlatabilmeleri ve rahat bir yaşam sürebilmeleri sağlanabilmelidir. Bu nedenlerle farklı ihtiyaçlara uygun farklı barınak çözümleri sunulması önemlidir (Rezoug, 2013).

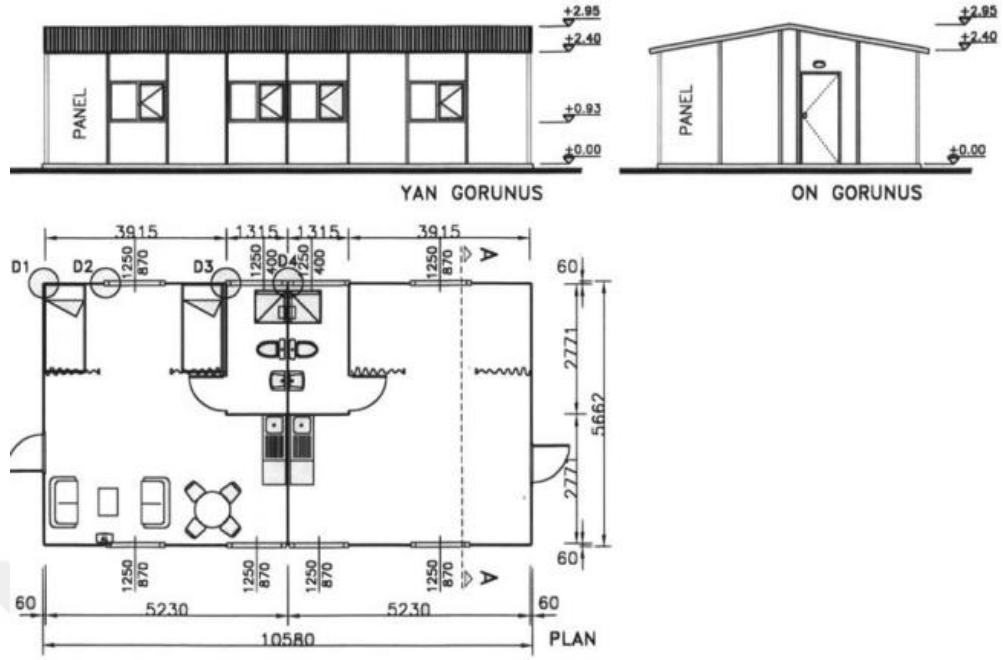
Acil Barınma ihtiyaçlarının giderilmesinde karşılaşılan en büyük sıkıntının barınma birimlerinin birkaç hafta içinde tamamlanma zorunluluğundan kaynaklandığı görülmektedir. Barınma birimlerinin ihtiyaca cevap vermek amacıyla çok kısa sürede montajının tamamlanabilmesi için geçici barınma birimlerinin afet öncesinde üretilip, belirli bölgelerde depolanmaları oldukça önem oluşturmaktadır. 1999 yılında gerçekleşen Marmara Depremi gibi çok büyük bir alanı sarsan ve binlerce konutun yıkılmasına sebep olan depremlerin ardından ülkedeki geçici konut stoklarının yetersiz kaldığı gözlenmiştir.

Bu nedenle literatürde birkaç hafta sürmesi ön görülen geçici barınma birimlerinin yapım süresinin, üç buçuk aydan daha fazla uzayabildiği görülmüştür (Savaşır, 2008).

AFAD tarafından acil barınma birimleri olarak temin edilen ve dağıtılan çadırlar, ihtiyacın sona ermesinin ardından toplanarak gerekli durumlarda tekrar kullanılmak üzere depolanmaktadır. 2013 senesinde AFAD, acil durumlarda barınma ihtiyacını gidermek için ürettiği yüz altmış iki metrekarelik çadırkent çadırları için Türk Patent Enstitüsü'nden faydalı model belgesi almıştır.

Ülkemizde afet sonrası kalıcı konut yapımına kadar AFAD'ın sağladığı Çadır Tipi, Mevlâna Evleri ve Prefabrik Konutlar acil durum geçici barınma birimleri olarak kullanılmaktadır. Uzun süreli kullanım zorunluluğu halinde çadır tipi, Mevlâna evleri gibi ülkemizde kullanılmakta olan geçici barınma birimlerinde dayanıklılık, güvenlik, sosyal ihtiyaçlar gibi şartların karşılanamaması ve birimlerin tekrar kullanıma uygun olmaması uzun zamandır önerilen acil durum barınma birimlerini kullanışsız ve masraflı çözümler olarak tanımlamaktadır. Ülkemizin sahip olduğu farklı iklim koşulları düşünüldüğünde, eski nesil acil barınma çözümlerinin uzun süreli kullanımda yeterli iklimsel konforun sağlanamadığı görülmektedir (Uçar, 2015).

Türkiye'deki geçici barınma birimi uygulamalarında yaklaşık otuz metrekare taban alanlı prefabrike barınma birimleri yaygın olarak kullanımına rastlanmaktadır. Bu birimlerde yaşama ve yemek yeme alanı, mutfak nişi, banyo-tuvalet ve yatma alanı düzenlenmektedir. Marmara Depremi sonrasında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yeni üretilcek geçici barınma birimleri için tek tip bir proje oluşturmuştur.

Şekil 39. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Geçici Konut Şeması (Savaşır, 2008)

Bahsi geçen geçici barınma birimleri aile üyelerinin sayısından bağımsız olarak tedarik edilmiş ve her aileye birer adet dağıtım gerçekleştirilmiş, iki ila yedi kişi arasında farklı sayılarda kullanıcıların barınma ihtiyacının giderilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Marmara Depremi sonrasında kullanılan diğer geçici barınma birimlerinden birini yaklaşık yirmi dört metrekare kullanım alanına sahip konteynerler oluşturmuştur. Tek ve iki katlı olarak kullanılabilen konteynerler, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın ürettirdiği geçici barınma birimlerine göre daha az yoğunlukta kullanılmasına, konteynerlerin alana yerleştirilmelerinde ve uygulamalarında vinçlere ihtiyaç duyulmasına sebep olmaktadır (Savaşır, 2008).

3.3 Dünyada Acil ve Geçici Barınma Birimlerinin İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu

Acil barınma birimlerinin sahip olması gereken yapısal özellikleri bilinen, alışılagelmiş yapılarından çok farklı öncelikleri içermektedir. Birimlerin kısa süre içerisinde kurulup kaldırılabilir olması, nakliyesinin süratle yapılabilmesi gibi gereklilikler farkları oluşturan sebeplerinden bazılarını oluşturmaktadır. Bu özelliklerinin yanı sıra barınma birimlerinin yapısının normal yapılara göre de sade bir biçimde oluşturulması, işlev ve

yapı ögeleri açısından sade çözümlere sahip olması gerekmektedir. Sadelik amaçlanarak acil barınma birimi oluşturmak için ihtiyaç dışı kalan yapı elemanları ve detaylar yapı çözüm unsurları olarak dahil edilmemektedir. Belli bir amaç doğrultusunda üretilen acil barınma birimlerinin tasarım ve üretiminde işlevsel detaylara verilen önem birimleri gereksiz yapı masrafından, kurulum kullanım ve depolamayı zorlaştıracak gereksiz karmaşıklıktan korumaya yarayacaktır. Acil barınma birimlerinin tasarım kararlarında amaçlanan sadeleşme yaklaşımının hedeflenen amaçlara hizmet verebilmesi için belirli sınırlar içerisinde olması dikkate alınmaktadır.

Konuyla ilgili pek çok çalışma acil barınma yapısı tasarımı için göz önünde bulundurulması gereken etmenlere değinmektedir. Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu (IOM; International Organization for Migration), 2012’de yapmış olduğu açıklamada acil barınma birimlerinin geliştirilebilir, yeniden kullanılabilir, yer değiştirilebilir, yeniden satılabilir, geri dönüştürülebilir özelliklere sahip olması gerektiğinden bahsetmektedir. Literatürdeki farklı çalışmalarda ise mahremiyet, esneklik, farklı iklimsel koşullar, güvenlik, kültürel çeşitlilik, dayanım, konfor, korunma gibi unsurlar bir acil barınma birimi tasarımında dikkate alınması gereken özellikler olarak belirtilmektedir (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2013; Rezuog, 2013, Félix, Branco ve Feio, 2013; Office of the United Nations Disaster Relief Coordinator, 1982).

Şekil 40. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri (Albadra ve diğerleri, 2020)

Acil barınma birimlerinin tasarım, üretim ve uygulamasında önem verilen detaylar acil durumun olduğu bölgenin öncesindeki ve sonrasında oluşan şartlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Detaylardaki bu değişkenlik acil durum türüne, bölgenin coğrafi

koşullarına, sosyokültürel özelliklere bağlı olarak çeşitlenmektedir. Acil durum yaşama olasılığı yüksek olan bölgelerde bu değişkenlik göz önünde bulundurularak bölgenin sosyokültürel ve coğrafi şartlarına uygun olan acil durum barınma birimlerinin acil durum öncesinde depolanması, olası afet sonrası etkilerinin iyileştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Yaşanmış olan çoğu acil durum sonrasında iklim koşulları, kültürel farklılıklar, sosyal sorunlar, ihtiyaç sahiplerinin sayısının yüksekliği ve gecikmeler, acil durum yönetiminde sorunlara sebep olabilmektedir (Kadı, 2022). Bu durumda acil durum sonrası barınma ihtiyacını karşılamak adına yer seçiminin, sosyokültürel unsurların, çevresel etkenlerin ve maddi olanakların dikkate alındığı stratejik planlamaların yapılması oldukça önem kazanmaktadır (Rezoug, 2013).

Şekil 41. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri, La Esperanza Kampı (Albadra ve diğerleri, 2020)

Acil durum yönetiminde barınma ile ilgili yönetsel sorunları özetlemek gerektiğinde önceden acil durum sonrası sürece karşı hazırlıksız olunması, örgütlenmedeki eksiklikler, yer seçimi ve yerleşim sorunları, acil durum barınma birimleri için yerleşim alanı bulunmasında yaşanan zorluklar, acil durum sonrası oluşturulan yerleşimlerin kentsel yaşam biçimine uyum sorunları ve barınma birimlerinin plansızca yerleştirilmesi gibi maddeler sayılmaktadır. Acil barınma birimleri (çadır ve geçici barınma birimleri) kurulduktan sonra karşılaşılan sorunlar, birimlerin bölge ve iklim özelliklerine karşı uyumsuzluğu, oturma alanlarındaki kullanım metrekarelerinin yetersizliği, güvenlik ihtiyacını giderilememesi, ısı, ses, nem, yangına karşı yalıtımı sağlanamaması,

mahremiyet ihtiyacının karşılanamaması olarak sıralanabilmektedir. Sürdürülebilirlik odağı ile değerlendirildiğinde maliyet sıkıntıları, nakliye maliyetlerinin yüksek olması, birimlerin kullanım süresinin uzaması halinde bir sonraki acil durumda kullanılacak durumda kalmamaları, geri kazanılabilir özelliklere sahip olmamaları barınma birimlerinin sorunlu özelliklerine örnek oluşturmaktadır. Kullanım sürecinde karşılaşılan altyapı sorunları ise yerleşim alanlarındaki altyapı yetersizliğinden dolayı ortaya çıkan aydınlatma, şebeke suyu, kanalizasyon ve iklim koşullarından kaynaklanan su baskınları olarak tarif edilmektedir. Acil duruma maruz kalan insan topluluklarının sosyo-kültürel-ticari yaşamlarının düşünülmemesi, toplulukların günlük hayatlarında etkin kılınabilecek bir sistemin yaratılmaması, acil durum sonrası yaşamda sosyo-psikolojik sıkıntılar olarak görülebilmektedir (Şengün, 2007).

Şekil 42. Acil Barınma Birimi Kullanım Örnekleri, Zaatari ve Azraq Kampı, Ürdün
(Albadra ve diğerleri, 2020)

3.4 Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Birimlerinin İhtiyaçlara Cevap Verme Durumu

Acil barınma birimleri kullanıcılarının yaşadığı deneyimler ilgili araştırmalara bakıldığında, geçici barınma birimlerinde hayatlarının bir bölümünü geçirmek zorunda kalan afetzedelerin, yaşadıkları birimlerden memnuniyetleri üzerine yapılmış incelemeler ve iyileştirme çalışmaları görülmektedir.

Limoncu ve Bayülgen (2005) gerçekleştirdikleri deprem araştırmaları sonucunda; Türkiye’de afet sonrasında yaşanan barınma sorunlarını acil yardım, rehabilitasyon ve yeniden yapım aşamalarında yaşanan sorunlar olarak gruplamaktadır. Acil yardım afet

sonrasında konutları oturulamaz hale gelmiş olan ailelerin acil barınma ihtiyacını karşılama aşamasını oluşturmaktadır. Afetin meydana gelmesinden birkaç hafta sonra başlayan ve kalıcı konutlara taşınılmasına kadar süren rehabilitasyon aşamasında barınma sorunu başka bölgelerde ya da afet bölgesine sağlanan geçici konutlar ile çözülmektedir. Yeniden yapım aşaması afetzedelerin geçici konutlardan sonra en kısa zamanda kalıcı ve nitelikli konutlara geçmesini kapsayan aşama olarak tanımlanmaktadır (Şengün, 2007).

Rehabilitasyon aşamasında barınma uygulamalarında karşılaşılan sorunlar aşağıdaki maddelerde sıralanmaktadır;

- Kalıcı konutların yapımının uzayacağı durumlarda bireysel olarak geçici barınma birimleri çözümüne başvurulması en iyi çözüm olarak görülse de birçok problemi ortaya çıkarmakta olduğu görülmektedir (Acerer, 1999).
- Eğer başka bölgelerde geçici iskân sağlanan durumlarda afetzedelerin bu bölgelere geçici olarak gönderilmeleri önemli ekonomik ve sosyal sorunlar yaratmaktadır.
- Gelişmiş ülkelerde geçici barınma birimleri ve kalıcı konut arasında belirgin olan ayırım gelişmekte olan ülkelerde yapılamamaktadır.
- Geçici barınma birimlerinin tanımından da anlaşılacağı gibi bu barınma birimleri kısa bir süre kullanılmak için tasarlanmıştır. Fakat inşa edilmesi için gereken yüksek maliyet nedeniyle kalıcı olarak kullanılmaktadır.
- Geçici barınma birimlerinin uzun süre kullanılması gerektiği durumlarda afetzedeler birimlere çeşitli değişiklikler ve uygun olmayan ekler yapmaktadırlar (Office of the United Nations Disaster Relief Coordinator, 1982).
- Geçici barınma birimlerinin yapısı, farklı formu, psikolojik olarak toplumun normale tekrar dönmek ve alışkanlıklarına devam etmek istediği dönemde kültürel olarak yabancı gelmekte, bu nedenle kullanıcılar barınakları ya terk etmekte ya da tahrip etmektedirler.
- Geçici barınakların sağlanmasının uzun sürdüğü zamanlarda, insanlar kendi oluşturdukları barınaklarda, bazen de kendi evlerini tamamen yeniden inşa etmekte, uygun olmayan malzeme ve yer seçimiyle kaynak tüketimine sebep olmaktadır (Limoncu ve Bayülgen, 2005).

Türkiye’de acil barınma kullanıcı deneyimlerine örnek oluşturması açısından; ülkemizde 1999 yılında 7,4 büyüklüğünde gerçekleşen Kocaeli Depremi sonrasındaki deneyimler ele alındığında depremzede vatandaşlarımızın kendi imkanlarıyla depremin hemen sonrasında acil olarak barınma ihtiyacını bu geçici barınma birimleri belirtilmiş bulunan koşullarda sağlamayı seçtiği görülmüştür. Devlet tarafından depremzedelerin daha kalıcı bir şekilde barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere depremde etkilenen illerde prefabrike geçici barınma birimi yapımına başlanmıştır. Deprem bölgesi genelinde toplam 42.161, Kocaeli ili bazında 16.330 adet prefabrike geçici barınma birimi depremzede vatandaşlarımıza dağıtılmıştır. Ancak yapım tekniği, kullanılan malzeme ve içerdiği kullanım alanları açısından otuz metrekarelik bu geçici barınma birimlerinin depremzedelerin yaşamsal barınma ihtiyaçlarına cevap veremedikleri görülmüştür. Kamu kuruluşları tarafından yapılan bu geçici barınma birimlerini tercih eden depremzedelerin de bu mekanları kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirdikleri ya da mekanlara ilaveler yaptıkları tespit edilmiştir. Prefabrike ikiz barınak sistemi olarak uygulanan birimlerin kullanıcılarının, birimlerin diğer yarısını tanımadıkları bir aileyle paylaşmak zorunda kalmalarının yanı sıra diğer yandan ortasında yer alan ince bölme duvara toplumsal mahremiyet açısından büyük önem taşıyan sessizlik ilkesinin sağlanmasında etkili olamamıştır. Komşuların birbirlerinin günlük hayat eylemlerine şahit olmak zorunda kalmalarına sebep olmuş, geleneksel Türk yaşamının gereklerinden birisi olan mahremiyet ilkesinin sağlanamamasına sebep olmuştur. Birimlerin içinin mahremiyetindeki aksamalara, yatma oturma- yemek pişirme ve yeme mekanlarının otuz metrekarelik tek bir alanda toplanması, iki kişinin yatması için düşünülmüş yatma mekanının yaşama mekânından sadece bir perdeyle ayrılmış olması gibi detaylardan dolayı problemler ortaya çıkmıştır. Bilhassa maliyeti azaltmak ve en küçük kullanım alanını oluşturmak adına, mağazaların giyim reyonlarındaki soyunma kabinlerinden bir farkı olmayan bu yatma mekânı çözümünün aile içi mahremiyet ve mekân tasarımı açısından sakıncaları bulunmaktadır (Demirarslan, 2005).

Bölge insanları yaşanan deprem sonucunda ilk aşamada kendini ve yakın çevresini dış etkilerden korumak amacıyla hem duygusal yönü ağır basarak hem de ihtiyaçtan dolayı barınabilecekleri barınaklar yapma yoluna gitmişlerdir. Yapılan incelemelerde insanların başlarını bir çatı altına sokabilmesi gereği ile acil ve hızlı kararlar verilerek sadece ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak, konfor ve tasarım unsurları dikkate alınmaksızın

gerçekleştirilen bu basit barınakların aslında görünüş bakımından çok düzenli olmadıkları ancak işlevsel oldukları görülmektedir. Diğer yandan devletin geçici olması amacıyla yapmış olduğu barınaklar da güncel koşullardan dolayı uzun süreli bir kullanıma dönüşmüştür. Devletin yapmış olduğu bu geçici barınma birimleri yapılan kullanıcıların yaptığı ilaveler ve değişiklikler sonucu, depremzedelerin kendi inşa ettiği birimlerin işlevsel olmasına rağmen hem bir tasarımcı elinden çıkmadığı hem de kent ve çevresi ile olan ilişkisi düşünülmeden üretildiği için zamanla bir görsel kirlilik ve kentsel tasarım sorunu haline gelmiştir (Demirarslan, 2005).

3.5 Dünya ve Türkiye’de Acil ve Geçici Barınma Birimlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar

Acil durumlar doğal afetlerden aşırı yoksulluğa veya sosyal ve politik çatışmalar nedeniyle tecride kadar çeşitli güncel senaryoları içermektedir. Sebebi ne olursa olsun, insan topluluklarının yaşam düzeninin bozulması, iyi bir yaşam kalitesini sürdürmek için temel ihtiyaçların gerekliliği oluşan acil durum sonrası çıkan ihtiyaçlara yanıt vermek için hızlı ve etkili alternatifler bulunması, acil durum çözümlerinin temelini oluşturmaktadır.

Mimarlık her bir vakanın özel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, genellikle elverişsiz koşullara veya uzatılması mümkün olmayan son teslim tarihlerine sahip inşaatların uygulanabilirliğini sağlayacak yöntemleri ve süreçleri planlayan birleştirici bir göreve sahiptir. Prefabrikasyon gibi yöntemlere başvurmak zor koşullar altında oluşan mimari ihtiyaçlara hizmet ederek farklı talepler için verimli ve optimize edilmiş alternatif çözümler sağlayabilmektedir. Prefabrikasyon uygulamaları verimliliğin yanı sıra, genellikle bina modellerini yeniden üretmemize ve altyapıda eksik olan hassas noktalara daha iyi ulaşmamıza olanak tanımaktadır (Daudén, 2020).

Günümüzde doğal afetler ve acil durumlarda birçok mimar afet yardımı girişimlerine ve çok çeşitli insani yardım eylemlerine katkıda bulunmaya başlamıştır. Mimarların ve mimari uygulamalarının acil durumlardan etkilenen toplulukların zorlukların üstesinden gelmesine önemli katkılarda bulunduğu farklı çözümler ortaya çıkmaktadır.

Afet sonrası mimari çözümler adına pek çok tasarım önerisi olmasına rağmen mimarların tasarımlarını uygulamaya koyma veya acil durumdan etkilenen topluluklara somut bir

şekilde yardım etme şansına sahip olmaları oldukça nadir görülmektedir. Mimarlık camiası içinden oluşturulan topluluk ve girişim örneklerinin çoğalmasa acil durum yönetiminde fayda oluşturacaktır (Cutieru, 2020).

Afet sonrası durumlarda yeniden inşa sürecinde uzun vadeli planlamayı düşünmeye yetkili meslek sahipleri mimarlardır. Güvenli, uygun fiyatlı ve sürdürülebilir barınak sağlama yükümlülüğünü üzerine alabilecek mesleki özelliklere mimarlık mesleği sahiptir.

Ne yazık ki acil barınma birimlerinin sürdürülebilirliğine bakıldığında çok sayıda başarısız tasarım görülmektedir. Görülen odur ki yıkıcı ve büyük ölçekli felaketler uzun vadeli çözümler üreten tasarım yaklaşımlarını gerektirmektedir.

Şekil 43. Acil Durum Sonrası Oluşturulmaya Çalışılan Barınma Birimi Örneği (Allen, 2013)

Mimarlar ve şehir planlamacıları uzmanlıkları doğrultusunda, barınma birimlerinde uzun süreli bir fark yaratmak için güçlü donanıma sahip olmakla ilişkilendirilirler. Görülmektedir ki geçici barınma birimi tasarımı mevcut bilgilerin ışığında yeni bir bakış açısına ihtiyaç duymaktadır. Tasarım önerilerinde hareketliliğin dikkate alınması, acil durum yerleşimlerinin geçici kalıcılığına bir çözüm sağlama ihtimalini güçlendirebileceği öngörülmektedir.

IKEA, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile yeni bir tür barınak tasarlamak için iş birliği yaparak, marka kimliğine uygun olan düz paketlenmiş,

Better Shelter olarak adlandırdığı acil durum barınma birimi projesini ve uygulamasını gerçekleştirmiştir. Tasarım maliyeti şu anda kullanımda olan (altı ayda bir değiştirilmesi tavsiye edilen) acil barınma birimi çadırlarından, iki kat daha fazla olsa da İkea barınma birimlerinin çok daha uzun süre dayandığı ve son durumda daha ucuz bir çözüm olduğu firma tarafından iddia edilmektedir. Daha iyi sıcaklık kontrolü, akşamları ışık için güneş enerjisi ve kullanıcılar için biraz daha fazla mahremiyet sunulduğu öne sürülmektedir (Fairs, 2017).

Şekil 44. UNHCR Better Shelter Acil Barınma Birimi (Frearson, 2014)

Better Shelter özel araç kullanımı ve uzman işgücü gerektirmeyen, dört kişi tarafından, dört saat içinde monte edilebilecek şekilde tasarlanmış bir barınma birimidir. Maliyeti 1.250 Dolar olan 17,5 metrekarelik oturum alanı ile demonte özelliğine sahip birimin acil durumlarda hızla kurulan çadırlara göre daha konforlu ve daha uzun ömürlü bir seçenek olduğu öne sürülmektedir. Taşıyıcı sistemi metal boru şeklinde bir metal çerçeveden oluşurken, dış kabuk esnek geçmeli panellerle kaplanarak ortaya çıkmaktadır. Güneş enerjisi ile çalışan aydınlatmalara ve kilitlenebilir kapılara sahiptir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu (UNHCR), 2015 yılında Better Shelter'ın yangına dayanıksız olduğuna dair söylemleri ile, IKEA'nın ürettiği tasarım ödülleri almış barınma biriminin güvenilirliğini sorgulamıştır. UNHCR'nin bu sebepten dolayı satın almış olduğu on beş bin barınaktan yalnızca beş bin adedini kullanıma

açmıştır. On iki buçuk milyon dolar değerinde olan üretilmiş, yangın güvenliği konusunda soru işareti olan barınaklar kullanıma sunulmamıştır.

Küresel krizlere mimari çözümler arayan, kar amacı gütmeyen İnsanlık için Mimarlık (Architecture for Humanity) adlı kuruluşun kurucusu, insani yardım tasarımcısı mimar Cameron Sinclair 2014'teki acil durum yerleşimlerindeki saha deneyimlemeleri sırasında BetterShelter birimleri ile ilgili tasarım sorunlarının belirlendiğini belirtmiş, ancak "barınakların üretilmesi için destek finansmanı kaybetme korkusuyla" bu durumun raporlara dahil edilmediği doğrultusunda kuşkularını ifade etmiş, bunun üzerine UNHCR konu ile ilgili açıklamalarda bulunma gerekliliğini duymuştur.

Sinclair, mültecilerin üzerlerine müdahale ederek yaptığı onarımları gösteren tasarım ve dayanıklılık kusurlarını gösteren fotoğraflara dayanarak savını oluşturmuştur. Şekil 45'te BetterShelter barınağının taşıyıcı metal boru çerçevesinin birleşme detaylarının birinde, kullanıcılarının müdahalesi sonucu plastik torbalarla birleşim noktasının bir arada tutulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Şekil 45. UNHCR Better Shelter Barınma Birimine Kullanıcı Müdahalesi (Fairs, 2017)

Böylece BetterShelter'ın sahadaki kullanımı ile ilgili sorunlar ilk olarak sahada görev alan insani yardım uzmanlarının raporlarında yer alan eksiklikleri aktarması ile ortaya çıkmıştır. Birimin dış etkenlerin etkisini azaltan koruyucu zemin malzemesini oluşturan altlığa ve modüler tasarıma sahip olmaması, rüzgâra karşı korunaklı olmaması, tasarımında kullanıcıların yaşam alanlarının düzenlemeye katkısının öneminin ve bu

katkının onların yaşamlarının saygınlığını koruyan bir eylem olduğunun dikkate alınmaması barınma biriminin olumsuz özellikleri arasında yer almaktadır.

BetterShelter firma temsilcileri bu bulgulara cevaben yenilikçi bir barınağı yapmanın yolunun inovasyon ve diğer kuruluşlarla ortaklıklar kurmaktan geçtiğini, inovasyonun ve yeni ürün geliştirme projelerinin doğasının yol boyunca gerekli olan iyileştirmelere, son kullanıcı deneyimlerine, sağlam verilere dayalı yenilemelere ve karşılaşılan zorluklara rağmen sürekli gelişme taahhüdünün altını çizmeye dayandığını belirtmiştir (Fairs, 2017).

Şekil 46. UNHCR Better Shelter Kullanıcı Deneyimi (Fairs, 2017)

Mimarlık mesleği karmaşık tasarım zorluklarından kaçmayan bir meslek olmakla birlikte, mesleğin tanımında problem çözmek ve yenilik üretmek önemli bir yer oluşturmakta, insani yardım tasarımında da mimari yenilikler için fırsatlar yer almaktadır.

Dünyanın çeşitli yerlerinde acil durum sığınakları için projeler yürütmekte olan Japon Mimar Shigeru Ban mukavva tüplerle geçici ve yarı kalıcı yapı çalışmalarını test etmeye başladığı 1986 yılından günümüze, kartonun inşaat malzemesi olarak kullanımını üzerine çalışmalar yapmaktadır. Yürüttüğü araştırmaların sonucu olarak bu malzemeden yapılmış sergi alanları, okullar, acil durum barınma birimleri ve diğer yapı tasarımları gerçekleştirmiştir.

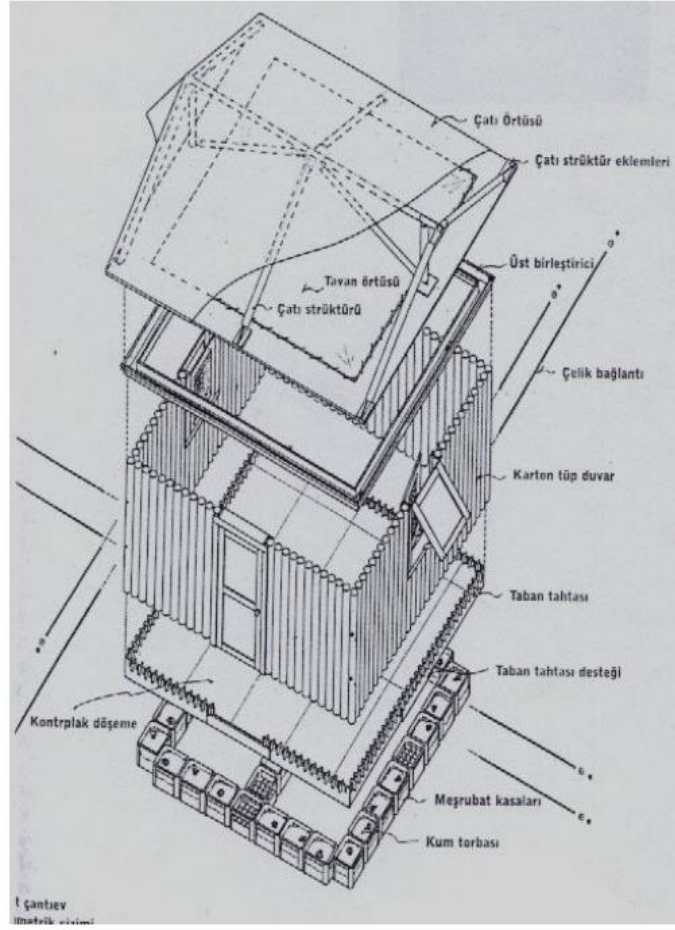
Shigeru Ban insani yardım mimarisinin önde gelen mimarı olarak kabul edilmektedir. Pritzker ödüllü mimar dünya çapında afet yardımı projeleri üstlenmiş olması nedeniyle

acil durum sonrasında katılımcı ve uygulamacı yaklaşımı ile ön plana çıkmaktadır. 1995 yılında Kobe depremzedeleri için kâğıt borudan (masura boru) geçici barınma birimleri tasarlayarak afet uygulamalarına başlayan Ban, afet sonrası yardım sürecine dahil olmak için Gönüllü Mimarlar Ağı'nı kurmuştur. Uygulanan tasarımları arasında, 2010 Haiti depremi geçici konutları, 2011'de Onagawa depremzedeleri için konteynırlarından oluşan çok katlı bir konut kompleksi, 2015 Nepal depreminin kurbanları için modüler konutlar yer almaktadır (ArchDaily Team, 2020).

Marmara Depreminden sonra kimi tasarımcılar, geçici barınma birimi alternatifleri üretirken genel olarak bu konutların “geçici” kalması, sonradan kullanılabilir olması, minimum donatıyla bir yaşam birimi olarak hizmet vermesi gibi kavramlardan hareket ederek tasarımlarını gerçekleştirmişlerdir.

Ban'ın Kâğıt Çantıev ismiyle Kobe Depremi'nde uyguladığı geçici barınakların bir versiyonu olan Türkiye'de ürettiği barınma birimleri, bahsedilen sorunun yaşanmaması ve geçicilik özelliğinin korunması için bir takım kavram ve modeller dikkate alınarak uygulanmıştır (Karaduman, 2002).

Bu proje hem geçicilik kavramının yerini bulduğu bir tasarımı içermesi hem de depremzedeye barınma biriminin uygulama sürecine dahil olabilme fırsatı veren bir proje olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Şekil 47. Ban'ın Kâğıt Çantiev Projesi (Paper Log House – Kobe, 1995)

Kobe’de kullanılan standart 4x4 ölçülerinde Kâğıt Çantiev olarak isimlendirilen tip, 3x6 olarak yeniden projelendirilirken geçiciliği sağlayan unsurları barındırmaktadır. Kobe’de geçici barınma birimlerinin kaldırılması sonrasında oluşan sorunlar dikkate alınarak birimlerin uzun süre kullanımını engellemek amacıyla fazla konforlu bir kullanım ortamı oluşturmamaya dikkat edilmiştir. Birimler kolay inşa edilebilir, çoğu geri dönüşümlü malzemelerden oluşmuş ve yeniden kullanılmak üzere sökülebilir niteliktedir. Ban’ın evleri kalıcı konutların inşasıyla birlikte yok olacakları öngörüsüyle yapılmasına rağmen, mimar kullanıcıların kendilerinin yapıp emek harcadıkları barınma birimleri ile daha çok bağ kuracaklarını düşünmektedir (Paper Log House – Kobe, 2024).

Bu proje hem geçicilik kavramının yerini bulduğu tasarım yaklaşımı içermesi hem de depremzedeye barınma biriminin uygulama sürecine dahil olabilme fırsatı veren bir proje olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Shigeru Ban yapı malzemesinin sınırlarının olmadığını, herşeyin mimari yapı malzemesi olarak kullanılabileceğini savunmaktadır. Çözümlerin sistemin içinden geldiğini, yenilikçi projeleri hayata geçirebilmek için iyi bir proje ve uygulama takımı oluşturmanın önemini vurgulamaktadır.

2011 Onagawa acil barınma birimleri inşası ve sökümü hızlı, çelik bir çerçeveye sahip, istiflenmiş ve emniyete alınmış nakliye konteynırlarından oluşmaktadır. Yalıtım ve sismik dayanıklılık için, aralarındaki boşlukları kaplayan sırlı duvarlarla bir dama tahtası düzeninde düzenlenmişlerdir (Pollock, 2012).

Şekil 48. Konteyner Barınma Birimleri (Pollock, 2012).

Ruanda’da politik sebeplerden dolayı göç etmek zorunda kalan iki milyondan fazla insanın barınmasına hizmet etmek amacıyla oluşturulan barınma birimlerinin uygulaması için UNHCR plastik örtüler ve alüminyum borular tedarik etmiştir. Daha sonra alüminyum malzemelerin çadırlarda kalanlar tarafından sökülüp satılması ve yerine çadır taşıyıcı sistemi için ağaçların kesilip kullanılmaya başlaması ile bölgedeki yeşil alanlar tehlike altında kalmış çare olarak kurulum için alternatif malzeme arayışına gidilmiştir. Malzeme arayışına çözüm oluşturması için Shigeru Ban’ın düşük bütçeli kâğıt tüpleri önerilerek mukavemet ve termit dayanım testleri gerçekleştirilmiş, maliyet hesaplamaları

sonrasında ilk etapta üç adet prototip üretilmiştir. Kâğıt tüplerin, basit ve küçük makine ve ekipmanlar ile yerleşim alanında üretilebiliyor olması nakliye maliyetini azaltmış, 1998’de elli adet barınma birimi inşa edilmiştir (Paper emergency shelters for UNHCR, 2024).

Şekil 49. UNHCR adına Shigeru Ban’ın Ruanda’da Gerçekleştirdiği Barınma Birimleri (Paper emergency shelters for UNHCR, 2024).

Depremler, salgın hastalıklar, çatışmalar ve çevre felaketleri mimarları, planlamacıları, tasarımcıları ve mühendisleri zorlayan faktörlerdendir. Acil durum yapılarını ve altyapıyı daha hızlı, kolay, verimli hem koşullara hem de uygulanacağı yere uygun hale getirmenin yollarını bulmak bu durumlarda ana amaç halindedir. Her farklı durumun gerekliliklerini karşılayacak malzemeler arasında alternatif veya olağandışı kabul edilenler acil durum barınakları bağlamında acil durum yapıları için deney ve uygulanabilirlik için büyük açılımlar sunabilmektedir. Geçici yapılar denilince akla her zaman konteynerler ve asma germe endüstriyel tekstil malzemeleri gelir. Bunun yanı sıra ihtiyaçları karşılayabilecek, iyi mekanik özelliklere sahip, yüksek oranda bulunabilen başka malzemeler de bulunmaktadır.

Acil barınak yapımında son yıllarda kullanılmaya başlanan alternatif malzemelere dair seçilmiş güncel örnekler aşağıda yer almaktadır.

Mukavva kullanımı acil durum geçici yapılarının inşasında en sık kullanılan, taşıyıcı çelik çerçeve sistem ile oluşturulan örtü malzemesi kanvas olan çadırlara alternatif oluşturarak çeşitli yeniliklere alan açmaktadır. Hızlı imalat ve montaj prefabrike çadır ve kanopilerin acil barınma birimi çözümü olarak yaygınlaşmasını sağlayan başlıca etkenleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte yeni malzemelerle yapılan araştırmalar sürdürülebilirlik standartlarını karşılamaya devam ederken, mevcut faydalardan daha da fazlasını sunabilen ve maliyetleri azaltan başka seçeneklere kapı açma fırsatını oluşturmaktadır.

Mukavva borular, birleşim detaylarında uygulanan sistemler sayesinde, spor salonlarında ve bağımsız yapıların bölmelerinde, acil durum yönetiminde kilit bir faktör olan barınma birimlerinin herhangi bir uzmanlık gerektirmeden hızlı bir şekilde monte edilmesine ve sökülmesine olanak sağlar.

Kauçuk malzemesi farklı amaçlar için geri dönüştürülebilme özelliğine sahiptir, güncel kullanım alanlarının yanı sıra inşaatlarda tuğla yapmak için kullanılabilir. Geleneksel tuğlaların aksine, kauçuktan geri dönüştürülen tuğlalar, hızlı montaj ve hemen sonrasında kullanım olanağı sağlamaktadır. Düşük yoğunluklar sayesinde çok hafif bloklar elde edilmektedir. Acil durum barınma birimi yapımında daha yaygın olarak kullanılan su geçirmez kumaşlara kıyasla, bu malzeme ile yapılan barınma birimleri, kauçuk malzemesinin yüksek mukavemeti nedeniyle acil durum sonrası dönemlerde de yeniden kullanılmaya elverişli olmaktadır.

Çok yönlü bir malzeme olan Bambu, sıkıştırmaya ve bükülmeye karşı son derece dayanıklıdır. Dünyanın birçok yerinde (özellikle sıcak iklimlerde) yetişmesi ve çok kısa süre içerisinde büyümesi büyük avantaj oluşturmaktadır. Bu sebepten dolayı tedarik edilebildiği bölgelerde yer alan geçici tesislerin taşıyıcı çerçeveleri, duvarları ve çatılarında bambu kullanımı ideal kabul edilmektedir. Acil durum barınma birimlerinin yapımında, hızlı montajın ek faydalarını ve kalıcı konutlar için yeniden kullanım olasılığını sunmaktadır. Bambunun uygun dayanıklılığa ve üstün mekanik özelliklere sahip bir yapı malzemesi olarak kullanılabilmesi için, çürümeyi ve böcek istilasını

önlemek adına, malzeme hazırlık aşamasında kimyasal işlem uygulanması, bambu konstrüksiyonunun bileşenlerinin güneş ışığından ve yağmurdan çok iyi korunması gerekmektedir.

Oldukça yüksek maliyetine rağmen, 3D baskı yıllar içinde yayılmaya ve acil barınma birimleri için çözüm oluşturmaya başlamaktadır. Hollandalı bir şirket olan DUS Architects tüm alanları geri dönüştürülmüş biyo-plastik malzeme kullanarak yazdırabilen tamamen mobil bir 3D yazıcı ("KamerMaker") geliştirmiştir. Mevcut durumda, acil durum bölgelerinde aktif olarak henüz kullanılamasalar da 3D yazıcıların, küçük bağlantı parçalarını yazdırarak acil durumlarda önemli bir yere sahip olabileceği öngörülmektedir. Kurulum aşamasını iyileştirerek farklı malzemelerin parçalarının bir araya gelmesine izin veren bağlantı noktalarını üretmek montaj söz konusu olduğunda büyük bir avantaj sağlayabilmektedir.

Şekil 50. Amsterdam’da 3D Yazıcı ile İnşa Edilmiş Mikro Ev Prototipi

(Frearson, 2016).

3D baskının giderek yaygınlaşması ve baskı almanın uygun fiyatlı yollarının bulunabileceği olasılığı, afet sonrası barınma birimleri tasarımı için uygun ancak maliyeti yüksek bu seçeneğin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşündürmektedir (Urban Cabin / DUS Architects, 2016)).

Sandıklar veya kasalar yapı malzemesi olarak mimar Shigeru Ban tarafından tasarlanan acil barınma birimlerinde çoğunlukla kullanılmakta, içleri kum torbalarıyla doldurularak

daha da ağır hale getirilmekte ve barınma birimlerinin temelini oluşturmaktadırlar. Gerektiğinde kasalar diğer inşaat malzemelerini hava koşullarından korumak ve ıslanmaktan korumak için kullanılabilir. Acil durum sonrasında sahaya erzak temini amacıyla kullanılan kasaların sonrasında barınma birimlerinde yapı malzemesi olarak kullanılması acil durum yönetiminde yer alan çözümlerin iki adımına kaynak oluşturmaktadır.

Geçici çözümler ve acil barınma birimleri mimarisi büyük üzüntü ve kayıp zamanlarında son derece önemli hale gelir. Acil durumdan etkilenen insanların beklemedikleri durumlarına ve taleplerine yanıt verebilecek hızlı ve kolay müdahalelerin entegrasyonunun hastalık veya evsizlik nedeniyle çok hassas bir durumda olan insanlara yardımcı olacağından, müdahale organizasyonuna çok ciddi bir şekilde yaklaşılmalıdır. Dikkatli ve ciddi çözümler oluşturmak ve yerel kaynakların kullanımı da dahil olmak üzere yeni malzemeler ve alternatifler bulmak için kapsamlı araştırmalara yatırım yapmak çok önemlidir ve mimarlar tam anlamıyla sürece dahil olmalıdır (Moreira e Eduardo, 2020).

2005 yılında deprem Pakistan'ı vurduğunda mimar Yasmeen Lari, bambu ve kerpiç gibi yerel malzemeleri kullanarak barınma birimlerini yeniden inşa etmek için depremden etkilenen topluluklarla birlikte çalışmaya başlamış, kendi ülkesinde sel ve depremzedeler için otuz altı binden fazla acil barınma birimlerinin yapımına yardımcı olmuştur.

Şekil 51. Pakistan Depremi sonrasında Yasmeen Lari ve İhtiyaç Sahipleri ile Bir Arada Gerçekleştirilen Acil Barınma Birimleri (Florian, 2023a)

Uygulanan yapılar izleyen yıllarda gerçekleşen doğal afetlerde de ayakta kalmıştır. Mimar, afetten etkilenen ve kırsalda yaşayan insanlara daha sonra gelir kaynağı

oluşturabilmek amacı ile yapı bileşenlerinin ve malzemelerinin üretimi konusunda eğitimler veren ve bu toplulukların yoksulluğun üstesinden gelmesine yardımcı olan Pakistan Miras Vakfı'nın kurucu ortağı olmuştur. Yasmeen Lari, son yirmi yılda yaptığı kapsamlı insani yardım çalışmalarından dolayı 2020'de Jane Drew ödülüne layık görülmüştür (Cutieru, 2020).

Lari'nin kurucusu olduğu kısaltılması BASA olan Barefoot Social Architecture (Yalınayak Sosyal Mimari) Topluluğunun amaçları arasında barınma birimleri uygulamalarında sosyal ve ekolojik adalet, mülkiyet, asalet ve gurur oluşturmak yer almaktadır.

Prefabrike bambu taşıyıcılar Kamış Yüzey Kaplama Sıva ve Yüzey süslemeleri

Şekil 52. Yasmeen Lari Acil Barınma Birimi Uygulamaları (Florian, 2023a)

Bu amaç doğrultusunda insancıl ve insan odaklı mimarlık yapabilmek için yerel kaynakları, kültürel mirastan esinlenen düşük teknolojileri kullanmak hedeflenmiştir. İleride kalıcı barınma birimi haline gelebilecek şekilde projelendirilen birimlerin atık malzeme kullanmadan, Pakistan'da prefabrike bambu elemanların kullanılması örneğine benzer yaklaşım ile gerçekleştirmek, gerektiğinde afet sonrası atık malzemeleri kullanarak, topluluğu üretim sürecine eğitimler sunarak dahil etmek ve benzeri çalışmaların gerçekleştirilmesi savunulmaktadır.

Genellikle çok yüksek gökdelenler ve futbol stadyumları gibi büyük projelerle ilişkilendirilen Foster + Partners mimarlık ofisinin kurucusu olan Sir Norman Foster, dünya çapında ikinci büyük çimento üreticisi Holcim firmasıyla yaptığı iş birliği

sonucunda geliştirdiği son tasarımı ile tasarım odağını çok daha kúçük ölçekli bir yapıya çevirerek yerinden edilmiş insanlar için güvenli ve sağlam bir gećici barınma birimi sunan kúçük bir beton barınma birimi tasarlamış ve uygulamıştır. 2023 Venedik Bienali'nde sergilenen elzem, gerekli evler araştırma projesi anlamına gelen ‘Essential Homes Research Project’ isimli proje ile yerinden edilmiş topluluklar için güvenlik, konfor ve refah sağlanması amaçlanmıştır.

şekil 53. Essential Homes Research Projesi (Williams, 2023)

Yapısal olarak barınma birimi rulo halinde beton levhaların yanı sıra ahşap ve yalıtım malzemesinden oluşmaktadır ve prototipin zemin malzemesinde inşaatlardan elde edilen geri dúnüřtürülmüř yapı malzemeleri kullanılmıştır. Barınma birimlerinin geceleri hafifçe parlayan ışıltılı agrega içeren beton patikalar ile birbirine bağlanmaları önerilmektedir. Acil durum barınağı, kullanım ömrünün sonuna geldiğinde, kolaylıkla yeniden kullanılabilir veya geri dúnüřtürülebilir şekilde tasarlanmıştır.

Barınağın tavanı içerideki doğal ışığı en üç düzeye çıkarmak için dört çatı penceresi ile kaplanmıştır, önünde camlı bir giriş ve veranda alanı yer almaktadır. Yerleşim alanı yirmi yedi metrekaredir, ahşap ve rulo betondan oluşan işlevsel tasarımı ile konfor ve dayanıklılığı dengelediği öne sürölmektedir.

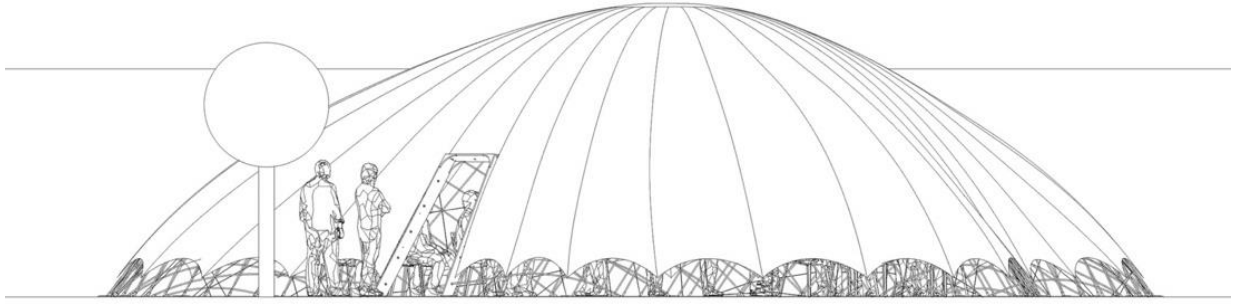

Şekil 54. Essential Homes Barınma Birimi Malzeme Detayları (Williams, 2023)

Barınma biriminin iç mekan yerleşimi üç adet yatak, raflar, dolaplar, oturma yerleri ve yemek masasının yanı sıra tuvalet, duş ve lavabo içeren bir banyoyu içermektedir.

Norman Foster, "Dünyamızın en savunmasız nüfuslarından bazıları da dahil olmak üzere herkesin insana yakışır yaşam koşullarına erişebilmesini nasıl sağlayabiliriz?" sorusuyla proje için yola çıktıklarını belirtmiştir (Williams, 2023).

Gregory Quinn tarafından Berlin Sanat Üniversitesi'ndeki doktora tezinin parçası olarak geliştirilen tasarım projesi olan SheltAir, adından da anlaşılacağı gibi hava yardımıyla inşa edilmiş bir acil barınma birimidir. Elastik bir ızgara kabuk ve pnömatik sistemden oluşan hava dolu yastıklar şeklinde tasarlanmış bir sistemden oluşmaktadır. Frei Otto'nun Mannheim'daki keresteden yapılmış ünlü Multihalle'si gibi daha önceki gridshell sistemi (çatı ve cephe elemanlarının belirli bir ızgara düzenine göre bir araya getirilmesi) projesinden ilham alan pavyon minimum malzeme kullanarak geniş açıklıkları kaplayabilmektedir. Karmaşık, maliyeti yüksek ve kurulumu zaman alan geleneksel ızgaralı yapı yöntemlerinden oldukça farklı olarak, SheltAir'in pnömatik sistemi onu hızlı, uygun maliyetli, kolayca konumlandırılabilir hale getirmekte ve bu nedenle geçici kullanım veya acil durum barınakları olarak kullanmak için ideal bir örnek oluşturması sağlamaktadır.

Şekil 55. SheltAir Barınma Birimi Prototipi (Hasan, 2017)

Şekil 56. SheltAir Barınma Birimi Prototipi (Hasan, 2017)

Şu anda Berlin'de The Aedes Metropolitan Laboratuvarı'nda (ANCB) sergilenmekte olan prototip on üç metrelik bir açıklığa, yüz on metrekare oturum alanına sahiptir ve yapım yöntemi biçim açısından önemli ölçüde tasarım özgürlüğü sağlamaktadır. SheltAir prototipi günümüzde uygulanan düzlemsel, yatay barınaklardan daha farklı bir seçenek oluşturabilmektedir (Hasan, 2017).

Şekil 57. SheltAir Barınma Birimi Prototipi Detayları (Hasan, 2017)

Meksika’da kurulan federal işçi konutları enstitüsü olan Infonavit Sürdürülebilir Kalkınma Araştırma Merkezi (CIDS) aracılığıyla yeni sosyal konut prototiplerini araştırmak ve özellikle kırsal alanda kullanıcıların konutlarının kendilerinin üretmesini hedefleyerek Apan'da "Infonavit Konut Araştırma ve Uygulamalı Deney Laboratuvarını" geliştirmiştir. 2019 yılında gerçekleştirilen Kırsal Konut Prototipi otuz sekiz metrekare oturuma sahip olup, Oaxaca eyaletinin özelliği olan kuru ılıman bir iklim için tasarlanmıştır.

Barınma biriminin çerçeve yapı sistemi iskele sistemine dayalı oluşturulmuştur. İskele inşaat maliyetinde etkin unsurdur ve konut programının ihtiyaçlarına göre ayarlanarak konut yüksekliği dahil olmak üzere barınma biriminin her yönde modüler olarak büyümesine olanak sağlayan bir sistemi oluşturmaktadır. Barınma birimi alanının değişikliğe karşı esnek olan yapısı, diğer barınma birimi alanları ile temasa geçilebilmesine veya birimler arası yeni konfigürasyonların oluşturulmasına imkan vermektedir.

Şekil 58. Kırsal Konut Prototipi, Oaxaca, 2019 (Ott, 2019)

Barınma birimi yerleşimindeki ana yapı oturum alanı üç metreye üç metre olan dört modülü birleştirmekte, zemin, çatı ve cepheler prefabrik iskele platformları ile inşa edilmektedir. Kapalı alanların oluşturulması için iskele yapısı çerçeve olarak kullanıldıktan sonra üzerine koruma ve yalıtım sağlayan yarı saydam polikarbonat hücresel panellerden oluşan farklı ışık membranları eklenmiştir. Kontrplak panellerden yapılmış kullanışlı elemanlar, kapılar ve pencereler opak olarak tasarlanmış, dış kaplamaya yağmur suyunu iletmek için ek bir oluklu polikarbonat tabakası eklenmiştir. Gece aydınlatma açıkken, gölgeler ve ışıklar iskele platformlarının dış yüzeyine yansımakta ve böylece prototip tüm konut yerleşimi için fener görevi görmektedir (Ott, 2019).

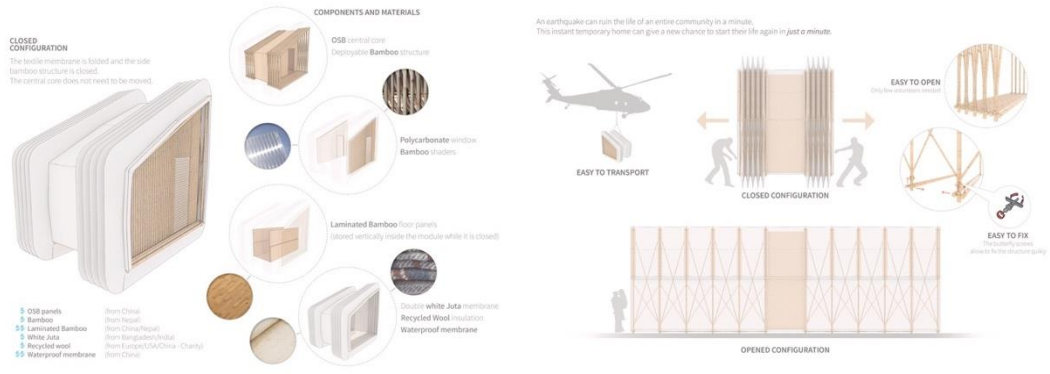
Mimari tasarım stüdyosu olan Barberio Colella ARC, Nepal depreminden etkilenen insanların yeniden organize olmalarına ve tanıdık bir yaşam tarzına geri dönmelerine yardımcı olmak için yerel malzemeleri kullanarak hızlı, hafif, kompakt, dayanıklı ve ekonomik bir şekilde inşa edilebilecek bir mesken yapmak için "Sadece Bir Dakikada" isimli bir Pop-Up acil barınma birimi tasarlamıştır.

Çinli internet sitesi olan Ikuku tarafından yürütülen bir yarışmanın parçası olarak tasarlanan “Just a Minute” evi yalnızca altı malzemeden oluşmaktadır; Çin'den OSB panelleri, Nepal'den bambu, Çin ya da Nepal'den lamine bambu, Bangladeş veya Hindistan'dan beyaz jüt, geri dönüştürülmüş yün ve Çin'den su geçirmez membran kullanılması önerilmektedir. Sınırlı malzeme paletinin malzeme teminini daha kolay ve ekonomik hale getirdiği ve birimin vasıflı iş gücü veya karmaşık teknolojiler olmadan inşa edilmesini sağladığı öne sürülmektedir.

Şekil 59. Just A Minute Barınma Birimi (Lynch, 2015)

Bu projede dört ila on kişinin ikamet edebileceği şekilde tasarlanmış birimlerin toplu olarak üretilmesi ve ihtiyaç alanlarına sevk edilmesi amaçlanmaktadır. Birimlerin nakliye sürecini kolaylaştırmak için tasarım dikey ve çapraz yapısal bambu parçaları arasında bir pivot noktası gerektirmektedir ve bu özellik 4 metreye 11,7 metre oturum alanına sahip birimin akordeon tarzında katlanarak sadece 2,5 metreye 4 metre yer kaplayan bir kutuya alınmasını sağlamaktadır. Böylece barınma biriminin merkezindeki OSB paneller, evin banyo ve mutfak fonksiyonlarını içeren bir çekirdek oluşturmaktadır. Birim yerleştirildikten sonra yaşam ve uyku alanları olarak kullanılmak üzere çekirdeği çevreleyen iki adet 4 metreye 4 metrelik alana dönüşmektedir.

Şekil 60. Just A Minute Barınma Birimi Çizimleri (Lynch, 2015)

Ekvador’da 2017 yılında Al Borde ve El Sindicato mimarlık ekibi tarafından projelendirilmiş olan acil barınma biriminin oturum alanı yüz metrekaredir (Şekil 61). Prototip depreme dayanıklı kontrplak yapısı ile prefabrik özelliğe sahiptir ve kırsal alanda özel makinelere veya işgücüne ihtiyaç duymadan monte edilebilmektedir. Yapımı için sanayileşmiş malzemelerin kullanılması yapım aşamasının daha verimli olmasını sağlamaktadır.

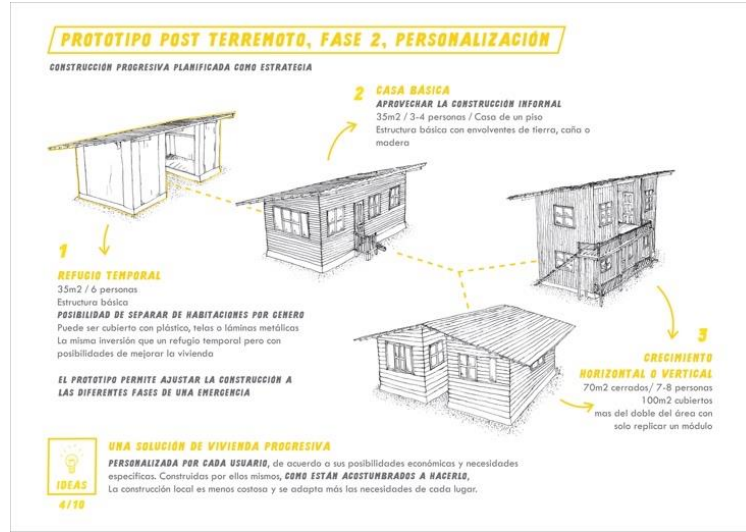

Şekil 61. Acil Barınma Birimi, Ekvador, 2017 (Santibanez, 2017)

Yeniden üretilebilir bir prototiptir, taşıyıcı sistem tasarımı ülkenin herhangi bir yerinde yerel kaynaklardan biçilmiş ahşabın kullanılmasına izin vermesinden dolayı sürdürülebilir özelliğine sahiptir ve tasarımında basitlik ön planda tutularak, kullanıcıların barınma birimine yapabilecekleri ekleri kendilerinin uygulayabilmesini sağlamak tasarım sürecinde çıkış noktası olarak alınmıştır.

Prototip; projenin farklı saha koşullarına göre uyarlanmasına ve tasarlanmasına izin veren yapısal ve konstrüktif bir modüler sistem olarak tasarlanmıştır, böylece uzantıların ve

cephelerin konstrüktif teknolojisinin her projeye bağılı olarak değışmesi mümkün olmaktadır.

Şekil 62. Acil Barınma Birimi Çizimleri, Ekvador, 2017 (Santibanez, 2017)

Yapı malzemesi olarak şeker kamışı, çimento sıva, toprak boya ile oluşturulmuştur. Barınma birimi iki inşaat ustası ve yapım tecrübesi olmayan iki tarım işçisi tarafından, iki ay içerisinde uygulanabilmektedir (Santibanez, 2017).

2017 yılında yapımı gerçekleştirilen bir yapı olan Za'atari sınıfı yapısı, Za'atari köyündeki Suriyeli ve Ürdünlü çocuklarının eğitim alanı ihtiyaçları için inşa edilmiş olup, kubbe şeklinde yirmi beş metrekearelik bir alandan oluşmaktadır. Za'atari mülteci kampının hemen dışında Suriye sınırına on kilometre uzaklıkta bulunan Za'atari köyü on beş bin Suriyeli ve Ürdünlü mültecilere ev sahipliğı yapmaktadır.

Yüksek çekme mukavemetine sahip, donatı uygulaması gerektirmeyen teknikler kullanılması uygulamada birçok avantaj sağlamıştır. Birim vasıfsız işgücü ile hızlı bir şekilde inşa edilebilirken, inşaat maliyetinin benzer boyutlardaki bir beton blok yapıya kıyasla yarı yarıya azaldığı görülmektedir.

Şekil 63. Zaatari Sınıfı, 2017 (Za’atari Classroom, 2017)

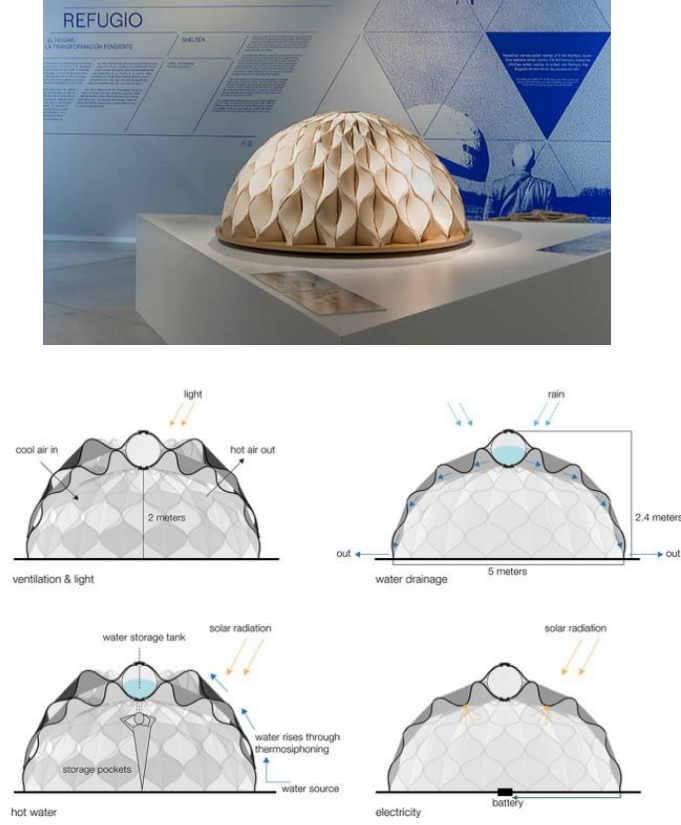
İnşaat sırasında, acil durum mimarisi ve insan hakları açılımına sahip acil durum mimarlığı ve insan hakları açılımına sahip, EAHR (Emergency Architecture and Human Rights) oluşumu süper kerpiç ile uygulanan inşaat yöntemleri konusunda eğitimler gerçekleştirilerek yerel işçilere bilgi aktarımı yapmakta, bu süreç boyunca yaşayan halkın geçim kaynakları artmakta ve yerel topluluğun dayanıklılığı güçlenmektedir. Bu yaklaşım sürdürülebilir, düşük maliyetli ve enerji açısından verimli barınaklar inşa etmek için aktarılan becerilerin yeniden benimsenmesine olanak tanımaktadır (Za’atari Classroom, 2017).

Abeer Seikaly tarafından tasarlanan Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) isimli barınma birimi döngüsel mimari (cradle-to-cradle) kavramını onurlandıran ve çağdaş yaşam biçimlerine meydan okuyan performatif bir yapısal malzeme sisteminin geliştirilmeye devam eden projesidir. Cradle to Cradle Sertifikası güvenli, sorumlu ve yaşam döngüsü esas alınarak üretilmiş ürünler için geliştirilen küresel bir standartı ifade etmektedir.

Şekil 64. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) (Seikaly, 2020)

14 Mart 2021'e kadar Abeer Seikaly'nin Weaving a Home adlı eserinin 1/4 ölçekli bir prototipi Madrid'de gerçekleştirilen Buckminster Fuller'ın Yörüngesinde Radikal Merak sergisinin bir parçası olarak sergilenmiştir.

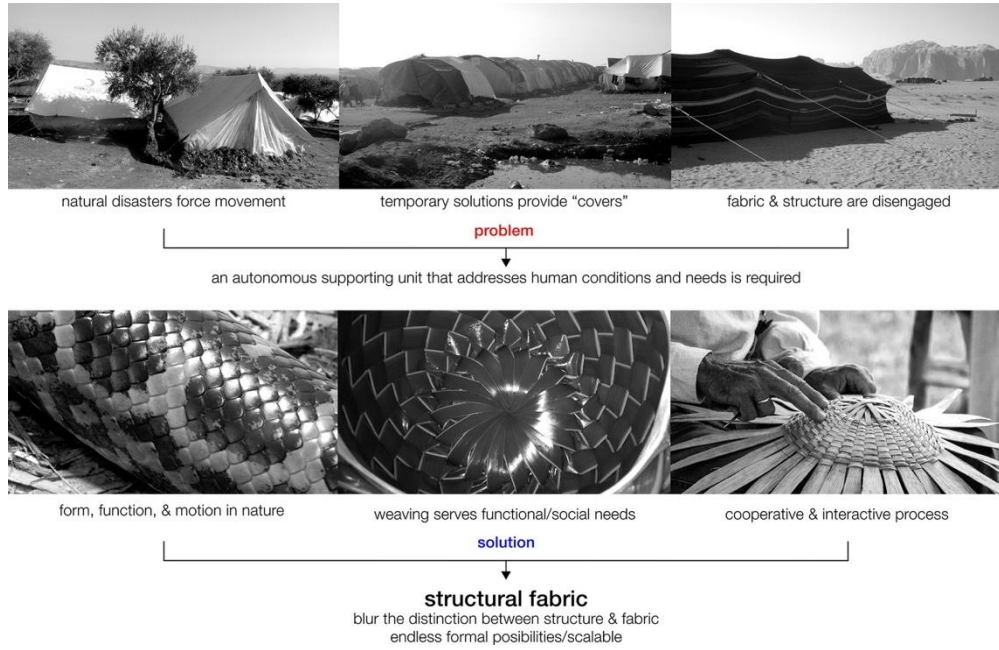
Şekil 65. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) Çizimler (Seikaly, 2020)

Barınma birimi iki metre yüksekliğine sahip kubbe tavandan oluşan tekil bir ünite ortaya çıkarmak için dokunmuş çift katmanlı kumaş ve dayanıklı taşıyıcı plastik boruların bir araya gelmesinden oluşmaktadır. İçi boş plastik borular elektrik ve su ihtiyaçlarının karşılanması için kanallar oluşturmaktadır. Seikaly, tasarladığı yapının dokusunun güneş ışınlamını elektriğe dönüştürmesini ve sisteme entegre bir pili şarj ederek sığınanın güç ihtiyacını karşılayacağını öne sürmektedir.

Şekil 66. Weaving a Home (Bir Evi Dokumak) Malzeme Detayları (Seikaly, 2020)

Öngermeli radyal çerçeveler dengeli ve dayanıklı bir çift membran koruyucu oluşturmak için desenli geometrik membran ile çevresel olarak bağlanmaktadır (Seikaly, 2020)

Şekil 67. Bedevi Çadırları, Doğada Bulunan Dokular ve Dokuma İncelemeleri (Seikaly, 2020)

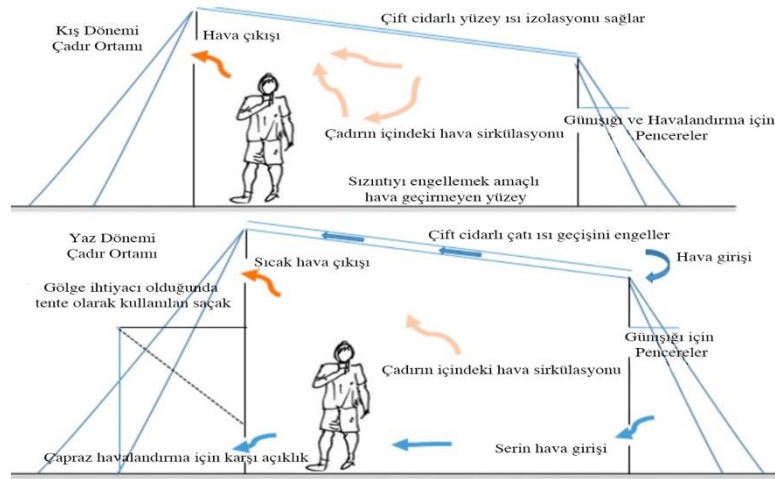
Geleneksel barınma kültürlerinden gelen bilginin farklı ihtiyaçlara yönelik öneri olarak ele alınmasına bir başka örnek Malmö Üniversitesinde Sürdürülebilir Mimarlık üzerine çalışmalar yapan Marwah Dabaieh tarafından geleneksel Bedevi çadırları incelemeleri sonrasında mülteci kamplarındaki barınma çözümlerine alternatif olarak sunulan önerilerdir.

Özellikle 2015 yılı kış döneminde yaşanan, ani soğuklar sonucunda, mülteci kamplarında yaşayanların hayati tehlike yaşamaları sonrasında, Dabaieh acil çözüm ihtiyacını görerek, Mısırlı meslektaşı Ahmad Borham ile birlikte, çadır kentler ile geleneksel Bedevi çadırlarını karşılaştıran çalışma gerçekleştirmiştir. Kamplarda yaşayan mülteciler ve geleneksel yaşamlarını sürdüren bedeviler ile görüşmeler yapılmış, kampta yaşayanların konfor koşullarının sağlanmadığını gridal, katı bir düzende oluşturulan kamp yerleşimin mahremiyet, hijyen koşullarına yönelik verimli çözümler üretemediği, sosyal ihtiyaçların da karşılanamadığı tespit edilmiştir.

Şekil 68. Acil Durum Barınma Birimleri ve Bedevi Çadırları (Dabaieh, 2022)

Kamplarda kullanılan çadır malzemesinin maliyetinin yüksek olduğu ve kısa süre içinde kullanıma elverişli olamayacak duruma geldiğini gözlemlenerek düşük maliyetli, konfor koşullarını sağlayan bir öneri üzerinde çalışmalara başlanmıştır.

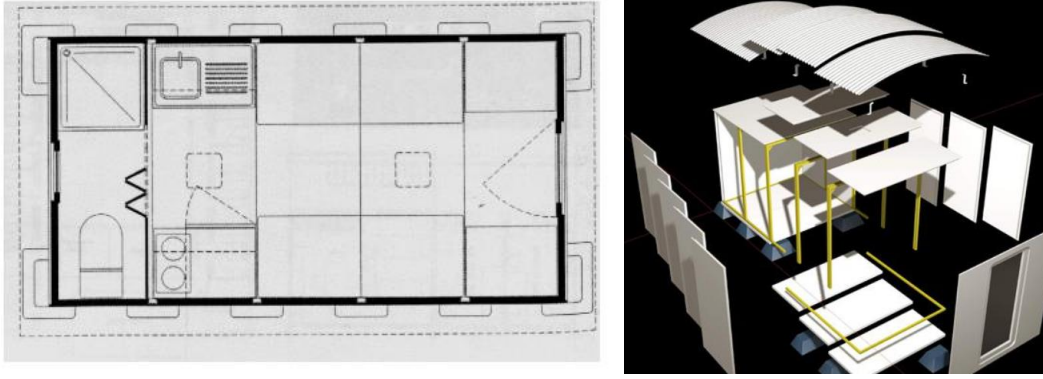
Şekil 69. Acil Durum Barınma Birimi Önerisi İç Mekan İklimlendirmesi Çalışması (Dabaieh, 2022)

Çalışmalar sonucunda yapılan önerileri kapsayan raporda;

- Çadır malzemesinin yün olmasının dayanıklılık, ısı dayanımı ve esneklik avantajı sağladığı
- Yünün esnekliğinin kış döneminde ihtiyaca göre çadır kaplamasının düzenlenmesine fırsat verdiği, yağmuru ve karı yönlendirilerek barınma biriminden uzaklaştırabildiği
- Çadırın duvarlarının ve yüksekliğinin ayarlanabilir kılınarak önerilen sisteminin farklılık yaratacağı
- Çatı malzemesinin yaz döneminde iki katman olarak uygulanması ile katmanlar arası hava boşluğu oluşturularak, ısı yalıtımına katkı sağlayacağı
- Tavan yüksekliğinin yazın yüksek, kışın alçak olarak ayarlanması ile iç mekanda iyileştirilebilir bir iklimlendirme oluşacağı yer almıştır (Dabaieh, 2022).

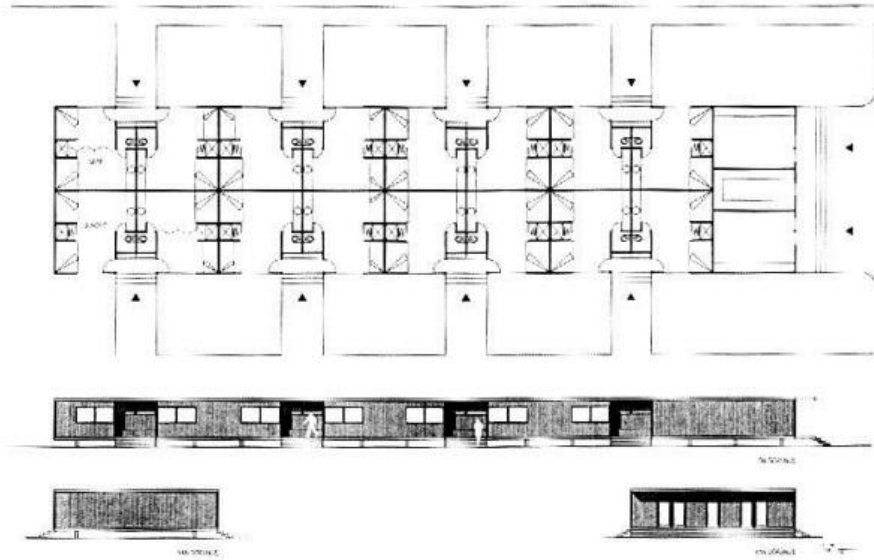
Türkiye’de acil ve geçici barınma çözümlerine yönelik yenilikçi yaklaşımları incelediğimizde 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrasında prototip projelerinde yoğun çalışmaların başladığı görülmüştür. Mimarlık okulları ve mimarların işbirlikleri, sivil inisiyatiflerin mimarlık öğrencileri ve gönüllüler ile yaptıkları prototip oluşturma çalışmaları, daha önce gerçekleştirilmiş öneri ve prototip çalışmalarına eklenerek acil barınma birimlerinin yenilikçi çözümler ile oluşturulma yaklaşımına katkılar sunmuşlardır. Yaşanılan büyük afet sonrası oluşan farkındalık acil durum riski altında yaşayan ülkemizde, acil durum sonrası barınma ihtiyacının giderilme sürecinde ihtiyaç sahiplerinin, gönüllülerin ve organizasyonların bütüncül bir yaklaşım ile bir arada ya da görev paylaşımları yaparak çözüm üretmelerinin gerekliliğini içermektedir.

Önceki dönemlerde yapılan acil durum barınma birimleri çalışmalarından, Haydar Karabey tarafından tasarımı yapılan Geçici Barınma Birimleri çok kısa zamanda kurulabilme, sökülüp minimum hacimde depolanabilme, doğaya az müdahale, hızlı taşıma, asgari boyut ama insanca donanım, esnek büyüyebilir bir yapı, kompakt, yan yana gelebilirlik ve ucuzluk gibi kavramlardan hareketle tasarlanmışlardır (Karabey, 1999).

Şekil 70. Haydar Karabey tarafından tasarlanan ve modüllerden oluşan Geçici Barınma Birimleri (Karabey, 1999)

Geçici konutlar için üretilen tasarım alternatiflerinden biri de İnsan Yerleşimleri Derneği girişimiyle üç mimar tarafından planlanan konteyner evlerdir. Konutların tasarımlarında çıkış noktası, 19. yüzyıl Avrupası'nda farklı varyantları kullanılmış olan yoğun donatılı işçi evleri konsepti olmuştur. Yirmi üç metrekare oturum alanından oluşan konutların iç mekanları bölünmemiştir. Kenarlara çekilmiş tezgâh, dolap ve yataklar kapalı mekanlara dönüşmeyen nişler oluşturmak ve evin gündüz yekpare bir mekân olarak kullanılmasına olanak sağlamak üzere planlanmıştır.

Şekil 71. Konteyner Evler Plan, Kesit ve Görünüşleri (Karaduman, 2002)

Tek seferde monte edilen her bir blok on altı ev birimi ile bir ortak depo ve çamaşırhaneden oluşmaktadır. Kişiselliğin sınırlarının ise evlerin geri çekilmiş kapı eşiklerinde ve betopanların üzerindeki metallerin renklerinde başlayacağı belirtilmiştir (Karaduman, 2002).

İstanbul merkezli mimarlık grubu SO? deprem sonrası iyileştirme için bir prototip yüzer acil barınma birimi tasarlayıp, uygulamıştır. “Fold&Float” isimli acil durumlar için özel olarak tasarlanmış hafif, katlanabilir çelik yapıdan oluşmaktadır.

Proje için 2001 yılında yetkililer tarafından belirlenen acil durum toplanma noktaları irdelendikten sonra deprem anında insanların nerede barınabileceği sorgulanmıştır. Proje çalışmasının öncesinde geçen yirmi yıl içerisinde İstanbul'un acil toplanma alanı için ayrılan arazinin %70'inin özelleştirilmesiyle sorunun daha da önem kazandığı görülmüştür. Ortaya çıkan sonuç boş, istikrarlı araziye değil, su yönetimine bağlı olan yüzen bir acil barınma birimi önerisi olmuştur.

Şekil 72. Fold&Float Acil Barınma Birimi Prototipi Haliç'te (Bayrak ve diğerleri, t.y.)

Fold&Float sabitlenecek bir üst yapı, katlanmış mobilyalar ve yüzer beton dubanın yer aldığı iki ana bölümden oluşmaktadır. Prototip İstanbul'daki Rahmi M. Koç Müzesi'nde sergilenmiştir. Acil barınma biriminin içinde oluşturulmaya çalışılan yaşam kalitesine verilen önem deprem ve sel mağdurlarının bir afet sonrasında geçici konutlarda en az bir yıl geçirdiklerini öne süren araştırmalardan kaynaklanmaktadır.

Şekil 73. Fold&Float Yerleşkesi (Bayrak ve diğerleri, t.y.)

Barınma biriminin gelişimi Boğaziçi Üniversitesi inşaat mühendisliği ve sosyoloji öğrencileri ile MEF Üniversitesi mimarlık öğrencilerinin işbirliğiyle oluşturulmuş, proje 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde düzenlenen Hope On Water eğitim projesinde yer almıştır (Gözükızıl ve Tezcan, 2023).

Ülkemizde 06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçen yüzyıllık sürecin en büyük felaketlerinden biri olan Kahramanmaraş Depremleri çok sayıda can kaybının yaşanmasına yol açarken kentlerde de yapısal olarak büyük bir yıkıma neden olmuştur. Kahramanmaraş ve çevresinde yer alan iller yüksek şiddetli ve geniş etki alanına sahip depremlerin meydana gelme ihtimalinin bulunduğu bir bölgede yer almaktadır (Biricik ve Korkmaz, 2001, s. 75). 06 Şubat 2023 tarihinde dokuz saat arayla yaşanan, önce Pazarcık sonra Elbistan ilçelerinin merkez üssü olduğu iki deprem, Türkiye'de yaşanan afetlerin zamansal çizelgesinde 17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan depremden sonra, en büyük deprem olarak sayılmaktadır. Yaşanan bu depremler mekânsal olarak ulusal düzeyde hazırlanan planların olası öngörülerinde yer alan;

birden fazla kentin etkilenmesi, afet sonrasında ulaşımın kesintiye uğraması gibi en kötü senaryoların gerçekleşmesiyle büyük çaplı bir afet halini almıştır (Gözükızıl ve Tezcan, 2023).

Büyük yıkımlara ve üzüntülere sebep olan Kahramanmaraş depremi sonrasında bütün ulus yardımlaşma için iş birlikleri oluşturup bir araya gelmeye çalışmıştır. Meslekler arası iş birliklerin yanı sıra kısa sürede barınma ihtiyacını karşılayacak, kısa sürede temin edilebilecek birimlerin oluşturulması için mevcut malzemeleri dönüştürmeye çalışan yenilikçi oluşumlar, deprem sonrası dönemlerde ortaya çıkmıştır. Mimarlık mesleğinde öğrenciler, akademisyenler, profesyoneller sahip oldukları mesleki donanımlar ile bu üzücü dönemde iyileştirme sürecine katkıda bulunabilmek için hem sahada hem saha dışı hazırlık aşamasında var gücü ile çalışmalarda bulunmuşlardır.

Araştırmada yer alan mimar Shigeru Ban'ın öğrencilik yıllarında afet sonrası barınma ile ilgili önerdiği projelerin yapılmaması, o dönemlerde mimarların afet sonrası iyileştirme sürecinde mesleki sorumluluk hissetmemeleri, yeni dönemde geçerliliğini büyük bir ölçüde kaybetmiştir. Artık mimarlar mevcut ya da yenilikçi yaklaşımların ihtiyaçlara yönelik nasıl değerlendirilebileceği, farklı ihtiyaçlara cevap verebilmek adına nasıl adapte olabileceğine dair projeler üretmektedirler.

Ban, kendi öğrencilik yıllarında akademide afetlerden bahsedilmediğini fakat şu anda projelerinde yardımcı olan çok sayıda mimarlık öğrencisinin bulunduğunu vurgulamaktadır. Öğrencilerin toplumla ve toplum için çalışmakla ilgilendiğini, bu ilgiyi sürdürürken teknolojiye bağımlı kalınması gerektiğini belirtmektedir.

Kahramanmaraş depremi sonrasında ortak çalışma yaptığı Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki (ODTÜ) "Acil Durum Stüdyosu"nda acil barınma birimi tasarımının uygulamasını bizzat denetlemek üzere Türkiye'ye gelen mimar, Japonya, İtalya ve Türkiye'deki acil durum tahliye alanları için daha önce kağıt, yonga levha gibi malzemeler kullanarak yapılar tasarladığını belirtmiştir (Perez Bravo, 2022).

Ağustos 1999'da Marmara bölgesini vuran şiddetli depremde, "Shigeru Ban Architects" ve "Gönüllü Mimarlar Ağı"nın (Voluntary Architects Network) bölge için yaklaşık yetmiş geçici yapı tasarladıklarını, Kahramanmaraş merkezli son depremlerin ardından

ODTÜ Mimarlık Bölümü öğrencileriyle görüşme kararı aldığını vurgulamıştır. Japonya'dan gelen öğrencilerin de afet sonrası yardım etmek için ilgi duymaları ile de ortaklaşa projeye başlanmıştır.

Deprem bölgesi için tasarlanan ve tamamen yeni bir proje olan acil barınma birimi, öncelikli olarak geçici barınma amaçlı tasarlanmaktadır, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu sürece kalıcı barınma birimi olarak kullanılabilir. Ban barınma birimlerinin tasarım süreçlerinin kendisi ile başladığını, daha sonra öğrenciler ile tasarımın prototipinin gerçekleştirildiğini belirtmiştir.

Barınma birimi için Japonya'da kullanılan malzemelerin Türkiye'de bulunmaması sebebi ile yapım aşamasında ODTÜ'lü öğrencilerle iletişime geçilerek, tasarımın hangi yerel malzemelerle üretilbileceği konusunda fikir alışverişi yapıldığı belirtilmektedir. Ban, ODTÜ'de yapılan kağıt bobin barınma biriminin sağlam, iyi yapılmış bir yapı olduğunu ifade etmektedir.

Taşıyıcı kolon olarak kullanılan ve geri dönüşümlü kağıtlardan oluşan kağıt öz malzemesinin aynı zamanda ekonomik avantaja sahip olması, işlevsel, ekonomik, göz alıcı olması barınma birimini diğer örneklerden ayırmaktadır. Yapının, deprem bölgesine tesliminin ve taşınmasının sorunsuz bir şekilde olacağı iddia edilmektedir.

ODTÜ araştırma görevlisi Ömer Faruk Ağırsoy, yapının bitiş inceliklerinde yer alan kolonların duvar ve zeminle birleştiği Japon mimarisine özgü detaylardan oluştuğunu, bağlantı elemanlarının CNC makinelerde kesildiğini, çatıda da özel birleşim detaylarının yer aldığını belirtmektedir. Ağırsoy'a göre birimin konstrüksiyonunun dış alanları ve yonga levhalardan yapılan duvarları da dahil olmak üzere yüzeylerinin sıcaklığı düzenlemek için yalıtılması sebebi ile barınma birimi hem yaz hem de kış aylarında kullanıcılar için uygun bir ortam sunabilmektedir.

Ağırsoy, Japonların bu konudaki uzmanlığını hatırlatarak barınma biriminin temelsiz olarak tasarlandığını, çeşitli testlerden geçtiğini ve yapının "deprem ihtimaline karşı yanal kuvvetleri absorbe edebildiğinin" tespit edildiğini aktarmaktadır (Japanese architect builds eco-friendly house for Turkish quake survivors, 2023).

Şekil 74. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evin Havadan Görünümü ODTÜ, 4 Mayıs 2023 (Japanese architect builds eco-friendly house for Turkish quake survivors, 2023)

Acil barınma biriminin temeli kum torbalarıyla dolu bira kasalarından, çatısı ise kağıt boru çerçevelerden ve kontrplak zemin kaplamasından oluşmaktadır. Kurulum aşamasında çalışanların çatının üstüne tırmanmadan çalışabilmelerini ve inşaat sırasında güvenliği sağlamak için kontrplakta büyük delikler açılmıştır. Soğuk iklime yanıt olarak zemine, duvarlara ve çatıya yeterli yalıtım eklenmiştir.

Şekil 75. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evi Yapımı, ODTÜ (Florian, 2023b)

Nihai olarak, barınma biriminin yerleşim alanının 3.6 metreye 6 metre ölçülerinde olması planlanmıştır. Proje ekibi, acil barınma biriminin 3,6 metreye 3,6 metre ölçülerinde daha küçük bir prototipini Tokyo'da kurulumunu gerçekleştirmiştir.

Şekil 76. Ödüllü Japon Mimar Shigeru Ban Tarafından Tasarlanan Kağıt Bobin Evi Taşıyıcılar ve İç Mekan Görünümü ODTÜ (Florian, 2023b)

Shigeru Ban'ın tasarladığı Kağıt Bölme Sistemi (Paper Partition System) mahremiyeti sağlamak için acil toplanma alanlarının içinde kurulmakta, daha küçük tüpler ve kumaş örtülerle bağlanan, uçlarında büyük, delinmiş delikler bulunan sekiz ayrı karton tüpten oluşan bir çerçeveden oluşmaktadır (Florian, 2023b).

Şekil 77. Shigeru Ban'ın tasarladığı Kağıt Bölme Sistemi (Paper Partition System) (<https://www.archdaily.com>)

Doğal afetlerin sıklığı ve etkisi dünya çapında artarken, topluluklarımızın ve şehirlerimizin bu sebepten ortaya çıkacak kriz yönetimlerine yardım faktörü olarak tasarım önemli bir rol oynamaktadır. Bir afet öncesinde mevcut tasarım altyapısını iyileştirmekten afet sonrasında sahada aktif bir mevcudiyet sağlamaya kadar tasarımcılar daha güvenli ve daha dirençli gelecekler inşa etme hedefi ile bir araya gelmelidirler.

Türkiye ve Suriye'deki son depremlerin ardından, birçok yerel WDO Üyesi ve tasarımcı tam bunu gerçekleştirerek sayısız afet yardımı projesini uyguladıkları görülmüştür. Felaketlerden etkilenenlerin refahını sağlamak ve kaybedilenleri güvenli bir şekilde yeniden inşa etmeye yardımcı olmak için tasarım topluluklarının bir araya gelmesine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

benzer krizlerle karşılaşan bölgelerden tasarım bilgisi, bilgi kaynakları ve uzmanlık toplamak için World Design Organization (WDO) bir çağrı başlatarak iyileştirme sürecindeki çabaları desteklemeye çalışmıştır (Design in disaster, t.y.).

Afet Sonrası Ortak Yaşam ve Topluluk Alanları çalıştayı, depremin büyük yıkımlara sebep olduğu Kahramanmaraş ve Hatay'da yapılan gözlemler depremzedelerle yapılan görüşmeler ve bölgede filizlenen bağımsız inisiyatiflerin paylaştıklarından yola çıkarak, 25-26 Şubat 2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Altmış beşten fazla kurumdan yüzden fazla katılımcının katıldığı çalıştay sonrasında depremden etkilenen bölgelerin orta ve uzun vadeli ihtiyaçlarını insan onuruna yaraşır ve tüm canlılara saygılı bir şekilde karşılayacak çözümler üretmeyi ve somut adımlar içeren yol haritaları ve açık kaynaklar çıkarmak hedeflenmiştir (Afet sonrası ortak yaşam ve topluluk alanları çalıştay, 2023).

6 Şubat'ta meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler ve artçıları; Hatay, Adıyaman, Osmaniye, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Diyarbakır, Adana ve Kilis'le birlikte on bir ili ve yaklaşık on üç milyon kişinin hayatını doğrudan etkilemiş ve bu illerde büyük bir yıkıma sebep olmuş, AFAD tarafından depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısının kırk beş bini aştığı duyurulmuştur.

Tasarım İhtiyaç Ağı Oluşumu afet sonrası dönemde yeni yaşam alanlarının inşasında tasarımın büyük bir rol oynayacağını, tasarım pratiklerinin doğal afetlerden sonra yaşam alanları için kullanılırken, bir yandan da afet sonrası dirençli topluluk alanlarının oluşturulmasına rehberlik edebileceğini belirtmiştir.

Bütünsel tasarım yaklaşımının, afetten etkilenen toplulukların sosyo-ekonomik ve fiziksel dayanıklılığına katkı sunacak yeni yöntemleri ortaya koyma konusunda önemli bir role sahip olduğu vurgulanmaktadır. Mimarlar, şehir plancıları ve peyzaj mimarları gibi kilit noktalardaki insanların becerileri, hem afet riskinin azaltılması hem de afet

sonrası uzun vadeli yeniden inşaya rehberlik edecek entegre mekânsal tepkiler geliştirmek için afetten etkilenen topluluklarla birlikte çalışma kapasitesine sahip olduğu hâlde çoğu zaman projelerde bahsedilen meslek sahiplerinden kapsamlı danışmanlık alınmamaktadır (Charlesworth ve Fien, 2022).

Kahramanmaraş depreminden etkilenen bölgede barınma, tuvalet, mahremiyet gibi ihtiyaçların karşılanmasını amaçlayan çalışmalar yapılmış, temel ihtiyaçların karşılanacağı alanların en iyi şekilde tasarlandığından emim olunarak, kaybedilen barınma birimlerinden farklı mekânların yeniden tasarlanmasına odaklanılmıştır. Deprem sonrasında ahırlardan kahvehanelere kadar yıkılan birçok mekânın en iyi şekilde tasarlanmasına yönelik büyük bir ihtiyaç açığa çıkmıştır. Bunun yanı sıra etki alanı oldukça büyük olan depremde oluşturulacak olan konteyner kentlere yönelik farklı ölçekte ve farklı uzmanlık alanlarını kapsayan yoğun çalışmaların da yürütülmesi gerekliliği öngörülmüştür.

Acil durum sonrası yürütülen çalışmalarda mimari ve tasarım desteğine ihtiyaç oluşmuş, bu doğrultuda bir araya gelen Tasarım İhtiyaç Ağı tarafından mimari ve mekânsal acil ihtiyaçları tespit etmek hedeflenerek, projeler bazında tasarım desteği ekiplerini bir araya getirmeye çalışılmış, ihtiyaçlara yönelik çözümler üretilmiş; mevcut ve oluşturulacak tasarımların açık kaynak olarak paylaşıldığı veri tabanı alanları erişime açılmıştır.

Tasarım İhtiyaç Ağı temel amaçlarını, afet bölgelerindeki ihtiyaçları en iyi şekilde karşılayabilecek gerçekçi öneriler sunmak, bölgelerin afet sonrası koşullarını, malzeme ve işgücü imkânlarını dikkate alan ekonomik, sürdürülebilir, günlük yaşantı ve mekânsal empati olasılıkları anlamında güçlü, taktiksel ve mekânsal anlam üreten fikirler ortaya çıkarmak olarak belirtmektedir.

Afet sonrası tasarım alanında geliştirilen iş birliklerinin başka bir örneğini ise Japonya'da görülmektedir. Home For All Soma City depremde sonra Fukuşima'da dayanıklılık ve yeniden inşa için tasarlanmış bir toplum merkezidir. Deprem, tsunami ve nükleer santral patlamasından etkilenen bölgede kurulan merkez, yetişkinlerin ve çocukların radyasyon çekincesi olmadan özgürce zaman geçirebildikleri kapalı bir park alanından oluşmaktadır. Ahşap malzemeden oluşan tasarımıyla özellikle çocukların sağlığını en iyi şekilde koruyabilecek yapıya sahip olan proje, 2015 yılında halka teslim edilmiş ve “herkesin

oyun alanına” dönmüştür. Bu merkezden her yıl yaklaşık yirmi bin kişinin faydalandığı ifade edilmektedir (Soma City HOME-FOR-ALL / Toyo Ito & Associates + Klein Dytham architecture, 2017).

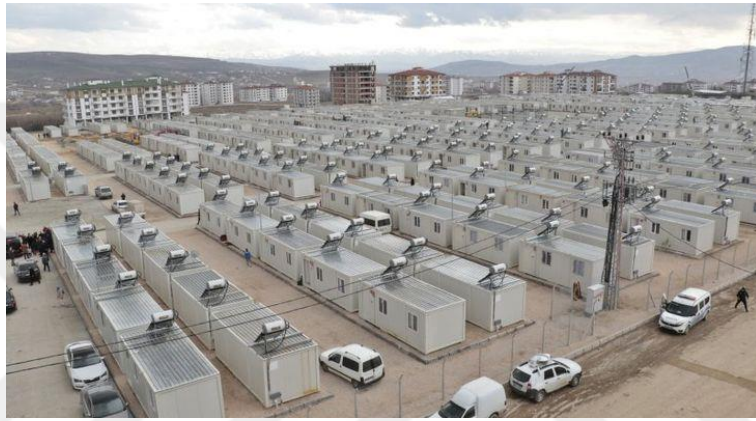

Şekil 78. Bütün Çocukların Evi, Soma (Soma City HOME-FOR-ALL / Toyo Ito & Associates + Klein Dytham architecture, 2017)

Acil durum sonrası kalıcı konutların inşasından önce bölgedeki insanların barınma ihtiyacının karşılanması için başlayan konteyner ev çalışmaları ile geçici barınma ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda insanların diğer ihtiyaçlarını da güvenli bir şekilde karşılayacak şekilde konteyner kent alanlarının oluşturulduğu görülmektedir.

Konteyner, çadır, prefabrik yapı gibi yapı grupları olan geçici barınma alanlarının planlanması için geliştirilmiş birçok şema bulunmaktadır. Türkiye özelinde bu planlama AFAD'ın yayınladığı standartlar baz alınarak yürütülmektedir. Ancak bu planlama standartlarının yeterince detaylandırılmış olmaması ve Türkiye'nin bir arada yaşama kültürüne cevap verememesi eleştirilmektedir. Konteyner kentlerdeki bir araya geliş biçimleri ve ortak yaşam alanları üzerine çok boyutlu araştırmalar yürütme amacıyla başlatılan Konteyner Kent Projesi, yeni kurulacak olan alanlar için konteynerlerin bir araya gelme biçimlerini ve aralarındaki yaşam alanlarını tanımlayan modüler şablon çalışmaları yapmayı hedeflemektedir. Proje katılımcılarının, bölgeden ihtiyaçları değerlendirip dünyadan iyi ve kötü örnekleri inceleyerek ve konteyner kent benzeri kümelenmelere ilişkin önemli bilgileri derleyip, sivil toplum kuruluşları ile koordine bir şekilde çalışarak modül tasarımlar ortaya çıkarması hedeflenmiştir.

Konteyner Kent Projesinin belirlediği farklı araştırma konularından ilki günümüze kadar yapılmış olan acil geçici barınma alanlarını taramak ve bu barınma alanlarında yaşamış ya da yaşıyor olan gönüllülerin deneyimlerini değerlendirmek olarak belirlenmiştir. Sonrasında konteyner kentin kurulması için seçilen alanı incelemek ve bölgede yaşayan insanların alışkanlıklara cevap verecek alanların kurgulanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bölgede yaşayanların yaşam biçimlerinin doğurduğu ihtiyaçlarının karşılanması, herkes tarafından erişilebilir bir alan yaratmak için farklı demografik gruplar özelinde hazırlıkların yapılması planlanmıştır.

Şekil 79. Konteyner Kent Yerleşkesi

Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunu etkileyen 6 Şubat depremi sonrasında çalışmalarına başlanan projede, bu bölgedeki aile ve birey mahremiyeti, kalabalık yaşama alışkanlığı, komşuluk gibi kavramların önceliklendirildiği görülmektedir. Bölgenin fiziksel çevre koşulları, hem kış aylarına hem de yaz aylarına uygun mimari cevapların aranmasını önemli kılmakta, yaz döneminde artan gölgelik alan ihtiyacı için önlemlerin alınmasını gerektirmektedir.

Konteyner Kent Projesi, depremlerden etkilenen bölgede çalışmalarını yürüten kurumlar, sivil örgütler ve gönüllüler ile iletişim kurularak bölgeden aktarılan veriler üzerinden eksiklikler ve ihtiyaçlar tespit edildikten sonra küçük ölçekli sivil toplum kuruluşlarının, kurumların ve uzmanların yönlendirmesi ile pilot bölge belirleyerek çalışmaların başlamasını hedefleyen bir girişimdir.

Hakan Gürsu-Tentative Post Disaster Tent

Şekil 80. Hakan Gürsu proje önerisi Tentative Post Disaster (Tentative Post-disaster tent., t.y.)

Başarılı afet sonrası barınma çözümlerinden bir diğeri de ODTÜ’de öğretim görevlisi olan endüstri ürünleri tasarımcısı Hakan Gürsu’nun tasarım ödüllü Tentative Post Disaster Tent projesidir. Proje afetten etkilenen kişilere hızlı ve pratik bir barınma seçeneği sunmasıyla öne çıkmaktadır. Kolayca taşınıp kurulabilen ve dört mevsim kullanılabilen birim suyun biriktirilmesine, aydınlatma ve havalandırma sağlanmasına yardımcı olan bir çatıya sahip olduğu öne sürülmektedir (Aposto, 2023).

Araştırmada bahsi geçen acil durum barınma birimi BetterShelter, Maraş depremi sonrasında tedarikçisi olan vakıf tarafından Hataylı depremzede beş bin aile için bağışlanmış, birimlerin kurulumu Hassa bölgesinde gerçekleştirilmiştir (Merdim, 2023).

Şekil 81. Hassa’daki Better Shelter Acil Barınma Birimleri Yerleşkesi ve İç Mekan Görüntüleri (IKEA Türkiye, 2023)

6 Şubat depreminde ortaya çıkan yüksek sayıdaki barınma birimi ihtiyacı sonrasında, sivil inisiyatifler tarafından çadırkentlere alternatif olarak farklı öneriler getirilmeye ve

uygulanmaya başlanılmıştır. Bu örneklerden ikisinin çıkış noktası araştırmanın da konusu olan yörük barınma birimi olan yörük çadırları olmuştur.

Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zooteknik ve Hayvan Besleme Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Esad Sami Polat, keçi kılı ve koyun yününden elde edilen keçeyle yanmayan, ısıya ve soğuğa dayanıklı çadır geliştirmek amacı ile çalışmalar yapmaktadır. Polat, koyun yünü ve keçi kılı üzerinde yaptığı çalışmalara Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat'taki depremler sonrasında benzer senaryolara hazırlanma ve insanlara yardımcı olma düşüncesiyle farklı bir yön vererek, geri dönüşümden ve doğal ürünlerden elde ettiği malzemelerle jeodezik çatı modelini yorumlayarak, kurulumu kolay çadır prototipleri üretmiştir.

Şekil 82. Keçi ve Koyun Yününden Elde Edilen Malzemeler ile Gerçekleştirilen Prototip Barınma Birimleri (Dereağzı, 2023)

Üretilen üç çadır modelinden birinin keçi kılından, birinin koyun yününden ve bir diğerrinin de koyun yünü ile keçi kılının karışımında elde edildiğı belirtilmektedir. Çadır malzemelerinde geri dönüşümdeki ahşap malzemeden, keçi kılı ve koyun yününden yararlanılmıştır. Polat kullanılan malzemeler ile doğaya minimum ölçüde zarar verildiğini, prototiplerin karbon ayak izlerinin çok düşük olduğunu savunmaktadır (Dereağzı, 2023)).

Maraş depremi sonrasında Aydın Bozdoğan Kaymakamlığı öncülüğünde Hatay’da çadır ve konteyner kentlerin kurulduğu bölgeye afetzedeler için geçici barınma birimleri sağlamak adına “Yörük çadırı” olarak bilinen kıl çadırlar kurulmuştur. Kurulan on iki

metrekarelik yerleşim alanı olan çadırlarda, dört kişilik ranza, yatak, masa ve sandalyenin yanı sıra ısı kaynağı için soba da yer aldığı görülmektedir.

Kurulan çadırların Bozdoğan yöresine özgü olduğu, Bozdoğan veya Yörük çadırı olarak bilinen çadırların keçi kılı ve bir miktar da polyesterin birlikte dokunması ile üretildiği, kıl çadırın kışın sıcak, yazın serin tutmak noktasında etkili olduğu belirtilmiştir (Hatay’da depremzedeler için “Yörük çadırları” kuruldu, 2023).

Şekil 83. Keçi ve Koyun Yününden Elde Edilen Malzemeler ile Gerçekleştirilen Prototip Barınma Birimleri (Hatay’da depremzedeler için “Yörük çadırları” kuruldu, 2023)

Araştırma süresince incelenen acil barınma birimlerinin karşılaştırmalı tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Örnekleri Karşılaştırma Tablosu (Ek 1)

	Shigeru Ban/Kağıt Masura Evi	Weaving a Home	Vivenda Sustentable Social	Rural Housing	Better Shelter	Foster's Essential Homes	SheltAir	Fold&Float	KamerMaker 3D Cabin	YASMEEN LARI	Shigeru Ban/Kağıt Acil Barınma Birimleri	Just a Minute	Al Borde	Za'atari Sınıfı	
															
Yapım Yeri/Yeri	Hatay/2023	2013	2016/Ekvador	2019/Meksika	2009	2023/İngiltere	2017/Almanya	2001/İstanbul	2015/Hollanda	2005/Pakistan	1998/Ruanda	Çin	2017/Ekvador	2017/Ürdün	
Yapı durumu	Prototip	Öneri/Prototip	Öneri	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş	Gerçekleştirilmiş	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş	
Yapım Sistemi	~ Kullanılan malzemelerin (makavva, dayanımı yüksek karton) afet bölgelerinden temini zor	~ Kullanılan malzeme yerel tekstil malzeme yorumu	~ İki inşaat istası ve becerisi olmayan iki tarım işçisi tarafından 2 ay içerisinde inşa edilebilir	~ Sürdürülebilir bir çözüm olarak inşaat işlemleri ve demografik yapıya uygun olduğu üretici tarafından savunulmakta	~ Kullanılan malzemelerin farklı iklim ve demografik yapıya uygun olduğu üretici tarafından savunulmakta	~ Kullanılan malzeme rulo halinde beton levhalar	~ Kullanılan malzeme elastik liflara kahkuk sistem, pnömotik membran, hava dolu yastıklar	~ Kullanılan malzeme beton duvarlar, komprlak malzeme	~ Kullanılan malzeme 3D yazıcıdan çıkan polistiren malzeme	~ Kullanılan malzeme Prefabrikte Bambu, kamaş, kerpiç, bambaş, beyaz jütü, geri dönüştürülmüş yün ve su geçirmez membran	~ Kullanılan malzeme düşük maliyetli, OSB Paneller, bambulaş, çimento sıva	~ Yalnızca altı malzemeden oluşan Jütü, OSB Paneller, bambulaş, çimento sıva	~ Kullanılan malzemeler Komprlak plaka, çeker kamaş, çimento sıva	~ Kum torbalarından oluşturulmuş yığma sistem, süper kerpiç uygulama yöntemleri	
	~ Afet bölgesi ihtiyaçlarına yönelik bölgeye özel çözüm	~ Taşıyıcı sistem, tekstil örtünün içine entegre	~ Önerinin hedeflerinden biri de kültürel mirası korumak	~ Malzemelerin sağlanması, afet öncesi gerçekleştirilmesi gereken güçlü bir planlamaya bağlı	~ Yüksek maliyet	~ Talep yüksek olduğunda, ihtiyaç cevap veremeyecek, sürdürülebilir olmayan öneri	~ Esnek yerleşim planına uygun	~ Hafif kurtarılabılır çelik çatı	~ Yüzer sistem	~ Afet sonrası uygulanabilirliği için, altyapının sağlanması zor	~ Kalıcı barınma birimi olarak kullanılmayla devam ediyor	~ Malzemenin, termite dayanımı yüksek	~ Yerele işçilere bilgi aktarımı	~ Modüler taşıyıcı sistem	~ Yerele işçilere bilgi aktarımı
Yapım Sistemi	~ Kullanıcılar ve gönüllüler ile inşa edilebilir	~ Önerinin hedeflerinden biri de kültürel mirası korumak	~ Acil barınma birimi uygulaması için eğitim, yönlendirme yapılabilir	~ Kullanım sürecinde, kullanıcılara aidiyet hissi oluşmamakta	~ Kullanım sürecinde, kullanıcılara aidiyet hissi oluşmamakta	~ Kullanılan malzeme rulo halinde beton levhalar	~ Yüksek sayıda depolanabilirliği	~ Yüzer sistem	~ Yüzer sistem	~ İnşa edildikten sonra gerçekleştirilen doğal afetlerde sağlam kalmış	~ Yüksek maliyetli	~ Yerleşim alanında basit ve küçük bir makine ve ekipmanlarla üretilen kağıt tipler	~ Akordeon ve ekipmanlarla üretilen kağıt tipler	~ Yeniden üretilebilir yapı	~ Sürdürülebilir, enerji verimliliği yüksek

Oluşturulan tabloda 1998 yılı ile 2023 yılı arasında gerçekleştirilmiş acil barınma birimleri ele alınmış, farklı coğrafyalar ve iklim koşulları için önerilen barınma birimleri arasındaki ortak özellikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. İncelenen on üç örnekten dört adedi uygulanmış ve kullanıcılar için barınma alanları sağlamıştır. Gerçekleştirilen acil barınma birimlerinden Better Shelter malzemeleri ve yapım sistemi önceden planlanmış ve üretilmiş örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kâğıt Masura evinin malzemeleri büyük oranda önceden üretilmiş olmakla beraber, barınma biriminin planlanması acil durumu yaşayan bölgeye özel olarak gerçekleşmektedir.

Diğer gerçekleştirilen barınma birimleri; yapım özellikleri göz önünde bulundurulduğunda basit ve sade detayların kullanıldığı, karmaşık tasarım detayları barındırmayan ve büyük yoğunlukta yerel, ulaşılabilir malzemelerin kullanıldığı, eğitilmiş işgücü gerektirmeyen, gönüllüler ve kullanıcılar tarafından inşa edilen örneklerden oluşmaktadır.

Gerçekleşmemiş, prototip ya da öneri olarak oluşturulan acil barınma birimi projelerinde, malzemelere yeniden ve farklı yorumlar getirilmeye çalışılarak, ortak acil durum ihtiyaçlarına yönelik yenilikçi tasarım yaklaşımı benimseyen çözümler üretildiği görülmektedir.

Bahsedilen yenilikçi tasarım yaklaşımlarının, yeni malzemeler kullanımını, mevcut malzemelerin farklı çözümler ile bir araya getirilişini ya da taşıyıcı sistem ve malzeme bağlantısını ön plana çıkaran çalışmalar olduğu görülmektedir. Yeni nesil teknolojiler kullanılarak üretilen prototiplerde dikkat çeken nokta gelecekteki uygulamalara dair heyecan verici olasılıkları vaat etmesidir. Bu yaklaşım günümüzde şimdilik sadece prototip üretmek için yeterli olmaktadır. Acil durumun gerçekleştiği koşullarda tasarımların üretimi için önerilen teknoloji altyapısının mevcut koşullarda bölgede tedarik edilemeyeceği, uzun vadede bir üretim sürecinin gerekliliği ön görülebilmektedir. 3D yazıcı ile üretim, rulo beton plakalar üretimi, pnömatik malzeme önerilerini içeren prototiplerin acil durum yönetiminde tedarik sıkıntısına sebep olabileceği ileri sürülebilir. Üretim kolaylığı sağlaması açısından mümkün olduğu kadar fabrikasyon malzemelerin kullanıldığı prototipler doğal malzemelerin kullanıldığı örneklerin yanında özele hitap

etmeyen, kullanıcıda bir duygu oluşturmamayan çözümler olarak yer alacağı düşünülmektedir.

Acil durum barınma birimlerine duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmakla beraber uzun yıllardır bu ihtiyaca yönelik üretilmiş ve kullanıma sunulmuş çözümlerin, birbirlerinden çok farklı kültürlerden gelen ihtiyaç sahipleri tarafından benimseyerek kullanılmadığı, kullanım süresi uzadıkça birimin varlığının güven duygusundan daha çok sıkıntı oluşturduğu görülmektedir. Kullanıcıların güven ihtiyacının yanı sıra, faydalanılmaya çalışılan malzemelerden gelen dokular, doğal yapılarının getirdiği sıcaklık hissi gibi, önemli tasarım kriterlerini dikkate almasından dolayı yenilikçi acil barınma birimlerinden kullanıcılarında bir yuvaya sahip olma hissini oluşturmaya daha elverişli olanlar görülmektedir.

Acil Barınma Birimleri önerilerini karşılaştırmalı olarak incelemek amacıyla aşağıdaki tablolar çalışma için oluşturulmuştur. Tablolarda yer alacak veriler, barınma birimlerinin gerçekleştirildiği bölgeler, prototip ya da gerçekleştirilmiş örnek olup olmadığı, kullanılan malzemeler ve yapım sistemleri bilgilerinden faydalanarak aktarılmıştır. Tablolar oluşturulduktan sonra araştırma konusu için ilham alınarak faydalanılacak olan örneklere sebepleri ile değinilmiştir.

Tablo 7. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Malzeme Tablosu

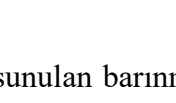
ACİL BARINMA BİRİMİ	MİMAR/ BİRİM ADI	Uygulama Durumu	KULLANILAN MALZEME
	Shigeru Ban, Kağıt Masura Evi, 2023, Hatay	Prototip	~ Kağıt masura malzemesinden sıkıştırılmış mukawa borular ~ Kontrplak ~ Plastik ~ Meşrubat kasaları
	IKEA/Better Shelter, 2009, Farklı Coğrafyalar	Uygulama	~ Metal boru çerçeve ~ Prefabrike Polypropylene paneller
	Rural Housing, 2019, Meksika	Prototip	~ İnşaat iskelesi ~ Kontrplak
	Just a Minute, 2015, Nepal	Prototip	~ OSB panelleri ~ bambu , lamine bambu
	Vivienda Sustentable Social, 2016, Ekvador	Prototip	~ Ahşap ~ Bambu
	Horconcitos, 2017, Ekvador	Prototip	~ Kontrplak ~ Şeker Kamışı
	Fold&Float, 2001, İstanbul	Prototip	~ Hafif çelik malzeme ~ Beton duba
	SheltAir, 2017, Berlin	Prototip	~ Çelik Izgara kabuk sistem ~ Pnömatik membran
	Norman Foster's Essential Homes, 2023, İngiltere	Prototip	~ Rulo Beton Levha ~ Ahşap
	Abeer Sheekaly/Weaving a Home, 2020	Prototip	~ Çift katmanlı dokuma ~ Yüksek dayanımlı plastik sarmal borular ~ Çifte katmanlı dokuma
	Shigeru Ban/Paper Log Housing, 1998, Rowanda	Uygulama	~ Karton tüpler (Kağıt Masura) ~ Plastik örtü malzemesi

Araştırma konusu olan geleneksel konargöçer kültürümüzde kullanılan malzemeyi araştırma önerisinde sunma amacına en yakın örnek mimar Abeer Sheekaly tasarımı, bir yuvayı inşa etme anlamına gelen, ‘Weaving a Home’ projesidir. Barınma birimi örtüsü olarak geleneksel barınma birimi kültürünü yeniden yorumlayarak, dokunma ile ortaya çıkan bu prototip önerisi, konargöçer belleği korumak ve sürdürülebilir malzemeleri kullanım yaklaşımı ile araştırma konusu ile örtüşmektedir.

Shigeru Ban'ın Kâğıt Masura Evi'nde su basman için kullanmış olduğu meşrubat kasaları, önerilen acil barınma biriminin su basmanı için kullanılacaktır.

Acil Barınma Birimleri önerilerini yapım sistemlerine göre karşılaştırarak incelediğimizde ortaya aşağıdaki tablo çıkmaktadır.

Tablo 8. Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Yapım Sistemleri Tablosu

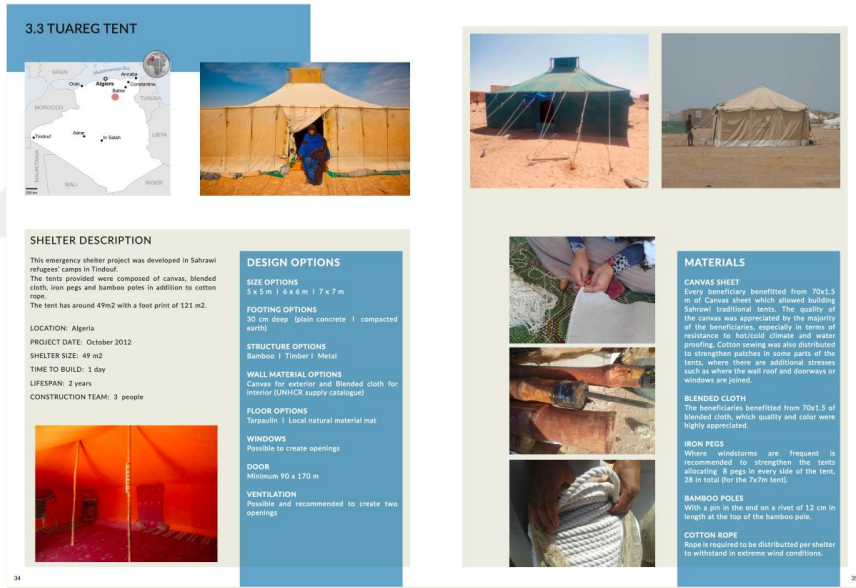
ACİL BARINMA BİRİMİ	MİMAR/ BİRİM ADI	Uygulama Durumu	YAPIM SİSTEMİ
	Shigeru Ban, Kağıt Masura Evi, 2023, Hatay	Prototip	Kağıt masura kolonlar kiriş, çerçeve sistem
	İKEA/Better Shelter, 2009, Farklı Coğrafyalar	Uygulama	~ Metal boru çerçeve sistem
	Rural Housing, 2019, Meksika	Prototip	~ İnşaat iskelelerinden çerçeve sistem
	Just a Minute, 2015, Nepal	Prototip	~ OSB panel taşıyıcı sistem
	Vivienda Sustentable Social, 2016, Ekvador	Prototip	~ Ahşap çerçeve sistem
	Horconcitos, 2017, Ekvador	Prototip	~ Kontrplak çerçeve sistem ~ Şeker Kamışı
	Fold&Float, 2001, İstanbul	Prototip	~ Hafif çelik konstrüksiyon ~ Beton duba
	SheltAir, 2017, Berlin	Prototip	~ İzgara kabuk sistem
	Norman Foster's Essential Homes, 2023, İngiltere	Prototip	~ Rulo beton taşıyıcı levha
	Abeer Sheekaly/Weaving a Home, 2020	Prototip	~ Structural Fabric (Taşıyıcı dokuma)
	Shigeru Ban/Paper Log Housing, 1998, Rowanda	Uygulama	~ Karton tüp (Kağıt Masura) çerçeve sistem

Araştırmada sunulan barınma birimi önerisi için referans alınacak yapı sistemi Shigeru Ban'ın Kobe depremi sonrasında gerçekleştirmiş olduğu 'Paper Log Housing' örneğinde uyguladığı yapım sistemidir. Bu yaklaşım geleneksel Alaçık ve Karaçadır örneklerinde

kullanılan yapım sistemlerinin bir araya getirildiğinde ortaya çıkacak yapım sistemine benzer bir yaklaşım oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler adına acil durum sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlara çözüm bulmak ve çözüm sürecini koordine etmek görevini üstlenen UNHCR organizasyonu, dünyanın farklı kültürlerinin ihtiyaçlarına uygun barınma çözümleri sunabilme amacı ile acil barınma birimi önerilerini yerel barınma belleğine uyumlandırma çalışmalarında bulunmaktadır.

UNHCR kataloglarında farklı coğrafyalar için önerilen standart tek tip çadır malzemelerinin yanı sıra yerel mimari yaklaşımları yorumlanarak oluşturulan acil barınma birimleri örnekleri de görülmektedir. Acil barınma birimlerinde tek tip çözüm önerilerinin kabul görmediği topluluklar için bu yaklaşıma başvurulduğu anlaşılmaktadır.

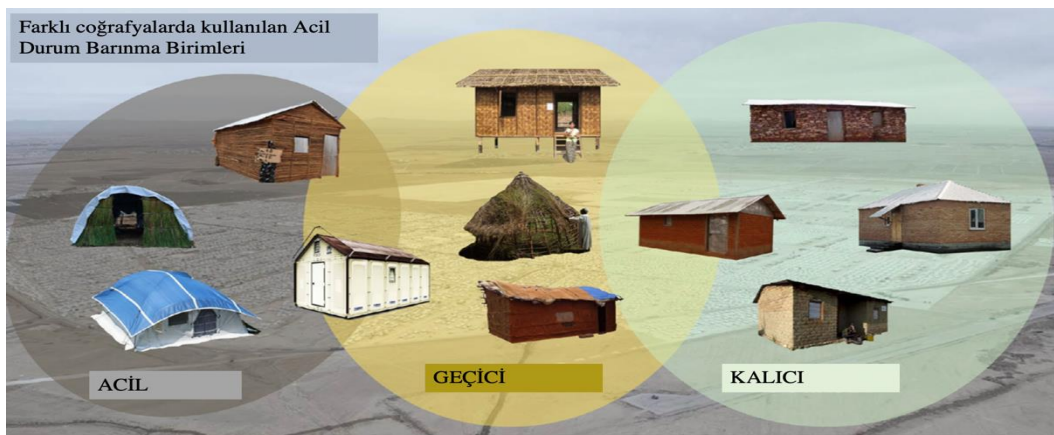
Şekil 84. UNHCR Acil Barınma Birimleri Kataloğu, 2016 (UNHCR, 2016)

Acil durum sonrası organizasyonu çoklu aşamaları ve kararları içeren bir süreç olmakla birlikte ve bu sürecin en önemli aşamasının barınma organizasyonun gerçekleştirmek olduğu görülmektedir. Bireylerin evlerine ve ait oldukları topluluk hayatına dair yaşadıkları kayıplar sarsıcı bir yaşanmışlık duygusu olarak tanımlanmaktadır. Barınma ihtiyacına ve yerleşim alanı oluşturmaya verilen destek acil durum sonrası insani yardım çalışmalarının temelini oluştururken, acil duruma maruz kalan topluluklar için evleri

olarak niteleyebilecekleri bir alanı oluşturmak yaşanan acil durum sonrasında oluşan yaşam kurgusu için kurtarıcı bir rol üstlenmektedir.

Bu bağlamda; güvenli bir barınma alanı yaratmanın yanı sıra toplulukların saygınlıklarını kaybetmeden bir arada yaşayabilecekleri alanları sağlamaya çalışmak acil barınma yönetimi için vazgeçilmemesi gereken bir yaklaşımdır. Çünkü acil durum sonrasında yerleşik düzenlerinden olan insanlar için, geçici bir süre olsa dahi yeni yaşam düzenlerini kuracakları barınma birimlerinin bir yuva olgusunu, yerleşim alanlarının da bir arada olma, topluluk oluşturma duygusunu, güvencesini vermesinin önemi anlaşılmaktadır. Önerilen barınma birimlerinin hangi koşullar sağlandığında bu ihtiyaçları karşılayacak çözümlere dönüşebileceğine dair çalışmalar yapılması sonraki sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için önem oluşturmaktadır.

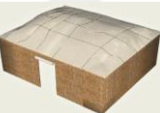
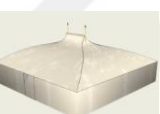
Geniş bir açıdan konuya yaklaşırsak; farklı toplulukların, kültürlerin acil durum öncesi günlük yaşam alışkanlıkları birbirlerinden farklı olduğu için acil durum sonrasında yeni oluşacak yaşam alanları olan barınma birimlerinde daha önceki yaşam düzenlerindeki tanıdık öğelerden referans alınması kullanıcıların acil durum sonrası oluşan yeni düzenlerine mümkün olduğu kadar uyum sağlamalarına fayda sağlayacaktır. UNHCR'nin barınma birimlerine dair tek tip çözüm önerilerinin yanı sıra, dünyanın farklı coğrafyalarında oluşan acil durum sonrası yerel dokuyu referans alarak yeniden yorumlanan acil barınma birimlerini üretip, uygulamakta olduğu görülmektedir.

Şekil 85. Farklı Bölgelerde Acil Durum Sonrası Kullanılan Acil, Geçici ve Kalıcı Barınma Birimleri (UNHCR, 2016)

UNHCR'nin Küresel Yerleşim ve Barınma Stratejisi çerçevesinde geliştirdiği farklı coğrafyaları, iklimleri ve koşulları kapsayan acil durum sonrası barınma birimleri öneri ve uygulamaları için oluşturduğu acil barınma birimleri tasarım kataloğunda yerel malzemelerin değerlendirildiği, önceden üretilen ve bölgeden temin edilen malzemelerin hibrid (karma) bir şekilde bir araya getirildiği örnekler görülmektedir. Barınma birimleri eğitilmiş UNHCR görevlilerinin denetimi ve yerel işgücünün birlikteliği ile uygulanmakta, yapım süreci saatler ile birkaç gün arasında sürmektedir (UNHCR, 2016).

Tablo 9. Yerel Malzemelerin Kullanıldığı UNHCR Acil Barınma Birimi Örnekleri

Yerel Malzemelerin Kullanıldığı UNHCR Acil Barınma Birimi Örnekleri		
  UNHCR Güney Sudan 2013	 Teknik özellikler Dikdörtgen plan Oturum alanı: 12 metrekare Yükseklik: 1.7 metre Oturum alanı: İhtiyaca göre büyüyebilir	Yapım Sistemi İskelet sistemi: Ahşap direkler Kırma Çatı Çatı malzemesi: UNHCR Brandası veya oluklu sac levha Duvarlar: UNHCR Branda veya Saman, Saz, Kerpiç kaplama gibi yerel malzemeler Zemin: UNHCR Branda
  UNHCR Burkina Faso 2012	 Teknik özellikler Dikdörtgen plan Oturum alanı: 21 metrekare Yükseklik: 1.2 ile 1.7 metre arası değişen Oturum alanı: İhtiyaca göre büyüyebilir	Yapım Sistemi İskelet sistemi: Okaliptüs direkleri Tonoz Çatı Çatı malzemesi: UNHCR Brandası Duvarlar: UNHCR Branda veya Hasır gibi yerel malzemeler
  UNHCR Cezayir Tindouf 2012	 Teknik özellikler Dikdörtgen plan Oturum alanı: 49 metrekare Yükseklik: 1.5 ile 3.7 metre arası değişen Oturum alanı: İhtiyaca göre büyüyebilir	Yapım Sistemi İskelet sistemi: Bambu direkleri Mahruti Çatı Çatı malzemesi: Çadır bezi Duvarlar: Dış malzeme çadır bezi, iç malzeme kanşınılı tekstil
  UNHCR Tukul 2012	 Teknik özellikler Daire plan Oturum alanı: 21.6 metrekare (Yarıçapı: 5.25 metre) Yükseklik: 1.6 metre Oturum alanı: Barınma birimi için sabit fakat toplanma alanı amaçlı olduğunda yarı çapı 10 metre olan Mega Tukul inşası mümkün)	Yapım Sistemi İskelet sistemi: Bambu, Kereste Kırma Çatı Çatı malzemesi: Branda, Saman Duvarlar: UNHCR Brandası veya Saman, Saz, Kerpiç kaplama gibi yerel malzemeler Zemin: Branda, Yerel doğal malzemelerden oluşan yer sergisi

UNHCR kataloğunda yer alan farklı formlara ve bulunduğu bölgelere bağlı olarak oluşan farklı malzemelere sahip dört örnek bu çalışmada inceleme altına alınmıştır. Bu örnekler; Güney Sudan'da Ajung Thok (2013), Mali'de Burkina Faso (2012), Cezayir'de Tindouf ve Güney Sudan'da Tukul (2012) acil barınma birimleri örnekleridir.

Şekil 86. Güney Sudan’da uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi (UNHCR, 2016)

UNHCR kataloğunda yer alan acil barınma birimleri çözümlerini incelediğimizde, barınma birimlerinde yaşayacak topluluklara ait kültürel olguların, barınma birimlerinde yerel malzeme kullanımına olanak tanınması ile canlı tutulduğunu görebiliriz. Örneğin; Güney Sudan’da uygulanan, ihtiyaca göre büyüyeabilen, 12 metrekare oturum alanına, 1.7 metre tavan yüksekliğine sahip dikdörtgen planlı acil barınma birimlerinin duvar ve çatı malzemelerinin yerel, ulaşılabilir malzemeler olan çalı, kereste, kerpiç, bambu, çim kaplama, sıvanmış çamur ve tedarik zincirinden elde edilen branda, oluklu saç levha gibi malzemelerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Farklı malzemelerin kullanımı ile farklı barınma birimi modellerinin ortaya çıktığı bu özgün uygulamaların, bir adet eğitimli görevli ve iki yerel işçi tarafından, kullanılan malzemeye bağlı olarak altı saat ile üç gün arası bir sürede yapımının gerçekleştirildiği, kullanım ömrünün bakım koşullarına göre bir ile beş yıl arasında değiştiği belirtilmiştir. Barınma birimlerinin uygulanmasında taşıyıcı sistemin kolay kurulmasında etkisi olan malzemelerin, kullanıcıların kurulum katkısını arttırdığı, çalı, kerpiç gibi doğal malzemeler, kullanıcıların iklimlere bağlı konforlarını sağlarken, barınma birimlerinde kurdukları yeni hayatlarına uyumlarına kuvvetlendirdiği söylenebilir. Ayrıca ihtiyaç olduğunda barınma birimlerini oluşturan yerel malzemelerin, kullanıcılar tarafından yakın çevreden temin edilerek, yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek gerekli müdahaleler için kullanılabilceği anlaşılmaktadır.

Şekil 87. Burkina Faso’da Uygulanan UNHCR Tuareg Acil Barınma Birimi (UNHCR, 2016)

2012 yılında Batı Afrika Mali Burkina Faso’da gerçekleştirilen acil barınma birimi örneğinin; yerel kültürün barınma belleği referans alınarak yerel malzemeler ile yapıldığı; dikdörtgen plandan oluşan yirmi bir metre karelik oturma alanından ve 1.2 ile 1.7 metre arası değişen yükseklikten oluştuğu görülmektedir. Tuareg kadınlarının kendi çadırlarını inşa etme geleneği devam ettirilerek ve Tuareg topluluğunun geleneksel barınma birimleri örnek alınarak, konargöçer belleğin bir parçası olarak gerçekleştirilen projede, barınma birimlerinin daha sonra sökülerek farklı bir oturma alanına taşınabilmesine uygun koşullar ve izinler oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Burkina Faso’da uygulanan acil barınma birimlerinin üç kişinin bir arada çalışması ile bir günde uygulandığı, bakım koşullarına bağlı olarak yaşam ömrünün iki yılı bulduğu belirtilmektedir. Konargöçer barınma belleğinde yer alan çatı kaplama malzemesi olan tabaklanarak işlenmiş keçi derisi yerine yerel tedarikçilerden elde edilen plastik branda kullanıldığı görülmektedir. Böylece çatı ve örtü malzemesi halatlar ile bağlanırken örtü malzemesini taşıyan barınma biriminin iskeletinin; dikey elemanları daha kalın ve çatı elemanları daha esnek olan okalıptüs direklerinin kemer ve yarım kemerler formları verilerek bir araya geldiği, barınma biriminin duvarlarında ise hasır malzeme veya UNHCR brandası kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 88. Burkina Faso’da UNHCR Acil Barınma Birimlerini Kurulumunu Gerçekleştiren Tuareg Kadınları (Shelter Projects Working Group, 2024)

Konargöçer belleğe sahip toplulukların acil durum içeren koşullarda çeşitli organizasyonlar tarafından önerilen barınma birimleri çözümlerini kullanmayı reddederek, yerleşim alanlarını geçmişlerinden gelen barınma alışkanlıkları doğrultusunda kurguladıkları örneklerle de rastlanmaktadır. Geleneksel yaşam birimleri çatı örtüsü olarak işlenmiş hayvan derisini taşıyan ahşap yapı sistemlerinden oluşan çadırlarda yaşayan toplulukların, konargöçer belleklerini yansıtmayan barınma birimi önerilerine uyumlanamaması gerçeği, acil durum organizasyonunu yöneten kuruluşlar tarafından değerlendirilmeye başlandığı görülmektedir.

UNHCR tarafından Burkina Faso’da gerçekleştirilen barınma birimleri uygulamalarında, kültürel açıdan uygun barınma yardımının oluşmasının arkasındaki süreç incelendiğinde; uygulama öncesinde Acil Barınma Yönetimi doğrultusunda topluluk üyeleri ile yapılan toplantılar, istişareler yapıldığı anlaşılmaktadır. Toplantılar sonrasında uygulanan acil barınma birimi prototipinin ileriki aşamalarda kullanılır olmasının sebepleri arasında, Tuareg toplumunun kültürel değerlerini yansıtan esas öge olan kadınların çadırların kurulumundaki baskın katkısına alan açarak kullanıcıların göçebe kültürlerini yaşayabilecekleri koşulların oluşturulmasının yattığını söyleyebiliriz (Shelter Projects Working Group, 2024).

Çalışmamızda üçüncü örnek olarak ele alınan konargöçer bellek ile benzer geleneksel yaklaşımlara sahip acil barınma birimleri Cezayir Tindouf’ta gerçekleştirilmiştir. Fas’tan Cezayir’e 1975’te zorunlu bir hareket olarak yer değiştiren Sahrawi toplulukları için büyük yerleşkelerin kurulmuş olduğu ve 1975 yılından 1991 yılına kadar, konargöçer

topluluğun kadınları tarafından kurulan barınma birimlerine ve yerleşim alanına ait çok az belgenin yıllar içerisinde yok olmaya yakın sayıda azalarak, geride kaldığı görülmektedir (Shelter Projects Working Group, 2024).

Şekil 89. Daire Biçiminde Konumlanmış Sahrawi Kampı Çadırları 1976 (Lafontaine Carboni ve Gimeno Martin, 2021)

UNHCR 2012 yılında bu bölge için gerçekleştirdiği çalışmalardaki barınma birimleri bir gün içerisinde üç kişi tarafından kurulmakta, bakım koşullarına bağlı olarak yaşam ömürleri iki yıla kadar uzayabilmektedir. Oturum alanı kırk dokuz metrekare, tavan yüksekliği 1.5 ile 3,7 metre arasında değişirken taşıyıcı sistemi bambu, kereste, metal malzemelerden oluşmakta, örtü malzemesi olarak dış yüzeyde çadır bezi, iç yüzeylerde karışıklı tekstil malzemesi kullanılmaktadır.

Şekil 90. Cezayir Tindouf'da Uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi (UNHCR, 2016)

Asma germe sistemi ile taşınan örtü malzemesinin altında çerçeve taşıyıcı sistem uygulamasının gerçekleştirildiği, barınma biriminin tavan tepe noktasının ise yukarıya taşınarak belirgin bir form verilerek uygulandığı görülmektedir. Barınma birimi önerisinin girişinde katlanıp açılarak kullanılan gölgeğin, kullanıcılar tarafından kullanım sürecinde eklendiği ve gölgelik altının sosyalleşme alanı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çadır örtü malzemesi olarak kullanılan branda için UNHCR kataloğunda seçenek olarak iki renk yer almasına rağmen, barınma birimlerinin iç alanlarının kullanıcılar tarafından tekstil malzemelerin dokuları ve farklı kullanılan renkler ile zenginleştirildiği görülmektedir.

Barınma birimlerinde Sahrawi geleneksel çadırlarında kullanılan, suya dayanıklı ve thermal konfor sağlayan branda bezinin, 70x1.5 metre ebadında üretilerek uygulandığı, çadırın tavan kısmı, kapı ve pencere bölümlerine gerektiğinde pamuk iplikler kullanılarak uygulanan yamalar ile güçlendirmelerin yapılabildiği görülmektedir. UNHCR Kataloğu'nda yer alan Tindouf barınma birimi incelendiğinde; bambu çubukların ucunda yer alan oniki santimetre uzunluğunda kalın, ucu sivri çiviler ve çadırı keskin rüzgarların yıkıcı etkisinden korumak için kullanılan halatlar detay olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 91. Cezayir Tindouf'da UNHCR'nin Gerçekleştirdiği Tuareg Çadırı Uygulama Detayları (UNHCR, 2016)

Şekil 92. Tukul’da Uygulanan UNHCR Acil Barınma Birimi (UNHCR, 2016)

Tukul acil barınma birimleri geleneksel ve kolayca uygulanabilen yapım teknikleri kullanılarak 2012 yılından itibaren, Güney Sudan’ın bütün eyaletlerinde uygulanmış barınma birimi çözümleridir. UNHCR kataloğunda; kuvvetli rüzgarlara karşı dayanıklı, ısı koruyuculuğu yüksek, yerel ve sürdürülebilir malzemeler kullanılarak oluşturulduğu belirtilen Tukul barınma birimlerinin dönemsel bakım görmesinin önemi de ayrıca vurgulanmaktadır. Dört ya da altı kişiyi barındırabilen birimin, bir gün içerisinde üç kişi ile kurulabildiği, bakım koşullarına bağlı olarak iki ila dört yıl arasında bir ömre sahip olabileceği belirtilmektedir.

Konik çatı formunda daire plana sahip barınma biriminin oturum alanı 21,6 metrekare ve tavan yüksekliği 1,6 metre olarak uygulandığı anlaşılmaktadır. Yapı malzemelerinin arasında çalı, kereste, branda, kerpiç ve bambu yer aldığı, birimin çatısında UNHCR branda, çim kaplama, sıvanmış çamur ve bambu çubuklar kullanılabildiği belirtilmektedir. Doğal havalandırma için, acil barınma biriminin uygulandığı bölgenin yerel mimari uygulama detayında faydalanılarak, kerpiç duvar (mud Wall) ile çatı örtüsü arasında yüz elli milimetre aralık bırakılması önerilmektedir.

UNHCR acil barınma birimleri kataloğu üzerinden yukarıda incelenen barınma birimlerinin kullanıcıların karar ve uygulama süreçlerine dahil olması sebebiyle, uygulamalar sonrasında ortaya çıkan kullanım sürecinde kullanıcılarda aidiyet

duygusunu güçlü bir şekilde sağladığı kabul edilebilir. Acil duruma maruz kalan toplulukların, yeniden inşa sürecine dahil olduğu örneklerden biri Myanmar'ı 2008 yılında vuran hortumun yarattığı acil durum sonrası süreçte gözlemlenmiştir. Gerçekleşen acil durum sonrasında yaşanabilir, güvenli ve afete dayanımlı yerleşkeleri oluşturma amacı ile afetzedelerin birincil ihtiyaçlarını ve diğer acil durum ihtiyaçlarını tanımlayabilecekleri otuz iki adet köyün yeniden imarı için kurulan komitede, karar alan grupların ve yerelde gerçekleşen uygulamaların bir parçası olabilecekleri alanların yaratıldığı görülmektedir (Shelter Projects Working Group, 2024).

Şekil 93. Myanmar'da Acil Barınma Birimlerini Kurulumunu Gerçekleştiren Afetzedeler (Shelter Projects Working Group, 2024)

Global Shelter Cluster, acil duruma maruz kalmış kişileri güvenli, onurlu ve uygun bir barınakta yaşama imkânı konusunda destekleyen bir Kuruluşlar-Arası Daimî Komite (IASC) koordinasyon mekanizmasıdır. Koordinasyonun çıkardığı krizlerden etkilenen kişilere yönelik barınma ve yerleşim yardımlarına ilişkin örnek çalışmaları derleyen bir yayın olan Acil Barınma Birimi Projesi'nde (Shelter Project), son on üç yılda yetmiş bir farklı ülkeden, altmıştan fazla kurumun ortak olduğu iki yüz elliden fazla vaka çalışması ile karşılaşılmaktadır. Acil barınma süreci projelerinde yer alan kurumların deneyimlerden yola çıkarak bir araya getirilen yayında, acil barınma birimi çözümlerinde öne çıkarılması gereken yaklaşım esasları sunulmaktadır. Acil barınma birimleri tasarımı ve uygulamalarında ; içinde bulunulan koşulların önemi, barınma ve yerleşime yardımın sürecin bir parçası ve kapsayıcı olmasının zorunluluğu, uzun vadeli etkilerin yaratılması, insanların uyumlanma ve iyileşme süreçlerinde aktif katılımcı olarak yer alması, ölçek, kapsam, kalite ve etki arasında bir dengenin var olmasının gerekliliği, güvenlik hakkının

ön planda olması, uygun olan yerel teknik çözümlerin en çok işe yaraması, koordine edilip, planlanarak verim sağlayan projelerin gelecekte yaşanabilecek sıkıntıların etkilerini azaltması bahsi geçen esaslar olarak vurgulanmaktadır (Global Shelter Cluster, t.y.).

Şekil 94. Acil Barınma Birimi Projesinde Yer Alan Barınma Birimlerinin Kurulumu
Shelter Project (Global Shelter Cluster, 2021)

Acil barınma birimlerinin kurulumunun, yerel malzemelerin detayları hakkında belleğe sahip olan kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmesi, kurulum aşamasında malzeme kullanımı ile ilgili çıkabilecek problemlerin, sahada ekip çalışması ve deneyim aktarımı ile çözülebileceğini ön görmek mümkün olmaktadır.

4. KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ ÜZERİNDEN, ACİL DURUM BARINMA BİRİMLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİSİ

4.1 Konargöçer Barınma Belleği ve Acil Durum Barınma Birimleri Ortak İhtiyaçlar Analizi

İnsanoğlunun yüzyıllar öncesinde dağları, nehirleri, kıtaları geçerek kendisine kalıcı yaşam alanı aradığı, hareket üzerine kurduğu yaşam biçiminin geçmişte kalmayarak günümüzde de mecburi koşullar sonrasında da gerçekleşmeye devam ettiği görülmektedir. Şehirlerde belirli kısa mesafeler arasında yaşanan günlük hayatlar yerleşik düzenin dışında farklı bir yaşam biçiminin var olmadığı düşünülerek gerçekleşmektedir. Aniden oluşan bir afet ya da seneler boyunca süren mağduriyetler sonucu binlerce insan huzursuzluk içerisinde yerleşik düzenlerini arkada bırakmaya mecbur kalarak, bu mağduriyetin bir gün sona ereceği günü bekleyerek derme çatma geçici barınma çözümlerinin çatısı altında yaşamlarını sürdürmektedirler.

Konargöçer yaşam biçimi ve yerleşik düzeninin bozulduğu afet sonrası yaşam biçimi birbirleriyle karşılaştırıldığında ortak ihtiyaç maddelerinden birini güvenlik, aidiyet duygusu ve temel insani ihtiyaçları karşılayabilen barınma biriminin oluşturduğu görülmektedir.

Acil durum sonrası belirsizlik üzerine inşa edilen yaşam düzenlerinde bir sonraki yaşam alanlarına geçişi kolaylaştıracak koşulları sağlamak amaçlanmaktadır. Hareket etmeye müsait, hafif ve taşınabilir malzemelerin bir araya geldiği barınma birimlerinin oluşturduğu barınma yerleşkeleri mevcut durumun geçiciliğini vurgulamaktadır. Atalarımızın yüzyıllar boyunca, tercih etikleri göçer yaşam biçiminin biriktirdiği barınma belleği ile günümüzde ihtiyaç duyulan hareketli yaşamın gerektirdiği barınma ihtiyaçları arasında büyük benzerlikler vardır. Bin yılı aşkın bir zaman dilimi geçmesine rağmen kullanıcının ihtiyaç duyduğu barınma olgusu hemen hemen aynı unsurları içermektedir. Kendisinin ve ailesinin güvende hissedeceği, kendi ihtiyaçlarına uyumlandırabileceği ve

kendisine ait olarak tanımlayabileceği bir kabuk, bir barınak en büyük ortak ihtiyaç nesnesidir.

Görülmektedir ki kullanıcının yaşadığı mekân ile barınma süresince özdeşleşmesi, mekânın kullanıcı odaklı tasarım kriterleri ile oluşturulmasına ve kullanıcıya sağladığı konfora oldukça bağlı olmaktadır. Mimari tasarım sürecinde anonim kullanıcı hedeflenerek verilen tasarım kararları ile afet sonrası ortaya çıkan barınma ihtiyacına yönelik tasarım kararları benzer yaklaşımlar ile alınmaktadır; bireysel taleplere yönelik tasarım kriterleri iki yaklaşımda da çıkış noktasını oluşturmamaktadır. Fakat acil durum sonrası küçük bir barınma alanında gerçekleşecek uzun kullanım süreleri düşünüldüğünde kullanıcılar için ele alınan tasarım yaklaşımlarının tek tip öneriler yerine, bireysel farklılıklara imkân vermeye odaklanmasının büyük bir gereklilik, ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Tasarım sürecinde söz konusu topluluğun ihtiyaçları ele alınırken tasarımcı kendisini topluluğun bir parçası olarak varsayarak empati geliştirmeli, zor koşullar altında yeni yaşam düzenlerini oluşturmaya çalışan kullanıcıların mekân ile bağ kurmasını sağlayamayan varsayımsal çözüm önerilerinden kaçınmalıdır. Tasarımcıların göç halinde olan toplulukların yaşadıkları değişimlere nasıl uyum sağladığını gözlemlemesi ve analiz etmesi tasarım süreçlerine kuvvetli katkıda bulunacaktır. Bunun yanı sıra; tasarımcıların acil durum yönetimi ile ilgili kuruluşlarla birlikte yürüteceği çalışmaların üretimden uygulamaya, uygulama sonrasında ise gerçekleşecek yaşam kurgusunu oluşturmaya, dolayısıyla acil durum yönetiminin bütününe dair yüksek fayda sağlayacağı ön görülebilmektedir.

Tasarımcıların görevi acil durum sonrası barınma ünitelerini tasarlamının ötesinde yaşam birimi kurgulayarak sosyal, kültürel, çevresel değerleri besleyecek senaryolara katkıda bulunmak olmalıdır. Julier'e göre tasarım ile üretilen değer tüketilen olgunun anlamının kültürel olarak yeniden ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Tasarımdaki değer üretimi tüketilen şeyin anlamının kültürel olarak yeniden inşasıdır. Günümüzde acil barınma birimleri üretimini gerçekleştirenler kullanıcının neye ihtiyacı olduğuna değil, neden ihtiyaçları olduğuna odaklanmaktadırlar. Kullanıcı değer yaratımı aktivitesinin merkezinde olmalı ve kullanıcının ihtiyaç ve tatminleri tasarım stratejisinin başlangıcında

yer almalıdır. Yerelleşme, sürdürülebilirlik, kişiselleştirme, zanaatkar ile iş birliği süreçlerinin tümü bu stratejiyi destekleyecek niteliği sağlamaktadır (Ağça, 2019).

Konuya kullanıcının katkısı açısından baktığımızda barınma olgusunun ilk hedefinin barınan için dış hava koşullara ve tehlikelere karşı bir korunak sağlamak olduğunu ve içinde bulunulan doğa koşullarının ve çevrede yer alan malzemelerin oluşturulacak korunağın yapısını etkilediğini görmekteyiz. Yaşam alanlarını kendi işgüçleri ile ortaya çıkarmak zorunda olan eski dönem insanların içinde bulundukları koşullar doğrultusunda ortaya koydukları çözümler de bu etkiler sonucu ortaya konulmuştur. Malzemelerin üretiminin ve kullanımının kullanıcı katılımı ile gerçekleştiği, uzak bölgelerden malzeme tedarik edilmediği görülmektedir.

Kullanıcının barınma ihtiyacında çözüm ve üretim sürecinin bir parçası olması ise yaratıcı ve ustalık sahibi kullanıcıların oluşmasına vesile olmuştur. Yerleşke konumuna göre yerel malzemelerin kullanımına duyarlı çözümler barınma biriminin sakinlerinin yaşadıkları çevre ile bütünleşmesine olanak sağlamıştır. Anadolu'da farklı bölgelere ait çadırlar bölgeler arası farklılıkları da yansıtmaktadır. Çadır kabuk malzemesi olan kılaba ve keçe kullanımı üzerindeki ait oldukları bölgelerin hayvancılığının (koyun, keçi) etkisi görülmektedir.

Anadolu'da Türk meskenleri kullanım özelliklerine göre değişim göstermiştir. Özellikle yaylaklarda kısa süreli konaklama imkânı bulunan Yörüklerde kullanılan meskenler bir devenin taşıyabileceği ağırlıktaki keçi kılından yapılan kara çadırlardan oluşmaktadır. Yaylak-kışlakta uzun süre kalanlar yarı- göçerlerde ahşap kafesli keçe çadırlar (topak ev, alaçık), ziraat ve dinlenmeye yönelik yaşamda ise sabit evler mesken görevini görmektedir (Kavas, 2013).

Anadolu'daki Yörük ve Türkmenlerin kullandıkları çadırlar basit örtü çadırlar, konik (mahruti) çadırlar ve yurt, keçe çadırlardır. Çadırların bölgelerine ve çadırlarda kullanılan malzemelere göre aldıkları farklı isimler ise Alaçık, Derim Ev, Topak Ev, Kara çadır, Çul çadır olarak örneklenebilir.

Acil durum ve konargöçer yaşam biçimini çok farklı koşullar oluşturmalarına rağmen bu koşullar sonrasında ortaya çıkan ihtiyaca yönelik barınma çözümlerinde esas alınan gerekliliklerde benzerlikler görülmektedir.

Acil durum barınma birimlerinin ve konargöçer barınma belleğinin ihtiyaçlarını incelediğimizde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. Acil Durum Barınma Birimleri ve Konargöçer Barınma Belleği İhtiyaçları Karşılaştırma Tablosu

ACİL DURUM BİRİMLERİ İHTİYAÇLARI	KONARGÖÇER BARINMA BELLEĞİ İHTİYAÇLARI
1. Kolay ve hızlı kurulum	Kolay ve hızlı kurulum
2. Hafif, taşınması kolay	Hafif, taşınması kolay
3. Kolay sökülebیلme	Kolay sökülebیلme
4. Yeniden kullanılabilirlik	Yeniden kullanılabilirlik
5. Geri dönüştürülebilirlik	Geri dönüştürülebilirlik
6. Depolanabilir olma	Depolanabilir olma
7. Değişken kullanıcı sayısına uyumlu	Değişken kullanıcı sayısına uyumlu
8. İklimsel konforu sağlayan, kuvvetli dış etkilere karşı güvenli	İklimsel konforu sağlayan, kuvvetli dış etkilere karşı güvenli
9. İnsan gücü ile kurulabilme	İnsan gücü ile kurulabilme
10. Eksik ve hatalarının telafi edilebilir olması (kullanım süresince ya da kullanım öncesinde üretim aşamasında)	Eksik ve hatalarının telafi edilebilir olması (kullanım süresince ya da kullanım öncesinde üretim aşamasında)
11. Kullanıcılarda aidiyet duygusu oluşturmaya açık	Kullanıcılarda aidiyet duygusu oluşturmaya açık
12. Kişi başına düşen m ² soğuk iklimde 4,5 m ² -5 m ² (mutfak dahil)	Kişi başına düşen m ² ölçümlememiş
13. Kişi başına düşen m ² sıcak iklimde 3,5 m ² (mutfak hariç)	Kişi başına düşen m ² ölçümlememiş

Yukarıdaki tablo iki farklı yaşam biçiminin sahip olduğu ihtiyaçları karşılaştırma ve analiz etmek amacı ile çalışma için oluşturulmuştur. Tabloda birbirlerinden farklı koşullarda ortaya çıkan yaşam biçimlerinin ihtiyaçlarını gösteren maddelerin on bir adedinde ihtiyaçların ortak olduğu görülmektedir.

Acil barınma sürecinde barınma ihtiyacının çözümünün en kısa sürede gerçekleşmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla güvenli bir mekân oluşturulurken kurulum süresi kısa

ve kolay olan barınma birimlerinin doğru seçenek olacağı kabul edilerek harekete geçilmektedir. Aynı gereklilik konargöçer barınma birimleri için de geçerli olmaktadır. Göç hareketi sonlanır sonlanmaz barınma ihtiyacını çözmek adına kullanılan birimlerin kısa sürede kolayca kurulabilen ve hareket vakti geldiğinde yine kolayca sökülebilen özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Barınma birimlerinin tekrar kullanılabilmesi için depolanabilir olması da ortak ihtiyaçlardan diğerini oluşturmaktadır.

Acil durum sonrasında kullanıcıların mahremiyetinin sağlandığı, güvenli koşullarda yaşanabilen kapalı bir mekân oluşturulması konargöçer yaşamlarda olduğu gibi, barınma birimlerinde yaşayan aileler için önemli olan bir ihtiyacı çözmektedir. Kendisine/ni ait hissedebileceği güvenli bir mekânda yeni düzenlerini kurmaya başlayan bireyler sonrasında günlük işlerine uyumlanma sürecine daha rahat geçebilmektedirler.

Oluşturulan mekânın değişken kullanıcı sayısına göre uyumlanabilir olması ortak ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Farklı insan gruplarının barınma birimi ihtiyacını karşılamak için öne sürülen tek tip barınma birimi çözümlerinin farklı ihtiyaçlara yönelik yetersiz kalması kullanıcı odaklı yaşam biçimi ve barınma alanı oluşturulması gerekliliğini doğurmaktadır. Bu ihtiyaç göz önünde bulundurularak yapılacak barınma birimi önerileri hareketli ve belirsizlik içeren barınma süreçlerinde gerçekleşebilecek yeni ihtiyaçlara da cevap verebilmeyi içine alan kapsayıcı tasarım yaklaşımını oluşturacaktır.

Ayrıca barınma birimlerinde doğal, sürdürülebilir malzemelerin tercih edilmesi yaşam alanlarının kullanıcılar tarafından benimsenmesine fayda sağlayacaktır. Konargöçer belleğin barınma birimleri incelendiğinde görülmektedir ki; kullanıcıların barınma birimleri için dokuma yaparken kullandıkları doğal malzemelerin kendine ait dokusu barınma birimi ve kullanıcı arasında bir bağ kurulmasına yol açabilmektedir.

Yaşadığımız mekânı sınırlandırarak bize tanımlayan ve bir nevi kabuk görevi gören duvarların yanı sıra mekâna anlam kazandıran öğelerden biri de mekânı sarmalayan yüzeylerde kullanılan malzemelerdir. Özellikle, kullanılan malzemelerin dokusu yaşanan mekâna karakter katmakta doğal dokulardan (ahşap, taş vb.) oluşan malzemeler kullanıcının mekân ile kurduğu ilişkiyi etkileyerek kuvvetlendirmektedir. Doku kullanıcı için iç mekân olarak yaratılmış yapay bir ortam ile dışarıda var olan doğa arasında bir ara yüz oluşturmaktadır. İnsanoğlu doğaya ait bir yaratı olarak doğa ve doğayı aynalayan bir

öge ile temas ettiğinde kendi varlığı ile temas ettiği söylenebilir. Dolayısıyla malzeme kullanımının ve aidiyet olgusunun birbirleri ile oldukça bağlantılı olduğunu kabul etmek doğru olacaktır.

İnsan içinde bulunduğu atmosferi, etrafını saran yüzeyleri sahip oldukları dokular ve dokuların oluşturduğu boyutlar ile tanımlayıp kendi gerçekliğini oluşturmaktadır. Kendisi de doğayı oluşturan dokuların bileşenlerinden biri olarak yüzeyler ile temas ederek yaşamını kurgulamaktadır. Malzeme yüzeylerinin sert, yumuşak, girintili, çıkıntılı dokularının mekanlarda yaşayanların üstünde oluşturduğu duyuşsal etkileri olumlu bir yönde kullanmak özellikle afet sonrası barınma birimleri yaşayanlarının yaşadıkları mekanlar ile kuracağı aidiyet olgusuna önemli bir katkı sağlayacaktır.

Konuya tasarımın duygulara nasıl hitap ettiği açısından yaklaştığımızda; Leland'ın mimari duyumsamayı anlatırken kullandığı sözcükler aklımıza gelmelidir. Leland mekânı algılamaya ve kavramaya ilişkin süreci "Mimarlıktan aldığımız haz, onu algılayışımızla değerini bulur" tanımını yaptıktan sonra bu değerın gözün ve bilincin (aklın) mimari yaşantıya ilişkin görsel veriyi nasıl algıladığı ve yorumladığıyla ilgili olduğunu belirtmektedir (Gezer, 2020).

Bu algı sürecinde mekânı birçok etken bize tanımlamaktadır; renk seçimleri, dokular malzemeler, mekânın formu, mekânın kokusu dahil birçok öge algımızı harekete geçirerek mekânın bizim için ifadesini, kimliğini oluşturmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen etkenlerden biri olan malzemenin tasarıma ve mekâna kattığı anlam ile en önemli bileşeni oluşturduğu kabul edilmektedir. Kullanım amaçlarının yanı sıra, doğada var oluşları itibarı ile de birçok anlam ifade eden malzeme mekâna kattığı etki ile algılara hitap etmenin yanı sıra yaşama dokunmakta ve mekân ile malzemenin birbirine ait olma kavramını ortaya koyduğu belirtilmektedir (Erçetin ve Erdemir, 2021).

Mekânda kullanılan renkler, dokular, biçimler algıyı harekete geçiren öğelerdir. Kullanılan malzemeler, doğada varoluş biçimleri ile mekâna aktarılabildiğinde mekân ve malzemenin bütün olarak algılandığı bir etki mekânda yaşanabilmektedir (Erçetin ve Erdemir, 2021).

İstemli, seçilerek ortaya çıkan bir yaşam biçimi olan konargöçer yaşam ile acil durum sonrası zorunlu bir hal olarak ortaya çıkan yaşamın barınma ihtiyaçları arasında fark edilen ortak ögeler yer almaktadır. Acil barınma birimleri oluşturulurken kullanıcıların ihtiyaçları referans alınarak üretilen çözümlerin tasarım ve üretim yaklaşımlarında birçok açıdan hassas bir algı ile değerlendirme yapılması oldukça önem oluşturmaktadır.

Acil barınma birimleri tasarımında öncelikli olarak yaşamsal temel ihtiyaçların karşılanmasının gerekliliği, hemen arkasından ise psikolojik ihtiyaçlara yönelik çalışmaların yapılmasının önemi yadsınamamaktadır. Dolayısıyla acil barınma birimlerinin kullanıcılarının temel ihtiyaçlarından biri olan yaşadığı alana kendini ait hissetme duygusunu konargöçer barınma birimlerinin aidiyet ihtiyacına hitap eden özellikleri ile karşılayabilme kapasitesine sahip olduğu söylenebilir. Yüzyıllardan beri hareket halinde yaşayan konargöçer topluluklar az malzeme ile temel ihtiyaçlarını gidererek kırk göz saray olarak adlandırmış yaşam alanları ile derinden bağlar kurmuşlardır. Konargöçer belleğin acil barınma ihtiyaçlarının giderilmesi için ilham kaynağı olarak alınmasının, acil durum sonrası ortaya çıkacak fiziksel ve duygusal ihtiyaçlara katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Pakistanlı mimar Yasmeen Lari'nin 2005 Pakistan depreminden sonra bölgede yaşayanların yeni hayatlarına adapte olmalarını barınma birimlerinin ve malzemelerinin üretimine katkıda bulunarak sağlayabileceklerine inanarak geliştirdiği BASA (Yalınayak Sosyal Mimari) Topluluğu acil barınma sonrası hayatın kurgulanmasına önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bu örnek göz önüne alındığında kullanıcının kalıcı barınma birimlerine yerleşmeden önce geçici olarak barınacağı yaşam alanlarının oluşturulmasında mümkün olduğu kadar aktif yer almasının yaşanan mekân ile bağ kurulması ve mekânın benimsenmesi açısından önemi görülmektedir.

Araştırmanın çıkış noktasına ilham olan, yörük barınma kültürünü geleceğe taşıma arzusu ve bu arzunun gerçekleştirilmesine olan inanç araştırmanın ilerleyen aşamalarında Abeer Seikaly ve Marwah Dabaieh'in araştırmaları ve önerileri ile karşılaştığında daha da kuvvetlenmiştir. Farklı coğrafyaların farklı kültürlerinin mirasları olan göçebe dokuma kültürlerine bahsi geçen çalışmalarda odaklanılmasının ve toplulukların miraslarına sahip çıkmak için harekete geçilmesinin tez çalışmasının odak noktaları ile örtüştüğü

görülmüştür. Bu noktadan hareket ile çalışmadan elde edilen bilgilerin ışığında tez önerisi olarak yeni nesil acil barınma birimi önerisi oluşturulmuştur.

4.2 Konargöçer Barınma Belleği Üzerinden Acil Durum Barınma Birimi Önerisi

İnsanoğlunun barınma koşulları ilk insandan günümüze teknolojik ilerlemeler sayesinde evrilerek büyük gelişmeler göstermiştir. Buna rağmen barınma olgusunun karşıladığı temel ihtiyaçlar değişmemiş, farklı dış koşullar geçerli olsa da aynı ihtiyaç konuları giderilmeye çalışılmıştır. Bu dış koşullardan biri olan acil durum gerçekleştiğinde rutin hayatımızı güven içinde yaşarken fark edemediğimiz barınma ihtiyacımızın önemi kuvvetli bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Büyük kalabalıklar ve korumalı sınırlar içerisinde kurulan bireysel yaşam alanları gerçekleşen afet sonrasında, alt üst olan sınırları ile bir arada ve yan yana ayakta kalmaya çalışan yaşam kesitlerine dönüşür.

Atalarımızın yaşamlarının bir parçası olan barındıkları mekânı kendilerinin kurması geleneğinin modern yaşam yaklaşımlarını benimseyen yeni nesillere aktarılmasının sekteye uğramıştır. Bunun yanı sıra; barınma birimini kurma bilgisi olmayan afetzedeler için afet sonrası ortaya çıkan barınma ihtiyacını yönetmek oldukça sancılı olmaktadır.

Modern insan olarak içinde barınacağımız yaşam birimleri ilgili kararların başkaları tarafından alınmasını ve uygulanmasını kabullenerek ve bunu doğal bir süreç olarak benimseyerek tüketici kullanıcılar rolünü sahiplenmişizdir. Binlerce yıl önce mağaralarda yaşayan ilk insanların barınma ihtiyaçlarını çözümleyen katılımcı rolünden uzaklaşan günümüz insanının, barınma ihtiyacını karşılama sorumluluğuna da oldukça yabancılaştığı görülmektedir. Kültürel miras olan bu belleğin oluşturacağı kendi barınma ihtiyacını karşılayabilme bilgisine sahip olmanın verdiği güven duygusu yaşanılacak acil durumlara hazırlık aşamasında kuvvetli bir araç, tutunacak dal oluşturma gücüne sahiptir.

Doğal afetlerin ne zaman gerçekleşebileceği, acil durumların ne zaman oluşabileceği önceden öngörülememekte, AFAD ve benzeri organizasyonlar arama kurtarma eğitimlerini acil durum öncesi dönemlerde uygulamaktadırlar. 6 Şubat depremi sonrasında acil durum barınma birimlerinin tedarik süreci, acil durum öncesinde acil barınma birimlerini kurma ve inşa etme eğitimlerinin deprem bölgelerinde günlük yaşamın içerisine entegre edilebilecek bir düzen ile verilmesinin gerekliliğini

göstermiştir. Acil durum barınma birimlerinin kurulumunda deprem bölgelerinin şehir merkezlerine odaklanması, ücra bölgelerde ikamet eden toplulukları zor durumda bırakabildiği görülmüştür. 6 Şubat depreminin kapsadığı alan büyüklüğünün yarattığı olağanüstü hâl sonrası, bölge dışında yaşayan gönüllülerin de dahil olmaya çalıştığı acil barınma birimlerinin üretim süreci yaşanmıştır. Ayrıca sivil toplumların sağladığı barınma birimlerinin kurulumuna da gönüllülerin dahil olduğu görülmüştür. Gönüllüler tarafından gerçekleştirilen acil barınma birimlerinin üretim aşamasında yararlanılacak örgütlenmiş bir bilgi ağının, belleğinin olmaması barınma ihtiyacını karşılama sürecini zorlaştırmış, buna rağmen dayanışma ve imece ruhu içerisinde, acil barınma birimlerinin sağlanması doğrultusunda üretimlere devam edilmiştir.

Bu noktada 6 Şubat 2023 depreminden önce çalışmalarına başlanmış olan tez çalışmasının konusu ve amacı olan kültür köklerimizden gelerek nesilden nesile aktarılan konargöçer barınma belleğinin kesintiye uğramadan devam etmesi, belleğin acil barınma ihtiyacının karşılanması için önerilen çözümlere aktarılmasının hayati önemi deprem sonrası gerçekleştirilmeye çalışılan yardım çalışmalarının sürecinde gözlemlenmiştir.

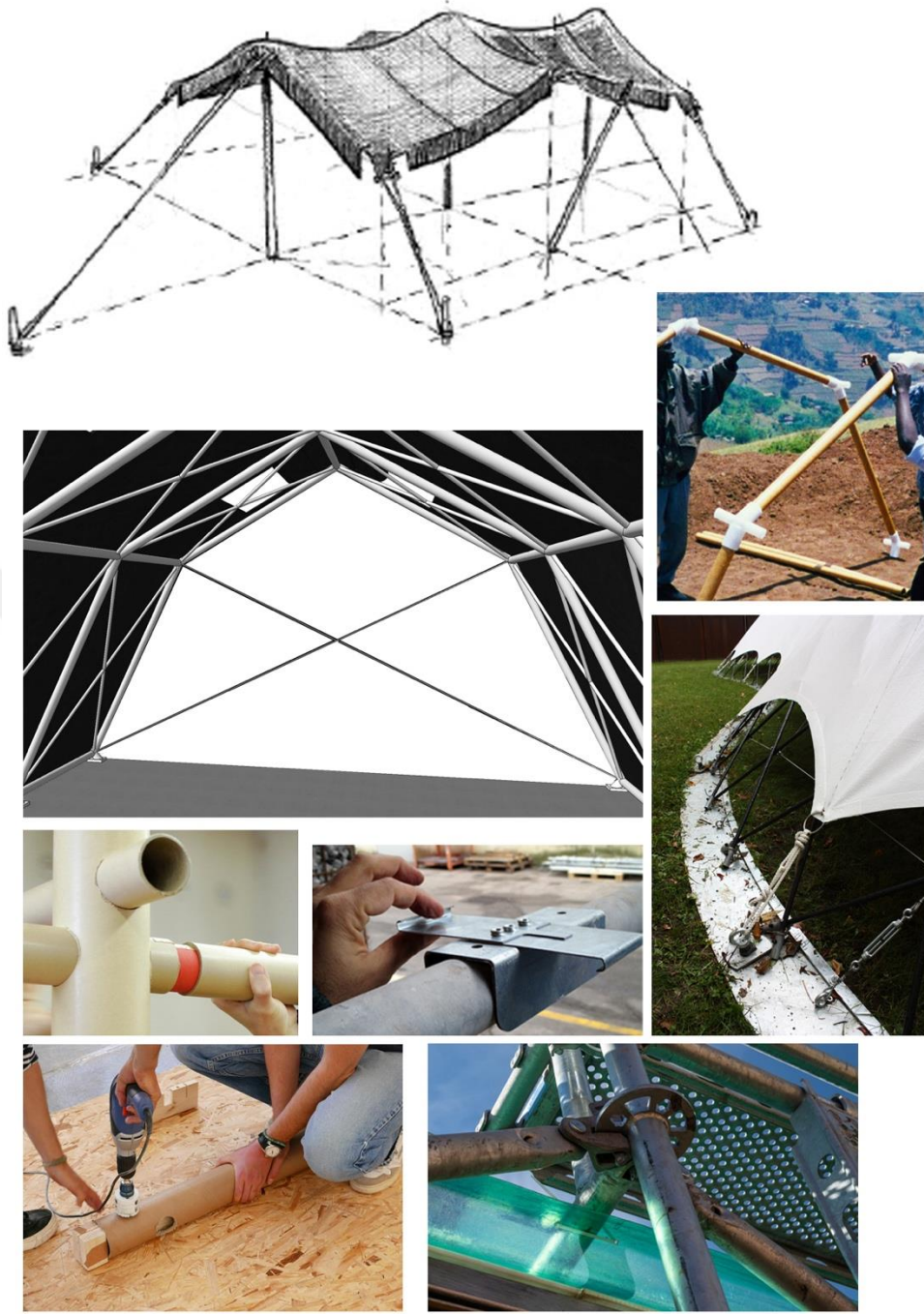
Araştırmada yer alan acil barınma birimlerinin kullanıcı deneyimlerinin incelemesi sonucunda kullanıcıların kullanım süreleri uzadıkça ihtiyaçları doğrultusunda barınma birimlerine müdahaleler gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu müdahaleler için tasarımcılar tarafından kullanıcıların seçim yapabilmelerine imkân veren tasarım ve üretim seçenekleri sunulması ya da kullanıcıların katılımları sonucunda oluşturulmuş malzeme ve öneri alternatiflerinin üretilebildiği koşulların yaratılması acil barınma birimi tasarımlarının geliştirilmeye açık olmasını sağlayacaktır.

Şekil 95. Yeni Nesil Acil Barınma Birimleri Önerilerinde Uygulanan Birleşim Detayları

Tez araştırmasında yeni nesil acil barınma birimlerinden basit, üretime elverişli ve uygulaması kolay detaylara sahip olanlar örnek olarak alınarak incelemeler yapılmıştır. Araştırmada görülmüştür ki bağlantı detayları bir acil barınma birimi için taşıyıcı sistem ve malzeme seçimi kadar önem taşımaktadır. Kullanıcı deneyimlerinde, birleşim detaylarına kullanıcıların oluşan problemleri çözmek amacıyla yaptıkları müdahaleler tespit edilmiş, bu bağlamda müdahaleyi engelleyecek birleşim detayları çözümlerinin tasarım sürecinde ön plana alınması gereken unsurlardan biri olduğu ön görülmektedir. Konargöçer topluluk olan Yörüklerin karaçadılarını oluşturan her bağlantı elemanını isimlendirmeleri yaşam biçimlerini sürdürebilmeleri için detaylara ne kadar önem verdiklerini göstermektedir.

Araştırmada yer alan acil barınma birimleri örneklerinin taşıyıcı sistemleri ve örtü malzemeleri birbirlerinden farklılık gösterirken, bağlantı detay çözümlerinde sistemde kullanılan ana malzemelerden farklı malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Bağlantı sistemlerinde takma-geçme, vidalama, kancalar ile birleştirme, kısa halatlar ile germe, gizli bağlantı elemanları gibi küçük ölçekli detay çözümlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

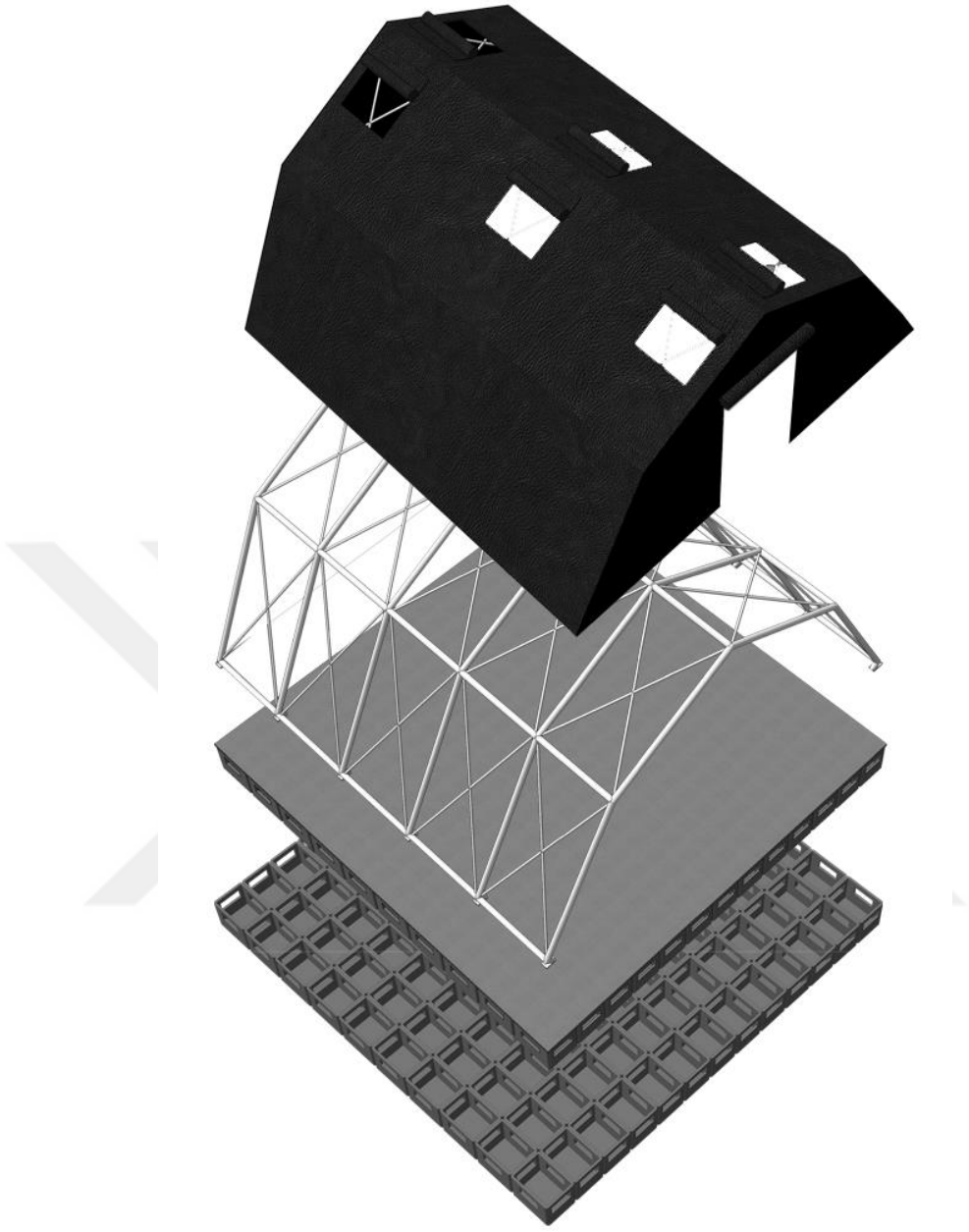

Şekil 96. Tez Çalışmasında Önerilecek Acil Barınma Birimi İçin Araştırılan Detay Çözümleri

Örtü malzemesi konargöçer barınma belleğinin bize mirası olan kıl dokuma seçilerek daha önce yörük kültüründe görüldüğü üzere, kıl dokumanın üretiminin ve kullanımının ön plana çıkarılması amaçlanmaktadır.

Önerilen barınma biriminde kullanılan malzemelerin sürdürülebilir malzemelerden seçilmiş olması kullanım ömrü dolduğunda mümkün olduğu kadar doğaya karışabilmesi ve ülkemizde üretilebiliyor olması dikkate alınmıştır. Tez çalışmasına ilham olan konargöçer belleğinden bize aktarılan kıl dokuma, önerilen barınma biriminin ana malzemesini oluşturmaktadır. Acil barınma birimleri için oluşturulmuş UHNCR kataloğunda yer alan Afrika göçebe topluluklarına ait Tuareg çadırı birimleri ve Yörük çadırları arasında görülmüş, bu bilgi tez önerisinin önemine katkıda bulunmuştur.

Araştırmada bir araya getirilen yeni nesil acil barınma birimleri ve acil durum yönetimi organizasyonlarının barınma birimleri kataloglarında bulunan örnekler malzemeler ve detaylar ve tez çalışmasının çıkış noktasını oluşturan konargöçer yörük barınma belleği aktarılan acil barınma birimi çalışması aşağıda yer almaktadır.

Şekil 97. Konargöçer Bellekten Alınan Referans ile Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi

Barınma biriminin su basman elemanının yaygın bir şekilde günlük hayatta kullanılan meşrubat kasalarından oluşturulması önerilmektedir. Benzer çözümün farklı coğrafyalar için önerilen yeni nesil acil barınma birimleri tasarımlarının içerisinde görülmektedir. Meşrubat kasaları acil durum öncesi günlük hayatta yoğunlukla yükleme ve taşıma için kullanılan kasa çeşididir. Genellikle, ağırlık oluşturan şişeleri taşımak üzere dayanımı

yüksek plastikten üretilmektedir. İçecek şişelerini taşımak için kullanılan kasalar depolama ve nakliye aşamasında dış hava koşullarında yağmura ve soğuğa maruz kaldığında mukavemetli davranmaktadır. Araştırmada kasaların farklı iklimlerde kurulan acil barınma birimi örneklerinde kullanıldığı görülmüştür. Ölçüleri değişmekle birlikte, önerilen birimde mevcutta yaygın olarak kullanılan meşrubat kasalarının kullanımı baz alınmıştır. Kum torbaları veya taş malzeme ile beslenerek, yerinden oynamayacak şekilde ağırlaştırılan meşrubat kasaları, barınma birimi için gerekli olan su basman yüksekliğini oluşturacaktır. Barınma biriminin kurulacağı bölgede yer alan âtıl, sudan az etkilenecek taş ve benzeri malzemeler ile su basman platformu oluşturulabileceği ön görülmektedir. Ayrıca, yörük barınma kültüründe görülen, Kılçadının etrafında yağmur suyunu çadırdan uzaklaştırmak için açılan, küçük hendekler yerleşim oluşturulurken uygulanacaktır.

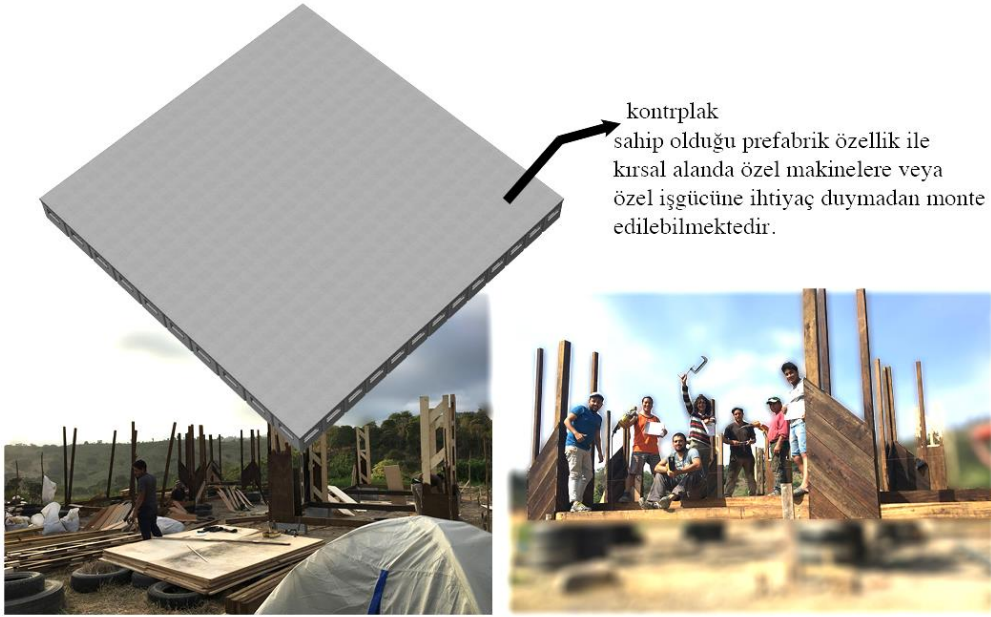

Şekil 98. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Su Basman Çözümü

Önerilen barınma biriminin meşrubat kasaları ile oluşturulan su basman zemin üzerine kontrplak zemin önerilmekte, bir üst katman olarak katlanarak ya da rulo haline getirilerek muhafaza edilen, araştırmada Yörük kültüründe kullanıldığı görülen keçe malzemesi barınma biriminin zeminini oluşturmak amacıyla kullanılacaktır.

Hatay Kağıt Masura (Bobin Ev), Shigeru Ban 2023

kontrplak
sahip olduğu prefabrik özellik ile
kırsal alanda özel makinelere veya
özel işgücüne ihtiyaç duymadan monte
edilebilmektedir.

Şekil 99. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Zemin Çözümü

Barınma biriminin taşıyıcı sistemi önerisi için Shigeru Ban'ın 1998'de Ruanda'da uyguladığı barınma birimlerinin taşıyıcı sistem çözümünden yararlanılmıştır. Ele alınan

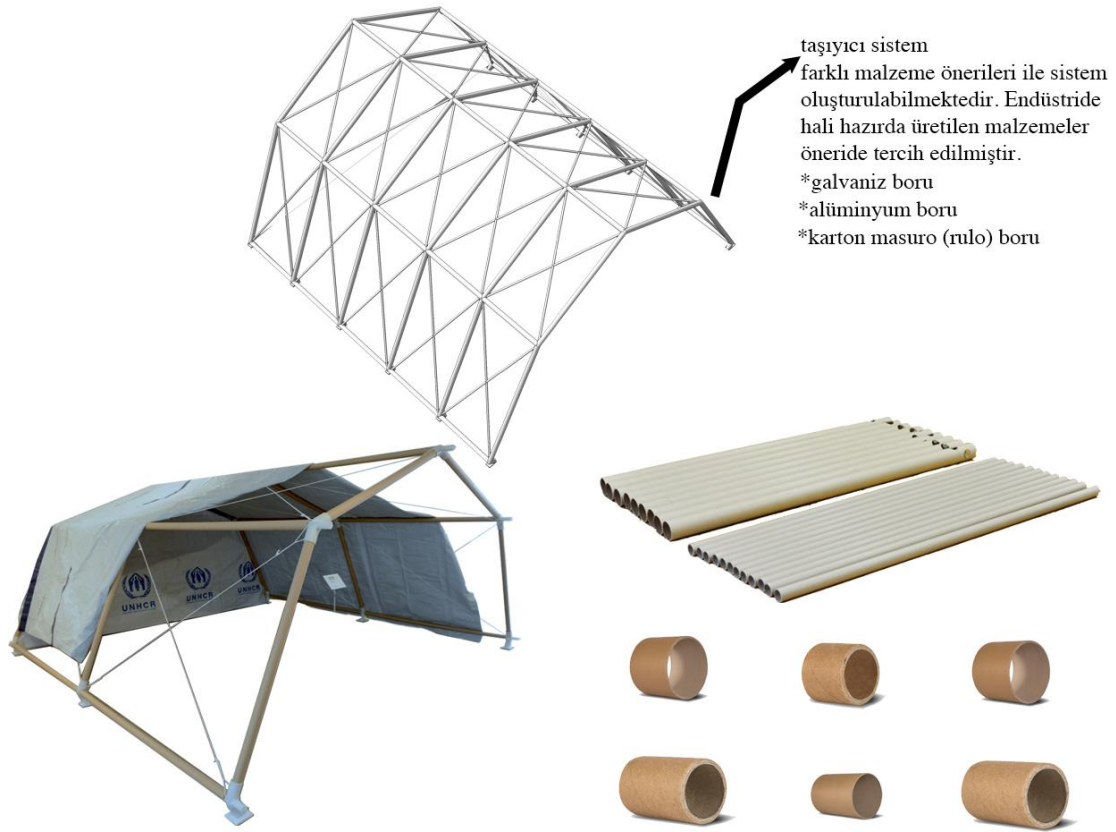
Taşıyıcı sistem iskeleti farklı malzemelerin kullanılması için uygundur. Endüstride hali hazırda üretilen malzemeler barınma birimi önerisinde tercih edilmiştir. Bu malzemelerden sera yapılarında kullanılan galvaniz çelik boru, iplik üretim endüstrisinde kullanılan masura rulo borular ya da alüminyum borulardan öneride faydalanılmaktadır. Bu malzemelerin yerini hafif, temini kolay, yeniden üretim gerektirmeyen alternatif malzemeler alabileceği öngörülmektedir. Tez önerisi acil barınma biriminin yapım sistemi malzemeler ile ilgili yapılacak farklı çalışmalara açık bir yapıya sahiptir. 6 Şubat depreminden sonra bireysel olarak yardımlaşarak üretimi gerçekleştirilmeye çabalanan acil barınma birimlerinde, ulaşılabilir malzemeler bir araya getirilmeye ve üretimde kullanılmaya çalışılmıştır. Acil durum öncesinde, günlük yaşam devam ederken hafif yapılar içerisinde depolanarak farklı işlevler için kullanılan malzemelerden, acil durum sonrası ihtiyaç olduğunda yeniden yorumlanarak kullanılabilen örnekler üzerine çalışmaların gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir.

Ruanda masuro rulo boru barınma birimleri

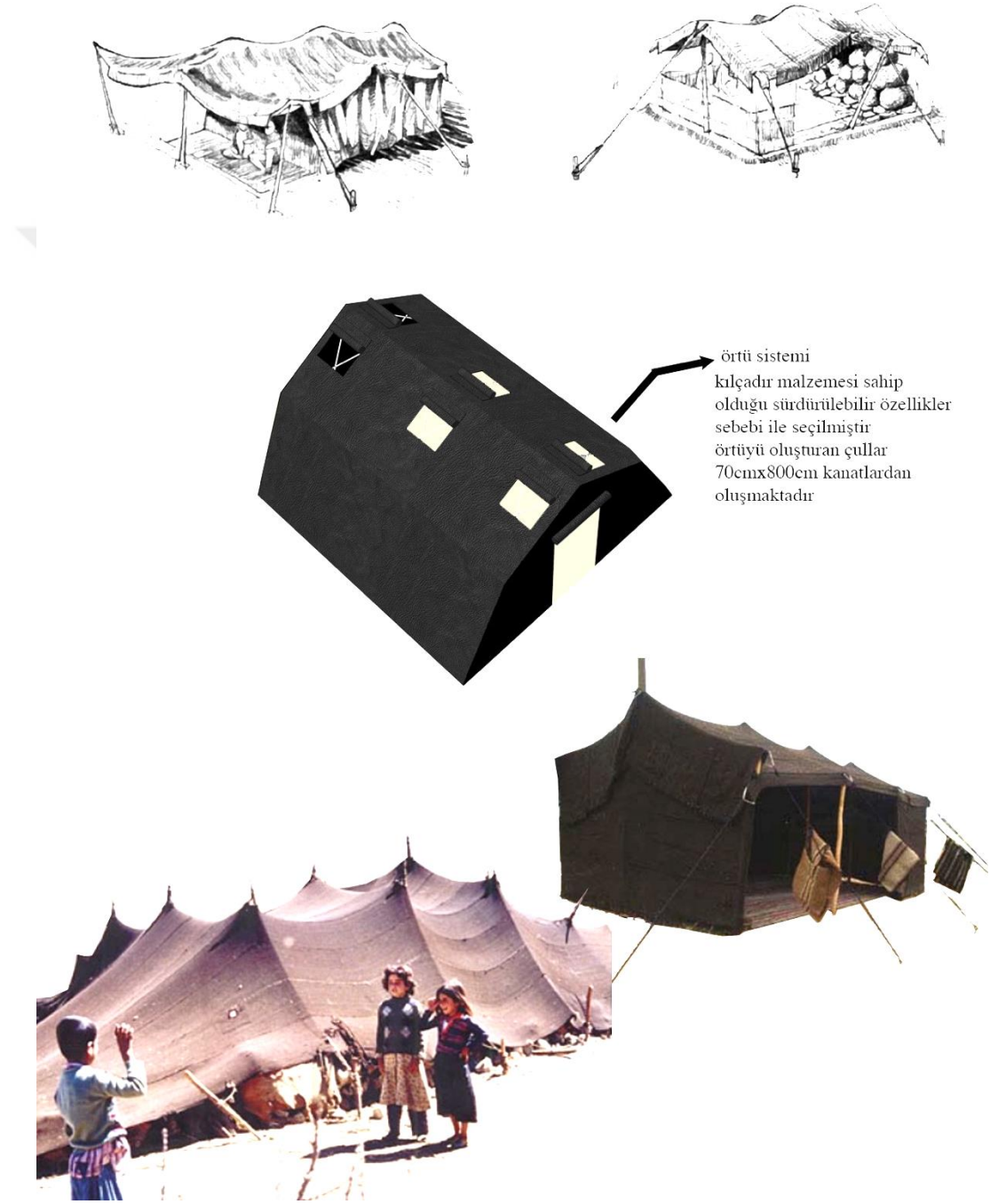
galvaniz çelik borular ile gerçekleştirilen sera çalışmaları

Şekil 101. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Taşıyıcı Sistem Çözümü

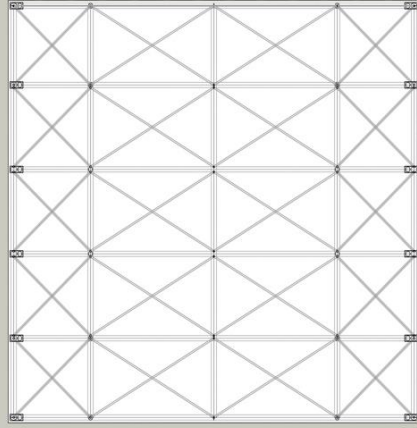
Önerilen barınma biriminin örtü sistemi için sahip olduğu sürdürülebilir özelliklerden dolayı Karaçadır malzemesi kılaba seçilmiştir. Konargöçer bellek üzerinden yağmur ve soğuğa dayanımı incelendiğinde malzemenin sağladığı termal konforun yeterli olduğu

görülmüştür. Kılaba (keçi kılı) malzemesi hareket etme üzerine kurgulanan yaşama uygun kullanım esnekliği sağlayan yapısı ile acil durum sonrası yaşam birimi oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Doğaya uyumlu, yeniden kullanılabilir ve kullanıcılarına kullandıkları malzemeyi dokuyarak üretebilme dolayısıyla yaşadıkları alana kendi kimliklerini katabilme fırsatı veren bir yapı oluşturacaktır.

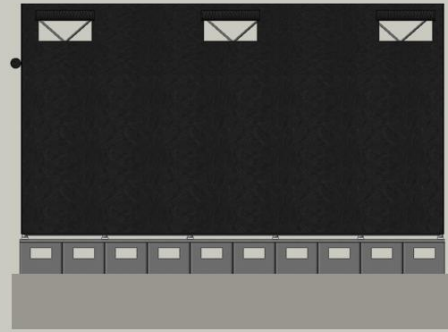

Şekil 102. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi İçin Örtü Sistemi Çözümü

TEKNİK ÇİZİMLER

TAŞIYICI SİSTEM PLANI

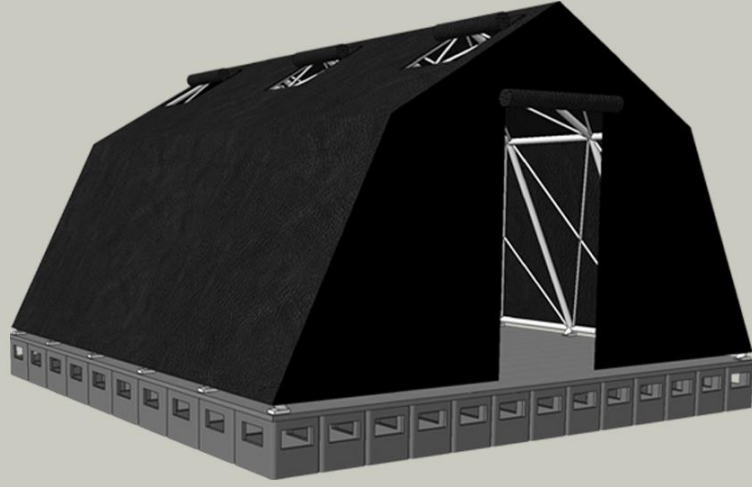
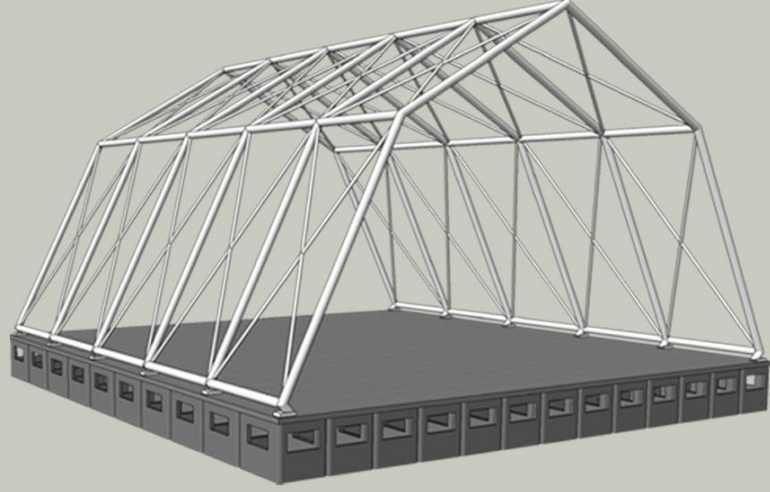
YAN GÖRÜNÜŞ

ARKA ve ÖN GÖRÜNÜŞ

Şekil 103. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi Katalog Çalışması

MODELLEME

KILABA (ÇUL) ÖRTÜ
GALVANİZ/MASURA BORU
KONTRPLAK PARÇALARI
MEŞRUBAT KASALARI

Şekil 104. Tez Çalışmasında Önerilen Acil Barınma Birimi Katalog Çalışması

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanoğlunun güvenliği için barınak oluşturma ihtiyacı içgüdüsel bir ihtiyaç olmasına rağmen günümüzde bu bilgi az sayıda insan toplulukları tarafından bu eylem yaşam kurguları için uygulanmaktadır. Az sayıda olan bu topluluklara Anadolu konargöçerleri olan Yörük toplulukları da dahildir. Bu toplulukların gün geçtikçe yerleşik düzene uyumlanması sonucunda ülkemizin kültürel miraslarından biri olan konargöçer barınma belleği yok olmaya yüz tutmaktadır. Buradan hareketle bu tez çalışması; yok olma tehlikesi altındaki konargöçer barınma belleğini ve bu belleğin sahip olduğu örtük bilgiyi, büyük barınma ihtiyacı çıkan acil durum sonrası iyileştirme sürecine aktarmayı amaçlamaktadır

Dünya üzerinde büyük sayılarda insan topluluğu yer değiştirmek zorunda kalmakta ve bu hareket sonucunda çözülmesi gereken barınma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz özelinde coğrafyamızda gerçekleşen depremler insanların yerleşik düzenlerini kaybetmesine sebep olmakta, tahmin edilemeyen bir anda büyük bir barınma ihtiyacı oluşmaktadır.

İnsanın temel ihtiyaçlarını gösteren tablolarda yer alan esaslar binlerce yıldır aynı kalmasında rağmen, modern insan bu ihtiyaçlardan biri olan barınma ihtiyacını kendi kendine karşılayabilme bilgeliğini sahiplenmeyi tüketim toplumunun bir parçası olabilme adına terk etmiştir. Yerleşik toplum düzenine ayak uyduran insanlar tarafından ‘uyumsuz’, ‘farklı’, ‘garip’ olarak adlandırılan göçebe toplulukların bir içgüdü gibi nesilden nesile aktardıkları bilgi gelecek nesiller için bir mücevher değerindedir. Bu gerçeklik; alışlageldik yaşam düzeninin acil durum gibi ani bir etkiyle bozulduğu durumlarda, kendini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Gün geçtikçe yerleşik düzene uyumlanan konargöçer belleğini; hangi koşula alışsaksak alışalım, işler yolunda gitmediğinde, kendi ayaklarımızın üzerinde güçlü durmamızı sağlayacak bir nimet olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu nedenle, konargöçer bellek içerisinde yetişmemiş, bu kültüre çok uzak olan ve hatta uzak durmaya çalışan nesillerin özellikle bu bilgilere sahip çıkması büyük önem taşımaktadır.

Bu tez çalışmasının ortaya koyduğu üzere, acil durum organizasyonu sürecinde barınma birimlerinin kurulumunda gecikmelerin yaşanmakta; hızlı ve kolay kurulum acil durum sonrası büyük önem oluşturmakta; özellikle acil durumun yaşandığı bölgelerin merkezlerinde yer almayan alanlara acil barınma birimlerinin tedarikinde sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Çalışma konargöçer bellek üzerinden önerilen acil barınma birimi, kent merkezileri dışında alan sıkıntısı olmayan bölgelerin acil barınma ihtiyaçlarına cevap oluşturmayı hedeflemektedir. Deprem dışındaki afet durumları ve afet sonrası yönetimi tez çalışmasının dışında bırakılarak, deprem sonrası kullanıcı deneyimleri ile çalışma sınırlandırılmıştır.

Ülkemizde yakın zamanda yaşanan Kahramanmaraş depremi sonrasında az nüfuslu köy, mahalle ve benzeri alanlarda ikame eden insan topluluklarının kendi imkanları ile barınaklar yapmaya çalışmış; bu sürece katkıda bulunmak amacıyla depremden etkilenmeyen yakın çevredeki tekstil, dikimhane ve benzeri işletmeler kendi imkanlarını kullanarak, ihtiyaç olan barınma birimlerinin üretimini sağlamaya çalışmışlardır. Bölgede yakın döneme kadar var olan Yörük topluluklarının barınma belleğinin aktarılabilmesine olan ihtiyaç, barınma birimi oluşturma bilgisine sahip olmanın önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda; konargöçer barınma belleği üzerinden oluşturulan acil barınma birimleri, acil durum sonrası barınma birimi ihtiyacını karşılama sürecinde kullanıcıların kurulumunda yer alabileceği, ihtiyaç duyulan düzenlemeleri yapabileceği esnek tasarıma sahip bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca konargöçer barınma belleğinin acil durum öncesi insanlara aktarılması büyük ölçüde fayda sağlayacaktır.

Konargöçer toplumların hareket etmeye müsait, ihtiyaca yönelik kurgulanan, konumlandırıldıkları bölgeye uyum sağlayan, kullanıcı müdahalelerine açık, sürdürülebilir yaşam biçimleri; acil barınma birimi tasarımcıları için oldukça zengin bilgi kaynağı oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında yer alan, Yörüklerin kırk göz han olarak adlandırdıkları Kılaba barınma birimleri ile kurdukları duygusal bağ, çadırlarının her bir detayına verdikleri özel isimler ile kendini göstermekte, günümüzde kullanıcı ve barınma alanı arasındaki yabancılaşmayı daha da belirgin hale getirmektedir. Acil durum sonrası ihtiyaç sahiplerinin, yuva olarak benimseyebilecekleri mekanlarda barınmaları büyük oranda

yeni yaşamlarına uyum sağlamalarında önemli bir etken olacaktır. Bütün yaşamlarını hareketli yaşam deneyimleri ve bilgileri üzerine kuran topluluklar, yerleşik yaşamlarını mecburi olarak arkalarında bir süreliğine de olsa bırakmak zorunda kalan insan topluluklarına fayda oluşturacak birçok aktarımda bulunacaktır. Acil barınma birimleri çözümlerinde, kullanıcı ile içinde barınacağı birim arasında bağ kurma olasılığını sağlayabilecek önerilerin yer alması bu açıdan çok kıymetlidir. Değiştirebilecekleri, düzenleyebilecekleri detaylar ya da yüzeyler sayesinde kullanıcılar, içinde yaşadıkları barınma biriminden kendisini soyutlamayacak; kırkgöz han örneğinde olduğu gibi, mekânı benimseyerek kullanma fırsatı bulacaktır.

Çalışma sürecinde görülmüştür ki, acil barınma birimleri önerileri için yapılan çalışmalarda, yeni nesil malzemeler ve teknolojiler denenmekte ve kullanılmaktadır. Barınma birimi çözümlerine yeni nesil yaklaşımlarla yürütülen çalışmalar birimler için kullanılan malzemeler üzerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda; yeni ve fabrikasyon üretime sahip malzemeler, çeşitli detay ve taşıyıcı sistem çözümleri ile bir araya getirilmektedir. Bu yaklaşım kullanıcılar ile üretim arasında bağlantıyı birbirinden kopuk olarak ele almakta, barınma birimlerinin kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmesine ve kimlik kazanmasına imkân vermemektedir.

Çalışmada öne sürülen önerinin; acil durum sonrası barınma için oluşturulacak bir kabuktan ziyade; konargöçer topluluklar ile yaşam alanları arasında bağı kurabilmeye olanak veren bir organizma olduğu düşünülebilir. Acil barınma birimi olgusunun bu doğrultuda şekillenebilmesi için bitmiş bir üründen öte üzerinde düşünülen, katkıda bulunan, dönüştürülebilen unsurlara sahip olması önerilmektedir.

Önerilen acil barınma birimi örtüsünün yörük kültüründe yer alan keçi kılı dokuması ile oluşturulması, sürdürülebilirliği mümkün kılmaktadır. Geçmişten günümüze aktarılmış, el dokuması olan bu malzemenin özellikleri ve tarihçesi incelendiğinde Anadolu'nun çoğu bölgesinin iklim yapısına uygun olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle, yeni nesil olmayan bu malzemenin kullanım verimi ve ömrü hakkında yeteri kadar bilgi bulunmaktadır. Bu bilgiye konargöçer bellek sayesinde sahip olabilmekteyiz. Altı çizilmesi gereken bir başka önemli konu da Kılaba örtü malzemesinin kullanımının, belleğin sürdürülebilirliğini de koruyacağına ilişkindir.

Bu çalışma; kıl dokumanın (kılabanın) sahip olduğu dokunun sıcak etkisinin, barınma birimlerinin kullanıcılarında doğa ile uyumlu bir düzene sahip olma duygusu yaratacağını ileri sürmektedir. Doğal keçi kılından yapılan kılaba, sentetik malzemelerden farklı olarak, yazın ve kışın gözenekleri arasında oluşan farktan dolayı canlı ve sıcak karakteri ile doğayı iç mekâna taşıyacaktır.

Acil barınma birimlerinin tek tip, başkalaşmaya alan tanımayan, kültürel farklılıkları yansıtmayan tasarım çözümleri; kullanıcılarının barınma birimlerine yanlış müdahalelerine ya da yaşama alanlarına karşı hoşnutsuzluklarına yol açmaktadır. Bu nedenle, barınma birimlerinin kullanıcılar tarafından farklılaştırılabilir yönlerinin tasarımcılar tarafından düşünülmesi oldukça önem kazanmaktadır.

Bu çalışma yeni nesil malzemeler ile geleneksel malzemelerin birlikteliğinin olanaklarını araştırmak amacıyla yürütülmüştür. Araştırma, kıl dokuma malzemesinin konargöçerler tarafından, yaşam alanlarındaki mobilyalar için de kullanıldığını göstermektedir. Bu, kıl dokuma malzemesinin iç mekânda yapılacak tasarım önerileri için oldukça uygun bir malzeme olduğunu ortaya koymaktadır. Malzemenin dokuma tekniği farklılaştırılarak, ihtiyaç olan ölçekteki tasarım unsurlarında kullanabiliyor olması; diğer standart çözüm önerilerinden farklı olarak malzemenin katkısını güçlendirmektedir. Bu tez çalışması, konargöçer belleğin emaneti olan kıl dokumanın barınma birimleri içerisinde ayırıcı bölme duvarlar, dokuma raflar, örtü üzerinde oluşturulan açıklıklar ve benzeri detaylar için kullanılabilmesi, yeni nesil malzemeler ile geleneksel malzemenin birlikteliği üzerine tasarım araştırmalarının yapılmasını önermektedir.

Önerilen barınma birimi yüzeyinde kullanılacak kıl dokuma konargöçer bellek üzerinden görüldüğü üzere; kanatları açılıp kapanabilen, hareket ettirilebilen, mevsime göre barınma biriminin yönünün değişmesine olanak tanıyan, yüzey malzemesi dokunurken alınacak kararlar ile oluşturulacak pencere açıklıkları sayesinde iç mekân iklimlendirmesinin yönetilmesine olanak sağlamaktadır.

Önerilen acil barınma biriminde iskelet sistemi için farklı malzemelerin kullanılabilir olması, önerinin geliştirilebilirliğini güçlendirmektedir. Odak noktası olan kıl dokuma farklı malzemeler üzerine uygulanarak, bağlantı noktalarında, kullanılan malzemelere göre çözümler oluşturacaktır. İskelet sistemi için önerilen malzemelerin hali hazırda

kullanılan malzemelerin olması barınma biriminin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Çadır iskelet sisteminin yükseltilebilir, genişletilebilir özellikleri ile değişime açık olması barınma birimi ile ilgili yapılacak alternatif tasarım çalışmalarına uygunluk oluşturacaktır.

Bunun yanı sıra bağlantı noktalarında yörük kültüründe kullanılan, bir çeşit dokuma olan kolanların, farklı renklerde, desenlerde kullanıcılar tarafından üretilerek kullanılması ile kullanıcının kendi yaşam alanına karşı bağ kurmasını sağlayacaktır.

Unutulmaya yüz tutmuş konargöçer belleğin dokuma kültürü olan kıl dokumanın acil barınma birimlerinin çadır örtü malzemesi olarak kullanılması, kıl dokumadan gerçekleştirilecek yeni nesil tasarımları destekleyen endüstriyel üretim ile geçmişten gelen bilgilerin aktarılabilmesi sağlanarak kıl dokuma için istihdam oluşacaktır.

Anadolu'nun konargöçer topluluklarının zanaatları, tasarım ve sürdürülebilirlik kavramları konusunda bilincinin artırılmasının önemi vurgulanarak bu konuda gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri ve akademik çalışmalar ile elde edilen sonuçlar yine o topluluk için bir gelir kaynağına dönüştürülerek kıl dokumanın üretimi için yerel istihdam sağlayacak kurum ve kuruluşlar, kooperatif ve enstitülerin kurulması için adımlar atılacaktır.

Çalışmada tasarımcılar ile Yörük zanaatkarlarının ortak çalışma gerçekleştirebileceği organizasyonların düzenlenmesi, bilgi ve deneyim alışverişinin gerçekleştirilebileceği savunulmaktadır. Mecbur edildikleri için yaşam düzenlerini terk etmek zorunda kalan insan toplulukları için bu çalışmalardan elde edilen aktarımlara dayalı yapılan tasarım çalışmaları kullanıcılar için faydalı sonuçlar doğuracaktır.

Diğer yeni nesil acil barınma birimi önerileri mümkün olduğu kadar bitmiş, üzerinde düşünülmüş çözümlere odaklanmaktadır. Bu tez önerisi, farklı yaklaşımlara için geliştirilmeye ve araştırılmaya açık olması büyük bir önem oluşturmaktadır. Tez çalışması konargöçer bellek ile acil barınma ihtiyacına ışık tutmak amacıyla yapılmış, tez çalışma konusunun farklı çalışmalara ve geliştirmeye açık zengin bir konu olduğu savunulmaktadır. Bilgelik dolu konargöçer bellek mirasımız yaşamaya devam ederek,

sağladığı bilgi birikimi ihtiyaç olan ilgili alanları aydınlatmak için kullanacak ve yeni nesillerin sürdürülebilir yaşam kurgularının köklerini oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Acaralp, Ö. (2009). *Toplumsal çeşitliliğe bağlı algısal farklılıklar ve kamusal mekân kullanımına etkileri* (Yayın no: 256610). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Acerer, S. (1999). *Afet konutları sorunu ve deprem örneğinde incelenmesi* (Yayın no: 100598). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Afet Çadırı. (t.y.). Türk Kızılay barınma sistemleri. 02.06.2023 tarihinde <https://www.kizilaycadirtekstil.com.tr/urunlerimiz/cadir/afet-cadiri/> adresinden alındı.
- Afet sonrası ortak yaşam ve topluluk alanları çalıştayı. (2023). 15.03.2024 tarihinde <https://afet-sonrasi.notion.site/110ff015e4b646c7b4036c93d5bf87> adresinden alındı.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023). *06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri raporu* (Yayın No. 02.06.2023). 15.03.2024 tarihinde https://depem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf adresinden alındı.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (t.y.a). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. T.C. İçişleri Bakanlığı. 15.03.2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden alındı.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (t.y.b). *Tanımı, tarihçesi ve görevleri*. T.C. İçişleri Bakanlığı. 15.03.2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/tanimi-tarihcesi-ve-gorevleri> adresinden alındı.
- Ağça, A. Ö. (2019). *Tasarım bağlamında endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin konargöçer yaşam tarzına ve maddi kültürüne etkileri: Mersin yörukleri*

örnekleme (Yayın no: 598024). [Yüksek lisans tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Akgül, A. (2006). *Mimarlıkta mobilite kavramı: Göçebe çingeneler ve sirk yaşamı üzerine bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi], 02.04.2024 tarihinde <https://polen.itu.edu.tr/items/190b98d5-e785-48a1-bdf8-4f0b849e1f38> adresinden alındı.

Aksoy, H. (2012). *Göçebelikten yerleşikliğe geçiş sürecinde sosyo-kültürel bağlamda Sarıkeçili Yörükleri* (Yayın no: 317782). [Yüksek lisans tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Albadra, D., Kuchai, N., Acevedo-De-los-Ríos, A., Rondinel-Oviedo, D., Coley, D., da Silva, C. F., vd., (2020). Measurement and analysis of air quality in temporary shelters on three continents. *Building and Environment*, 185(107259), 107259. doi:10.1016/j.buildenv.2020.107259

Allen, K. (2013). *Beyond the tent: Why refugee camps need architects (now more than ever)*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/435492/beyond-the-tent-why-refugee-camps-need-architects-now-more-than-ever> adresinden alındı.

Alpegemen, İ. E. (2019). *Aidiyet duygusu açısından konut mekân ve donatı tercihlerinde mesleğe bağlı değişkenler*. (Yayın no: 585958). [Yüksek lisans tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Alptekin, D. 2011. *Toplumsal aidiyet ve gençlik: Üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma*. (Yayın no: 294490). [Doktora, Selçuk Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Andrews, P. A. (1990). The evolution of the trellis tent: A Middle Eastern development? R. Dor (Yay. haz.). *L'Asie Centrale et ses voisins* içinde (s. 141–164). Paris: Colloques Langues.

- Antipina, K. İ. (1962). *Osobennosti materialnoy kultury i prikladnogo iskusstva yujnyh* Kirgizov: Frunze.
- Aposto, P. S. (2023). *Afet sonrası ortak yaşam ve topluluk alanları*. Aposto. 15.03.2024 tarihinde <https://aposto.com/i/afet-sonrasi-ortak-yasam-ve-topluluk-alanlari> adresinden alındı.
- ArchDaily Team. (2020). *The humanitarian works of Shigeru Ban*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban> adresinden alındı.
- Armağan, M. (2018). *Göçebe topluluklarda iskan ve terk stratejisinin etnoarkeolojik açıdan incelenmesi: Sarıkeçililer örneği*. (Yayın no:505018) [Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi Edirne]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp>
- Arseven, C. E. (1983). Çadır. *Sanat Ansiklopedisi* içinde. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Atlıhan, Ş. (2011). Antalya ve çevresinde Kolanlar. *Akdeniz Sanat*, 4(7).
- Bakır, İ. (1995). *Batı Toroslarda göçerlerin yerleşme ve mekan sorunlarının çözümü üzerine bir deneme*. (Yayın no:45201) [Doktora tezi, Konya Selçuk Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp>
- Bammer, A. (1996). Çadır ile Anadolu evi ilişkileri. *Tarihten günümüze Anadolu'da konut ve yerleşme* içinde (s. 234–247). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Barınma merkezleri. (2018). AFAD T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. 15.03.2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/barinama-merkezleri#gallery-6> adresinden alındı.
- Bates, D. (1971). The role of the state in peasant-nomad mutualism. *Anthropological Quarterly*, 44(3), 109-131.

- Bayrak, S., Göktaş, O., Çivici, E., Çubukçuoğlu, S., Fidan, S., Yuyar, G., vd., (t.y.). *Fold and float*. So. 15.03.2024 tarihinde <https://www.soistanbul.com/fold-float-1> adresinden alındı.
- Beyatlı, C. (2010). *Acil durum barınakları ve bir barınak olarak acil durum konteyner öneri modeli* (Yayın no:259629) [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Edirne]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp>
- Biricik, A. S. ve Korkmaz, H. (2001). Kahramanmaraş'ın depremselliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 1(3), 53-82.
- Charlesworth, E. ve Fien, J. (2022). Design and disaster resilience: Toward a role for design in disaster mitigation and recovery. *Architecture*, 2(2), 292–306. doi:10.3390/architecture2020017
- Cribb, R. (2009). *New studies in archaeology: Nomads in archaeology*. doi:10.1017/cbo9780511552205
- Cutieru, A. (2020). *The times architects stepped up in crises*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde https://www.archdaily.com/938760/the-times-architects-stepped-up-in-crises?ad_campaign=special-tag# adresinden alındı.
- Çalışkan, H. T. (2013). *17. ve 18. yy Osmanlı saray çadırları*. (Yayın no:356236). [Yüksek Lisans Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çeşmecioğlu, T. (2017). *Acil barınma yapılarından çadır tasarımına yönelik kalite evi matrisi hazırlanması* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (493694). (Yayın no:493694). [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dabaieh, M. (2011). *A future for the past of desert vernacular architecture* (Doktora tezi). Lund University Department of Architecture and Built Environment, Lund. 15.03.2024 tarihinde <https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/5906883/2224661.pdf> adresinden alındı.

- Dabaieh, M. (2022). *An adaptive refugee camp model for the Middle East*. Echoing sustainability in Mena. 15.03.2024 tarihinde <https://www.ecomena.org/refugee-camp-middle-east/> adresinden alındı.
- Daudén, J. (2020). *The use of prefabrication in 6 emergency projects around the world*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde https://www.archdaily.com/939754/the-use-of-prefabrication-in-6-emergency-projects-around-the-world?ad_campaign=special-tag# adresinden alındı.
- de Planhol, X. (1958). *De la plaine pamphilienne aux lacs pisidens*. Paris: Librairie Adrien-Maisonneuve.
- Demirarslan, D. (2005). *Yaşanan depremler sonrası acil barınma ihtiyacının karşılanması*. Kocaeli Deprem Sempozyumu, Kocaeli, 23-25 Mart.
- Denker, B. (2014). Güney Doğu Toroslarda göçebelik. *Türk Coğrafya Dergisi*(20), 136-142. <https://doi.org/10.17211/tcd.50318>
- Dereağzı, H. (2023). *Konyalı akademisyen koyun yünü ve keçi kılından yanmayan çadır üretti*. Anadolu Ajansı. 15.03.2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/konyali-akademisyen-koyun-yunu-ve-keci-kilindan-yanmayan-cadir-uretti/2936438> adresinden alındı.
- Design in Disaster. (t.y.). World Design Organization. 15.03.2024 tarihinde <https://wdo.org/resources/design-in-disaster/> adresinden alındı.
- Diyarbakirli, N. (1972). *Hun sanatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Dopffer, G. (1995). *Eski Türklerin kutsal ülkesinde*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dulkadir, H. (1991). Kahramanmaraş'ta bir Türkmen oymağı: Mahkenliler. *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, 3(10).
- Egawa, H. ve Şahin, İ. (2007). *Bir yörük grubu ve hayat tarzı: Yağcı Bedir yörükleri*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

- Erçetin, A. ve Erdemir, Z. (2021). Mekân özelinde malzemenin önemi. *Journal of Interior Design and Academy*, 1(1), 49–64. doi:10.53463/inda.2021vol1iss1pp49-64
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Fairs, M. (2017). *Ten thousand IKEA refugee shelters left unused over fire fears*, United Nations admits. Dezeen. 15.03.2024 tarihinde <https://www.dezeen.com/2017/04/29/united-nations-admits-10000-ikea-better-shelter-refugees-mothballed-fire-fears/> adresinden alındı.
- Félix, D., Branco, J. M., ve Feio, A. O. (2013). Temporary housing after disasters: A state of the art survey. *Habitat International*, 40, 136–141. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2013.03.006>
- Florian, M. (2023a). *Barefoot social architecture: 10 projects by Yasmeen Lari, the 2023 RIBA Royal Gold medal winner*. ArchDaily. Erişim tarihi: <https://www.archdaily.com/1000417/barefoot-social-architecture-10-projects-by-yasmeen-lari-the-2023-riba-royal-gold-medal-winner> adresinden alındı.
- Florian, M. (2023b). *Shigeru Ban unveils updated prototype for temporary housing in response to the Turkey-Syria Earthquake*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/998888/shigeru-ban-unveils-updated-prototype-for-temporary-housing-in-response-to-the-turkey-syria-earthquake?ad> adresinden alındı.
- Frearson, A. (2014). *IKEA’s refugee housing is “unusually sensitive and intelligent” says Alice Rawsthorn*. Dezeen. 15.03.2024 tarihinde <https://www.dezeen.com/2014/12/10/ikea-flat-pack-refugee-housing-sensitive-intelligent-response-alice-rawsthorn/> adresinden alındı.
- Frearson, A. (2016). *DUS architects builds 3D-printed micro home in Amsterdam*. Dezeen. 15.03.2024 tarihinde <https://www.dezeen.com/2016/08/30/dus-architects-3d-printed-micro-home-amsterdam-cabin-bathtub/> adresinden alındı.

- Gezer, H. (2020). Çok kültürlü yaşamlar ve tekstil mimarisi. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 4(2), 87–102.
- Global Shelter Cluster. (2021), *Shelter Projects essentials*. 15.03.2024 tarihinde <http://www.shelterprojects.org/essentials/shelter-projects-essentials-2021-screen.pdf> adresinden alındı.
- Global Shelter Cluster. (t.y.). *Shelter Projects essentials*. 15.03.2024 tarihinde <https://express.adobe.com/page/LS9nXAoMXD9ug/> adresinden alındı.
- Gözükızıl, C. A. ve Tezcan, S. (2023). Cumhuriyet’in yüzüncü yılında Türkiye’de afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri. *Kent Akademisi*, 16 (Türkiye Cumhuriyetinin 100. yılı özel sayısı).
- Gündüz, L. G. (2016). *Anadolu’da keçi kılı/tiftik dokumalar ve ekose desen önerilerinin analizi*. (Yayın no:460535). [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonuc>
- Hasan, Z. G. (2017). *Inexpensive, easy-to-build gridshell pavillion uses air-filled cushions for construction*. *ArchDaily*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/880694/inexpensive-easy-to-build-gridshell-pavillion-uses-air-filled-cushions-for-construction#> adresinden alındı.
- Haşhaş, M. (2000). Deprem sonrasında geçici barınak alternatifi: Kağıt çantievler. *Arredamento Mimarlık*, 3, 83-85.
- Hatay’da depremzedeler için “Yörük çadırları” kuruldu. (2023). TRT Haber. 15.03.2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/foto-galeri/hatayda-depremzedeler-icin-yoruk-cadirlari-kuruldu/54317/sayfa-1.html> adresinden alındı.
- IKEA Türkiye. (2023, 29 Nisan). Hep birlikte iyileşeceğiz [Video]. 15.03.2024 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=IOruSB2kNeY> adresinden alındı.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2013). *World disasters report: Focus on technology and the future of humanitarian action*.

15.03.2024 tarihinde <https://www.ifrc.org/sites/default/files/WDR-2013.pdf> adresinden alındı.

İslahiye’de deprem konutları teslim hazır. (2023). TRT Haber. 15.03.2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/islahiye-de-prem-konutlari-teslime-hazir-810908.html> adresinden alındı.

İstanbul Teknik Üniversitesi [İTÜ]. (2023). *06 Şubat 2023 04.17 Mw 7,8 Kayramanmaraş (Pazarcık, Türkoğlu), Hatay (Kırıkhan) ve 13.24 Mw 7.7 Kahramanmaraş (Elbistan/Nurhak-Çardak) depremleri nihai rapor*. 15.03.2024 tarihinde <https://haberler.itu.edu.tr/haberdetay/2023/03/24/itu-den-2023-nihai-deprem-raporu> adresinden alındı.

Japanese architect builds eco-friendly house for Turkish quake survivors. (2023). Daily Sabah. 15.03.2024 tarihinde <https://www.dailysabah.com/turkiye/japanese-architect-builds-eco-friendly-house-for-turkish-quake-survivors/news> adresinden alındı.

Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı. (2004). *Türkiye’de doğal afetler konulu ülke strateji raporu*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı.

Johansen, U. (1978). Güney Anadolu göçebe çadırları. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 51.

Johansen, U. (2016). *Tent frame of the yörüks, aydınlı nomads*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/UJAEC/id/1097/rec/982> adresinden alındı.

Kadı, B. (2022). *The life seekers: Sustainability opinion in today’s displacement crisis and future glance at sustainable solutions* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonu>

Kahraman, S., Polat, E., ve Korkmazyürek, B. (2021). Afet yönetim döngüsündeki ana terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14.

- Karabey, H. (1999). Deprem sonrası yapılanma önerileri. *Arredamento Mimarlık*, 12, 104-106.
- Karaduman, N. E. (2002) *1999 Doğu Marmara depremleri sonrası üretilen kalıcı konutların değerlendirilmesi*. (Yayın no:142847). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonuc>
- Kavas, K. (2013). Mimariyi “dokumak”: Anadolu - Batı Toros göçerlerinde çevre - kültür ilişkisi. *Bilig*, 64(1), 231-258.
- Khazanov, A. M. (2015). *Göçebe ve dış dünya*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kronenburg, R. (2002). Preface. J. Siegal (Yay. haz.). *Mobile: the Art of Portable Architecture* içinde (s. 12–15). New York: Princeton Architectural Press.
- Kumtepe, E. (2016). *Yörüklerde mekân kavramının sürdürülebilir kriterler açısından değerlendirilmesi: Isparta örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi]. 10 Mart 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonuc> adresinden alındı.
- Lafontaine Carboni, J. ve Gimeno Martin, J. C. (2021). Inmóviles, pero no quietos. La sedentarización de los saharauis como estrategia de adaptación y respuesta a la supervivencia. Sobre la posibilidad de un nomadismo inmóvil. *Tabula Rasa*, 37, 17–48.
- Limoncu, S. ve Bayülgen, C. (2005). Türkiye’de afet sonrası yaşanan barınma sorunları. *Megaron Planlama-Tasarım-Yapım*, 1(1), 18-27.
- Lynch, P. (2015). Barberio Colella ARC designs pop-up home to rebuild Nepalese lives in “just a minute.” *ArchDaily*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/775698/barberio-colella-arc-designs-pop-up-home-to-rebuild-nepalese-lives-in-just-a-minute> adresinden alındı.
- Mehmetbeyoğlu, N. (2020). *Türkiye’de göç yönetimi ve kurumsal yapılanma: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü örneği*. [Doktora tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. 15 Mart 2024 tarihinde

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.

Merdim, E. (2023). *Better Shelter'dan Hatay'a 5.000 acil durum barınağı*. Arkitera. 15.03.2024 tarihinde <https://www.arkitera.com/haber/better-shelterdan-hatay-5-000-acil-durum-barinagi/> adresinden alındı.

Mimarlar Odası. (2023). *Mimarlar Odası 6 Şubat 2023 depremleri raporu-2: Tespitler, değerlendirmeler, öneriler*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.tmmob.org.tr/icerik/mimarlar-odasi-6-subat-2023-depremleri-raporu-2-tespitler-degerlendirmeler-ve-oneriler> adresinden alındı.

Moreira e Eduardo, S. (2020). *5 alternative materials for building emergency shelters*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde https://www.archdaily.com/939873/5-alternative-materials-for-building-emergency-shelters?ad_campaign=special-tag# adresinden alındı.

Mutluer, M. (2003). *Uluslararası göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Office of the United Nations Disaster Relief Coordinator. (1982). *Shelter after disaster: Guidelines for assistance*. United Nations. 15.03.2024 tarihinde <https://digitallibrary.un.org/record/48456?v=pdf> adresinden alındı.

Onuk, T. (2005). Osmanlı çadır sanatı (XVII-XIX. yüzyıl) (No. 329, Bilimsel Araştırmalar Dizisi: 9). *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*.

Ott, C. (2019). Rural housing prototype in Apan / DVCH de Villar CHacon architecture. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/926643/rural-housing-prototype-in-apan-dvch-de-villar-chacon-architecture#> adresinden alındı.

Özbayrı, K. (1972). *Tahtacılar ve Yörükler*. Paris: Depositaire Librairie Adrien Maisonneuve.

- Paper emergency shelters for UNHCR. (2024). Shigeru Ban architects. 15.03.2024 tarihinde <https://shigerubanarchitects.com/works/paper-tubes/paper-emergency-shelters-for-unhcr> adresinden alındı.
- Paper Log House – Kobe. (2024). Shigeru Ban architects. 15.03.2024 tarihinde <https://shigerubanarchitects.com/works/paper-tubes/paper-log-house-kobe/>
- Perez Bravo, A. (2022). Shigeru Ban on inhabiting the margins: “Anything available is building material.” ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde https://www.archdaily.com/990117/shigeru-ban-on-inhabiting-the-margins-anything-available-is-building-material?ad_medium= adresinden alındı.
- Petersen, W. (1996). A general typology of migration. R. Cohen (Yay. haz.). *Theories of migration* içinde (s. 6-10). Massachusetts: Edward Elgar Publishing Limited.
- Pollock, N. (2012). *Container housing*. Architectural record. 15.03.2024 tarihinde <https://www.architecturalrecord.com/articles/6470-container-housing> adresinden alındı.
- Powell, J. (2011a). *Finishing putting up the tent*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection> adresinden alındı.
- Powell, J. (2011b). *Third Bahşış tent*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/6248> adresinden alındı.
- Powell, J. (2011c). *Yörük tents*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/5295/rec/103> adresinden alındı.
- Powell, J. (2012a). *Putting up the TIEM topakev*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/19954/rec/15> adresinden alındı.

Powell, J. (2012b). *Tents*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/15802/rec/215> adresinden alındı.

Powell, J. (2013a). *Yurt and storage space enclosed by reed mats*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/24886/rec/385> adresinden alındı.

Powell, J. (2013b). *Alaçık*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/21453/rec/1151>

Powell, J. (2013c). *Tent*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/28290/rec/87> adresinden alındı.

Powell, J. (2013d). *Black tents*. Koç Üniversitesi Digital Collections. 15.03.2024 tarihinde <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/JPC/id/28664/rec/58> adresinden alındı.

Quarantelli, E. L. (1995). Patterns of sheltering and housing in US disasters. *Disaster Prevention and Management*, 4(3), 43-53.

Rezoug, A. (2013). *Hızlı, ucuz ve uyarlanabilir: Afet sonrası geçici konut tasarımı için dijital bir model*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. 15 Mart 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.

Santibanez, D. (2017). *Post earthquake prototype - Nil rural dwelling / AL BORDE and El Sindicato Arquitectura*. ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde https://www.archdaily.com/898988/post-earthquake-prototype-nil-rural-dwelling-al-borde-plus-el-sindicato-arquitectura?ad_medium=office adresinden alındı.

Savaşır, K. (2008). *Afet sonrası uygulanacak ve geçiciden kalıcıya dönüştürülecek konut tasarımları için Türkiye koşullarına uygun yapım sistemlerinin irdelenmesi*.

- [Doktora Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi]. 15 Mart 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.
- Seikaly, A. (2020). *Weaving a home, 2020 – ongoing*. Abeer Seikaly. 15.03.2024 tarihinde <https://abeerseikaly.com/weaving-a-home-2020/> adresinden alındı.
- Sey, Y. ve Tapan, M. (1987). *Afet sonrasında barınma ve geçici konut sorunu raporu*. Ankara: Afet İşleri Genel Müdürlüğü.
- Shelter Cluster. (2009). *Transitional shelter standards*. 15.03.2024 tarihinde <https://sheltercluster.org/resources/documents/transitional-shelter-standards-2009> adresinden alındı.
- Shelter Projects Working Group. (2024). *Shelter projects essentials: Learning from programming in humanitarian crises*. Global Shelter Cluster. 15.03.2024 tarihinde <https://mailchi.mp/sheltercluster/shelter-projects-essentials-newsletter-3> adresinden alındı.
- Soma City HOME-FOR-ALL / Toyo Ito & Associates + Klein Dytham architecture. (2017). *ArchDaily*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/879747/soma-city-home-for-all-toyo-ito-and-associates-plus-klein-dytham-architecture> adresinden alındı.
- Songür, D. (2000). *Afet sonrası barınakların ve geçici konutların analizi ve değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. 15 Mart 2024 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı.
- Soygeniş, S. E. (2000). Afet sonrası geçici barınak: Uygulamalı proje çalışması. *Arredamento Mimarlık*, 3, 102-103.
- Soysal, M. (1996). Tarihten günümüze Anadolu’da konut ve yerleşmenin öyküsü. *Tarihten günümüze Anadolu’da konut ve yerleşme sergisi* içinde (s. 27-28). İstanbul: Türk Tarih Vakfı.

- Şahin, A. Ç. (2014). Kültürel kimlik ögesi olarak Türk çadırı. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, 18-21 Mart 2014.
- Şener, S. M. ve İdemen, A. E. (2020). Afet sonrası barınma: Geçici toplu merkezleri olarak mevcut binaların işlevsel dönüşümü. *Yapı Dergisi*, Mart, 54-59.
- Şengün, H. (2007). Marmara depreminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı çalışmaları ve hukuksal sorunlar. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 57-82. Ankara: TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası.
- Tentative Post-disaster tent. (t.y.). A'Design Award and Competition. 15.03.2024 tarihinde <https://competition.adesignaward.com/gooddesign.php?ID=39508> adresinden alındı.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2024). Nomadism. *Encyclopedia Britannica*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/nomadism> adresinden alındı.
- Tuztaş-Horzumlu, A. H. (2014). *Konup-göçmek, yerleşmek ve yaşamak: Sarıkeçililer'de mekan ve anlatı*. (Yayın no:382121). [Doktora Tezi, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Türkiye Cumhuriyeti. (15 Mayıs 1959). *Umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun* (Kanun No. 7269). Resmi Gazete, 1021315 Mart 2024 tarihinde. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10213.pdf> adresinden alındı.
- Türkiye Cumhuriyeti. (29 Mayıs 2009). *Afet ve acil durum yönetimi başkanlığı ile ilgili bazı düzenlemeler hakkında kanun* (Kanun No. 5902). Resmi Gazete, 27261. 15 Mart 2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090617-1.htm> adresinden alındı.
- Uçar, T. Z. (2015). *Hareketli yapı sistemleri ve geçici afet korunaklarına uygulaması*. (Yayın no:397054). [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- UNHCR. (2007). *Handbook for emergencies*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4847b7552.pdf> adresinden alındı.
- UNHCR. (2016). *Shelter design catalogue*. Cenevre: Shelter and Settlement Section. 15.03.2024 tarihinde https://emergency.unhcr.org/sites/default/files/2024-01/unhcr_shelter_design_catalogue_january_2016.pdf adresinden alındı.
- UNICEF. (2023). *UNICEF insani durum raporları (Depremler) – 1. rapor*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/i%CC%87nsani-durum-raporlar%C4%B1-6-%C5%9Fubat-2023-depremleri> adresinden alındı.
- UNISDR. (2015). *UNISDR 2015 senelik raporu*. 15.03.2024 tarihinde <https://www.undrr.org/publication/unisdr-annual-report-2015> adresinden alındı.
- Urban Cabin / DUS Architects. (2016). ArchDaily. 15.03.2024 tarihinde <https://www.archdaily.com/794855/urban-cabin-dus-architects>
- Ünal, M. (2013). *Keçecilik*. Türkiye Kültür Portalı. 15.03.2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturatlasi/kececilik277349> adresinden alındı.
- Ürekli, M. (2000). *Honamlı Türkmen (Yörük)'lerinde çadır ve çadır hayatı*. Tarih Boyunca Ev ve Aile Semineri. İstanbul: Globus Dünya Basımevi.
- Williams, A. (2023). Concrete shelter puts a starchitect spin on emergency housing. *New Atlas*. 15.03.2024 tarihinde <https://newatlas.com/architecture/essential-homes-research-project-foster-holcim/> adresinden alındı.
- Yalın, A. R. (1941). Yörüklerde ve şehirlerde keçecilik. *Halk Bilgisi Haberleri*, 113.
- Za'atari Classroom. (2017). Emergency architecture and human rights. 15.03.2024 tarihinde <https://ea-hr.com/zaatari-classroom/#> adresinden alındı.
- Yalman, A. R. (2000). *Cenupta Türkmen oymakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yamalı, M. S., Akgün, Y. ve Karaveli, A. S. (2015). Deprem sonrası acil barınma birimi tasarımları üzerine bir değerlendirme. 3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, 14-16 Ekim, İzmir.

EKLER

Ek 1; Yenilikçi Acil Barınma Birimleri Örnekleri Karşılaştırma Tablosu

	Shigeru Ban/Kağıt Masura Evi	Foster's Essential Homes	Rural Housing	AI Bordo	SheltAir	Za'atari Sınıfı	KamerMaker 3D Cabin	Winda Su-sentable Social	Just a Minute	Weaving a Home	Better Shelter	YASMEEN LARI	Fold&Float	Shigeru Ban/Kağıt Acil Barınma Birimleri
Yapım Yılı/Yeni Yapı Durumu	2013/2023	2023/İngiltere	2019/Meksika	2017/Elvador	2017/Almanya	2017/Ürdün	2016/Hollanda	2016/Elvador	2015/Çin	2013	2009	2005/Pakistan	2021/İstanbul	1998/Ruanda
Yapım Sistemi	Prototip	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş	Öneri/Prototip	Öneri	Öneri/Prototip	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş	Gerçekleştirilmiş	Öneri/Prototip	Gerçekleştirilmiş
	- Kullanılan malzemelerin (mukavve, dayanım yüksek karton) afet bölgelerinden temini zor - Afet bölgesi ihtiyaçlarına yönelik bölgeye özel çözüm - Kullanıcılar ve gönüllüler ile inşa edilebilir	- Kullanılan malzeme rulo halinde beton levhalar - Tülösek maliyet - Talep yüksek olduğunda, ihtiyaçla cevap veremeyecek, sürdürülebilir olmayan öneri	- Sürdürülebilir bir çözüm olarak inşaat işkileri kullanımı - Malzemenin sağlanması, afet öncesi gerçekleştirilmesi gerekçesiyle be planlamaya bağlı - Modüler taşıyıcı sistem - Yeniden üretilebilir yapı	- Kullanılan malzemeler kontrplak plaka, çelik kump, pimentto suva - Modüler taşıyıcı sistem - Binek yerleşim planına uygun - İklim koşullarına uygun olamayabilir - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık	- Kullanılan malzeme elastik izgara kabuk sistem, probmatik membran hava doluyatılar - Binek yerleşim planına uygun - Yerel işçilere bilgi aktarımı - Sürdürülebilir, düşük maliyetli, emeği verimliliği yüksek - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık	- Kum parçalarından oluşturulmuş yazıncıdan çıkan yağma sistem, polidretan malzeme - Afet sonrası uygulanabilmesi için, altyapının sağlanması zor - Yerel işçilere bilgi aktarımı - Sürdürülebilir, düşük maliyetli, emeği verimliliği yüksek - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık	- Kullanılan malzeme 3D yazıncıdan çıkan yazıncıdan çıkan yağma sistem, polidretan malzeme - Afet sonrası uygulanabilmesi için, altyapının sağlanması zor - Yerel işçilere bilgi aktarımı - Sürdürülebilir, düşük maliyetli, emeği verimliliği yüksek - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık	- İle inşaat kütlesi ve peçerülesi olmayan iki taram içi taramdan 2 ay içerisinde inşa edilebilir - Acil barınma birimi uygulaması için eğitim, yönlendirme yapılabilir - Acil barınma birimi uygulaması için eğitim, yönlendirme yapılabilir - Acil barınma birimi uygulaması için eğitim, yönlendirme yapılabilir	- Yanvaca altı malzemenin üretimi, OSB Paneller, bambula mine bambu, beyaz jüta, geri dönüştürülmüş yün ve su geçirmez membran - Çerçile on kipiye kadar kullanıma - Alcedon parçaları katlanarak, 2.5m4m büyüklüğünde kütülarda	- Kullanılan malzeme, yerel topraklı malzeme - Yapıya uygun, doğru üretilen topraklı ürünün içine entegre - Önerinin hedeflerinden biri de kültürel mirası korumak - Kullanım sürecinde, kullanıcılar aidiyet hissi oluşturmaya çalışılmaktadır - İnşa edildikten sonra birleşim detaylarında sorunlar	- Kullanılan malzeme Perforike Bambu, kump, kerpiç - Kolay barınma birimi olarak kullanılmaya devam ediliyor - İnşa edildikten sonra gerçekleştirilen doğal afetlerde sağlan kalımı - Kullanım sürecinde, kullanıcılar aidiyet hissi oluşturmaya çalışılmaktadır - İnşa edildikten sonra birleşim detaylarında sorunlar	- Kullanılan malzeme beton duvarlar, kontrplak - Kağıt katlanabilir çelik çatı - Yerleşim alanı önerisi - Yerleşim alanında basit ve küçük bir makine ile ekipmanlar ile üretilebilir - Yüksek sayıda dipolanabilme imkanı bulunmamakta - Nakliye maliyeti düşük	- Kullanılan malzeme düşük maliyetli, emeği verimliliği yüksek - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık - Yerleşim alanında basit ve küçük bir makine ile ekipmanlar ile üretilebilir - Yüksek sayıda dipolanabilme imkanı bulunmamakta - Nakliye maliyeti düşük	- Kullanılan malzeme düşük maliyetli, emeği verimliliği yüksek - Malzemenin kolaylıkla kullanıma dayalı problemlere açık - Yerleşim alanında basit ve küçük bir makine ile ekipmanlar ile üretilebilir - Yüksek sayıda dipolanabilme imkanı bulunmamakta - Nakliye maliyeti düşük

Ek 1; Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. Kanun

Numarası: 7269 Kabul Tarihi: 15/5/1959

Yönetmelik

Bayındırlık ve İskan Bakanlığından:

Afet Harcamaları Yönetmeliği

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı, umumi hayata müessir afetler nedeniyle alınacak tedbirler ile yapılacak yardımlara ilişkin harcama usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılacak afet harcamalarıyla ilgili her çeşit yardımlar ve giderler ile bunlara ilişkin alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, sınırlı aynı hak, taşıma işleri ile afet hizmetlerinde geçici görevle görevlendirilen personelin 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre ödenecek avans ve yollukları, afet mahallinde ve işlerinde çalıştırılanlara yapılacak ödemeler ile bunlara ilişkin her türlü iş ve işlemleri kapsar.

Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı ile Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun değişik 33 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

Kanun: Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı ile Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair 7269 sayılı Kanunu,

Afet tertibi: 7269 sayılı Kanunun değişik 33 üncü maddesine göre Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bütçesinde yer alan afet tertiplerini,

Bakanlık: Bayındırlık ve İskan Bakanlığını,

Genel müdürlük: Afet İşleri Genel Müdürlüğü,

Yetkili merci: Bakanlık veya Bakanlığın yetki verdiği üniteleri,

Mülki amir: Vali ve kaymakamı,

EYY: Evini kendi yapma yöntemini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Gelir, Gider ve Mali Hükümler

Gelirler

Madde 5 — Aşağıda sayılan gelirler Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına yatırılır ve Bütçeye gelir kaydedilir;

a) Kanun uyarınca borçlu bulunan hak sahiplerince yatırılacak taksit ve faiz ödemeleri,

b) Kanun uyarınca yaptırılan ve ihtiyaç fazlası olduğu anlaşılan konutların satışından elde edilecek gelirler,

c) Gerekliliği kalmayan ve başka yerlere taşınması faydalı görülmeyen sabit kıymet, malzeme ve her türlü eşya ile yıkıntıların enkazı ve taşınmazların satışından elde edilecek gelirler,

d) Nakdi yardım ve bağışlar.

Tabi afet nedeniyle kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından her ne ad altında olursa olsun toplanan nakdi bağış ve yardımlar, Maliye Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü adına açılacak özel hesaplarda toplanır ve nemalandırılır. Gerekteğinde döviz hesabı da açılabilir. Bu hesaplarda toplanan tutarlar Maliye Bakanlığınca ihtiyaca göre ilgili kurum bütçelerine özel gelir ve ödenek kaydedilmek suretiyle kullanılır. Bu ödeneklerden yıl içerisinde kullanılmayan tutarları, ertesi yıl bütçesine devren özel gelir ve ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir.

Giderler

Madde 6 — Afet Tertiplerinden karşılanabilecek gider çeşitleri aşağıda gösterilmiştir.

a) Acil yardımlar ve bunlara ilişkin diğer giderler,

b) Acil yardım hizmetlerinin planlanmasına ilişkin olarak ilgili kuruluşlarla işbirliği esasları dairesinde yapılacak müşterek giderler,

c) Kanunun 12 nci maddesine göre verilecek tazminat ve ikramiyeler,

d) Afet sebebiyle yeniden inşa edilecek ve onarılacak yapılarla bunlara ait yol, su, elektrik ve kanalizasyon tesisleri, kadaströ, harita ve imar planı yapımı, imar uygulamaları, tapuya tescil işleri ve her türlü kamulaştırma giderleri,

e) Afetin zararını önleme, gerekli tedbirleri araştırma, keşif, etüt ve proje işleri, kiralama, taşıma, yıktırma, enkaz kaldırma ve geçici iskan giderleri,

f) Afet hizmetlerinde geçici olarak görevlendirilecek personelin 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre ödenecek avans ve yollukları ile afet mahallinden temin edilerek fiilen afet mahallinde ve işlerinde kısa süreli olarak çalıştırılanlara yapılacak ödemeler ile afet hizmetlerinde çalışan işçilerin toplu iş sözleşmeleri gereği olarak taşınması halinde bu taşıma giderleri,

g) Arazi, bina, çadır, baraka ve benzeri geçici barınma araçları ile yapı malzemesi, her türlü makine, motorlu taşıt, araç, gereç, alet edevat, alınması ve ithali, demirbaş, kırtasiye ve döşeme hariç büro malzemesi alınması, işletme ve bakım giderleri ve sigorta masrafları, acil yardım ve kurtarma hizmetleri için depo edilecek her türlü mal ve malzeme giderleri, yapılacak depoların inşaatı, kamulaştırma giderleri ve her türlü kiralama giderleri,

h) Eğitim, tanıtma ve araştırma harcamaları, deprem istasyonları ve bunlara bağlı giderler, afet ile ilgili enstitü ve benzeri kuruluşların teşkili için gerekli giderler,

i) Afet hizmetinde görevli personel ve geçici işçiye hizmetin gerektirdiği giyim eşyası, çizme, eldiven, tulum, yağmurluk ve benzeri giderleri,

j) Gıda yardım programı uygulamasına ilişkin harcamalar, akaryakıt, ısıtma ve aydınlatma giderleri,

k) Resmi hastane ve tedavi evlerinde yer olmaması veya tedavi imkânı bulunmaması gibi sebeplerle zaruri olarak hususi hastanelerde yapılan tedavi ücretleri,

l) Akaryakıt, aydınlatma, su, ısıtma, personel taşınması, ulaştırma, haberleşme ve benzeri afet hizmetlerinin görülebilmesini teminen ihtiyaç duyulan mal ve hizmet alımları,

m) 4123 sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanunun ek 4 üncü maddesi uyarınca ödenecek fazla çalışma ücretleri,

n) Yukarıdaki fıkraların haricinde kalıp da Afet hizmetleri için harcanmasına Kanunun cevaz verdiği hususlarda Bakanın takdir edeceği diğer yardım ve giderler.

Acil yardım ödemeleri

Madde 7 — Acil yardım ödemeleri, il valilikleri adına açılacak acil afet hesaplarına, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı afet tertiplerinden gider kaydıyla gönderilen tutarlardan bu Yönetmelik esasları dahilinde yapılır.

Süresi içinde harcanmayan acil yardım ödeneği, mülki amirlerince en geç yılın sonunda faizleriyle birlikte Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğüne hesabına iade olunur. İade olunan tutarlar bu saymanlıkça gelir kaydedilir.

Harcanan paralarla ilgili sarf evrakı yetkili denetim mercilerine hesap verilmek üzere dizi listesine bağlı olarak mahallin kapsamına girdiği il özel idare müdürlüğünde saklanır ve il özel idare bütçesiyle birlikte Sayıştayca denetlenir.

Kredi işlemleri

Madde 8 — Kanunun 29 uncu maddesi ve 36 ncı maddesinin (f) bendi uyarınca, orta hasardan hak sahibi olanlar ile E.Y.Y. Metoduna göre hak sahibi olan afetzedelere verilecek kredi dilimi inşaat seviyesine göre (5) beş aşamada, hazır konut satın almak isteyen hak sahibi afetzedelere ise kredileri defaten ödenir.

Görevler ve görevliler

Madde 9 — Bu Yönetmelik gereğince yapılacak giderler, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun ilgili hükümleri doğrultusunda, harcama yetkilisi, muhasebe yetkilisi ve üst yönetici tarafından gerçekleştirilir. Harcama yetkilisi, mali kontrol yetkilisi veya muhasebe yetkilisi aynı kişide birleşemez.

Borç taksitleri

Madde 10 — Kanunun 40 ıncı maddesi gereğince afetzedelerin borçlandırılması ve mevzuata göre borçların tahsil edilmesi nedeniyle yapılacak hizmetler için banka ile Bakanlık arasında müştereken protokol yapılır. Bankanın yapacağı hizmetler karşılığında protokolde belirtilen oranlarda afet tertiplerinden ücret ödenir.

Kredi geri dönüşleri

Madde 11 — Kanunun 33 üncü maddesinin (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan gelirler nedeniyle oluşan kredi geri dönüşleri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına aktarılacak üzere, bankaca İl Defterdarlık Muhasebe Müdürlükleri hesabına intikal ettirilir.

Borçlandırma taksitlerinin takip ve tahsili borçlandırmayı yapan banka tarafından kendi usul ve esaslarına göre yürütülür.

İKİNCİ KISIM BİRİNCİ BÖLÜM Acil Yardımlara İlişkin Harcamalar

Esaslar

Madde 12 — Afetlerin meydana gelmesinden itibaren, acil yardımlar ve buna ilişkin iş ve hizmetler için, aşağıdaki maddelerde belirtilen yetkiler ve esaslar dahilinde harcamalar yapılır.

Yetkiler

Madde 13 — Afetlerin meydana gelmesinden sonra mahalli mülki amir:

a) Bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere canlı, cansız, resmi ve özel her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makine alet ve edevatına el koymaya,

b) Hiçbir kayda ve merasime tabi olmaksızın tedavi, kurtarma, yedirme, giydirme, barındırma gibi işlerin gerektirdiği acil satın almaları ve kiralamayı yapmaya, yetkilidir.

Bu yetkinin kullanma süresi, afetin sona ermesinden itibaren 15 gündür. Bu süre gerektiğinde Bakanlıkça uzatılabilir.

Nakdi ödeme şartı

Madde 14 — Yeme, giyme ve geçici barınma, acil onarım için afetzedelere nakdi ödemede bulunulması ve o anda

afetin seyrini azaltıcı ve tesirini önleyici harcama yapılması, Bakanlığın iznine bağlıdır.

Ücretsiz haberleşme

Madde 15 — Acil yardım süresi içinde afetin vukuunu ihbar veya yardım taleplerini ve bununla ilgili direktifleri, afetin seyrinin bildirilmesi için yapılacak telgraf, telefon, telsiz, faks, e-Posta haberleşmelerini telgraf ve telefon merkezleri, otoyol, demiryolu istasyonları, askeri muhabere teşkilleri ve benzeri bu gibi araçlara sahip her türlü teşkilât, öncelikle ücretsiz olarak kabul edip muhataplarına ulaştırmaya mecburdurlar.

Yaralıları tedavi

Madde 16 — Gerek afetlerin vukuu sırasında gerekse her türlü kurtarma, barındırma, yardım, söndürme, sevk ve tevzii işlerinde çalışanlardan yaralanan veya sakatlanan yahut hastalananlar en yakın hastaneye veya tedavi yerlerine sevk edilirler.

Bunları mülki ve askeri hastane ve tedavi yerleri ile, umumi, katma, hususî bütçeli idarelere, belediyeye ve hakiki ve hükmî şahıslara ait bütün hastane ve tedavi yerleri hemen tedavi etmeye mecburdurlar. Kamu idare ve müesseselerine bağlı hastane ve tedavi evlerinde bulunanlara parasız bakılır.

Mükelleflerle ilişkiler

Madde 17 — Afetlerin meydana gelmesinden sonra mülki amirler 18 - 65 yaş arasındaki askerler ve hâkim sınıfından bulunanlar hariç bütün erkeklerle görev vermeğe yetkilidir. Kurtarma işlerinde en çok 3 güne kadar çalıştırılacaklara bedeni hizmetlerinden dolayı ücret verilmez. Çalıştıkları müddetçe parasız ekmek ve katık verilir. Bunların beraberinde getirdikleri veya emir üzerine verdikleri alet ve edevat, malzeme ve vasıtalarından tamire muhtaç hale gelenler, sonradan afet tertiplerinden ödenmek üzere tamir ettirilir.

Ziyana uğrayanlarla, tamiri imkânsız olanların bedeli, mahallî rayiç üzerinden yetkili komisyonlarca tespit olunarak sahiplerine ödenir.

Yıkma masrafları

Madde 18 — Aşağıda sıralanan yıkma bedelleri ile tehlikeyi giderme tedbirleri için yapılacak harcamalar, bu maddede belirtilen esaslar dahilinde afet tertiplerinden karşılanır:

a) Yıkıtılması kesinleşen binaların mal sahibi tarafından yıktırılması halinde enkaz bedelinden karşılanamayan yıkma masrafları,

b) Hasar görmüş, fakat ıslahı mümkün olan binaların, fen kurullarının göstereceği şartlara göre bir sene içerisinde onarımının yapılmaması sebebiyle yıktırılan ve yine enkaz bedelinden karşılanamayan yıkım masrafları,

c) Resmi daire ve müesseselere ait binalardan yıktırılması gerekenlerin, bilahare ilgili daire ve müesseselerden talep edilmek üzere yapılacak yıkma masrafları,

d) Yer kayması, kaya düşmesi ve çığ gibi afetlerde tehlikenin devamı veya tekrarı ihtimali üzerine boşaltılan binaların tehlikeye karşı kesin tedbir alınmayacağına karar verilmesinden sonra yıktırılan ve enkaz bedelinden karşılanamayan yıkma masrafları,

e) Bakanlıkça afete karşı arazide gerekli tedbirlerin alınması, tehlikeye maruz yapıların yıkılması ve topluluğun başka yere taşınmasından daha ekonomik görülürse bu tedbirlerin alınması için yapılacak lüzumlu harcamalar,

f) Bakanlıkça teşkil edilecek fen kurullarınca tehlikeli görülerek yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinde mevcut ve yapılmakta olan bina ve meskenlerin mahalli, mülki amirlerin emri ile yıktırılması halinde enkaz bedellerinden karşılanamayan yıkma masrafları.

Geçici iskân

Madde 19 — Afete uğrayanların veya uğraması muhtemel olanların bulundukları yerlerde veya başka yerlerde geçici olarak barındırılmalarını ve taşınmalarını sağlamak üzere Bakanlıkça geçici iskânlarında kullanılabilecek her türlü barınak ve bunların alt yapıları inşa edilebilir, ettirilebilir, kiralanabilir veya satın alınabilir.

Bu tedbirlerin kısa zamanda yerine getirilmesinin mümkün olamayacağı hallerde, geçici iskân tedbirlerini kendileri almak isteyenlere, Bakanlıkça tespit edilen limitler içinde nakdi yardım da yapılır, ayrıca barınaklarda oturulacak süre de Bakanlıkça tespit edilir.

Borçlandırmanın istisnası

Madde 20 — Bu bölümde belirtilen harcamalar ve ödemeler borçlandırmaya tabi değildir.

Ancak, 19 uncu madde uyarınca geçici iskân olarak yapılan barınakların daimi iskan olarak kullanılması uygun görüldüğü takdirde, Kanunun hükümleri dairesinde borçlandırmaya tabi tutulur.

İKİNCİ BÖLÜM

Komisyonlar

Acil yardım komisyonu

Madde 21 — Afetlerin meydana gelmesinde acil yardımlara ilişkin harcamalar o yerin en büyük mülki amir veya yetkili kılacağı bir kimsenin başkanlığında en az üç kişi ile kurulan bir komisyonca yürütülür. Mülki amir, komisyon üyelerinden birini mutemet olarak tayin eder. Acil yardım harcamaları bu mutemet eliyle yapılır. Bu komisyonun başkan ve üyelerine bu görevleri sebebiyle huzur hakkı ödenmez.

Acil yardım komisyonunun görev ve yetkileri

Madde 22 — Acil yardım komisyonunun görev ve yetkileri aşağıda belirtilmiştir.

a) Mutemede verilecek avansın miktarını tespit etmek,

b) Alınan her türlü eşya ve erzakı, bir tutanakla, afetin meydana geldiği yerdeki, mahalle veya köy ihtiyar heyetlerine teslim etmek,

- c) İhtiyar heyetlerince afetzedelere dağıtılan bu malzemelere ait listeleri teslim almak,
d) Mal ve hizmet bedellerine ait sarf evrakı ve dağıtım listelerini o yerin mülki amirinin onayına sunmak,
e) Afetin başlangıç ve sonunu yetkili kuruluşların belgesine dayanarak bir kararla belirtmek.

Artan malzeme

Madde 23 — Acil yardım malzemesinden arta kalanlar genel hükümlere göre tasfiye olunur.

İhale komisyonu

Madde 24 — Afetin yoğunlaştığı, önem ve ivedilik kazandığı hallerde, Bakanın Onayı ile inşaat amirlikleri kurulan yerlerde, inşaat ve ihale işlerini ve bu işlere ilişkin alım, yapım ve hizmet işlerini yürütmek üzere, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 6 ncı maddesine göre bir komisyon oluşturulur.

Buna göre, inşaat amirinin başkanlığında, bu amirlik elemanlarından ikisinin ihale konusu işin uzmanı olması şartıyla en az dört kişinin ve maliye elemanının katılımıyla kurulacak en az beş kişinin ve tek sayıda kişiden oluşan komisyon oluşturulur. İhale konusu işin uzmanı bulunmaması halinde, 4734 sayılı Kanun kapsamındaki idarelerden komisyona üye alınabilir.

Ancak, bu komisyon, 4734 sayılı Kanunun 22 ncı maddesinde belirtilen hallerde alım yapabilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Alım Satım ve İhale Usulleri

Konu

Madde 25 — Bu Yönetmelik kapsamına göre yapılan; alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, sınırlı ayrı hak ve taşıma işleri 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Ön ödeme

Madde 26 — 4734 sayılı Kanunun 22 ncı maddesinde belirtilen hallerde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 35 inci maddesi hükmü gereğince her yıl merkezi yönetim bütçe kanununda belirlenecek tutar kadar mutemede ön ödeme yapılabilir.

Üretilen mal ve hizmetlerin satış işlemleri

Madde 27 — Bakanlığın ürettiği mal ve hizmetlerin satışında maliyet bedelinin altında olmamak kaydıyla 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümleri uygulanır.

Maliyetin altında satış

Madde 28 — Maliyetten aşağı satış yapmak zorunlu olduğu takdirde durum Bakanlıkça değerlendirilir. Bakanlığın birinci derece amiri itasının uygun görüşünden sonra kurulacak komisyon tarafından tespit edilecek yeni fiyattan satış yapılır.

Özel hükümler

Madde 29 — Afet tertiplerinden yapılacak harcamalar afetin meydana geldiği tarihten itibaren 15 gün içinde hiç bir şekli işleme tabi olmaksızın mahalli mülki amir veya yetki vereceği birinin başkanlığında kurulacak bir komisyonca yürütülebilir. 15 günlük süre ilgili Bakanlıkça gerektiğinde uzatılabilir.

Afet hizmetlerinin bir gereği olarak, afete ilişkin bilgi paylaşımının uluslararası düzeyde yapılabilmesi için, yabancı ülkelerde, tanıtma, sergileme ve benzeri faaliyetler gerçekleştirilebilir.

Satış işlerinde uygulanacak tercihi usuller hakkında özel kanunlarına dayanılarak çıkarılan mevzuat hükümleri saklıdır.

Yönetmelikte hüküm bulunmayan haller

Madde 30 — Alım, satım ve ihale usulleri ile ilgili olarak bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Sabit Kıymetler ve Malzeme Hareketleri

Satış

Madde 31 — Afet tertipleri hesabından alınıp da o mahalde gerekliliği kalmayan ve başka yerlere taşınması faydalı görülmeyen sabit kıymet, malzeme ve her türlü eşya ile yıkıntılardan elde edilen enkaz ve kamulaştırma amacıyla kullanılmayan taşınmazlar, Kamulaştırma Kanununun taşınmazların geri verilmesi ile ilgili hükümleri saklı kalmak kaydı ile ilgili komisyonlar marifeti ile satılır.

Afetler sebebiyle üretilen veya dış yardımlardan gelen prefabrike yapı elemanlarından arta kalanlarla, üretimin gelişmesi ve sürekliliğini sağlamak amacıyla Bakanlıkça kurulmuş ve kurulacak olan tesislerde üretilen prefabrike yapı elemanlarının veya montajlı yapıların satış fiyatları Bakanlıkça kurulacak bir komisyon tarafından her yıl piyasa fiyatları ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı rayiçleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle saptanır ve bu bedeller üzerinden kamu kuruluşlarına, gerçek ve tüzel kişilere, istek olması halinde dış ülkelere satılır. Satışlardan elde edilecek gelirler bütçeye irad kaydedilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Diğer kuruluşlardan temin olunan araç ve gereçler

Madde 32 — Afet sebebiyle geçici olarak afet hizmetlerinde kullanılmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temin olunan her türlü motorlu araç, gereç, alet ve edevatın bu hizmetlerde kullanımı sırasındaki akaryakıt ve onarım masrafları afet tertibinden ödenebilir. Bu akaryakıt ve onarım masraflarının afet sırasında yapıldığının afet mahallinin mülki

amirinin yazılı onayı ile gidere ilişkin fatura veya benzeri kanıtlayıcı belgelerin ödeme evrakına eklenmesi gerekir.

Bu araç ve gereçlere ilişkin vergi, resim, harç ve diğer masraflar ilgili dairesinden karşılanır.

Afet bölgesinde görevlendirilecek personele verilecek avans

Madde 33 — Afet hizmetlerinin yerine getirilmesini teminen yapılacak araştırma, eğitim, afet etüdü, zemin etüdü, hasar tespiti, hak sahipliği, harita, imar planı, imar uygulaması, kamulaştırma, kadaströ, tapuya tescil, kontrolörlük ve her türlü afet hizmetleri için afet bölgesinde geçici olarak görevlendirilecek personele acil ihtiyaçlarını karşılamak ve mahsubu Afet Tertiplerinden yapılmak üzere geçici görev yoluğu avansı verilir.

Avans almadan afet bölgesine hareket eden personelin avansını bulunduğı yerde almasını sağlayacak işlemler ilk beş iş gününde tamamlanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

Madde 34 — 14/2/2002 tarihli ve 24671 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Afet Harcamaları Yönetmeliğı yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 — Bu Yönetmelik gereğince yapılacak giderler, 31/12/2005 tarihine kadar 1050 sayılı Kanunun ilgili hükümlerine göre sayman, tahakkuk memuru ve ita amirinin onayı ile mutemet eliyle alımlar da yine aynı Kanun hükümlerine göre gerçekleştirilir.

Geçici madde 2 — Bu Yönetmeliğın yürürlüğe girdiğı tarihe kadar, eski Yönetmelik hükümlerine göre taahhüde bağlanıp devam etmekte olan işler afet tertiplerinden karşılanır.

Yürürlük

Madde 35 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 36 — Bu Yönetmelik hükümlerini Maliye Bakanı ile Bayındırlık ve İskan Bakanı müstereken yürütür.

Ek 2; Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun.

Kanun Numarası : 5902. Kabul Tarihi : 29/5/2009

AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI İLE İLGİLİ BAZI DÜZENLEMELER HAKKINDA KANUN¹²

Kanun Numarası : 5902
Kabul Tarihi : 29/5/2009
Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarih : 17/6/2009 Sayı : 27261
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 48

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç ve kapsam
MADDE 1 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Tanımlar
MADDE 2 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

İKİNCİ BÖLÜM Kurullar, Başkanlık Teşkilatı ve Görevleri

Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu
MADDE 3 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu
MADDE 4 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Deprem Danışma Kurulu
MADDE 5 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Başkanlık teşkilatı
MADDE 6 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Başkanın görevleri
MADDE 7 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Başkan yardımcıları
MADDE 7/A-(Ek:24/10/2011-KHK-661/86 md.; (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı

¹ Bu Kanunun Adı "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" iken, 2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK'nin 62 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

² Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 Tarihli ve E: 2021/125, K: 2023/213 Sayılı Kararı ile bu Kanunun 1 ila 14., 16 ila 22., 24 ila 26. Maddelerinin, ek 1. maddesinin (1), (2) ve (3) numaralı fıkralarının ve geçici 1 ila geçici 7. Maddelerinin ve eki (I) Sayılı Cetvel'in yürürlükten kaldırılması iptal edilmiştir.

MADDE 8 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Müdahale Dairesi Başkanlığı

MADDE 9 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

İyileştirme Dairesi Başkanlığı

MADDE 10 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı

MADDE 11 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Deprem Dairesi Başkanlığı

MADDE 12 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

MADDE 13 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı

MADDE 13/A- (Ek:24/10/2011-KHK-661/87 md.; Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı

MADDE 13/B- (Ek:24/10/2011-KHK-661/87 md.; Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Hukuk Müşavirliği

MADDE 13/C- (Ek:24/10/2011-KHK-661/87 md.; Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Çalışma grupları ve geçici görevlendirme

MADDE 14 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Sözleşme ile araştırma, etüt ve proje yaptırma

MADDE 15 – (1) Başkanlık, görevleri ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu konularda yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilere araştırma, etüt ve proje yaptırabilir.

(2) Birinci fıkrada yazılı işler için 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kamu İhale Kurumunun görüşü alınarak çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Koordinasyon ve işbirliği

MADDE 16 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Düzenleme yetkisi

MADDE 17 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Taşra Teşkilatı³

İl afet ve acil durum müdürlükleri

MADDE 18 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri⁴

MADDE 19 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Personel ve Mali Hükümler

Atama

MADDE 20 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Afet ve acil durum yönetimi uzmanlığı ve uzman yardımcılığına atanma

MADDE 21 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Kadrolar

MADDE 22 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Kaynak yönetimi⁵⁶

MADDE 23 – (1) Kanunlarla ve afet ve acil durum yönetimine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamındaki faaliyetlerin ifası amacıyla, Başkanlık bütçesinde afet ve acil durum faaliyetleri ödeneği tefrik edilir. Başkanlık bütçesinde gider kaydedilmek suretiyle özel hesaba aktararak kullanılacak bu kaynaktan, Başkanlıkça uygun görülen hallerde, kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idarelerin hesaplarına da aktarma yapılabilir. Kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idareler de, yukarıda belirtilen amaçlarda kullanılmak üzere Başkanlık hesabına aktarma yapabilir. Bu şekilde aktarılan tutarlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idarelerin bütçelerine gelir kaydedilmeksizin özel hesaplarda izlenir. Afet ve acil durum hallerinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amacıyla sınırlı olmak üzere bu

³ 20/2/2014 tarihli ve 6525 sayılı Kanunun 35 inci maddesiyle bu bölümün başlığı “İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile Birlik Müdürlükleri” iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁴ 20/2/2014 tarihli ve 6525 sayılı Kanunun 36 ncı maddesiyle bu maddenin başlığı “Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri” iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁵ 2/7/2018 tarihli 703 sayılı KHK’nin 62 inci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasında yer alan “Bu Kanun” ibaresi “Kanunlarla ve afet ve acil durum yönetimine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” şeklinde değiştirilmiş, aynı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan “kanunlarla” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle” ibaresi eklenmiştir.

⁶ 17/1/2019 tarihli ve 7161 sayılı Kanunun 48 inci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere ikinci fıkra eklenmiş ve diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

hesaptan yapılacak harcamalar, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi değildir; aktarılan bu tutarların harcanması, muhasebeleştirilmesi, denetlenmesi ve alımlarda kullanılacak ihale yöntemlerine ilişkin esas ve usuller, Maliye Bakanlığı ve Başkanlıkça müştereken belirlenir.

(2) **(Ek fıkra: 17/1/2019-7161/48 md.)** Yurt dışında meydana gelen afetler, acil durumlar ve insani krizler sonrasında uluslararası acil yardımların yapılması amacıyla, Başkanlık bütçesinde uluslararası acil yardım faaliyetleri ödeneği tefrik edilir. Başkanlık bütçesine gider kaydedilmek suretiyle özel hesaba aktararak kullanılacak bu kaynaktan, İçişleri Bakanlığınca uygun görülen hallerde, kamu kurum ve kuruluşları ile mahallî idarelerin hesaplarına da aktarma yapılabilir. Kamu kurum ve kuruluşları ile mahallî idareler de bu fıkra belirtilen amaçlarda kullanılmak üzere Başkanlık hesabına aktarma yapabilir. Bu şekilde aktarılan tutarlar, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile mahallî idarelerin bütçelerine gelir kaydedilmeksizin özel hesaplarda izlenir. İhtiyaç halinde Cumhurbaşkanı kararıyla insani yardım kampanyası başlatılabilir. Yurt dışında meydana gelen afet ve acil durum hallerinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması amacıyla sınırlı olmak üzere bu hesaptan ve insani yardım kampanya hesaplarından yapılacak harcamalar, 5018 sayılı Kanun ile 4734 sayılı Kanun hükümlerine tabi değildir; aktarılan bu tutarların harcanması, muhasebeleştirilmesi, denetlenmesi ve alımlarda kullanılacak ihale yöntemlerine ilişkin esas ve usuller, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından müştereken belirlenir.

(3) Genel bütçeli idarelerin afet ve acil durum yönetimi ile ilgili genel bütçeden yapacakları her türlü yatırımlar Başkanlıkça izlenir ve koordine edilir. Özel bütçeli kuruluşlar ile mahallî idarelerin kendi bütçelerinde afet ve acil durumlarda kullanılmak üzere, bu kurumlarca belirlenecek tutarda ödenek ayrılabilir.

(4) Başkanlık, kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle belirlenen görevlerini yerine getirirken hizmet satın alabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Atrflar

MADDE 24 – (M ü l g a: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 25 – (M ü l g a: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Üst yöneticilerin sorumluluğu

MADDE 26 – (M ü l g a: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

EK MADDE 1 –(Ek: 20/2/2014-6525/37 md.)

(1) (M ü l g a: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

(2) (M ü l g a: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

(3) (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

(4) Arama ve kurtarma teknisyeni kadrosuna Kamu Personel Seçme Sınavı (B) Grubu puan sırasına göre ilk defa açıktan atanacak personel, alım yapılacak her bir kadro için boş kadro sayısının beş katına kadar çağrılacak adaylar arasından yapılacak sözlü ve uygulamalı sınav sonucu başarı sırasına göre atanır. Arama ve kurtarma teknisyeni kadrosuna atanacakların başvuru tarihi itibarıyla otuz yaşından gün almamış olmaları ve sınav ilanında duyurulacak olan boy ve kilo koşulları ile Başkanlıkça belirlenecek diğer şartları taşımaları şarttır. Arama ve kurtarma teknisyenleri, söz konusu hizmetlerde elli yaşına kadar görev alırlar. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, bunların aktif görev süreleri ile elli yaşın üzerinde aktif görevde bulunacaklara ilişkin şartlar ve diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

(5) Büyükşehir belediyesi bulunan illerde büyükşehir belediyesinin gerçekleşen en son yıl bütçe giderinin en az binde biri oranında ve diğer illerde ise il özel idaresinin gerçekleşen en son yıl bütçe giderinin en az yüzde biri oranında bu idarelerce, Başkanlıkça uygun görülen afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetler kapsamındaki yatırım projeleri için harcama yapılır. Bu husustaki usul ve esaslar Başkanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Devir hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Kadro ve görev unvanı değişikliği

GEÇİCİ MADDE 2 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Uzmanlık kadrosuna geçiş

GEÇİCİ MADDE 3 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Bütçe işlemleri

GEÇİCİ MADDE 4 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Malzeme devri

GEÇİCİ MADDE 5 – (Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Dava ve icra takiplerinin devri

GEÇİCİ MADDE 6- (Ek: 24/10/2011-KHK-661/89 md.; Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

GEÇİCİ MADDE 7 – (Ek: 20/2/2014-6525/38 md.; Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

Denetçiliğe naklen atanma

GEÇİCİ MADDE 8- (Ek: 23/11/2022-7422/13 md.)

(1) Genel bütçe ve özel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinde mesleğe özel yarışma sınavına tabi tutulmak suretiyle girilen ve belirli bir yetiştirme programı sonrası yeterlik

sınavına tabi tutularak müfettiş, denetçi, denetmen ve kontrolör kadrolarında yardımcılık veya stajyerlikte geçen süreler dâhil en az beş yıl görev yapmış olanlar arasından, yapılacak yazılı ve/veya sözlü sınav sonucunda başarılı olanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde durumlarına uygun Afet ve Acil Durum Yönetimi Denetçisi kadrolarına naklen atanabilirler. Bu şekilde atananların sayısı yediyi geçemez.

(2) Bu maddeye göre atananların yardımcılık veya stajyerlik kadrolarında geçirdikleri süreler, Afet ve Acil Durum Yönetimi Denetçi Yardımcısı kadrolarında; müfettiş, denetçi, denetmen ve kontrolör unvanlı kadrolarda geçirdikleri süreler Afet ve Acil Durum Yönetimi Denetçisi kadrolarında geçirilmiş sayılır.

Yürürlük

MADDE 27 – (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 28 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(I) SAYILI CETVEL
(Mülga: 2/7/2018 – KHK-703/62 md.)

5902 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN VEYA
ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN İPTAL EDİLEN HÜKÜMLERİN
YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE

Değiştiren Kanunun/ İptal Eden Anayasa Mahkemesinin Kararının Numarası	5902 Sayılı Kanunun Değişen veya İptal Edilen Maddeleri	Yürürlüğe Giriş Tarihi
6111	18, 19	25/2/2011
KHK/661	6, 7/A, 8, 13, 13/A, 13/B, 13/C, 20, Geçici Madde 6, I Sayılı Cetvel	2/11/2011
6353	20	12/7/2012
6518	3, 4	19/2/2014
6525	6, 12, 18, 19, Ek Madde 1, Geçici Madde 7, Üçüncü Bölüm Başlığı, I Sayılı Cetvel	27/2/2014
KHK/703	Kanunun Adı, 1 ila 14, 16 ila 22, 23, 24 ila 26, Ek Madde 1, Geçici Madde 1 ila Geçici Madde 7, Ek (I) sayılı Cetvel	24/6/2018 tarihinde birlikte yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanının andiçerek göreve başladığı tarihte (9/7/2018)
7161	23	18/1/2019
7422	GEÇİCİ MADDE 8	30/11/2022

ÖZ GEÇMİŞ

Çiğdem CUMHUR TUĞCUOĞLU

Eğitim

Yüksek Lisans 2008 Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi,
Endüstri Ürünleri Tasarımı

Lisans 1998 İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri (Varsa)

2003 Mimarlar Odası İstanbul Şubesi

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Geçmişten Geleceğe Barınma (8.Uluslararası Mimarlık ve Tasarım Kongresi -2022

Tarihi Dokuda Sağıklaştırma: Afyonkarahisar Çavuşbaş ve Akmescit Örneği-2022

